

**KADIN
MÜZESİ:
TOPLUMSAL
BELLEK
MERKEZİ
VE KAPSAYICI
MEKÂN**

**WOMEN'S
MUSEUMS:
CENTRE
OF SOCIAL
MEMORY
AND PLACE
OF INCLUSION**

Yayına Hazırlayan
Edited by
Meral Akkent

güldünya
YAYINLARI

**KADIN
MÜZESİ:
TOPLUMSAL
BELLEK
MERKEZİ
VE KAPSAYICI
MEKÂN**

**WOMEN'S
MUSEUMS:
CENTRE
OF SOCIAL
MEMORY
AND PLACE
OF INCLUSION**

Yayına Hazırlayan
Edited by
Meral Akkent

güldünya
YAYINLARI

Translations English → Turkish

Gizem Taş, Ege Zeytun

Çeviriler İngilizce → Türkçe

Gizem Taş, Ege Zeytun

Translations Turkish → English

*Feride Eralp, Eda Sevinin,
Ege Zeytun, Hans-Martin Dederding*

Çeviriler Türkçe → İngilizce

*Feride Eralp, Eda Sevinin,
Ege Zeytun, Hans-Martin Dederding*

Editing Turkish

*Meral Akkent, Ayşe Düzkan, Olcay Akkent,
Muallâ Görkey, Nehir Kouar*

Türkçe Düzelti

*Meral Akkent, Ayşe Düzkan, Olcay Akkent,
Muallâ Görkey, Nehir Kouar*

Editing English

Hans-Martin Dederding, Ayşe Düzkan

İngilizce Düzelti

Hans-Martin Dederding, Ayşe Düzkan

Cover and Layout

Alex Miskin

Kapak ve Kitap Tasarım

Alex Miskin

Publications of Women's Museum Istanbul

İstanbul Kadın Müzesi Kitapları

Supported by Friedrich Ebert
Foundation Turkey, Istanbul

Friedrich Ebert Stiftung Derneği Türkiye
Temsilciliği'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

First edition

1. Baskı

It must not be reproduced without written
consent of Istanbul Women's Museum.

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek
yapılacak kısa alıntılar dışında İstanbul Kadın Müzesi'nin
yazılı izni olmaksızın çoğaltılamaz.

The copyright of all images in this book
belongs to the respective museums.

Kitaptaki bütün görsellerin telif hakkı,
kendi müzelerine aittir.

ISBN 978-605-83000-3-3

© 2017 İstanbul Kadın Müzesi

FOR

ANNA COMNENA (1083–1153)

EFROSINI SAMARTZIDOU (1820–1877)

ZABEL YESAYAN (1878–c1943)

BEKİ L. BAHAR (1927–2011)

ŞİRİN TEKELİ (1944–2017)

İÇİN

INTRODUCTION

Power of Change – Women’s Museums
Instead of a Preface
Meral Akkent

A Thrilling Development
Suay Aksoy

Brief History of Women’s Museums
Meral Akkent

THEORIES OF VISIBILITY

Mapping the Margins: Intersectionality as
Conceptual Tool for Women’s Museums
Helma Lutz

Intersectionality and Differences
Hande Birkalan-Gedik

Guidelines for Women’s Museums
and Gender Related Museums
Merete Ipsen

INCLUSIVE PRACTICES ON THE LOCAL LEVEL

Village Women Engaging in the International
Work of a Women’s Museum
Stefania Pitscheider Soraperra

Local Inclusion = Networking
Bettina Bab

Plurality of Women’s Lives
Sigrid Prader

INCLUSIVE PRACTICES IN A GLOBAL CONTEXT

Strengthening Women’s Movements
Through Storytelling, Media, and Art
Catherine M. King

Being Girl Museum
Ashley E. Remer

An Arena for Voices Other Than Those
Previously Heard the Most
Maria Perstedt

GİRİŞ

Değişimin Gücü – Kadın Müzeleri
Önsöz Yerine
Meral Akkent

Heyecan Verici Bir Gelişme
Suay Aksoy

Kadın Müzelerinin Tarihine Kısa Bir Bakış
Meral Akkent

GÖRÜNÜRLÜLÜĞÜN KURAMLARI

Sınırları Sınama: Kadın Müzeleri İçin
Kavramsal Araç Olarak Kesişimsellik
Helma Lutz

Kesişimsellik ve Farklılık
Hande Birkalan-Gedik

Kadın Müzeleri ve Toplumsal Cinsiyet
Müzeleri İçin Rehber
Merete Ipsen

YEREL DÜZEYDE KAPSAYICI UYGULAMALAR

Kadın Müzesinin Uluslararası Çalışmalarına
Katkıda Bulunan Köylü Kadınlar
Stefania Pitscheider Soraperra

Yerel Düzeyde Kapsayıcılık = Bilgi Ağı
Bettina Bab

Kadın Hayatlarının Çoğulluğu
Sigrid Prader

KÜRESEL BAĞLAMDA KAPSAYICI UYGULAMALAR

Hikâye Anlatımı, Medya ve Sanatla
Kadın Hareketini Güçlendirme
Catherine M. King

Kız Çocuk Müzesi Olmak
Ashley E. Remer

Şimdiye Kadar En Fazla Sesi Duyulanların
Haricindekiler İçin Bir Alan
Maria Perstedt

INCLUSIVE PEACE PRACTICES

- Initiatives of a Women's Museum in the Perpetrating State: Remembering Japan's Military Sexual Slavery
Mina Watanabe 138
- Appreciating Each Other's Cultural Heritage
Rewriting Women's History
Meral Akkent 150
- Discovering Commonalities in Apparent Differences –
Changing the Perspective on the Self and the Other
Gaby Franger 166
- "Hearing Each Other's Voice"
Notes from the Forum Inclusive Peace Practices
Işıl Eğrikavuk – Ege Zeytun 180

WIDENING THE NETWORK

- Networking
Astrid Schönweger 206
- Museums Are For Everybody!
An Interview with Nazan Haydari and Itır Erhart
Şehlem Kaçar 210

BIOGRAPHIES

222 222

KAPSAYICI BARIŞ UYGULAMALARI

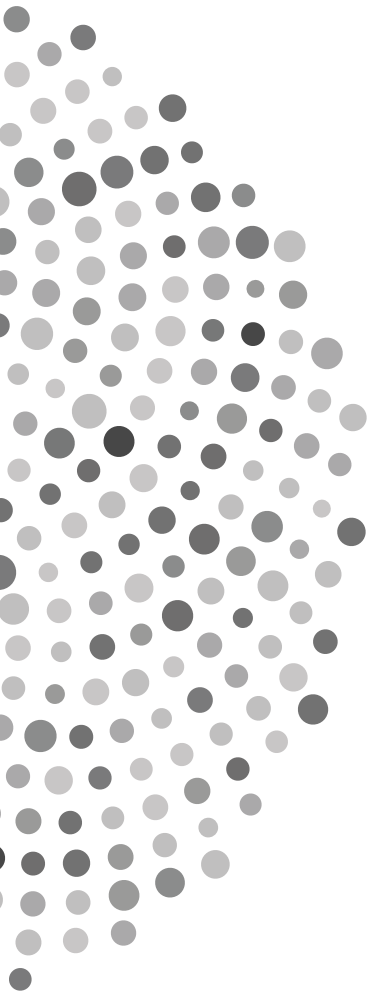
- Suçlu Bir Devlette Kadın Müzesi Girişimleri: Japon Ordusunun Cinsel Kölelik Sistemini Hatırlamak
Mina Watanabe 139
- Kültürel Miraslarımızı Karşılıklı Sahiplenmek
Kadın Tarihini Yeniden Yazmak
Meral Akkent 151
- Farklı Olduğu Varsayılandaki Benzerliği Keşfederken,
Kendimize ve Ötekine Bakışımızı Değiştirmek
Gaby Franger 167
- "Birbirinin Sesini Duyabilmek"
Kapsayıcı Barış Konseptleri Forumu'ndan Notlar
Işıl Eğrikavuk – Ege Zeytun 181

BİLGİ AĞINI GENİŞLETME

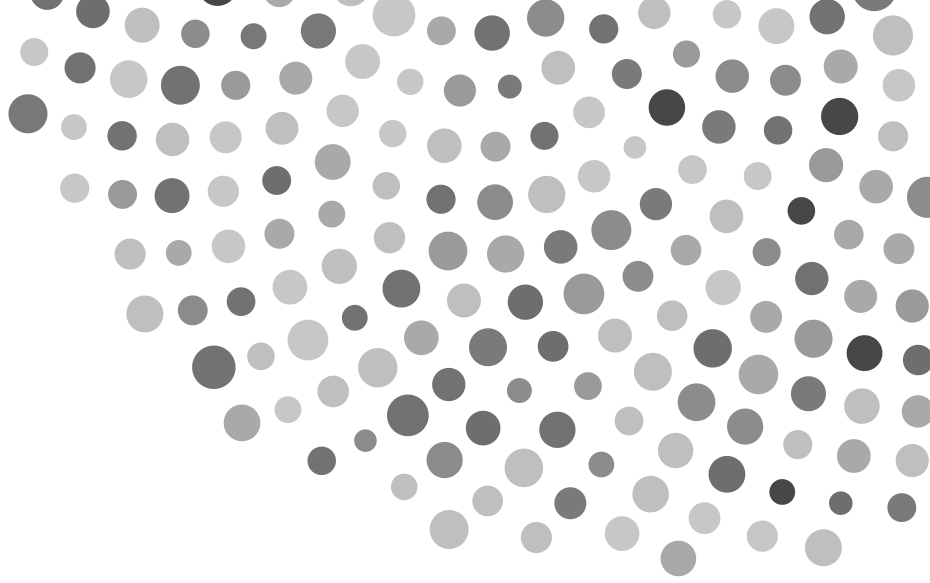
- Bilgi Ağı Oluşturma
Astrid Schönweger 207
- Müzeler Herkes İçindir!
Nazan Haydari ve Itır Erhart ile Bir Söyleşi
Şehlem Kaçar 211

BİYOĞRAFİLER

INTRODUCTION

GİRİŞ

POWER OF CHANGE - WOMEN'S MUSEUMS

INSTEAD OF A PREFACE

This book is a collection of the papers presented at the *Women's Museums: Centre of Social Memory and Place of Inclusion - International Women's Museums Conference* which took place on October 20-22, 2016 organized by Women's Museum Istanbul (İstanbul Kadın Müzesi - İKM) in collaboration with Istanbul Bilgi University, Faculty of Communication. Women's museums working with inclusive concepts were invited to the conference to discuss -on the basis of their practice- the pioneering effects of women's museums in the construction of social memory and in the social change in the 21st century.

In this preface I will first describe the importance of this conference. Afterwards, I will present a summary of the articles in the book, mentioning the objectives and endeavours of the women's museums participating.

The motto announced by the International Council of Museums, ICOM, for the International Day of Museums in 2008 was "Museums as Agents of Social Change and Development". In 2013, the motto was "Museums (Memory + Creativity) = Social Change". These mottos emphasise the importance of the connection between museums and so-

ciety, and their responsibility. The contents of these mottos remain of permanent importance. For this very reason the effects of women's museums on socio-culture remain important as an issue that is worth a more in depth analysis, especially because of the museums' critical perspective on history along with their introduction of alternative models,

The International Association of Women's Museums, IAWM, the global network of women's museums, was founded in 2012. Every second year IAWM's organizes an international meeting hosted by women's museums in different countries. At these meetings, issues such as the acceptance of women's museums in society, the organization of international meetings of women's museums, the cooperation among women's museums worldwide and the founding of a department of women's museums in ICOM were on the agenda.

Apart from the meetings organized by IAWM, there were two more conferences focusing on women's museums, one in Vienna in 2010 and the other one in Rome in 2015. The first one, which was organized by the Gesellschaft für Kulturanalytik in Vienna under the title "Frauen: Museum. Zwischen Sammlungsstrat-

DEĞİŞİMİN GÜCÜ - KADIN MÜZELERİ

ÖNSÖZ YERİNE

Bu kitap İstanbul Kadın Müzesi (İKM) ve İstanbul Bilgi Üniversitesi, İletişim Fakültesi ortaklığı ile 20-22 Ekim 2016 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen *Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân - Uluslararası Kadın Müzeleri Konferansı*'na sunulan bildirileri bir araya getirmektedir. Kapsayıcı konseptlerle çalışan kadın müzelerinin davet edildiği konferansta, bu müzelerin örneklerinde, kadın müzelerinin 21. yüzyılda toplumsal bellek inşasındaki ve toplumsal değişimdeki yol açıcı etkileri tartışıldı.

Yazımda önce bu konferansın önemi üstünde duracağım. Ardından konferansa katılan kadın müzelerinin hedef ve çalışmalarından söz ederek kitabın içeriğini özetleyeceğim.

Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (International Council of Museums ICOM), 2008 yılındaki Uluslararası Müzeler Günü teması, "Müzeler: Toplumsal Değişim ve Gelişimin Aktörleri" mottosuyla ifadesini bulmuştu. 2013 yılının teması ise "Müze (bellek + yaratıcılık = toplumsal değişim)" olmuştu. Müzeler ve toplum arasındaki bağlantıların önemine ve müzelerin sorumluluğuna işaret eden bu mottolar, gündemde kalmaya devam ediyor. Bu nedenle resmî tarihe eleştirel bakışlarıyla

la ve alternatif modeller sunmalarıyla, kadın müzelerinin sosyo kültüre etkileri daha dikkatle incelenmeye değer bir konu olarak önemini koruyor.

Dünya kadın müzeleri iletişim ağı International Association of Women's Museums (IAWM) 2012 yılında kuruldu. IAWM'nin organizasyonu, her iki yılda bir farklı bir ülkedeki kadın müzesinin ev sahipliğinde buluşmalar yapıldı. Bu buluşmalarda, kadın müzelerinin toplumda gördüğü kabul, uluslararası kadın müzeleri toplantılarının düzenlenmesi, kadın müzeleri arasındaki işbirliğinin yoğunlaştırılması, ICOM bünyesinde kadın müzeleri seksiyonunun oluşturulması gibi gündem maddeleri tartışıldı.

IAWM'in düzenlediği toplantılar haricinde 2010 yılında Viyana'da ve 2015 yılında Roma'da kadın müzeleri konusunda tartışılan iki konferans daha olmuştu. Viyana'daki Gesellschaft für Kulturanalytik'in kuruluşunun düzenlediği "Frauen: Museum, Zwischen Sammlungsstrategie und Soziale Plattform" isimli toplantıda; kadın müzelerinin koleksiyon stratejileri ve toplumsal platform olma talepleri arasındaki dengeler gibi konular, kültür politikalarının geleceği bağlamında ve sanatçılar, kültür yöneticileri ve akademis-

egie und Sozialer Plattform“, covered issues such as the balance between collection strategies of women’s museums and their demands to become a social platform, and discussed the future of culture policy with artists, cultural managers and academics. The conference in Rome, on the other hand, was organized within the framework of the project called “She-Culture Project”¹ in 2015. Within the scope of the project, which aimed at supporting the politics of gender equality and encouraging cultural diversity and dialogue in the member states of the European Union, representatives of women’s museums discussed the functions of women’s museums concerning cultural diversity.

The conference in Istanbul 2016 was about inclusive practices in women’s museums. For the first time, women’s museums came together to discuss this issue. We understand the term “inclusive” as stated by the ICOM Cultural Diversity Charter (2010)² and the UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity (2001)³ as the act of including marginalized, ignored, forgotten and neglected individuals or groups and giving them opportunity for their cultural participation and visibility.”

Several women’s museums have been developing inclusive concepts in varying fields

for years. Some museums have even been founded on the principle of being an inclusive museum. In the approximately 40 years since the foundation of the first women’s museum, the number of women’s museums has increased; based on the data collected by IAWM, there are currently 83 women’s museums (data of 2017). These museums have enriched the world of women’s museums with varying practices. In the light of all these achievements, we considered that it was just time we gathered, shared and discussed our experiences in the framework of an international conference on women’s museums with inclusive practices in various fields. This is the reason why the women’s museums’ conference was organized in Istanbul in 2016.

At the conference, the curators, the founders and the directors of women’s museums were asked the following questions: How is the term “inclusion” defined in your museum? How do you treat the topics “social memory and awareness” in your research and in exhibitions? How is the diversity in the construction of social memory reflected in your museum work (exhibitions? research? cultural activities? etc.)? Which social institutions do you collaborate with? Which methods are used to meet goals such as creating a platform for debate in the museum and developing participation processes? These questions gave us the opportunity to discuss varying answers. The programme consisted of three main sections: inclusive practices on the local level, inclusive practices in a global context, and inclusive peace practices.

The conference was held in SALT Galata, which supports events of non-governmental organizations and serves as an art gallery, museum and research centre.

---

1 Europe for cultural diversity: The She-Culture Project, 23 September, 2015, Rome. Konferans, ECCOM European for Cultural Organisation and Management, organised by Interarts.

2 ICOM Cultural Diversity Charter 2010. Web. «inclusivemuseum.org/wp-content/uploads/2013/04/ICOM_Cultural_Diversity_Charter.pdf». (Access: September 3, 2017).

3 The UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity 2001. Web. «unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127162e.pdf». (Access: September 3, 2017).

yenlerin katılımıyla tartışılmıştı. Roma'daki konferans ise "She-Culture Project"¹ isimli proje çerçevesinde 2015 yılında yapılmıştı. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde toplumsal cinsiyet politikalarının desteklenmesini, kültürel çeşitliliğin ve diyalogun teşvikini amaçlayan bu proje kapsamında, kadın müzeleri temsilcileri buluşmuşlar ve kadın müzelerinin kültürel çeşitlilik konusundaki işlevlerini tartışmışlardı.

İstanbul'daki konferansın konusu kadın müzelerinde uygulanmakta olan kapsayıcı konseptlerdi. Kadın müzeleri, bu konuda tartışmak için ilk kez bir araya geldiler. "Kapsayıcı" terimini ICOM Cultural Diversity Charter (2010)² ve UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity (2001)³ belgelerinde ifade edilen içerikle kadın müzesi bağlamında şöyle kullanıyoruz: Toplumun dışlanan, görmezden gelinen, unutilan, unutturulan birey ya da gruplarının, kültürel katılımına ve görünürlüğüne alan açmak.

Birçok kadın müzesi yıllardır farklı alanlarda kapsayıcı konseptli içerikler geliştiriyor, hatta bazı müzeler kapsayıcı müze olma prensibi ile kuruluyor. İlk kadın müzesinin ortaya çıkışından sonra geçen yaklaşık 40 yılda, kadın müzelerinin sayısı arttı, IAWM'nin verilerine göre 2017 itibarıyla 83 kadın müzesi var. Bu müzeler, kadın müzesi dünyasını farklı içeriklerle zenginleştirdiler. Tüm bu kazanımlar ışığında, farklı alanlarda kapsayıcı konseptlerle çalışan kadın müzelerini uluslararası bir konferans çerçevesinde bir araya getirerek

deneyimlerimizi paylaşma ve tartışma zamanının geldiğini düşündük. 2016'da İstanbul'da yapılan kadın müzeleri konferansının nedeni budur.

Bu buluşmada; kadın müzelerinin küratörlerine, kurucularına veya yöneticilerine yöneltilen sorular şunlardı: Müzenizde kapsayıcılığın tanımı nasıl yapılıyor, toplumsal bellek ve farkındalık konularını nasıl araştırıyor ve sergiliyorsunuz, çeşitliliği yansıtan bir toplumsal bellek inşası müzenizin hangi çalışmalarına nasıl yansıyor (sergi, araştırma, kültür etkinlikleri, v.b.), bu çalışmalarda hangi toplumsal aktörlerle işbirliği yapıyorsunuz, müzede tartışma alanı yaratmak ve katılım süreci oluşturma gibi hedefler hangi yöntemlerle gerçekleştiriliyor? Bu soruların farklı cevaplarını hep beraber konuşma fırsatını bulduk. Programda, yerel düzeyde kapsayıcı uygulamalar, küresel bağlamda kapsayıcı uygulamalar ve kapsayıcı barış konseptlerinin tartışıldığı üç ana bölüm vardı.

Konferans; sanat galerisi, müze ve araştırma merkezi olarak çalışmaların yanısıra, sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerini de destekleyen, SALT Galata'da yapıldı.

Bu konferansta, kadın müzesi konusunun heyecanlandığı kadınlar bir araya geldiler. Hepimizi zenginleştiren bir bilgi alışverişi gerçekleşti. IAWM'nin kurduğu network nedeniyle tanışan ama uzun süredir görüşmemiş eski dostlar buluştu. Sadece müzesini bildiğimiz kadınlarla tanışıp, yakınlaşma fırsatı bulduk.

Herkese açık olan konferansa öğrenciler, her alandan aktivistler ve kadın örgütleri, müzeciler, kültür aktörleri, sanatçılar, yerel belediyelerin temsilcileri ve akademisyenler katıldılar. Birbirimizden güç ve ilham alabileceğimiz her alan çok önemli. Kadın müzelerinin dışında Türkiye'den farklı alanda çalışan

1 Europe for cultural diversity: The She-Culture Project, 23 September, 2015, Roma. Konferans, ECCOM European for Cultural Organisation and Management, Interarts tarafından organize edilmişti.

2 ICOM Cultural Diversity Charter 2010. Web. «inclusivemuseum.org/wp-content/uploads/2013/04/ICOM_Cultural_Diversity_Charter.pdf». (Erişim: 3 Eylül 2017).

3 The UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity 2001. Web. «unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127162e.pdf». (Erişim: 3 Eylül 2017).

The participants of the meeting were women who feel excited about the idea of women's museum. The information exchange enriched our experiences. Apart from this the participants had the opportunity to meet old friends who they had already known thanks to the network developed by IAWM but had not met for a long time, and -last but not least- the opportunity to personally meet and get closer to women they had not known before, but only the museums they stand for.

The conference was open to everyone: It was attended by students, activists in different fields and women's organizations, museum professionals, cultural agents, artists, local municipality representatives and academics. Any field we can get mutual inspiration and strength from is of importance. Apart from representatives of women's museums, the conference was attended by women from Turkey, who work in different fields. Seeing what we can all do together, feeling the power of solidarity and thinking of the future together made us feel good.

The relationship between conference, vegetarian and organic nutrition, glass-bottled water, blog and book

As at every international conference, the carbon footprint of our conference was quite high, because of several people flying in from distant places such as Laos, Japan and the U.S. IKM is concerned about the fact that global warming and climate change will be the reason of 200-500 million people to be starving in the future and 1-3 billion people to become victims of drought, and it feels responsible for that. To decrease the level of carbon emission and the amount of plastic waste, the coffee breaks and the food served were ordered as vegetarian and organic, the water was offered in glass bottles. Additionally, we planned to have a conference blog

instead of publishing a book after the conference to save paper. The blog could also be a tool to share the output of the conference interactively with a wider public.

However, we had to change our decision at the end of the conference. This was mostly because the information gained during the conference was found meaningful by almost everyone attending, and the demands to collect all the papers in a book were proposed even before the conference was over. It was asked to share the content of the conference as a hard copy, especially because there are no source books on women's museums in Turkish libraries and a blog merely accessible online was seen as insufficient by the Turkish participants. As our aim was sharing information effectively, we did not hesitate to publish the book you are now reading.

The papers in the book

Of the 83 existing women's museums, which have various aims, the papers collected in this book only represent the women's museums that have inclusive concepts. The authors are from Laos & New Zealand, Austria, Turkey, Denmark, the USA, Germany, Japan, Sweden and Italy. Apart from the variety in the way they understand inclusion, the various institutional models of the museums invited are noteworthy, as well. However, the common point of all these museums is that they are not interested in history only, but that they address topical themes. Thus, the book paints a picture of the complicated gender equality issues of 2000s.

The book starts with the opening remarks for the conference by Suay Aksoy, the President of International Council of Museums, ICOM, "A Thrilling Development". She reminded the audience of the definition of museums acknowledged by ICOM in 1974: "Museums are

kadınların da bu konferansa katılmaları ve birlikte neler yapabileceğimizi görmek, dayanışma gücümüzü hissetmek ve geleceği birlikte düşünmek hepimize iyi geldi.

Konferans, vejeteryan ve organik beslenme, cam şişedeki su, blog ve kitap ilişkisi

Laos, Japonya, ABD gibi aralarında uzun mesafe uçuşları da olan birçok uçak yolcusu nedeniyle, uluslararası her konferans gibi, bizim konferansımızın da karbon ayak izi oldukça yüksekti. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin 50 yıl içinde, 200-500 milyon insanın aç ve 1-3 milyar insanın susuz kalmasının sebebi olacağına endişesini ve sorumluluğunu İKM de taşıyor. Buluşmanın karbon salınımını ve plastik atık miktarını azaltmak için, etkinliğin kahve ve yemek ikramları vejeteryan ve organik besinlerden oluşmuştu. içme suyu da, plastik değil, cam şişedeydi. Ayrıca kağıttan da tasarruf yapmak için, konferanstan sonra bu etkinliğin bildirilerini ve yapılan tartışmaları bir kitapta toplamak yerine, bir konferans blog'u hazırlamayı planlamıştık. Blog, hem de konferans sonuçlarının daha geniş çevreyle interaktif paylaşımını sağlayabilecekti.

Fakat konferans sonunda bu kararımızı değiştirmek zorunda kaldık. Çünkü konferansta kazanılan bilgiler, katılan hemen herkes tarafından anlamlı bulunduğundan, bildirilerin kitaplaştırılması talepleri daha konferans bitmeden gündeme gelmeye başlamıştı. Özellikle de kadın müzeleri ile ilgili bir kaynak kitabın Türkiye'deki kütüphanelerde eksikliği ve sadece internet üzerinden erişilebilen blog'un yetersiz kalacağı gerekçeleri dile getirilerek, konferansın içeriğinin basılı formatla da paylaşılması Türkiyeli katılımcılar tarafından talep edildi. Konu etkili bilgi paylaşımı olunca, biz de elinizdeki kitabı yayımlamakta tereddüt etmedik.

Kitaptaki yazılar

Bu kitapta yer alan yazılar, yukarıda sözünü ettiğim ve ilgilendikleri konuların çeşitliliği bakımından farklılaşmış 83 kadın müzesi arasından sadece kapsayıcı konseptlerle çalışanlardan bahsediyor. Kitabın yazarları Laos&Yeni Zelanda, Avusturya, Türkiye, Danimarka, ABD, Almanya, Japonya, İsveç ve İtalya'dan geliyorlar. Konferansa davet ettiğimiz kadın müzelerinin kapsayıcı olma yöntemlerinin çeşitliliği yanında, farklı kurumsal modelleri de dikkate değer. Ancak bu müzelerin hepsinin ortak noktası, çalışmalarında sadece geçmiş değil, günümüzün temalarını da tartışmalarıdır. Böylece kitap 2000'ler dünyasının karmaşık toplumsal cinsiyetler sorunlarını yansıtan bir tablo çiziyor.

Kitabın giriş bölümünde konferansın açılış konuşmacısı Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) Başkanı Suay Aksoy'un "Heyecan Verici Bir Gelişme" başlıklı konuşma metni bulunuyor. Aksoy, konuşmasında ICOM'un 1974 yılında kabul edilmiş müze tanımı olan "Müzeler toplumun ve toplumun gelişmesinin hizmetinde olması gereken kurumlardır" ifadesini hatırlattı. Bu tanımın 2016 yılındaki 24. ICOM Genel Konferansı'nda alınan karar doğrultusunda; kapsayıcılık, kesişimsellik ve toplumsal cinsiyet konularının müzelerde anaakımlaştırma hedefi ile genişletildiğine dikkat çeken Suay Aksoy, bu vurguyla aynı zamanda kadın müzelerinin toplumsal bellek çalışmaları ve kapsayıcı mekân olma yöntemlerinin tartışıldığı konferansın konularının önemine ve güncelliğine de işaret ediyordu.

Giriş bölümünün diğer yazısında "Kadın Müzelerinin Tarihine Kısa Bir Bakış" başlığı ile kadın müzesi konusuna genel bir yaklaşım getirmek için, bu müzelerin kısa ama verimli tarihinden özet olarak bahsedeceğim. Yazım-

institutions in the service of society and its development.” Aksoy also points to the fact that this definition has been changed to encompass a wider meaning, aiming at mainstreaming issues such as extensiveness, intersectionality and gender equality in museums as decided at the 24th General Conference of ICOM in 2016. Through this emphasis, she also made clear that the questions to be discussed at the present conference – women’s museums’ social memory practices and their methods of becoming a place of inclusion – were important and topical issues.

In the other part of the introductory chapter I will give an introduction into the short, but productive history of women’s museums. I will talk about the general development of women’s museums in the past forty years and try to show in some examples which factors contributed to the dynamic development of women’s museums and what effects were produced by the museums themselves.

In the main part of the book you will find all papers following the four sections of the conference: “Theories of Visibility”, “Inclusive Practices on the Local Level”, “Inclusive Practices in a Global Context”, and “Inclusive Peace Practices”. In the fifth and the last chapter of the book called “Widening the Information Network” there is an article on the work of the International Association of Women’s Museums, IAWM. Finally two interviews about what direct effect the knowledge gained at the conference in Istanbul had on the academia.

Theories of visibility

We started the conference discussing the issue of visibility, asking the following questions: Are women’s museums sensitive enough to represent “varying experiences of womanhood”? Is a museum which calls itself

“women’s museum” necessarily an inclusive museum? How can women’s museums working in accordance with the official history of their respective country or not reflecting varying experiences of womanhood in their country be made sensitive to inclusive practices? What kind of “forgetting” is possible in women’s museums?

Three articles in the first chapter of the book deal with these questions. These three articles do not discuss the concrete practice of women’s museums, but address –based on intersectional theory– the relationship of multiple dimensions of social identities, and they also put forth suggestions for practising inclusion in women’s museums.

In her article entitled “Mapping the margins: Intersectionality as a Conceptual Tool for Women’s Museums” Helma Lutz indicates that the intersection of factors such as gender equality, sexuality, race, social class, religion, personal abilities and age can be the reasons for social exclusion and social pressure. At the same time, she emphasizes that the relationship between genders should be added to these factors. Another important factor to be taken into account is –in Helma Lutz’s view– statelessness, considering the fact the number of stateless people is increasing, while discussions on social exclusion and social pressure are prominent. She points out the importance of making the multiple factors of social inequality visible in women’s museums.

The second article by Hande Birkalan Gedik is called “Intersectionality and Difference”. Birkalan Gedik states that the intersectionality theory is a theoretical concept which is effective in gathering different experiences of women and which can lead to communication between different feminist approaches. She indicates that the presentation of the

da sunacağım genel çerçeve ile, yaklaşık 40 yılda, kadın müzelerinin hangi dinamiklerden beslendiğini ve hangi dinamikleri harekete geçirdiğini anlamak açısından yararlı olabilecek ek örneklerden söz edeceğim.

Yazıları gruplaştırdığımda, konferansın konu bloklarına sadık kaldım. "Görünürlüğün Kuramlarına Dair", "Yerel Düzeyde Kapsayıcı Uygulamalar", "Küresel Bağlamda Kapsayıcı Uygulamalar" ve "Kapsayıcı Barış Uygulamaları" adlı dört bölüm bu nedenle oluştu. Kitabın "Bilgi Ağını Genişletme" isimli beşinci ve son bölümünde ise, toplumsal cinsiyet müzelerinin dünya çapında kabul görmesini teşvik eden International Association of Women's Museums, IAWM'nin (Uluslararası Kadın Müzeleri Birliği) çalışmalarını tanıtan bir yazı ve konferansın akademiyadaki yansımalarını konu edinen iki röportaj bulunuyor.

Görünürlüğün kuramlarına dair

Kadın müzeleri "farklı kadınlık deneyimlerini" temsilde yeterince hassas olabiliyorlar mı, "kadın müzesi" sıfatını taşımak, o müzeyi kapsayıcı bir müze yapıyor mu, resmî tarih anlayışıyla çalışan ya da ülkesindeki farklı kadınlık deneyimlerini yansıtmayan kadın müzeleri kapsayıcı konseptler konusunda nasıl hassaslaştırılabilir, kadın müzelerinde de hangi "unutmalar" mümkün olabilir gibi sorular üzerinde birlikte düşünme fırsatı yaratmak için konferansı görünürlük konusunu tartışarak başlattık.

"Görünürlüğün Kuramlarına Dair" adını taşıyan ilk bölümde bu sorular bağlamında üç yazı yer alıyor. Yazılar, doğrudan doğruya kadın müzelerinin somut çalışmalarından bahsetmiyorlar ama kesişimsellik teorisinden yola çıkarak, toplumsal kimliklerin çoğul boyutları arasındaki ilişkiye dikkat çekiyorlar ve kadın müzelerinde kapsayıcılık konusunda önerilerde bulunuyorlar.

"Sınırları Sınama: Kadın Müzeleri İçin Kavramsal Araç Olarak Kesişimsellik" başlıklı yazısında Helma Lutz toplumsal cinsiyet, cinsellik, ırk, sınıf, din, kişisel beceri ve yaş gibi faktörlerin kesişme eksenlerinin; toplumsal dışlanma ve toplumsal baskı nedeni olduğunu belirtiyor. Aynı zamanda bu faktörlere, cinsiyetler arasındaki ilişki faktörünün de eklenmesi gerektiğini vurguluyor. Vatansız insanların sayısının bunca hızlı arttığı şu andaki durumu göz önünde bulundurduğumuzda, toplumsal dışlanma ve toplumsal baskı konusu tartışılırken; vatansızlık kategorisine özel önem verilmesi gerektiği görüşünü dile getiren Lutz, toplumsal eşitsizliğin bu çoklu faktörlerinin kadın müzelerinde görselleştirilmesinin önemine dikkat çekiyor.

İkinci yazı Hande Birkalan Gedik'in ve "Kesişimsellik ve Farklılık" başlığını taşıyor. Birkalan Gedik; kesişimsellik teorisinin, farklı kadın deneyimlerinin bir araya getirilmesinde etkili ve farklı feminist yaklaşımlar arasında iletişim sağlayacak bir teorik konsept olduğunu saptıyor. Bireyin, kadın olarak biricik deneyiminin kadın müzelerindeki sunumunun; geleneksel "müze" fikrinin altında yatan Avrupa merkezci görüşleri bertaraf edeceğini ve kadın müzelerindeki cinsel kimlik ve cinsel yönelim konularına duyarlılığın da anaakım müzelerdeki heteronormatif anlatılara meydan okuyabileceğini belirtiyor.

Birinci bölüm Merete Ipsen'in "Kadın Müzeleri ve Toplumsal Cinsiyet Müzeleri İçin Rehber" başlıklı yazısı ile kapanıyor. Ipsen yazısında, Avrupa Birliği desteğiyle yürütülmüş olan She-Culture projesi kapsamında, kadın ve toplumsal cinsiyet müzeleri için ilk kez geliştirilmiş olan öneriler kataloğunu tanıtıyor.

Ipsen'in hazırladığı rehber; bir kadın müzesi nasıl var edilir, kadın ya da toplumsal cinsiyet konulu analizlerle, koleksiyonlarla çalışırken ve bu konudaki sergi çalışmalarında hangi

unique experience of individuals as women in women's museums can change the Eurocentrist ideas underlying the traditional concept of "museums" and she states that social sensitivity towards the issues of gender identity and sexual orientation in women's museums can challenge the heteronormative narratives in the mainstream museums.

The first chapter ends with the article, "Guidelines for Women's Museums and Gender Related Museums" by Merete Ipsen, in which Ipsen presents principles for women's and gender equality museums prepared within the framework of the project "She-Culture" supported by European Union.

"Guidelines for Women's Museums and Gender Related Museums" focuses on such problems as: How can a women's museum be realized? Which evaluations are important while working on the analysis and collections regarding gender inequality and in the exhibitions on the same issue? How is it possible to be a part of the society we live in while working with a feminist point of view? How can we work in "traditional" museums while holding a gender-sensitive view? What programmes and strategies can be developed focussing on gender equality? Merete Ipsen indicates that this guide can be a source of inspiration for the women's museums having existed for a long time as well as for those that are to be founded, and points out that it is important to keep such a guide up to date. Finally Ipsen finishes her article with examples of how the rules developed for this guide are applied in Kvindemuseet i Danmark (Women's Museum in Denmark).

Inclusive practices on the local level

In the second chapter of the book you will find three articles exemplifying how the potential of local women can be integrated into

every aspect of the museum's practice, from the research phase and production of the exhibitions to the realization of cultural events. The expression "local level" may sound as if the museums mentioned in this chapter did not have international relationships in a wider sense and the museums in other chapters have no relationships on the local level; however, this would be misleading. The point, which brings these three museums closer to each other in this chapter, is that they focus in their work on opening up new areas for the women living in the vicinity, be it a small village or a bigger settlement.

In her article "Village Women Engaging in the International Work of a Women's Museum", Stefania Pitscheider Soraperra indicates that art and culture are closely related to political actions, and without the contribution of cultural studies it is impossible to imagine the renewal and development of a society. These ideas, according to her, have shaped the understanding of Frauenmuseum Hittisau (Women's Museum Hittisau) in Austria and the relationship between the museum and the village. Frauenmuseum Hittisau is situated in the village of Hittisau in Bregenzerwald, a forested mountain range in Austria, with a population of about 2000. Since it was founded in 2000, the women's museum has – for the women in the village – become an important part of their lives apart from managing bed and breakfast places, breeding animals, agriculture, housework and child-care. The women aged between 16 and 86 take over tasks such as installing exhibitions, showing around visitors and keeping an eye on them in the exhibition rooms. In some cases, they also contribute to the content of the exhibitions with their special knowledge.

Pitscheider Soraperra characterizes the effect of the village women's involvement on their lives with a quotation from Gerda Ler-

değerlendirmeler önemlidir, feminist bakış açısıyla çalışırken, aynı zamanda içinde bulunduğumuz toplumun da parçası nasıl olunur, toplumsal cinsiyet bakışı ile "geleneksel" müzelerde nasıl çalışılır, toplumsal cinsiyet bakış açısına daha yoğun odaklanabilmek için ne tür programlar ve stratejiler geliştirilebilir gibi sorularla ilgileniyor. Merete Ipsen, bu rehberin, yeni kurulacak kadın müzeleri için olduğu kadar, uzun zamandan beri çalışmakta olan kadın müzeleri için de ilham kaynağı olabileceğini belirtiyor ve böyle bir rehberin sürekli olarak geliştirilmesinin önemine de dikkat çekiyor. Ipsen, yazısının sonunda bu rehber için geliştirilen kuralların, Kvindemuseet i Danmark'ta (Danimarka Kadın Müzesi) nasıl uygulandığını örnekliyor.

Yerel düzeyde kapsayıcı uygulamalar

Kitabın ikinci bölümündeki üç yazıda tanıya-cağımız müzeler; hazırladıkları sergilerin araştırma safhasından, üretimine ve sergiler için özel tasarlanan kültürel etkinliklere kadar her türlü çalışmaya, yerel kadın potansiyelinin nasıl entegre edilebileceğini örnekliyorlar.

Yerel düzey ifadesi, bu bölümde adı geçen müzelerin daha geniş bağlamda ve uluslararası ilişkileri olmadığı ya da kitabın diğer bölümlerinde tanıtılan müzelerin yerelde ilişkilerinin olmadığı gibi bir izlenim verebilir ama bu yanıltıcıdır. Bu bölümde yer alan üç müzeyi diğerlerinden daha fazla birbirine yaklaştıran konu; bu müzelerin buldukları köy ya da kent gibi küçük ve büyük yerleşim birimlerindeki kadın yaşamları için yeni alanlar açma hedefini çalışmalarının odağına koymalarıdır.

Stefania Pitscheider Soraperra'nın "Kadın Müzesinin Uluslararası Çalışmalarına Katkıda Bulunan Köylü Kadınlar" başlığını taşıyan yazısında, Avusturya'daki Frauenmuseum Hittisau'nun (Hittisau Kadın Müzesi) çalışma

anlayışını; sanatın ve kültürün, toplumsal ve politik eylemlerle yakından ilişkili olması ve kültürel çalışmaların katkısı olmadan, toplumun yenilenmesini ve gelişmesini hayal etmenin mümkün olmadığı görüşünün şekillendirdiğini belirtiyor. Bu saptamadan sonra müzesinin ve müzenin içinde olduğu köyle ilişkisini tanımlıyor. Frauenmuseum Hittisau, Avusturya'nın Bregenzerwald ormanlık bölgesinde, nüfusu 2000 civarında olan Hittisau köyünde bulunuyor. Müzenin 2000 yılında kuruluşundan itibaren bu köyün kadınlarının yaşamında işlettikleri pansiyonlar, hayvan bakımı, tarım, ev işleri ve çocuklar gibi konulardan başka, bir de kadın müzesi konusu var. Yaşları 16 ile 86 arasında değişen kadınlar sergi yerleştirmek, sergi gezdirmek, açılış saatlerinde sergi salonunda beklemek gibi görevler üstleniyor. Bazı sergi konularında ise bilgileriyle içeriğe katkıda bulunuyorlar.

Köydeki kadınlar müze çalışmalarına dahil olduğunda kadın yaşamlarında meydana gelen etkiyi ise, Pitscheider Soraperra; ABD'de kadın tarihi araştırmalarının gelişmesine ön ayak olan Gerda Lerner'in "*Kendi tarihini fark ettiğinde kadın değişir*" sözünü kullanarak tanımlıyor.

Bettina Bab, "Yerel Düzeyde Kapsayıcılık = Bilgi Ağı" başlıklı yazısında Almanya'nın Bonn kentindeki Frauenmuseum'u (Kadın Müzesi) tanıtırken tüm kadın müzelerini konu içerikleri açısından besleyen bir ilişkiye yani toplumsal cinsiyet araştırmaları ve kadın müzeleri arasındaki ilişkiye işaret ediyor. Frauenmuseum; Bonn Üniversitesi Tarih Eğitimi Bölümü'nde açılan Kadın Tarihi Araştırmaları kürsüsünün ilk başkanı Prof. Annette Kuhn ile 1990'lı yıllardan bu yana yakın bir işbirliği sürdürüyor.

Bab, Kadın Tarihi Araştırmaları kürsünde öğrencilerin ürettikleri araştırma verilerinin, Frauenmuseum'da görselleştirilerek, geniş

ner, a pioneer of women's history in the U.S.: *"When a woman realizes her own history, the woman changes."*

In the following article called "Inclusive Practices on the Local Level = Information Network" Bettina Bab presents her Frauenmuseum (Women's Museum) located in Bonn in Germany. Bettina Bab emphasizes the relationship between gender studies and women's museums, which is fruitful for all women's museums. Since the 1990s, Frauenmuseum has worked in close cooperation with Professor Dr. Annette Kuhn, who holds the first chair of Research in Women's History founded within the Department of History Education at Bonn University.

Bettina Bab emphasizes the symbiotic quality of the relationship between the two institutions considering the fact that the data gained from the research of the students is visualized and reach a wider audience in the Frauenmuseum. Despite all positive results this cooperation had on Feminist History Research, Frauenmuseum Bonn, and also women artists and the cultural life of the city it is not sure that the work can be continued. This uncertainty has been an issue for 36 years.

To counteract this Frauenmuseum tries to strengthen its visibility and its presence in the city by cooperating with a wide range of organizations: from political parties to women's organizations, from social and cultural associations to trade unions, from schools to institutions providing health services for women, and it includes these organizations into the events of the museum.

In her article called "Plurality of Women's Lives", Sigrid Prader talks about Museo Delle Donne (Women's Museum). She describes amongst other projects a unique concept

"Host display-case". This gives the opportunity to local women's groups in Merano to present the diversity of their world in their own perspectives in the museum. She emphasizes that through the project the women who organize the exhibition are able to start a dialogue with the museum and other individuals that are related to the subject matter, and thus the concept of inclusion means coping with new challenges for everybody. The workshops designed in the museum, which enable people to discuss such topics as prejudices and clichés with the help of a mediator, are useful in this context.

An important aspect of Sigrid Prader's work in her museum is to compare different realities in different women's worlds in the exhibitions. Thus the audience has the opportunity to relate facts of their own lives with the women's worlds in other continents.

Inclusive practices in a global context

The third chapter of the book looks at global strategies of women's museums. For the museums presented here global interaction is a basic principle. The most important aspect of their work is to establish communication between women in different parts of the world using sophisticated methods in bringing together these women's life realities. These women's museums develop projects that invite women to political action to tackle common problems in their lives. With the opportunities provided by these projects, they try to enable a close contact among women who live in distant countries.

In her article "Acting Globally: Strengthening Women's Movements through Storytelling, Media and Art", Catherine M. King talks about the merger of two institutions. She demonstrates how the cooperation of two different, but similar women's organizations have profited from each other's work.

çevrelerle buluşturulduğunu anlatarak, ilişkinin simbiyotik vasfını vurguluyor. Bu işbirliğinin; feminist tarih araştırmalarıyla birlikte, Bonn Kadın Müzesi'ni, Bonn'lu kadın sanatçıları ve kentin kültür yaşamını etkileyen tüm olumlu sonuçlarına rağmen, Bonn Belediyesi Frauenmuseum'u sürekli desteklemeyi garanti edemiyor. Müzenin geleceği güvence altında değil. 36 yıldır bu güvensizlik sürüyor.

Frauenmuseum, müzenin kentteki varlığını ve gücünü ancak siyasî partilerden, kadın örgütlerine; sosyal ve kültürel derneklerden, meslek örgütlerine; okullardan, kadınlara sağlık hizmeti götüren kurumlara kadar uzanan çok geniş ağlar içinde göstermesinin mümkün olabileceğini düşünüyor ve müze-deki etkinliklere bu kurumları da dahil ediyor.

"Kadın Hayatlarının Çoğulluğu" adlı yazısında Sigrid Prader; Museo Delle Donne'nin (Kadın Müzesi) "Sergi Vitrini" adı verilen benzersiz projesinde, müze mekânında Merano kentindeki yerel kadın gruplarının kadın dünyalarının çeşitliliğini kişisel bakış açılarıyla sunabildikleri projeler yapma fırsatı verildiğine dikkat çekiyor. Bu projeye, sergiyi yapan kadının, müzeyle ve konuyla ilgilenen diğer kişilerle diyalog başlatabilmesine işaret ederek; böylesine bir kapsayıcılık konseptinin, bu sürece dahil olan herkes için yeni zorluklarla başa çıkmak anlamına geldiğini de vurguluyor. Bu açıdan bakıldığında, müzenin bir uzlaştırıcı eşliğinde önyargılar ve klişeler gibi içerikler konusunda tartışma olanağı veren atölyeleri; yukarıda bahsedilen kapsayıcılık sürecinde oluşabilecek yeni zorluklarla başa çıkabilmek için de fayda sağlıyor.

Sigrid Prader, müzesindeki sergi çalışmalarında da, kadın dünyaları bağlamındaki farklı gerçeklerin karşılaştırılmasına da önem verildiğine dikkat çekiyor. Çünkü bu yöntemle ziyaretçiler kendi yaşam gerçeklerini diğer kıtalardaki kadın dünyalarıyla ilişkilendirme olanağı buluyorlar.

Küresel bağlamda kapsayıcı uygulamalar

Kitabın üçüncü bölümündeki yazılarda; kadın müzelerinin geliştirdikleri küresel stratejilerden bahsediliyor. Bu müzeler için global iletişim, bir kuruluş amacıdır. Çalışmalarının en dikkate değer özelliği birbirine uzak ülkelerdeki kadın dünyalarının yaşam gerçeklerini ilişkilendirme sırasında geliştirdikleri özel yöntemler olan bu gruptaki müzeler; kadın yaşamlarındaki varoluşsal ortak meseleler temelinde, kadınları politik eyleme davet eden projeler geliştiriyorlar. Bu projelerin sunduğu olanaklarla, coğrafi anlamda uzak olan kadınlar arasında yakın temas sağlamaya çalışıyorlar.

"Küresel Eylem: Hikâye Anlatımı Yöntemi, Medya ve Sanatla Kadın Hareketini Güçlendirme" başlıklı yazısında Catherine M. King, iki kuruluşun birleşme öyküsünü anlatıyor. Bunu yaparken, benzer ama farklı iki kadın kuruluşunun ortaklığının, birbirlerinin çalışmalarını nasıl beslediklerini gösteriyor.

Bu kurumlardan birisi Global Fund for Women (Küresel Kadın Fonu). Dönüştürücü bir toplumsal hareket için tabandan gelen kadın liderleri küresel bağlamda destekliyor. Bu kadınların kendi toplumlarındaki problemleri çözme amaçlı projeleri için fon sağlıyor.

İkinci kurum ise International Museum of Women, IMOW (Uluslararası Kadın Müzesi). Bu müze, 1985 yılında Women's Heritage Museum (Kadın Mirası Müzesi) adıyla binası olan bir müze olarak kurulmuştu. 2006'da, sosyal değişimleri gösteren, global anlamda ortak harekete özendirilen ve sınırlar ötesi ortaklıklar kuran bir sanal müze oldu. Bu müze, tüm dünyadan ilgi duyanların katkısında bulunmaya özendirildiği interaktif sergileri, internet ortamında sunan ilk kadın müzesiydi.

One organization is Global Fund for Women. To foster social change this organization supports women grass root activist leaders. They fund projects of these women aiming at solving problems in their own communities.

The second organization is the International Museum of Women (IMOW). It was founded as a museum called "Women's Heritage Museum" in 1985. In 2006, it turned into a virtual museum that exhibits social changes, encourages cooperative actions globally and creates partnerships across borders. The museum was the first museum that showed interactive exhibitions on the Internet by encouraging people from all around the world to contribute.

IMOW and Global Fund for Women united their abilities and their power in 2012, and they currently continue their work under the name "Global Fund for Women". Catherine M. King points out the importance of financial resources in strengthening the women's movement globally. At the same time, she indicates that just as important as the financial resources is to be informed of each other through appealing of ways of storytelling, media and arts, to learn from each other and to develop empathy through close contacts. Global Fund for Women, which does not carry the word "museum" in its title but uses methods of museology, widens the definition of the term "women's museum".

IMOW chose to give up its physical place and transfer to a virtual environment. In her following article "Being Girl Museum", Ashley E. Remer explains that she has chosen a virtual museum concept intentionally from the outset in order to be able to work "everywhere", which means being effective globally. Remer states as her museum's definition of inclusion to be "wide open to collaboration and to provide opportunities where there weren't any

before, be it research, discussion, expression participation or just observation."

In the view of this definition, Girl Museum is widespread all around the world and is attentive to working with girls of different age groups. The virtual environment of the museum presents a number of opportunities for girls all around the world to realize their own a museum" by raising their voices and contributing. This cooperation is the way Girl Museum realizes its concept of inclusion globally. Remer regards the girls contributing to the museum work as more important than the visitors of the virtual museum.

In its international setup the Girl Museum's cuts across boundaries. It is opposed to the idea of marginalizing girls and the attitudes that make girls sexualized and belittled objects. Remer states at the beginning of her article that she has made Virginia Woolf's statement to direct her own life: "*As a woman I have no country. As a woman my country is the whole world*", a motto which she also uses for her museum.

In the last article of this chapter, "Women's History: An Arena for Voices Other Than Those Previously Heard the Most", Maria Perstedt explains the global concept of Kvinnohistoriskt Museum (Women's History Museum) Umea/Sweden. Perstedt states that the concept of "women's history" in her museum is based on the idea that the relationship among people –whether looked at individually or collectively– is independent from national borders.

This understanding is manifested in the museums work, which illustrates women's activities and experiences all over the world. An important aspect of its work is to provide the tools for everybody to define and understand the norms and structures that limit opportu-

IMOW ve Global Fund for Women; 2014 yılında birbirini tamamlayan yeteneklerini ve güçlerini birleştirdiler ve çalışmalarına Global Fund for Women adıyla devam ediyorlar. Catherine M. King, küresel bağlamda kadın hareketinin güçlenmesinde finans kaynaklarının çok önemli rolü olduğunu vurgularken, aynı zamanda da hikâye anlatımı yönteminin, medyanın ve sanatın sunduğu cazip yollarla birbirimizden haberdar olmamızın, birbirimizden öğrenmenin ve aramızdaki yakın temas nedeniyle oluşan empatinin de kadın hareketinin güçlenmesi için, en az finans kaynakları kadar önemli olduğuna dikkat çekiyor. İşminde "müze" sözcüğünü kullanmayan, ama müzecilik yöntemlerini kullanarak çalışan Global Fund for Women bu çalışma anlayışla, kadın müzesi tanımını genişletiyor.

IMOW fizikî mekânını bırakıp, sanal ortama geçmeyi tercih etmişti. Ashley E. Remer'in "Kız Çocuk Müzesi Olmak" başlıklı yazısında ise, Girl Museum'un (Kız Çocuk Müzesi) açılış sürecinde "her yerde" yani küresel çapta etkin olarak çalışmak için sanal müze konseptini özellikle seçtiği belirtiliyor. Müzenin küresel etkinlik talebini gerçekleştirme yolu ise; mümkün olduğu kadar işbirliğine açık olmak ve araştırma, tartışma, kendini ifade etme, paylaşma veya sadece gözlem yapmak için, özellikle bu şansı elde edemeyenlere fırsatlar sağlamak şeklinde tanımlıyor. Girl Museum bu tanım doğrultusunda; dünyanın her köşesine yayılmış, her yaşta bir kız çocuk ekibiyle çalışmaya özen gösteriyor. Tüm dünyadaki kız çocuklarının "müze yapma" deneyimi kazanmaları ve seslerini duyurmaları için onlara müzenin sanal ortamında birçok alanda fırsatlar sunuluyor. Girl Museum için bu küresel birliktelik, özel öneme sahip, çünkü müze bu ortaklıklar sayesinde küresel bağlamdaki kapsayıcılık amacını uygulamış oluyor. Bu nedenle de, müze çalışmalarına katkıda bulunan kız çocuklarını Remer; müzenin sanal ziyaretçilerinden daha önemli bir grup olarak tanımlıyor.

Girl Museum, kız çocuğunu genel olarak cinselleştiren, küçümseyen tavırlara ve kız çocuklarının marjinalleştirilmesine muhalefet eden "sınır tanımayan" bir alan olarak çalışıyor. Remer; yazısının başında yer verdiği Virginia Woolf'un "*Kadın olarak, ülkem yok. Kadın olarak, ülkem olsun istemiyorum. Kadın olarak benim yurdum tüm dünya*" sözlerinin hayatını yönlendirmesine izin verdiğini belirtirken, aynı anlayışın kendi müzesi için de geçerli olduğuna işaret ediyor.

Bu bölümün son yazısında Maria Perstedt; "Şimdiye Kadar En Fazla Sesi Duyulanların Haricindekiler İçin Bir Alan" başlığıyla İsveç'in Umea kentindeki Kvinnohistoriskt Museum'un (Kadın Tarihi Müzesi) global çalışma konseptini anlatıyor. Perstedt, müzenin "kadın tarihi" kavramının, küresel bir referansla, ister bireysel ister kolektif düzeyde olsun, insanlar arasındaki ilişkilerin ulusal sınırlardan bağımsız olduğu anlayışına dayandığını belirtiyor.

Müze projelerinde bu anlayış, kadınların dünya genelindeki deneyimlerini ve yerlerini görünür kılmak; hangi cinsiyet için olursa olsun, hayatın her alanında olanakları ve seçimleri sınırlayan kuralları ve yapıları tanımlamak ve anlamak için gerekli olan araçları herkesin kullanımına sunmak şeklinde tezahür ediyor. Perstedt, geleneksel tarihe meydan okumanın, eleştirel bir yaklaşımla normları incelemenin, müzelerdeki eril normlulukla mücadele etmenin kolay olmadığını, gerginlik içeren bir alanda mücadele verdiklerini belirterek, eşitsizliği yeniden üretmekten başka bir işlevi olmayan tarih yazımından kurtulabilmek için birleşme çağrısı yapıyor.

Kapsayıcı barış uygulamaları

"Kapsayıcı Barış Uygulamaları" başlığı altında dördüncü bölümde çalışmaları anlatılan kadın müzeleri; geçmiş, günümüzde sorumlu-

nities and choices regardless of gender. Perstedt states that it is not easy to oppose traditional history writing, struggling with male norms in museums and analyzing the norms with a critical view. She emphasizes the fact that we should all unite in order to get rid of an inadequate historiography.

Inclusive peace practices

The women's museums presented the chapter "Inclusive Peace Practices" remind us of the past in order to make us act responsibly today. In this context, three women's museums from Japan, Germany and Turkey were invited to the conference, which work in different fields and with different methods to encourage a culture of peace. These museums reflect methods that will help social peace by finding ways of how "memory" can be exhibited. They address issues relevant in the past and today and organize exhibitions to establish a culture of reconciliation. One of the strongest sides of the museums introduced is that they can reach out to individuals or groups that are not likely to be interested in social peace and the concept of peace in general, and by this catching their interest in the subject matter and get them involved in the work.

In her article "Initiatives of a Women's Museum in the Perpetrating State: Remembering Japan's Military Sexual Slavery", Mina Watanabe informs us about the work of her Women's Active Museum on War and Peace (WAM), a museum founded in Tokyo, which does research, documents and exhibits the history of sexual slavery throughout the Asia-Pacific region by the Japanese military during WW II.

Watanabe points out that WAM was founded as a response to the call from the living witnesses in the countries where sexual slavery

operated. Despite the fact that the museum focuses on a particular historical situation the museum addresses the problem of the violence against women in war and conflict situations in general. She specifically states that it is a challenge for the museum to tell the story of sexual crimes carried out by the military forces of one's own country. She emphasizes that the museum demands that the Japanese government accept its responsibility for these crimes, that justice is done, the dignity of women who have survived slavery is restored and history is kept alive. All this means a lot of struggle. After Mina Watanabe returned to Tokyo, she heard about threats that the museum would be bombed.

In her article "Appreciating Each Other's Cultural Heritage - Rewriting Women's History", Meral Akkent, presents İstanbul Kadın Müzesi, IKM (Women's Museum Istanbul) as city women's museum whose aim is to contribute to social peace and forming an alternative identity of the city's inhabitants. She writes that as in every other country, in Turkey society is composed of people of various ethnic, religious, and cultural backgrounds as well as various sexual orientations. She also states that IKM is a project that discusses and tries out ways of making this diversity visible drawing on the example of women's history.

Akkent mentions that the foremost aim of IKM is to enable the communication among cultures, genders and generations that share the same city. This aim can be reached by appreciating the cultural heritage of women who have formed and still form the identity of the city.

While emphasizing that the expression "accepting diversity and respecting difference" cannot be more than words if not applied in practice, Akkent states that trying to push through a uniform collective identity impairs

luk almak için hatırlıyorlar. Konferansta, birbirinden farklı alanlarda ve farklı yöntemlerle barış kültürünü teşvik etme amacıyla Japonya, Almanya ve Türkiye’de çalışan üç kadın müzesi vardı. Bu müzeler, “hatırlamayı” sergilemenin, toplumsal barışın tesisine yardım edecek yöntemleri hakkında düşünüyorlar. Geçmişin ve günümüzün konularını, uzlaşma kültürünün yerleşmesi amacıyla tartışıyorlar ve sergiliyorlar. Tanıtılan müzelerin güçlü yönlerinden birisi, toplumsal barış ya da genel olarak barış konusu ile belki ilgilenmeyecek kişi ve gruplara da ulaşabilmeleri, bu kişilerin müzenin tartışma konularına ilgi duymalarını sağlamaları ve onları da çalışmalarına dahil edebilmeleridir.

“Suçlu Bir Devlette Kadın Müzesi Girişimleri: Japon Ordusunun Cinsel Kölelik Sistemini Hatırlamak” isimli yazısında Mina Watanabe, 2. Dünya Savaşı sırasında Japonya ordusunun işgal ettiği Asya-Pasifik hattındaki ülkelerde uyguladığı cinsel köleliğin tarihini araştıran, belgeleyen ve sergileyen Women’s Active Museum on War and Peace, WAM (Savaş ve Barışa Dair Aktif Kadın Müzesi) adıyla Tokyo’da kurulan müzenin çalışmalarını anlatıyor.

Watanabe, müzenin aynı zamanda savaş ve ihtilaf süreçlerinde kadınlara uygulanan şiddete odaklı çalıştığını vurguladıktan sonra, WAM’ın; cinsel kölelik sisteminin uygulandığı ülkelerde hayatta kalan tanıkların çağrılarını cevap olarak açıldığını anlatıyor. Japon hükümetinin işlenmiş olan bu suçlar nedeniyle sorumluluğunu tanınması, adaletin yerini bulması, (kölelikten) kurtulmuş kadınların tekrar itibarlarını kazanmaları ve tarihi canlı tutmak için yapılan çalışmaların yani kendi ülkesinin, kendi ordusunun neden olduğu cinsel suçların öyküsünü anlatmanın; başlı başına bir mücadele olduğunu da özellikle belirtiyor. Mina Watanabe, konferanstan sonra Tokyo’ya döndüğünde onu bekleyen haber, müzeye bombalı saldırı yapılacağı tehdidiydi.

Toplumsal barışa katkı konusunu ele alan “Kültürel Miraslarımızı Karşılıklı Sahiplenmek – Kadın Tarihini Yeniden Yazmak” başlıklı yazısında İstanbul Kadın Müzesi’nin (İKM), kentte kimlik oluşturan kurumlardan olmayı öngördüğünü belirten Meral Akkent; İKM’nin kent kadın müzesi karakterini öne çıkarıyor. Türkiye toplumunun da tıpkı diğer tüm ülkeler gibi, farklı etnik, dini, kültürel gruplar ve cinsel yönelimli insanların toplamından oluştuğunu vurgulayan Akkent, İKM’nin kadın tarihindeki bu çeşitliliği sunmanın pratiğe nasıl uygulanması gerektiğini düşünme, deneme ve uygulama projesi olduğunu açıklıyor.

Akkent, aynı kenti paylaşan kültürler, toplumsal cinsiyetler ve nesiller arasında iletişimi mümkün kılmak için, İKM’nin geçmişteki kadın tarihini, bugün de yazmaya devam edilen kadın tarihiyle bir araya getiren ve kent kimliğini oluşturan tüm kadınların kültürel miraslarına değer verilerek sahiplenenilen çalışmalar yapıldığını anlatıyor. “Çeşitliliği kabul etme ve farklılıklara saygı” ifadesinin; pratikte uygulanmadığı zaman, bir sözcük grubundan öteye gitmeyeceğini vurgulayan Akkent, tek tip kimlik oluşturma gayretlerinin; hem bu ideolojiyi savunanların hem de bu ideolojiden etkilenenlerin yaşam kalitesine, dolayısıyla toplumsal barışa zarar verdiğini savunuyor. İKM çalışmalarında birçok beğeni, birçok ilgi odağı için yer açarak; farklı geçmişler ya da mahalle baskısı nedeniyle buluşma olanağı olmayan insanların, İKM’nin içerikleriyle oluşturulan yeni bir “biz” alanında buluşmalarını sağlıyor.

Gaby Franger’in, “Farklı Olduğu Varsayılandaki Benzerliği Keşfederken, Kendimize ve Ötekine Bakışımızı Değiştirmek” başlıklı yazısının girişinde bulunan; diğer kadınlara bakışımızda hatalı algılara yol açan nedir, peşin hükümlü imgeler mi, ne görebiliriz, ne görmek istiyoruz, başkalarına baktığımızda kökleşmiş düşünce kalıplarını gözardı

the quality of life both of the defenders of this ideology and of the ones affected by it, and it is detrimental to social peace. The museum is created as a meeting point for different tastes, for different interests; it is a field where people can meet and develop a new understanding of "Us", who otherwise, maybe because of a different biography, perhaps due to pressure from the neighbourhood, might not have an opportunity to come together.

In the introduction to her article "Discovering Commonalities in Apparent Differences and Changing the Perspective on the Self and the Other", Gaby Franger poses several questions: What causes a false perception in our perspective on other women? Is it images? Prejudices? What can we see? What do we want to see? Can we ignore the rooted ways of thinking when we look at others? As she reports, these questions point to the concept of Museum Frauenkultur Regional-International.

Franger explains that the museum was established by the association Frauen in der Einen Welt – Zentrum für interkulturelle Frauenalltagsforschung und internationalen Austausch e.V. (Women in One World – Centre for Intercultural Research in Women's Everyday Lives and International Exchange) founded in 1989 by scholars, artists and teachers with different native languages. Franger recounts the long history of the museum's concept, which envisages the presentation of women's lives both on local, regional and global levels through comparative methods.

As Franger indicates, in the exhibitions any kind of diversity is respected. She points out that this concept can promote communication locally and globally, but it can also lead to disagreement. Thus the concept of the

museum, which includes discussion and controversial debate, is put into practice.

The last article in this chapter "Hearing Each Other's Voice – Notes from the Forum Inclusive Peace Practices", prepared by Işıl Eğrikavuk and Ege Zeytun, is based on the audioscripts of the forum and covers the following issues: How and why women get together in the process of war and conflicts; how they understand the problems and how they tell others about these problems; how they think together; which strategies they apply in order to talk and work together; how they mourn together; how reconciliation be realized. The paper presents experiences, thoughts and suggestions of women activists working in different arenas (politics, museology, arts, culture, academia etc.) on these questions.

Widening the network

There are two articles in the fifth and last chapter "Widening the Network". First, Astrid Schönweger describes under the title "Networking" the organization she acts as coordinator for the International Association of Women's Museums – IAWM. She states that the IAWM is a platform supporting the communication between women's museums and describes how the association promotes the general acceptance of women's and gender museums worldwide.

The last article in the book "Museums are for Everybody!" can inspire hope for a better future. The article includes two interviews by Şehlem Kaçar. İtir Erhart and Nazan Haydari, both members of the faculty of Istanbul Bilgi University, answer Kaçar's questions, referring to the information gained at the conference *Women's Museums: Centre of Social Memory and Place of Inclusion – Interna-*

edebilir miyiz soruları, Museum Frauenkultur Regional-International'in (Yerel ve Uluslararası Kadın Kültürü Müzesi) konseptine işaret ediyor.

Franger, bu müzeyi oluşturan kurumun 1989 yılından beri farklı anadilleri konuşan akademisyenler, sanatçılar ve eğitimciler tarafından kültürlerarası araştırmaların yapıldığı Bir Dünyanın Kadınları - Kadın Günlük Yaşamını Kültürlerarası Araştırma Derneği (Frauen in der Einen Welt - Zentrum für interkulturelle Frauenalltagsforschung und internationalen Austausch e.V.) olduğunu belirterek, müzenin yerel ve küresel bağlamda kadın yaşamalarını karşılaştırmalı metodlarla sunan özel konseptinin uzun tarihine dikkat çekiyor.

Müzenin sergilerinin her türlü kültürel çeşitliliği tanıyarak ve onaylayarak hazırlandığını belirttikten sonra, Franger bu tür içeriklerin yerel ve küresel bağlamda iletişime yol açtığı kadar, anlaşmazlıkların oluşmasına yol açacak tartışmalara da neden olabileceğini belirtiyor. Bu durum ise müze konseptinde öngörülen; tartışma kültürünün ve ihtilafları da içeren müzakere kültürünün pratikte uygulanma fırsatı doğması anlamına geliyor.

"Kapsayıcı Barış Uygulamaları" bölümündeki son yazı, Kapsayıcı Barış Konseptleri Forumu'nun ses kayıtlarının metinleştirilmiş halidir. Işıl Eğrikavuk ve Ege Zeytun'un katkıları ile hazırlanan "Birbirinin Sesini Duyabilmek - Kapsayıcı Barış Konseptleri Forumundan Notlar" başlıklı metin; kadınların savaş ve çatışma süreçlerinde nasıl ve neden bir araya geldikleri, sorunları nasıl anlayıp, başkalarına nasıl anlattıkları, nasıl birlikte düşündükleri ve konuşmak ya da üretmek için hangi yöntemleri uyguladıkları, geçmişin yasını yaşarken günümüzde uzlaşma için neleri nasıl yapabileceğimiz konusunda politika, müzecilik, sanat, kültür ve akademiya gibi farklı

alanlarda aktif olan kadınların deneyimlerini, düşüncelerini ve önerilerini içeriyor.

Bilgi ağını genişletme

Kitabın "Bilgi Ağını Genişletme" isimli beşinci ve son bölümünde iki yazı bulunuyor. İlk yazıda Astrid Schönweger koordinatörü olduğu kurumu "Bilgi Ağı Oluşturma" başlığıyla tanıtıyor. Schönweger yazısında Uluslararası Kadın Müzeleri Birliği'nin (International Association of Women's Museums, IAWM), kadın müzelerinin kendi aralarındaki iletişim için bir platform olduğunu anlatırken, bu kuruluşun aynı zamanda toplumsal cinsiyet müzelerinin dünya çapında kabul görmesini teşvik etme çalışmalarını öne çıkarıyor.

Kitabın son yazısı aynı zamanda gelecek için bir umut ışığı da yakıyor. Bu yazı, Şehlem Kaçar tarafından yapılmış olan iki röportajı içeriyor. "Müzeler Herkes İçindir!" başlıklı metinde; Kaçar'ın sorularını yanıtlayan İtir Erhart ve Nazan Haydari; *Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân - Uluslararası Kadın Müzeleri Konferansı'nda* kazanılan bilgilerin, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İletişim Fakültesi'ndeki yansımalarına dikkat çekiyorlar.

İstanbul Bilgi Üniversitesi'ndeki öğretim görevlileri ve öğrenciler konferansın hazırlanmasında İKM ile birlikte çalışmışlardı. Erhart ve Haydari röportajlarında birçok öğrencinin "kadın müzesi" kavramını ilk kez bu konferans nedeniyle duyduğunu, sanat ve müzecilik alanlarındaki eril hegemonyanın ilk kez farkına vardığını vurguladılar. Toplumsal cinsiyet alanındaki derslerinde, müzeleri eleştirel bakış açılarıyla incelemeyi, toplumsal bellek ve toplumsal cinsiyet konularını tartışırken ve "Medya", "Kültür ve Toplum" gibi derslerinde; kadın müzesi örneklerinden de faydalanmayı planladıklarını anlattılar. İtir Erhart ve Nazan

tional Women's Museums Conference and the response to it at the Faculty of Communication of Istanbul Bilgi University.

The teachers and students of Istanbul Bilgi University worked together with IKM preparing the conference. Erhart and Haydari state in their interviews that thanks to this conference many students had heard about the concept of "women's museums" and had understood the hegemonic masculinity in arts and museology for the first time. Both indicated that they will make a critical analysis of the museums in their gender classes; plan to use women's museums as examples in their seminars on "Media", "Culture and Society" while discussing social memory and gender. Itr Erhart and Nazan Haydari will include the

work of women's museums, which are institutions providing an alternative to the museums where hierarchy is both created and criticized, into their education practices. Both are going to make the power of women's museums in changing society visible. Plans like these show that the field of discussion opened by women's museums is widening, which is a promising fact.

Editor and authors are deeply indebted to Nehir Kovar, Şehlem Kaçar and Ege Zeytun for their effective help during all stages of the preparation of this book.

Meral Akkent
Üsküdar, September 2017

Haydari, eğitim pratiklerine; hiyerarşinin hem üretildiği hem eleştirildiği müzecilik alanının alternatif kurumları olan kadın müzelerinin çalışmalarını da dahil edecekler. Kadın müzelerinin toplumdaki değiştirici güçlerini görünür yapacaklar. Bu da, kadın müzelerinin açtıkları tartışma alanlarının daha da genişlemesi açısından umut verici.

Bu kitabın hazırlanma sürecinin her aşamasında etkin katkıları olan Nehir Kovar, Şehlem Kaçar ve Ege Zeytun'a, kitabın yazarlarıyla birlikte çok teşekkür ediyorum.

Meral Akkent
Üsküdar, Eylül 2017

A THRILLING DEVELOPMENT

OPENING REMARKS FOR THE INTERNATIONAL WOMEN'S MUSEUMS CONFERENCE

"WOMEN'S MUSEUMS: CENTRE OF SOCIAL MEMORY AND PLACE OF INCLUSION"

20 OCTOBER 2016

Dear participants and colleagues!

My generation, known as the '68 generation – it was the year I entered university – was a lucky one in my view, because we witnessed and achieved a lot. Most importantly, we believed that we could change the world, and we succeeded to some extent. And we never lost hope. Later generations followed us in this and they accomplished many good things also.

In 1974, a decisive change was realised in ICOM's museum definition. It is since this date that our museum definition contains the phrase "in the service of society and of its development". The museum did not give up its focus on the object, but society came to the foreground.

This was also a period for social history studies. Instead of presenting great, splendid national histories, an understanding of historiography started to develop which was interested in the study of ordinary people's lives. Such an understanding was seen foremost and extensively in city museums. Instead of writing heroic legends, these museums preferred to talk about the daily life of the working class, the darker face of war, the misery of

the slums, migration, minorities in quantitative and qualitative terms, and women's place in society. This was a time when the women's movement flourished. Today, there may not be many women's museums in the world, but there are certainly many museums that deal with women in the manifold way the subject requires. The International Slavery Museum in Liverpool, for example, presents women doing domestic work or working in the textile industry without social security as modern slaves.

One of the rare women's museums in the world is the Women's Museum Istanbul. I've known this museum since its inception, which was also the occasion when I met Meral Akkent for the first time during the progress of Istanbul 2010: European Capital of Culture. It was a time when defining the museum as a cross-cultural project was paramount, and it still is today.

As can be understood from the title of this conference and the content of its programme, Women's Museum Istanbul is now tailoring a new and important role for itself by emphasizing social peace and reconciliation. By doing so the museum signals the initiation of a platform to discuss human rights restrictions.

HEYECAN VERİCİ BİR GELİŞME

KADIN MÜZESİ: TOPLUMSAL BELLEK MERKEZİ VE KAPSAYICI MEKÂN
ULUSLARARASI KADIN MÜZELERİ KONFERANSI AÇILIŞ KONUŞMASI

20 EKİM 2016

Değerli katılımcılar, değerli meslektaşlarım merhaba!

Bana göre benim kuşağım, yani 68 kuşağı (o yıl üniversiteye girmiştım) şanslı bir kuşaktı, çünkü çok şeyler gördü ve çok şeyler yaptı. Her şeyden önemlisi dünyayı değiştirebileceğine inandı ve kısmen de değiştirdi. Bu inancını hiç yitirmedi. Sonraki kuşaklardan kervana katılanlar oldu, onlar da iyi şeyler yaptılar.

1974 yılında Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (International Council of Museums - ICOM) müze tanımında belirleyici değişiklik yapıldı. "In the service of society and of its development" ifadesi, yani "toplumun ve gelişmesinin hizmetindedir" ibaresi müze tanımına girdi. Müze, nesneden vaz geçmedi ama toplumu onun önüne geçirdi.

Bu ayrıca toplumsal tarih çalışmalarının öne çıktığı dönemdir. Büyük, şaşaalı ulusal tarihler yerine, sıradan insanın hayatını merak eden, araştıran bir tarih anlayışı filizlendi. Bunun en yaygın görüldüğü yerlerin başında kent müzeleri gelir. Onlar kahramanlık destanları yazmak yerine işçi sınıfının hayatından, savaşın karanlık yüzünden, gecekonduların sefaletinden, göçten, nicel ve nitel azınlıklardan ve kadının toplum içindeki yerinden bahsetmeyi tercih

etti. Sonra kadın aldı başını yürüdü. Bugün dünyada çok sayıda kadın müzesi yok ama kadını çok yönlü ele alan çok sayıda müze var. Liverpool'daki Uluslararası Kölelik Müzesi'nde örneğin çağdaş köleler olarak sosyal güvensiz ev işlerinde ya da tekstil işinde çalışan kadınlar anlatılıyor.

Dünyadaki o nadir kadın müzelerinden biri de İstanbul Kadın Müzesi oldu. Ve ben bu müzeyi taa doğumundan beri tanıyorum. Meral Akkent'le yollarımız bu müze sayesinde İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti sürecinde kesişmişti. Müzenin kendini kültürlerarası bir proje olarak tanımlaması o gün için de çok önemliydi, bugün için de öyle.

Konferansın adından ve programın içeriğinden anladığımız üzere İstanbul Kadın Müzesi toplumsal barışa ve uzlaşma kültürüne yaptığı vurguyla bugün kendine yeni ve önemli bir rol biçmekte. Fiziki bir mekânı olmadan, ama olmadığını neredeyse unutturarak, temelde insan hakları kısıtlamalarını tartışacak olan bir platform açacağına sinyalini veriyor. Bence bu çok önemli. Hâlâ bir kent müzesine sahip olmayan koca İstanbul'da, bir dijital kadın müzesinin insan hakları kısıtlamalarını tartışacak olan bir platform açma misyonuna talip olmasını heyecan verici bir gelişme olarak değerlendiriyorum.

And for all this, the museum does not even have a physical location, and we almost forget it hasn't. I think it is a thrilling development that a digital women's museum aspires to the mission of establishing a platform to discuss human rights issues in this huge city of Istanbul, which still does not even have a city museum.

In 1990, the Women's Library and Information Centre was opened in Istanbul. Far beyond being a place for collecting and archiving resources for a comprehensive research and study of women's history, it has been an incubation centre in terms of women's self-organising in Turkey and in this context it has been a milestone in the history of women's movement in this country.

Today, with their inclusive approach and discourse, museums are among the institutions that make a remarkable contribution to social reconciliation. ICOM has also assumed

a pioneering role in this field. As a matter of fact, decision number 2 adopted in July 2016 at the 24th ICOM General Conference in Milan and discussed in the course of the meeting, covers topics such as inclusion, intersectionality and gender mainstreaming.

With today's conference, Women's Museum Istanbul aims to create a forum that brings together experts from different corners of the world to share ideas and express different perspectives. Could there be a better mobilisation for the effort to generate social memory and a new understanding of identity? With its goals and approach, I sincerely believe that Women's Museum Istanbul will play an important role in the history of women in this country.

Suay Aksoy
President of the International Council
of Museums - ICOM

Türkiye'de 1990'da faaliyete geçen Kadın Eserleri Kütüphanesi, kadın tarihinin yazılmasına katkı verecek araştırma kaynaklarını toplamanın ötesinde, Türkiye kadınının örgütlenmesi açısından adeta bir kuluçka merkezi olmuştur. Bu bağlamda bir dönüm noktasıdır.

Günümüzde müzeler, kapsayıcı yaklaşımları ve söylemleriyle toplumsal uzlaşmaya büyük katkıda bulunan kurumlar arasında. Uluslararası Müzeler Konseyi ICOM bunun öncülüğünü yapageldi. Nitekim Temmuz 2016'daki 24. ICOM Genel Konferansı'nda alınan ve toplantı sürecinde değinilen olan 2 numaralı karar, kapsayıcılık, kesişimsellik, toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma gibi konuları kapsıyor.

İstanbul Kadın Müzesi de bu konferansla dünyanın farklı köşelerinden uzmanları bir araya getirerek çeşitli fikirlerin paylaşılmasını, farklı perspektiflerin dile getirilmesini sağlayacak bir forum oluşturmak istemiş. Toplumsal bellek oluşturma ve yeni kimlik yaratma çabaları için bundan daha iyi bir başlangıç olabilir mi? Bu hedefler ve yaklaşımıyla İstanbul Kadın Müzesi'nin de ülke kadın tarihinde bir dönüm noktası olacağını düşünüyorum, buna içten inanıyorum.

Suay Aksoy
Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) Başkanı

MERAL AKKENT

A BRIEF HISTORY OF WOMEN'S MUSEUMS

All representatives of women's museums invited to the Conference as speakers touched upon the subject of women's museum from their own points of interest. I will provide a summary of the brief yet productive history of women's museums to offer a more general framework. Such a general framework is necessary, if not mandatory, for us to understand the dynamics that have nourished women's museums as well as have been mobilized by them, so that they have come to occupy a prominent place in the field of culture and museology only 40 years after the term "women's museum" was coined.

Alternative opposition

As researchers of women's history recurrently underline, undocumented past is forgotten, changed and denied. Women's museums were established to document, render visible and share women's history. Today, these museums offer an alternative to the biased and incomplete presentations in the fields of history, art and culture by traditional museums, which result from their gender blindness, and push them to change.

The women started this query through their own means in the 1960s. In the 1980s, they

articulated the specifics of the kind of the museum they wanted to realize. And they founded the museums they had imagined. Today, there is a great variety of women's museums. They share the skills they have accumulated with each other. They pride themselves on the momentum they have created.

Women's museums are usually private museums having the status of an association and they are established by a group of courageous, perseverant and creative women. They are courageous, because institutions that these women struggle with are established, traditional museums. They are perseverant, because, they run their museums with an impressive commitment and through voluntary work, dedicating all their free time to the museum on top of their own professional lives. They are creative, because they find ways to use their time economically, organize research and realise exhibitions, and, before all, find sponsors to acquire the necessary resources, which is the most intensive work.

These museums have developed and utilized a concept for women's history: "Herstory", which presents women as active agents, in the past and today. They were established in metropolises, in the middle of a lively cultural

MERAL AKKENT

KADIN MÜZELERİNİN TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Konferansımıza davet edilmiş olan kadın müzesi temsilcilerinin kendi müzelerinin çalıştığı konular bağlamında değindikleri kadın müzesi konusuna genel bir yaklaşım sunmak için; kadın müzelerinin kısa ama verimli tarihinden özet olarak bahsedeceğim. Böyle genel bir çerçeve, ilk kez kadın müzesi adının kullanılışından sonra geçen yaklaşık 40 yılda, kültür ve müzecilik alanlarında kendine önemli bir yer edindiğini tesbit ettiğimiz kadın müzelerinin hangi dinamiklerden beslendiğini ve hangi dinamikleri harekete geçirdiğini anlamak açısından yararlı hatta zorunludur.

Alternatif muhalefet

Kadın tarihi araştırmacılarının da her zaman önemle vurguladıkları gibi, belgesi saklanmayan geçmiş unutulur, değiştirilir, reddedilir. Kadın müzeleri; kadın tarihini belgelemek, görünür kılmak, paylaşmak için kuruldu. Şimdi bu müzeler, geleneksel müzelerdeki toplumsal cinsiyet körlüğü nedeniyle tarih, sanat ve kültür alanlarındaki taraflı ve eksik sunuma alternatif oluyor ve onları değişime zorluyorlar.

Kadınlar 1960'larda el yordamıyla arayışlara başladılar. 1980'lerde nasıl bir müze yapmak istediklerini dile getirdiler. Ve hayal ettikle-

ri müzeleri kurdular. Günümüzde ise kadın müzeleri artık büyük bir çeşitlilik gösteriyor. Beceri birikimlerini birbirleriyle paylaşıyorlar. Yarattıkları devinimin kıvancını yaşıyorlar.

Kadın müzeleri, yürekli, sebatlı, yaratıcı ve genellikle küçük bir grup kadının bir araya gelerek kurduğu, çoğunlukla dernek statülü özel müzelerdir. Yürekli dirler, çünkü kadınların mücadele ettikleri kurumlar yerleşik, geleneksel müzelerdir. Sebatlıdır, çünkü müze projelerini gerçekleştirmek bazen onlarca yıl sürer. Yaratıcıdır, çünkü müzelerini, gönüllülük bazında ve meslek yaşamlarına ek olarak ve tüm boş vakitlerini müze çalışmalarına adanarak olağanüstü bir özveriyle çalıştırır. Bunu yaparken, kişisel zamanlarını ekonomik yönetme, sergilerinin araştırma ve gerçekleştirme süreçlerinin organizasyonu ve de en fazla yoğun çalışma gerektiren madde kaynakların sağlanması gibi işleri bir arada yürütebilmeyi becerirler.

Bu müzeler; geçmişte ve günümüzde kadınları aktif özne olarak sunan kadın tarihi "Her-story" konseptini geliştirdiler ve uyguladılar, bir metropolde, canlı bir kültür yaşamının tam ortasında ya da kültürel çekim merkezlerinden çok uzakta küçük bir kentte veya bir dağ köyünde kuruldu. Farklı ilgi ve çalışma

life, or in small far away towns distant from cultural places of attraction or in mountain villages. They have diverse fields of interest and study. Some of them enjoy a regular and sufficient budget while others have irregular and highly limited means.

Many women's museums have their own physical space; many of them do not. Many women's museums have their own collections; many of them do not. They only organize temporary exhibitions. Some women's museums prefer to exist as a virtual platform. Some other women's museums sustain their existence on the virtual platform until they find a physical space needed for their projects. There are also examples of women's museums which give up their physical space and prefer to exist as a virtual women's museum. The International Museum of Women (IMOW)¹ is such an example.

With their existence and works, women's museums have pinpointed the shortcomings of the traditional museums. Issues they have brought up paved the way for inescapable changes in traditional museums and museology. They demanded and provided alternatives with their works and encouraged looking at history, art, city, sciences, people, coexistence and identity from novel perspectives.

---

1 Women's Heritage Museum was founded in 1985, as a museum with a physical space. It changed its concept to expand the sphere of influence and fields of interest. In line with the description that "We are an internet museum which points at global changes, encourages collective movement globally and establishes transnational partnerships", in 2006, it became a virtual museum under the name of International Museum of Women (IMOW). Interactive exhibitions where anyone interested is encouraged to contribute have been designed and a genuine transnational museum has been attained. For further information, see exhibitions.globalfundforwomen.org/. Ceasing to use the description of "women's museum", yet not abandoning to work as a women's museum, IMOW merged with Global Fund for Women which supports small scale projects in the women's movement in 2014. For reasons and outcomes of this merger see Catherine M. King's chapter in this volume.

The irresistible appeal of diversity

In discussing the emergence of women's museums, I find three concepts noteworthy: Need, necessity and freedom. These museums were a need, since the feminist movement of the 1970s paved the way for interdisciplinary research in women's studies. In this fruitful environment, the idea of women's museums flourished. Women's museums were to be a space where the results of interdisciplinary research can be shared and discussed with a broader audience, and such they became. These museums were a necessity, since the issues discussed by the women's museums have revealed the fact that women could not find a space for themselves in the traditional museums. Spaces where women would become the subjects were a necessity, and thus, they were created. These museums were freedom, since the new visions, creative energy and novel projects brought about by the dynamics of the women's movements, opened up the broad road to the irresistible appeal of diversity in almost every aspect of life, including culture, art and academia. Women's museums came to life under these conditions.

The global history of women's museums started in the 1960s and continues with the new museums to be established in 2017. This notwithstanding, the existence of women's museums gives way to questions such as "Why is a women's museum needed?", "Will men be allowed to visit it?", "Will women be displayed in these museums?", questions which rarely imply real curiosity, but rather reflect attitudes such as opposition, belittlement or derision. Even though many women's museums are directed by second or third generation women, the prejudices faced by them are more or less the same that the founding women had to answer years ago. On the other hand, the alternative approach

alanları var. Bazen düzenli ve çalışmalarına yetebilecek kadar, çoğu zaman da düzensiz ve çok sınırlı bütçelere sahipler.

Birçok kadın müzesi fiziki mekân sahibidir, birçok kadın müzesi fiziki mekân sahibi değildir. Birçok kadın müzesi koleksiyon sahibidir, birçok kadın müzesinin koleksiyonu yoktur. Sadece geçici sergiler yaparlar. Bazı kadın müzeleri sanal ortamda var olmayı tercih eder. Bazı kadın müzeleri de, projeleri için gerekli fiziki mekânı sağlayıncaya kadar varlıklarını sanal müze olarak sürdürürler. Uzun yıllar sonra mekânından vaz geçerek, sanal kadın müzesi olmayı tercih eden kadın müzesi örnekleri de vardır. International Museum of Women (IMOW)¹ bu değişime güzel bir örnek teşkil eder.

Kadın müzeleri; varlıkları ve yaptıkları çalışmalarla geleneksel müzelerdeki eksikliklere ayna tuttular. Tartışmaya açtıkları konularla, geleneksel müzelerde ve müzecilik anlayışında kaçınılmaz değişimlere yol açtılar. Tarihe, sanata, kente, bilimlere, insanlara, ortak yaşama, kimliğe yeni açılardan bakmayı talep ettiler, çalışmalarlarıyla alternatifler sundular, özendirdiler.

Çeşitliliğin dayanılmaz çekiciliği

Kadın müzelerinin ortaya çıkış nedenlerini

1 Women's Heritage Museum 1985 yılında mekânlı müze olarak kuruldu. İlgi ve etki alanını daha genişletmek için müzenin çalışma anlayışını değiştirdi ve 2006 yılından itibaren International Museum of Women (IMOW) adıyla "Sosyal değişimleri gösteren, global anlamda ortak hareketi özendiren ve sınırlar ötesi ortaklıklar kuran bir internet müzesiyiz" tanımı doğrultusunda, mekânsız müze oldu. Sanal müzede; tüm ilgi duyanların katkıda bulunmaya özendirildiği interaktif sergiler tasarlandı ve gerçek anlamda sınırlar ötesi bir kadın müzesi gerçekleştirildi. Bkz: exhibitions.globalfundforwomen.org/ İMOW, 2014 yılında "kadın müzesi" tanımını da bırakarak, ama kadın müzesi gibi çalışmayı bırakmayarak; kadın hareketindeki küçük projeleri destekleyen *Global Fund for Women* kuruluşu ile birleşti. Birleşmenin nedenlerini ve sonuçlarını, elinizdeki kitapki Catherine M. King'in yazısında bulacaksınız.

tartışırken, üç kavramı çok önemli buluyorum: İhtiyaç, mecburiyet, özgürlük. İhtiyaç; çünkü 1970'lerdeki feminist kadın hareketi, kadın araştırmalarında disiplinlerarası araştırmaların yolunu da açtı. Bu verimli ortamda kadın müzeleri fikri de gelişmeye başladı. Kadın müzeleri, disiplinlerarası çalışmaların sonuçlarının daha geniş çevrelerle paylaşılacağı, tartışılacağı bir yer olabiliyordu ve oldular. Mecburiyet; çünkü feminist kadın hareketinin tartışma konuları, geleneksel müzelerde kadınların kendilerini bulamadıkları gerçeğini ortaya çıkarmıştı. Öyleyse kadının özne olacağı bir mekânın yaratılması gerekiyordu ve yaratıldı. Özgürlük; çünkü kadın hareketinin devinimi yeni vizyonları, yaratıcı enerjiyi, yeni projeleri de beraberinde getirerek kültürde, sanatta, akademiya, kısacası yaşamın her alanında çeşitliliğin dayanılmaz çekiciliğine giden geniş yolu artık açmıştı. Kadın müzeleri de bu ortamda doğdu.

Dünyada 1960'larda başlayan ve 2017'de kurulma aşamasında olan yeni müzelerle devam eden bir kadın müzesi tarihi var. Buna rağmen kadın müzelerinin varlığı "neden bir kadın müzesine gerek var?", "Erkeklerin girmesi yasak mı olacak?", "Bu müzede kadınlar mı sergilenenek?" gibi ender olarak merak, ama çoğunlukla karşıt olma, küçümseme, alay etme gibi tavırları içeren sorulara da yol açıyor. Birçok kadın müzesi, şu anda ikinci ya da üçüncü nesil kadın tarafından yönetilse de, yıllar önce kurucularının karşılaştığı önyargılar ile, şimdi müzede çalışanların cevaplamak zorunda kaldığı önyargılar arasında fazla bir fark bulunmuyor. Öte yandan kadın müzelerinin varlıkları, geleneksel müze anlayışındaki toplumu temsil körlüğü konusuna getirdikleri alternatifler, feminist çalışma yöntemleri, müzede kullandıkları dil gibi faktörler, birçok kadını ve erkeği de öylesine heyecanlandırıyor ki, kapısından ziyaretçi olarak girdikleri bir müzeden, o müzenin gönüllüsü olarak çıkıyorlar. Müze-

offered by women's museums to the traditional museums' biased representation of society, the feminist work methods and the language used in the museums have excited and excite many women and men to such an extent that they enter the museums as visitors and exit as volunteers. New volunteers that offer their labour force and support the museum in all its affairs are won this way.

Women's museums, with their different profiles, large or limited budgets, various understandings of space, absence or presence of feminist perspectives in their works and in many more diverse aspects, have come to define themselves as established and significant cultural institutions.

The 1960s: excitement of the query

Even though I find it meaningful to locate the beginning of the history of women's museums in the 1980s, with the museum that first used the name "Women's Museum", it is useful to look back further. We should not forget the "Museum of Women Pilots" founded in 1929 in Oklahoma by a group of 99 female pilots from the USA who worked hard to succeed in a world dominated by men.²

In the 1960s initiatives called "Women's Hall of Fame" were opened. They stipulated that a "correction" was necessary in history writing just as the women's museums twenty years later. Women reacted to the display of only male biographies in locations such as the Halls of Fame or the Pioneer Memorial Houses, places where important personalities of a city, region or state were exhibited. These women, whose criticism was not taken seriously, opened alternative Women's Halls of

Fame or Pioneer Women's Memorial Houses.³ These works emanated from a need to "correct"; their principal goals did not purport to criticize the content of the museums in general. Because, the courage to challenge the authority of the traditional museums to collect, interpret and present had not yet come into being. This authority was questioned as women's museums began to appear. Now, the change was inevitable.

1980s and beyond: irresistible joy of diversity

In the atmosphere of intensive feminist debates of the 1980s, the content of the existing museums was also among the topics of examination and discussion along with the discussion of topics such as art and women, history and women, city and women, science and women as well as all other topics related to life. Women's groups influenced by these critical studies transformed the opposition into practice and started a query for an alternative museum that would induce a change. In the decade between 1980 and 1990, 15 women's museums were established in various countries.⁴ In the history of women's museum, the title, "Women's Museum", was first used by Frauenmuseum⁵, which was established in Bonn in 1981.

² Museum of Women Pilots (Oklahoma, USA):
www.ninety-nines.org/99s-museum-of-women-pilots.htm

³ For example, Pioneer Women's Memorial House Museum Miegunyah (Brisbane, Australia) established in 1967 is the first of its kind. www.miegunyah.org. In 1969, National Women's Hall of Fame (Seneca Falls, New York, USA) was founded. www.greatwomen.org

⁴ Distribution of countries in the decade I mention is as follows: 1981: Germany; 1983: USA; 1984: Denmark, Germany Australia; 1985: 2x USA, Vietnam; 1986: 2x Germany, Italy; 1987: USA, Netherlands; 1988: Italy; 1990: India. A list of the world's women's museums by country, chronological and alphabetical order can be found at "Suggested Links" of Istanbul Women's Museum website. istanbulkadinmuzesi.org/onerdigimiz-baglantilar

⁵ Frauenmuseum (Bonn, Almanyay)
www.frauenmuseum.textur.com

nin çalışmalarına emeğini sunan, müzeyi her konuda destekleyen yeni gönüllüler işte böyle kazanılıyor.

Kadın müzeleri, farklı profilleriyle, çok büyük ya da çok sınırlı bütçeleriyle, farklı mekân anlayışlarıyla, çalışmalarında feminist bakış açısının varlığıyla ya da yokluğuyla ve daha birçok çeşitlilikleriyle kendilerini yerleşik ve önemli bir kültür kurumu olarak tanımlıyorlar.

1960'lar: Arayışın heyecanı

Her ne kadar kadın müzelerinin kısa ama verimli tarihini; "Kadın Müzesi" ismini ilk kez kullanan kadın müzesiyle, yani 1980'lerden itibaren başlatmayı anlamlı buluyorsam da, kadın müzelerinin tarihsel sürecini biraz daha geriye götürerek, erkek dünyasında var olmaya çalışan ABD'li 99 kadın pilotun biraraya geleerek Oklahoma'da 1929'da kurdukları Museum of Women Pilots'u da unutmamak gerektiğini düşünüyorum.²

1960'lardan itibaren açılmaya başlayan ve "Ünlü kadın salonları" adı verilen girişimler, tıpkı kendilerinden 20 yıl sonra "kadın müzesi" sıfatını kullanacak müzeler gibi gerekli bir "düzeltme" talebiyle ortaya çıkmışlardı. Bir kent, bir bölge ya da bir eyalet için önemli şahısların sergilendiği Hall of Fame ya da Pioneer Memorial House gibi mekânlarda sadece erkek biyografilerine yer verilmesine tepki gösteren, fakat başarı sağlayamayan kadınlar, alternatif Women's Hall of Fame'ler ya da Pioneer Women's Memorial House'lar açtılar.³ Bu çalışmalar bir "düzeltme" ihtiyacıyla doğdular, hedefleri prensip olarak müzelerin içeriğine

2 Museum of Women Pilots (Oklahoma, ABD): www.ninety-nines.org/99s-museum-of-women-pilots.htm

3 Örneğin, 1967'de kurulan Pioneer Women's Memorial House Museum Miegunyah (Brisbane, Avustralya) bu türün ilk örneğidir. www.miegunyah.org 1969 yılında ise National Women's Hall of Fame (Seneca Falls, New York, ABD) açılmıştır. www.greatwomen.org

genel anlamda kritik getirmek değildi. Çünkü geleneksel müzelerdeki toplama, yorumlama ve sunma otoritesini tartışma cesareti henüz oluşmamıştı. Bu otorite, kadın müzelerinin ortaya çıkmasıyla tartışmaya açıldı. Artık değişim kaçınılmazdı.

1980 ve ötesi: Çeşitliliğin dayanılmaz mutluluğu

1980'li yıllardaki yoğun feminist tartışmaların atmosferinde; sanat ve kadın, tarih ve kadın, kent ve kadın, bilim ve kadın gibi ve yaşamla ilgili diğer tüm konularda eleştirel analizler yapılırken, varolan müzelerin içerikleri de incelenen ve tartışılan konular arasındaydı. Bu eleştirel çalışmalardan esinlenen kadın grupları, muhalefeti teoriden pratiğe dönüştürecek, değişime yol açacak alternatif müze yaratma arayışlarına girdiler. 1980 ve 1990 yılları arasındaki on yılda birçok ülkede 15 kadın müzesi kuruldu.⁴ "Kadın Müzesi" adını, kadın müzeleri tarihinde ilk kez 1981'de Bonn'da açılan Frauenmuseum⁵ kullandı.

2017 itibarıyla dünyada 83 kadın müzesi bulunuyor. Az sayıdaki istisnalar haricindeki bu müzelerin çoğunluğu otonom kurumlardır. Bağışlarla ve proje bazında sağladıkları desteklerle ya da ulusal veya uluslararası resmî kurumların kadın destekleme programları gibi sürekliliği garantili olmayan fon kaynaklarıyla çalışmalarını yürütürler. Konularındaki uzmanlıkları ve gönüllü ama profesyonel kalitedeki çalışmaları sayesinde, buldukları

4 Bahsettiğim on yıllık dönem için ülke dağılımı şöyledir: 1981: Almanya; 1983: ABD; 1984: Danimarka, Almanya, Avustralya; 1985: 2x ABD, Vietnam; 1986: 2x Almanya, İtalya; 1987: ABD, Hollanda; 1988: İtalya; 1990: Hindistan. Dünyadaki kadın müzelerinin, kronolojik, alfabetik ve ülkelere göre listesi İstanbul Kadın Müzesi'nin sitesinde "Önerdiğimiz Bağlantılar" menüsünde incelenebilir. www.istanbulkadınmuzesi.org/onerdigimiz-baglantilar

5 Frauenmuseum (Bonn, Almanya) www.frauenmuseum.textur.com

As of 2017, there are 83 women's museums in the world. A small number of exceptions notwithstanding, most women's museums are autonomous institutions. These museums are run through irregular funding resources such as donations and financial project supports or women support programmes of national and international institutions. Thanks to their expertise and voluntary yet professional work quality in their own subjects of interest they have attained sustainability, and also because they play a prominent role in the cultural life of the city, village or region in which they are located.

This short text is beyond the scope of demonstrating all the exciting establishment processes, the incredible work tempo, intriguing exhibition concepts, tense fund-seeking and breathless organization of exhibitions of all women's museums. Thus, I will confine to a couple of museums of different contents, methods and budgets to exemplify the 40-year long period of diversification of women's museums.

In the same year as the Frauenmuseum, in 1981, in Washington, Wilhelmina Cole Holladay (*1922), collector of women's art works, who wanted to display "the wonders women create in art", opened her private collection at her house to visitors. She launched the museum of her dreams in 1983 after buying and renovating a building of 78.810 m² nearby the White House. The museum, entitled National Museum of Women in the Arts (NMWA)⁶, was inaugurated with the exhibition, "American Women Artists: 1830-1930", curated by feminist art historian Dr. Eleanor Tufts.⁷ This dazzling example which appeared like a comet,

unfortunately, has not been seen once again in the history of women's museums. Because, in the case of NMWA, all prerequisites of a women's museum were found together in one woman: a woman collecting female artists' works; a woman sensitive to gender issues; a woman wealthy and generous; a woman who believes in creating the conditions necessary to realize feminist demands.

In the opening ceremony of the NMWA, a special composition⁸ commissioned to Ellen Taaffe Zwilich to show women's skills in different branches of art was played. Meanwhile, a group of women in Europe, in Bonn, were squatting a store which was to be destroyed and rebuilt as a parking lot and started to collectively renovate the building to establish a permanent women's museum.

Another example is "Das verborgene Museum" – Hidden Museum which was established in Berlin in 1986⁹. A group of female art historians who established this museum remarked in their manifesto that their goal was to rescue the names of female artists who were forgotten as their works were left to oblivion in museum storage rooms. And they added; they were going to keep the museum open as a needed institution until the works of "hidden" artists found a place in the exhibition rooms of the museums. The Museum, located in a humble and small ground floor of a building at a hidden address quite conducive to its name, conducts prominent studies on women's history. It does not have a collection, and therefore there is no permanent

6 National Museum of Women in the Arts, NMWA (Washington, D.C., USA) www.nmwa.org

7 For further information, see: Cole Holladay, Wilhelmina (2008): *A Museum of Their Own* – National Museum of Women in the Arts, New York, NY.

8 Composer Zwilich, first female winner of Pulitzer Prize for Music, composed "Concerto for two pianos and orchestra" inspired by five paintings in the museum collection.

9 Das verborgene Museum (Berlin, Almanyia) www.dasverborgenemuseum.de. Thanks to this museum, artists such as Gertrud Arndt, Dorothy Bohm, Ida Gerhardi, Martha Hegemann, Lily Hildebrand, Lotte Jacobo, Lotte Laserstein, Käthe Loewenthal, Else Lohmann, Marie Vassillieff, Hilde Westström and Yva were rediscovered.

kentin, köyün veya bölgenin kültür yaşamında önemli rol oynayarak müzelerinin sürdürülebilirliğini başarırlar.

Bu kısa yazıda bütün kadın müzelerinin heyecanlı kuruluş süreçlerinden, müthiş çalışma tempolarından, şaşırtıcı sergi konseptlerinden, endişeli fon arayışlarından, nefes nefese maceralı sergi kurma telaşlarından bahsetmek mümkün değil. Bu nedenle kadın müzelerinin yaklaşık 40 yıllık çeşitlenme dönemini, farklı içerikli, farklı yöntemlerle ve farklı bütçe modelleriyle çalışan sadece birkaç müze örneğinde özetleyeceğim.

Frauenmuseum ile aynı yılda, 1981'de Washington'da "Kadınların sanatta yarattığı harikalar"ı göstermek isteyen kadın sanatçıların eserleri koleksiyoncusu Wilhelmina Cole Holladay (*1922) evindeki özel koleksiyonunu haftanın belli günlerinde ziyaretçilere açtı. Kurmayı düşlediği müzeyi, 1983 yılında Beyaz Ev yakınındaki 78.810 metrekarelik bir binayı satın alıp, onararak gerçekleştirdi. National Museum of Women in the Arts (NMWA)⁶ ismi verilen müze 1987 baharında, feminist sanat tarihçisi Dr. Eleanor Tufts'un küratörlüğünü yaptığı "Amerikan Kadın Sanatçılar: 1830-1930" sergisi ile açıldı.⁷ Bir kuyruklu yıldız gibi beliren bu göz kamaştırıcı örnek, ne yazık ki bir daha kadın müzeleri tarihinde tekrarlanmadı. Çünkü NMWA örneğinde, olabilecek tüm uygun şartlar tek bir kadında bir araya gelmişti: Kadın sanatçıların eserlerini toplayan koleksiyoner bir kadın, toplumsal cinsiyet konusuna duyarlı bir kadın, feminist taleplerin gerçekleşmesini sağlayacak şartları yaratmanın önemine inanan varlıklı ve cömert bir kadın.

6 National Museum of Women in the Arts, NMWA (Washington, D.C., ABD) www.nmwa.org

7 Geniş bilgi için bkz: Cole Holladay, Wilhelmina (2008): A Museum of Their Own - National Museum of Women in the Arts, New York, NY.

NMWA'nın açılış töreninde, kadınların diğer sanat dallarındaki başarılarının da gösterilmesi amacıyla kompozitör Ellen Taaffe Zwilich'e ismarlanmış olan özel kompozisyon⁸ çalınırken, Avrupa'da, Bonn'da yıkılıp garaj yapılmak istenen bir mağazayı işgal etmiş olan bir kadın grubu, burada kalıcı bir kadın müzesi kurmak için elbirliği ile mekânın tamirine başlıyordu.

Her müze tanınmak ve bilinmek isterken, Berlin'de 1986 yılında adı "Saklı Müze" olan Das verborgene Museum kuruldu⁹. Bu müzeyi kuran bir grup sanat tarihçisi kadın, kuruluş manifestolarında, amaçlarının sanatçı olarak önemsenmeyen ve bu nedenle eserleri müze depolarında tutularak adları zamanla unutulmuş kadın sanatçıları unutulmuşluktan kurtarmak olduğunu belirttiler. Ve "saklı" kalmış sanatçıların eserleri, müzelerin sergi salonlarında yer buluncaya kadar Das verborgene Museum'u gerekli bir kurum olarak açık tutacaklarını da eklediler. Müze, bir binanın avlusu içinde, adına uygun olarak oldukça saklı bir adresteki bir binanın giriş katında mütevazı ve küçük bir mekânda, kadın tarihi için çok önemli çalışmalar yapıyor. Müzenin koleksiyonu, dolayısıyla sürekli sergisi yok. Kuruluş amaçları doğrultusunda arşiv araştırmaları, yeniden keşfedilen sanatçılar hakkında sergiler ve bu konuda yayınlar gibi her türlü etkinlik, dernek statüsüyle ve gönüllü çalışanlar tarafından yürütülüyor.

Dünyada az sayıda da olsa; kadın araştırmaları ve/veya toplumsal cinsiyet araştırmaları merkezlerinin; pratikle etkileşim alanlarını

8 Pulitzer Ödülü sahibi kompozitör Zwilich, müze koleksiyonundaki beş resimden esinlenerek "İki Piyano ve Orkestra İçin Konçerto"yu besteledi.

9 Das verborgene Museum (Berlin, Almanya) www.dasverborgenemuseum.de Bu müze sayesinde, Gertrud Arndt, Dorothy Bohm, Ida Gerhardi, Martha Hegemann, Lily Hildebrand, Lotte Jacobo, Lotte Laserstein, Käthe Loewenthal, Else Lohmann, Marie Vassillieff, Hilde Westström ve Yva gibi sanatçılar yeniden keşfedildiler.

exhibition. In line with their founding purpose, all activities such as archival research, exhibitions on re-discovered artists and publications on the subject are run by volunteers under the status of an association.

Although few in number, there are museums established within women and/or gender research centers aiming at an interaction of theory and practice. The museum in Sudan, "Women's Museum" was founded by the Ahfad University for Women¹⁰ in 1995. The Museum in China, "Women's Culture Museum", was established within the body of Shaanxi Normal University¹¹ in 2002. Similarly, MUSEA, founded by the Angers University in France in 2004, offers virtual exhibitions "for everyone interested" in women's history and gender. The Museum also provides access to pedagogical resources to teachers who want to be attentive to gender equality in their lessons and historical analysis.

Women's Museum Dubai¹², the first private women's museum of the United Arab Emirates, was opened thanks to Professor Rafia Obaid Ghubash's personal initiative and wealth which was used for realizing this project. Professor Ghubash, the former head of Arabian Gulf University, is an academic expert on women's education and a psychiatrist. She exhibits the untold history of women in the United Arab Emirates.

Many victories to celebrate, but not enough

Today, there are many factors affecting the change of gender politics to conform with human rights: Both inside and outside the academia, most critical research is conducted through the lens of gender. The practical application methods of this research are being discussed. Projects are being run and publications are being made. Additionally, the fields of science, art and culture offer limitless opportunities that lead us to the imagined change in gender politics. Feminist activist artist groups such as the Guerilla Girls¹³ attract attention through actions pointing at and rendering visible the gender inequality in the art world as well as demanding change, not only on a regional or national, but also on the international level.

The women's museums, which emerged as a result of the changes initiated by these active efforts and discussions, affect contemporary gender politics by way of opening new venues of discussion. I want to draw your attention to two examples of changes brought about by these factors, amongst which the work of women's museums have also played their part. In 2002 the attribute "feminist" was used for a state institution for the first time. Brooklyn Museum (New York), a public museum in the USA, inaugurated a feminist art center within its own body: Elizabeth Sackler Center for Feminist Art.¹⁴ In addition, a virtual feminist art archive became available within the scope of the museum.¹⁵

---

10 Women's Museum (Omdurman, Sudan). The Museum does not have a website. For further information, see www.ahfad.org/documentation_unit.html

11 Women Culture Museum, Changan Campus, Shaanxi Normal University Xi'an (Shaanxi, China): english.snnu.edu.cn/about-1493.html

12 Women's Museum Dubai, Dubai, United Arab Emirates: womenmuseumuae.com/eng/

---

13 Guerrilla Girls web page: www.guerrillagirls.com/chronology

14 Elizabeth A. Sackler Center for Feminist Art: www.brooklynmuseum.org/eascfa/feminist_art_base/index

15 Elizabeth A. Sackler Center Feminist Art Base: www.brooklynmuseum.org/eascfa/feminist_art_base/

genişletmek için, kendi bünyelerinde kurdukları kadın müzeleri de vardır. Sudan'daki müzeyi 1995'te Ahfad University for Women¹⁰ açtı (Women's Museum). Çin'deki müze 2002'de Shaanxi Normal Üniversitesi¹¹ bünyesinde kuruldu (Women's Culture Museum). Fransa'da Angers Üniversitesi'nin 2004 yılında açmış olduğu MUSEA'da ise, kadın tarihi ve toplumsal cinsiyet konusuyla "ilgilenen herkes için" sanal sergiler sunuluyor. Müzede aynı zamanda; derslerinin içeriğinde ve tarih analizinde toplumsal cinsiyetler eşitliği konusuna özen göstermek isteyen öğretmenlerin kullanabileceği pedagojik kaynaklara erişim de sağlanıyor.

2012'de Birleşik Arap Emirlikleri'nin ilk özel kadın müzesi Women's Museum Dubai¹², profesör Rafia Obaid Ghubash'ın girişimi ve bu projeyi gerçekleştirmek için kullandığı özel serveti sayesinde açıldı. Arabian Gulf University'nin eski yöneticisi olan Profesör Ghubash, kadın eğitimi alanında uzman bir akademisyen ve aynı zamanda psikiyatrist. Müzesinde, Birleşik Arap Emirliği'ndeki kadınların, daha önce anlatılmamış tarihini sergiliyor.

Kutlanacak çok zafer var ama yetmez

Günümüzde, toplumsal cinsiyet politikalarının insan haklarına riayet edecek yönde değişmesini etkileyen birçok faktör var: Akademiya içinde ve dışında toplumsal cinsiyet bakış açısıyla eleştirel araştırmalar yapılıyor. Bu araştırmaların uygulamadaki yöntemleri tartışılıyor. Projeler yürütülüyor, yayınlar yapılıyor. Bunlara ilaveten bilim, sanat ve kültür

alanları da toplumsal cinsiyet politikalarında hayal edilen değişime götürecektir sonsuz fırsatlar sunuyor. Guerrilla Girls¹³ gibi aktivist feminist sanatçı grupları; sanat dünyasındaki cinsiyetler eşitsizliğini ifşa etmek ve bu eşitsizliğin değişmesi talebini duyulur ve görülür yapacak aksiyonlarla, sadece bölgesel veya ulusal değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de dikkat çekiyorlar. Tüm bu etkin çalışmaların ve bu tartışmalara bağlı değişimlerin aynası olarak ortaya çıkan kadın müzeleri de ek tartışma alanları açarak, günümüzdeki toplumsal cinsiyet politikalarını etkiliyorlar.

Kadın müzeleri de dahil olmak üzere, ana hatlarıyla bahsettiğim bu faktörlerin etkisine dair iki örneği hatırlatmak istiyorum. Yıl 2002: "Feminist" sıfatı ilk defa bir devlet kurumu için kullanıldı. ABD'de bir devlet müzesi olan Brooklyn Museum (New York), çatısı altında feminist bir sanat merkezi açtı: Elizabeth A. Sackler Center for Feminist Art¹⁴. Ayrıca müze bünyesinde bir de sanal feminist sanat arşivi hizmete sunuldu.¹⁵

İkinci örnek ise 2009 yılında Paris'te Centre Pompidou'da gösterilen "*elles@Centre Pompidou*" isimli sergidir. Musée national d'art moderne (MNAM) koleksiyonlarındaki kadın sanatçıların eserlerinin gösterildiği sergiyi, o zaman Centre Pompidou küratörleri arasında bulunan Camille Morineau düzendi. Morineau, birçok röportajında bu serginin "anlamli bir tepki"¹⁶ olduğunu belirtti. Morineau'nun bahsettiği anlamli tepki; The National Gallery'deki (Londra) 2300 tablodan sadece 4 tanesinin

10 Women's Museum (Omdurman, Sudan). Müzenin web sayfası bulunmamaktadır. Bilgi için bkz: www.ahfad.org/documentation_unit.html

11 Women Culture Museum, Changan Campus, Shaanxi Normal University Xi'an (Shaanxi, Çin): english.snnu.edu.cn/about-1493.html

12 Women's Museum Dubai, Dubai, Birleşik Arap Emirliği: womenmuseumuae.com/eng/

13 Guerrilla Girls web sayfası: www.guerrillagirls.com/chronology/

14 Elizabeth A. Sackler Center for Feminist Art: www.brooklynmuseum.org/eascfa/feminist_art_base/index

15 Elizabeth A. Sackler Center Feminist Art Base: www.brooklynmuseum.org/eascfa/feminist_art_base/

16 Camille Morineau'nun röportajı için bkz: www.taz.de/!5154590/ (Erişim 11.10.2009).

The other development is the exhibition called "*elles@Centrepompidou*", displayed at the Centre Pompidou, Paris in 2009. The exhibition which displayed the works of female artists in the collections of Musée national d'art moderne (MNAM) was organized by Camille Morineau, one of the curators of Centre Pompidou at the time. In many of her interviews, Morineau stated that this exhibition is "a meaningful reaction".¹⁶ The meaningful reaction Morineau underlined came into being due to such reasons: among 2300 paintings in The National Gallery (London), only four were painted by female artists; despite the presence of numerous nude woman paintings, there was no work whatsoever by female artists in the collections of either the Musée d'Orsay or the Louvre Museum which is the most visited museum in the world with 35.000 paintings in its collection.

Having studied art history and women studies in England, Camille Morineau, primarily started to increase the proportion of female artists' works in the museum's collection, after she got the curator position at Centre Pompidou. She succeeded to increase this rate to 17% in four years. In doing so, she could organize the "*elles@Centrepompidou*" exhibition comprising 500 artworks of 200 female artists of the 20th century. In the catalogue of the exhibition displayed between May 27, 2009 and May 24, 2010, Morineau rightly emphasized this success (or her success) by stating that "For the first time in the world, a museum will be displaying the feminine side of its own collections".¹⁷ She was also drawing attention to the ongoing gender inequality by comparing the percentage rate of female artists in the collection, i.e. 17%,

with same rate of the female deputies in the French Parliament in 2009.¹⁸

An outlook

Women's museums vary greatly in their founding purposes, contents, roles they play and their significance in their societies. However, the shared aspects of all museums are to develop women's memory; to come out as a new model in cultural life with their creative energy; to concretely initiate women's visibility in the museum; to appear as agents who induce a transformation in the traditional museums and to attempt to increase the recognition of women's museums in society.

In the history of women's museums, there are many victories to celebrate. However, these museums, which attract considerable attention with their works, which are followed by people of every age and gender and which also contribute to the concretization of respect for women's human rights still do not enjoy secure working conditions and regular financial means. Nevertheless, women's museums expand their works by manifesting the possibility of another kind of museum to offer alternative perspectives towards history, city, art and life. They come together and share their problems; open up spaces of collective work; support each other.

---

18 In the same interview, Morineau also mentions an interesting observation she made during the exhibition preparation process. Almost all female artists participating in the exhibition hesitated when they heard the term "women's exhibition". Only after Camille Morineau explained the purpose of the exhibition as "to locate female artist within the context of history of art" and assuring the artists (as Morineau puts it), "hesitations" of female artists disappeared. www.art-magazin.de/kunst/18864.html

16 For Camille Morineau's interview, see: www.taz.de/!5154590/ (Access 11. 10. 2009)

17 See: www.art-magazin.de/kunst/7391-rtkl-elles-centrepompidou-paris-kuenstlerinnen-unter-sich

bir kadın sanatçının imzasını taşıması nedeniyle, ayrıca hem Musée d'Orsay'da, hem de koleksiyonundaki 35.000 tablosuyla dünyanın en çok ziyaret edilen müzesi olan Louvre'da birçok nü kadın tablosu olmasına rağmen, tek bir kadın ressamın bile eserinin bulunmasına bir tepki olarak ortaya çıkmıştı.

İngiltere'de sanat tarihi ve kadın araştırmaları eğitimi almış olan Camille Morineau, Centre Pompidou'da küratör olduktan sonra, önce müzenin koleksiyonlarındaki kadın sanatçıların oranını arttırmaya başlıyor. Bu oranı dört yıl içinde yüzde 17'ye çıkarmayı başarıyor. Böylelikle 20. yüzyılın 200 kadın sanatçısının 500 eseriyle "*elles@Centrepompidou*" sergisini açabiliyor. 27 Mayıs 2009 ile 24 Mayıs 2010 tarihleri arasında gösterilen bu serginin tanıtım yazısında "Dünyada ilk kez, bir müze kendi koleksiyonunun kadını tarafını gösteriyor"¹⁷ ifadesiyle bu başarıyı (ya da başarısını) haklı olarak vurgulayan Morineau; röportajlarında Centre Pompidou koleksiyonundaki yüzde 17'lik kadın sanatçı oranını, Fransız parlamentosunun 2009 yılındaki yüzde 17'lik kadın parlamenter oranı ile karşılaştırarak, cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin halen sürmekte olduğuna da özellikle dikkat çekiyordu.¹⁸

İleriye bakış

Kadın müzelerinin kuruluş amacı, içeriği, oynadığı rol ve toplumdaki önemi her ülke için farklılık gösterebilir. Fakat tüm müzelerin

ortak yönü, kadın belleği oluşturmaları, yaratıcı enerjiyle gelerek kültür yaşamında yeni bir model olarak ortaya çıkışları, kadının müzedeki görünürlüğünü somut olarak başlatmaları, geleneksel müzelerde dönüşüm yaratan bir özne olmaları ve kadın müzelerinin toplumda gördüğü kabulü artırma yönündeki çabalarıdır.

Kadın müzeleri tarihine baktığımızda kutlanacak çok zafer var. Fakat çalışmaları büyük ilgi uyandıran, her yaş ve cinsiyetten insan tarafından keyifle izlenen, toplumu kalıcı olarak etkileyen önemli çalışmalarla aynı zamanda kadının insan haklarına saygının somut hale dönüşmesine katkıda bulunan bu müzelerin, düzenli finans kaynakları ve dolayısıyla güvenli çalışma şartları yok. Buna rağmen kadın müzeleri başka türlü bir müzenin, tarihe, kente, sanata, yaşama başka türlü bir bakış açısının mümkün olduğunu gösterecek çalışmalarını genişleterek sürdürüyorlar. Bir araya gelip sorunlarını ve gelecek planlarını paylaşıyorlar, ortak çalışma fırsatları yaratıyorlar, birbirlerinin çalışmalarını destekliyorlar.

Haziran 2008'de İtalya'da Museo della Donna (Merano) evsahipliğinde yapılan 1. Uluslararası Kadın Müzeleri Kongresi'nde¹⁹, International Association of Women's Museums, IAWM (Uluslararası Kadın Müzeleri Birliği) kuruldu. Bu toplantıda aynı zamanda kadın müzelerinin görünürlülüğü ve toplumda gördüğü kabulü artırma konusu, Avrupa, Asya, Amerika ve Afrika'dan gelen 40 kadın müzesi temsilcisi tarafından özellikle dile getirildi. Çünkü kadın müzeleri, kısıtlı ve düzensiz bütçelerle çalışıyorlar. Uzun vadeli program yapamıyorlar.

17 Bkz: www.art-magazin.de/kunst/7391-rtkl-elles-centrepompidou-paris-kuenstlerinnen-unter-sich

18 www.art-magazin.de/kunst/18864.html
Aynı röportajında, Morineau sergi hazırlıkları sırasında yaptığı ilginç bir gözlemden de bahsetmekte: Bu sergide eserleri bulunan neredeyse tüm kadın sanatçılar, "kadın sergisi" tanımlamasına önce tereddütle bakıyorlar. Ancak Camille Morineau serginin amacını "sergi, kadın sanatçiyi sanat tarihi bağlamında gösterecek" şeklinde açıkladıktan ve bu güvenceyi verdikten sonra (Morineau'nun deyimiyle) kadın sanatçıların "endişeleri" dağılıyor.

19 1. Uluslararası Kadın Müzeleri Kongresi'nde, IAWM için bir web sayfası hazırlama kararı alındı: www.iawm.international

In June 2008, 1st International Conference of Women's Museums¹⁹ was hosted by Museo delle Donne (Merano), where the International Association of Women's Museums (IAWM) was founded. Representatives of 40 women's museums from Europe, Asia, America and Africa put strong emphasis on demands for the visibility and social recognition of women's museums. As the work of women's museums is generally impaired by limited and irregular budgets, they cannot make long term plans. Very few women's museums are regularly funded by state budgets.²⁰ Sometimes, in countries like the USA, thanks to the existing donation culture, women's museums can exist on private persons' donations.

Another shared trans-continental issue (a problem!) is that, besides a few privileged museums, women's museums must carry out their work through volunteers who bear the work burden. Although problems regarding the funds and the essential role played by the volunteers pertain to all women's projects and seriously hamper the development of cultural work, this does not necessarily pose an obstacle to the creativity of the women who keep these institutions alive. Being an autonomous cultural institution is not easy, but possible.

---

19 Decision to set up a women's museum website was taken in the 1st International Women's Museum Conference. www.iawm.international

20 Some examples of the museums supported by governments, municipalities or states: Kvindemuseet i Denmark /Women's Museum in Denmark (Arhus, Denmark), Nam Bo Women's Museum (Ho Chi Minh, Vietnam), The Hanoi Women's Museum (Hanoi, Vietnam), Frauenmuseum (Hittisau, Austria), Museum of the Romanian Peasant Woman in Maramures (Dragomiresti, Romania), Women Culture Museum (Shaanxi, China) and Women's History Museum (Umea, Sweden).

Museums of "women's history" which challenge the patriarchal historiography of traditional museums; museums of "woman art/female artists" which aim at changing the conception of art that show only male artists as agents; museums that work with an intercultural method as is needed in immigration countries; and many other museums with countless concepts of various sub-categories as well as a wide range of profiles have reflected the discussions in feminist movements about the "female way of museum".

In 2012 I prepared a list of women's museums in the world and shared this list under the title "Suggested Links" on the website of Istanbul Women's Museum to show the diversity of women's museums.²¹ After the IAWM was founded, Astrid Schönweger, coordinator of the association, prepared an interactive world women's museums map²² to facilitate network development. This map consists of IAWM member groups and institutions working in the field of gender studies along with women's museums with physical space, virtual women's museums and women's museums initiatives. At the end of 2017, this map includes 67 women's museums with physical space, 16 virtual women's museums. There are also 35 women's museums' initiatives. These groups relentlessly continue their work to realise virtual or physical museums. I wish them tons of energy, lots of supporters and the best of luck!

---

21 For "Suggested Links" at IKM website, see: www.istanbulkadinmuzesi.org/en/onerdigimiz-baglantilar

22 www.iawm.international/about-us/womens-museums/geographic-overview/

Kadın müzelerinin sadece çok azının giderleri devlet bütçesinden karşılanmakta.²⁰

Bazen ABD gibi ülkelerde varolan bağış kültürü geleneği sayesinde, özel kişilerin bağışlarıyla ayakta durmayı başarıyorlar.

Müzelerin kıtalararası ortak diğer bir yönü (sorunu) ise, mutlu azınlık sayılabilecek bir avuç müze dışındaki diğer kadın müzelerinin varlıklarını, ancak müzenin iş yükünü taşıyan gönüllü üyeleri sayesinde sürdürmek mecburiyetinde oluşları. Kaynak temini sorunları ve gönüllülerin proje için hayatî önemleri gibi konular, genelde tüm kadın projeleri için geçerli. Bu tür sorunlar kadın müzelerinde kültür yapmayı ciddi anlamda güçleştiriyor ama bu kurumları yaşatan kadınların yaratıcılığına engel teşkil etmiyor. Bağımsız bir kültür kurumu olmak hiç kolay değil ama mümkün.

Geleneksel müzelerin ataerkil tarih anlayışına karşı çıkan "kadın tarihi" müzeleri, sadece erkek sanatçıyı özne yapan sanat anlayışını değiştirme amacıyla kurulan "kadın sanatı / kadın sanatçıları" müzeleri, göç alan ülkelerdeki bir ihtiyaç gereği ortaya çıkan kültürlerarası metotla çalışan müzeler ve daha birçok ara

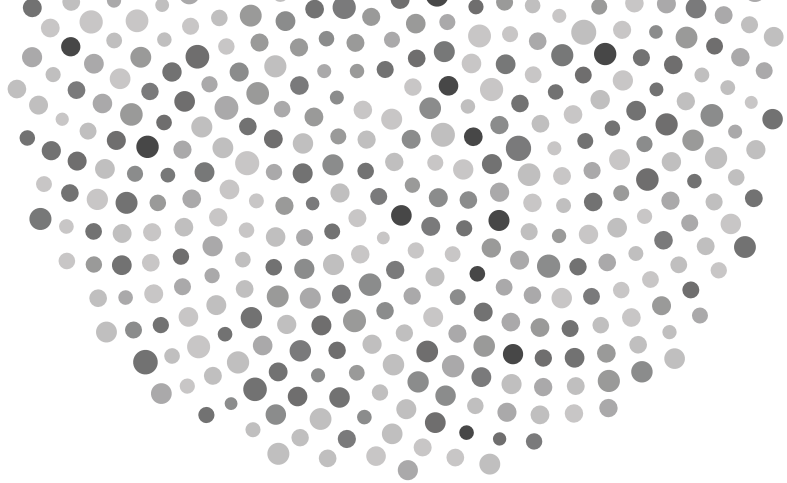
kategorideki sayısız konseptli kadın müzesi, geniş bir konu yelpazesindeki profilleriyle, feminist kadın hareketindeki tartışmaların "müzenin kadın haline" yansıması oldular.

İstanbul Kadın Müzesi 2012 Eylül'ünde açılırken müzenin sitesinde, dünya kadın müzelerinin bir listesini, bu müzelerdeki çeşitliliği göstermek amacıyla "Önerdiğimiz Bağlantılar"²¹ başlığı altında paylaşmışım. IAWM kurulduktan sonra ise, birliğimizin koordinatörü Astrid Schönweger network oluşturma çalışmaları kapsamında, IAWM sitesi için interaktif bir dünya kadın müzeleri haritası hazırladı²². Bu haritada fizikî mekânlı kadın müzeleri, sanal kadın müzeleri, kadın müzesi girişimleri ile birlikte, toplumsal cinsiyet çalışmaları yapan IAWM üyesi gruplar ve kurumlar bulunuyor. 2017 yılının sonu itibarıyla dünyada fizikî mekânlı 67 kadın müzesi ve 16 sanal kadın müzesi olduğu bu belgede tesbit ediliyor. 35 tane de kadın müzesi girişimi grubu var. Bu gruplar, sanal veya mekânlı müze olabilmeye azmi ve gayretiyle çalışmalarını sürdürüyorlar. Hepsinin yolları açık, enerjileri bol, destekçileri çok olsun!

20 Devlet, belediye veya eyalet bütçelerinden desteklenen müze örnekleri: Kvindemuseet i Denmark /Women's Museum in Denmark (Arhus, Danimarka), Nam Bo Womens' Museum (Ho Chi Minh, Vietnam), The Hanoi Women's Museum (Hanoi, Vietnam), Frauenmuseum (Hittisau, Avusturya), Museum of the Romanian Peasant Woman in Maramures (Dragomiresti, Romanya), Women Culture Museum (Shaanxi, Çin) ve Women's History Museum (Umea, İsveç).

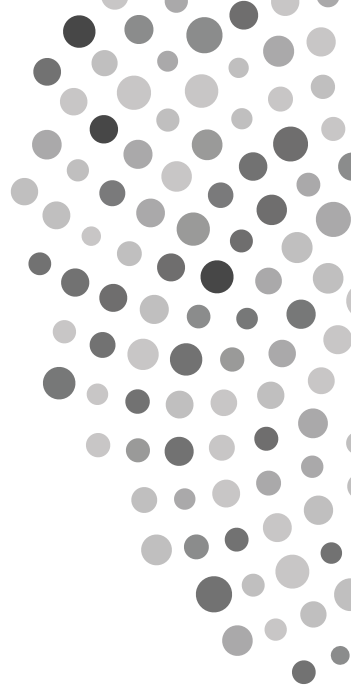
21 İKM sitesindeki "Önerdiğimiz Bağlantılar" için bkz: istanbulkadınmuzesi.org/onerdigimiz-baglantilar

22 www.iawm.international/about-us/womens-museums/geografic-overview/

THEORIES
OF VISIBILITY

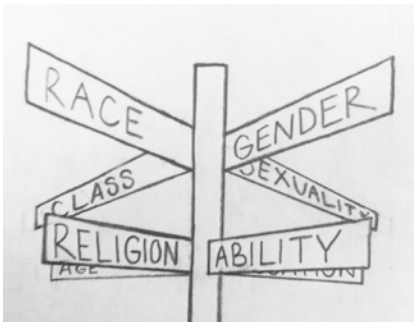
GÖRÜNÜRLÜLÜĞÜN KURAMLARI

HELMA LUTZ

MAPPING THE MARGINS:

INTERSECTIONALITY AS CONCEPTUAL TOOL FOR WOMEN'S MUSEUMS

What is intersectionality and how can it help us when we think about women's museums, and what should women's museums be about? As a sociologist, I start with a definition of intersectionality. Intersectionality is a theory about the interplay/interaction and the interlocking of social structures and social divisions. Kimberlé Crenshaw, the pioneer of this term, starts with the idea that all of us live at the intersection of hierarchical social orders. Our lives are influenced by multiple factors of social inequality and of course, power relations do play a very important role here. Our identities and our belongings are linked to our resources, and of course we grow up as members of privileged or disadvantaged groups. Here is Kimberlé Crenshaw's visualization:

Source: stanfordreview.org/wp-content/uploads/im1.jpg.

What we see are intersections of gender, sexuality, race, class, religion, ability and age. This list is somehow infinite, because, in addition, there may be other sources of social exclusion and oppression. It is important that we think about these axes of difference as social disadvantages and, on the other hand, of resources for identity construction.

Women's lives –as much as those of men– are influenced by multiple power relations. Thus, it is not only the relationship between the genders, but gender relations are interconnected with social, cultural and material conditions (class), with nationality (citizenship and belonging), race, sexuality, age and ability. I find Nira Yuval Davis's definition very adequate where she writes that "there are some social divisions which are more important than others in constructing their [people's] specific positionings. Gender, stage in the life cycle, ethnicity and class (which) tend to shape most people's lives in most social locations while other social divisions such as disability or statelessness tend to affect fewer people globally." (Nira Yuval Davis 2011:160). But, given the current situation in the world, we say that the number of stateless people is growing so fast, that we need to show much

HELMA LUTZ

SINIRLARI SINAMA:

KADIN MÜZELERİ İÇİN KAVRAMSAL ARAÇ OLARAK KESİŞİMSELLİK

Kesişimsellik nedir ve bu kavram kadın müzeleri hakkında ve kadın müzeleri nasıl olmalıdır konusunda düşünürken bize nasıl yardımcı olabilir? Bir sosyolog olarak, kesişimselliğin tanımıyla başlayacağım. Kesişimsellik; etkileşimle yani karşılıklı ilişkiler konusunda ve aynı zamanda sosyal yapıların ve sosyal bölünmelerin birbirleriyle bağlantıları hakkındaki bir teoridir. Bu kavramın öncüsü olan Kimberlé Crenshaw, hepimizin hiyerarşik toplumsal düzenlerin kesişimlerinde yaşadığımız fikrinden yola çıkar. Hayatlarımız, toplumsal eşitsizliğin birçok faktöründen etkilenir ve elbette, güç ilişkileri bu konuda çok önemli rol oynar. Kimliklerimiz ve sahip olduklarımız, kaynaklarımızla bağlantılıdır ve tabii ki, hepimiz imtiyazlı veya dezavantajlı grupların üyeleri olarak büyümekteyiz. Kimberlé Crenshaw, bunu grafikte görüldüğü gibi şöyle görselleştiriyor:

Burada; toplumsal cinsiyetin, cinselliğin, ırkın, sınıfın, dinin, kişisel becerilerin ve yaş faktörünün kesişme eksenlerini görüyoruz. Bu liste bir şekilde sonsuza uzar gider çünkü bunlara ek, toplumsal dışlanmanın ve toplumsal baskının diğer nedenleri de olabilir. Bu nedenle; farklılıklar eksenini toplumsal dezavantajlar olarak düşünürken, aynı zamanda da bu farklılıklar eksenini kimlik inşasının kaynağı olarak görmeliyiz.

Kadınların hayatları, erkeklerinki kadar, birçok güç ilişkisinin etkisi altındadır. Bu nedenle konu sadece toplumsal cinsiyetler arasındaki ilişkiler meselesi değildir. Çünkü toplumsal cinsiyetler arasındaki ilişkiler; sosyal, kültürel ve maddi koşullar (sınıf), milliyet (vatanlaşlık ve aidiyet), ırk, cinsellik, yaş ve yetenek gibi faktörlerle bağlantılıdır. Bu nedenle Nira Yuval Davis'in alttaki ifadesini son derece yerinde buluyorum. "Kişilerin kendi özel konularını oluşturmalarında, bazıları diğerlerinden daha önemli olan sosyal ayrımlar vardır."

Toplumsal cinsiyet, yaşam döngüsünün içinde bulunan evresi, etnik aidiyet ve sosyal sınıf gibi faktörler, birçok sosyal alanda, çoğu insanın hayatını şekillendirme eğilimi gösterirken, engellilik veya vatansızlık gibi diğer

more attention for the category of statelessness than we have done until now.

In my view Kimberlé Crenshaw's model can help us, to rethink what representation means in the context of women's museums: It highlights the fact that women's positionings can be characterized by disadvantages and privileges. Nancy Fraser, the American philosopher, is very helpful here. She writes that we, as individuals, "are nodes of convergence for multiple, cross-cutting axes of subordination. Frequently disadvantaged along some axes, and simultaneously advantaged along others. They wage for recognition in modern regimes" (Nancy Fraser 2003:80).

Fraser emphasizes the complexity of these nodes which may impede on drawing a clear line of division between subordinated and privileged positionings. I would like to exemplify this with a series of pictures published by the European Commission on tackling discrimination¹. These portraits show multiple positionings in a single person's life.

In my view these picture give us a sense of what intersectionality is about. What can we learn from this? What's the relevance of intersectionality for the women's museums? First, the category of woman is always a rep-

resentation of multiplicities. It's not just one image of one narrative, as women differ from each other in many aspects.

Second, the aim of women's museums is to visualize this plurality of identities and positionings in countries and societies across the world. Third, women's museums should include the lives of (sexually, ethnically, racialized) marginalized groups.

It is important to not confine women's representation to the memories of the powerful and the outstanding, but to include and appreciate those who are not privileged and disempowered. Moreover, it is essential to show the contradictions in women's lives and to emphasize the boundaries of choices, to highlight their vulnerabilities and their resourcefulness.

References

Fraser, Nancy (2003) "Social Justice in the Age of Identity Politics: Redistribution, Recognition, and Participation", in: Fraser, N/ Honneth, A. (Ed.) (2003) *Redistribution or Recognition? A political-philosophical exchange*, London etc.: Verso, p. 7-88.

Yuval-Davis, Nira (2011) "Beyond the Recognition and Re-Distribution Dichotomy: Intersectionality and Stratification", in: Lutz, H./Vivar, M. T. H/Supik, L. (Ed.) (2011) *Framing Intersectionality, Debates on a Multi-Faceted Concept in Gender Studies*, Farnham: Ashgate, p. 160.

---

¹ Tackling multiple discrimination. Practices, policies and laws. The European Commission 2007.

"I am a Jewish woman. I love to sing black gospel."
"Ben bir Yahudi kadınıam. Siyahların gospel şarkılarını söylemeyi seviyorum."

"I am a lesbian Christian. I work as a teacher."
"Ben Hristiyan bir lezbiyenim. Öğretmen olarak çalışıyorum."

"I am a young Pakistani-English man. I work as a nurse."
"Pakistanlı bir İngiliz delikanlıyım. Hemşire olarak çalışıyorum."

"I am a deaf gay man. I want to be a father."
"Ben sağır bir gey erkeğim. Baba olmak istiyorum."

"I refuse to leave the labour market because of my age and hearing impairment."
"Yaşım ve işitme sorunum nedeniyle emek piyasasından ayrılmayı reddediyorum."

"I am a black religious man
working in Europe."
**"Ben dindar siyah bir erkeğim.
Avrupa'da çalışıyorum."**

"I am a Muslim woman working as a
legal advisor. I aspire to become a judge."
**"Ben Müslüman bir kadıyım. Hukuk müşaviri olarak
çalışıyorum. Hakim olmak için sabırsızlanıyorum."**

"I was born as a woman.
Now I am a straight transsexual man."
**"Kadın olarak doğdum.
Şimdi bir hetero trans erkeğim."**

"I am a young Danish woman
with dyslexia."
**"Ben disleksisi olan genç
bir Danimarkalı kadıyım."**

"I am an Iranian man aged 88.
I fled to Europe in 1979."
**"Ben İranlı 88 yaşında bir erkeğim.
1979'da Avrupa'ya kaçmıştım."**

sosyal ayrımlar küresel anlamda daha az insanı etkiliyor.” (Nira Yuval Davis 2011:160). Fakat dünyada vatansız insanların sayısının bunca hızlı arttığı şu andaki durumu göz önünde bulundurduğumuzda, vatansızlık kategorisine şimdiye kadar yapmadığımız ölçüde önem vermemiz gerekeceğini söyleyebiliriz.

Bana kalırsa, Kimberlé Crenshaw'ın modeli; kadın müzeleri bağlamında temsilin ne anlama geldiğini yeniden düşünmemize yardımcı olabilir. Bu model, kadınların konumlanmalarının dezavantajlar ve imtiyazlarla tanımlanabileceğinin altını çiziyor. Amerikalı düşünür Nancy Fraser'in düşünceleri bu bağlamda çok yardımcı oluyor. Fraser; bizlerin bireyler olarak konumunu tanımlarken “birden fazla, kesişen ve birbirinin alt kategorisi olan eksenin birleştiği düğüm noktalarıyız. Genellikle bazı eksenlerde dezavantajlı, bazılarındaysa avantajlı durumdayız. Günümüzün toplumsal sistemlerinde, bu kesişen dezavantajlı ve avantajlı eksenler birbirleriyle çelişki içindedirler,” yazıyor (Nancy Fraser 2003: 80).

Fraser; tâbi olunan veya imtiyazlı olunan konumlanmalar arasındaki ayrımı belirgin hale getirebilecek olan bu düğümlerin karmaşıklığını vurgular. [Fraser'in vurguladığı] bu durumu, Avrupa Komisyonu'nun ayrımcılıkla mücadele için hazırladığı bir resim serisiyle örneklemek istiyorum¹. Bu portreler, tek bir kişinin hayatındaki birden fazla konumlandırılmayı gösteriyor.

1 Tackling multiple discrimination. Practices, policies and laws. The European Commission 2007.

Bana göre bu resimler, kesişimselliğin ne olduğu hakkında bir fikir veriyor. Bundan ne öğrenebiliriz? Kadın müzeleri için kesişimselliğin önemi nedir? Birincisi, kadın kategorisi daima çeşitliliğin bir temsilidir. Kadımlar birçok açıdan birbirlerinden farklı oldukları için, anlatının sadece tek bir resmi değildirler. İkincisi; kadın müzelerinin amacı, tüm ülkelerde ve toplumlardaki bu çeşitli kimlik ve konumlandırılmaları dünya çapında görselleştirmektir. Üçüncüsü, kadın müzeleri (cinsellik, etnik veya ırk aidiyeti nedeniyle) marjinalleştirilmiş grupların hayatlarını kapsamalıdır.

Kadın temsili güçlü ve mükemmel olanların anılarıyla sınırlamamak, ayrıcalıksız ve güçsüzleştirilmiş olanları da dahil etmek ve onların da kıymetini bilmek önemlidir. Bunun dışında, kadın yaşamlarındaki çelişkileri göstermek ve kadınların kararlarını etkileyen engellere dikkat çekmek, yaşamlarının incinmeye açık yönlerinin yanında, yeteneklerini de vurgulamak gereklidir.

Bibliyografya

Fraser, Nancy (2003) “Social Justice in the Age of Identity Politics: Redistribution, Recognition, and Participation”, Fraser, N/ Honneth, A. (Ed.) (2003) *Redistribution or Recognition? A political-philosophical exchange* içinde, London etc.: Verso, s. 7-88.

Yuval-Davis, Nira (2011) “Beyond the Recognition and Re-Distribution Dichotomy: Intersectionality and Stratification”, Lutz, H./Vivar, M. T. H/Supik, L. (Ed.) (2011) *Framing Intersectionality, Debates on a Multi-Faceted Concept in Gender Studies* içinde, Farnham: Ashgate, s: 160.

HANDE BIRKALAN-GEDIK

INTERSECTIONALITY AND DIFFERENCES

Not all women's movements call themselves feminist, and, respectively, not all women's museums are conceptually feminist. But, where does the difference lie between feminist women's museums and museums otherwise? For understanding this difference, we must begin with taking intersectionality as an integral concept of feminist theory. As someone who has been working on intersectionality since the 2000s, leaning on it as an analytical tool in my own feminist research, my statement today builds on what is now a little old, but still a valid argument I shared in 2011 in print (Birkalan-Gedik 2011a).

Theories are products of specific contexts, time lines, and events. Thus, I turn briefly to the context in which I initially wrote about intersectionality. I was hearing arguments in some feminist circles that the women's movement of the 1990s in Turkey presents a fragmented character and that there was not a single "glue" to tie them into one compact movement (Birkalan-Gedik 2011a: 344).

True, the post-1990s feminist movement has been developed based on "difference" and it became even more multifarious. My article was intended to be a response to this "diagnosis", where I pointed out to three possible

avenues through which we can maintain an "inclusive" feminism for women, while recognizing the existence of their differences, which would be possible only through the application of intersectionality, considering intersections such as ethnicity, nation and class (example: Kurdish women); of religion, nation and class: (example: Alevi women); and of sexual identity, ethnicity, and class (example, LGBTT)[+] (Birkalan-Gedik 2011a: 344).

My positionality was that of a feminist anthropologist who worked with Alevi and Kurdish women in Turkey and in transnational space as early as late 1990s. All that said, my article argued that although we have different feminisms today, there should not be any discordances among them. More importantly, years after the publication of my article, solidarity groups at the Gezi Park¹

---

1 The events started out as an ecological demonstration against the Turkey's governing party AKP's decision on building barracks where Gezi Park was located in Taksim and lasted between 28 May–30 August 2013. Shortly after the beginning, peaceful protests were interrupted by the police attacks and the intensive use of pepper gas against the civilians who gathered in Taksim. The Gezi events went beyond an ecological resistance, as civilians demonstrated against violence against women, banning of freedom of expression and organizing and peaceful protests. In short, the Gezi Park demonstrations drew many different groups together who stood against infamy.

HANDE BİRKALAN-GEDİK

KESİŞİMSELLİK VE FARKLILIK

Nasıl ki bütün kadın hareketleri kendilerini feminist olarak adlandırmıyorsa, kadın müzelerinin tümünün de feminist konseptli olduğunu söyleyemeyiz. Peki kapsayıcı olan kadın müzeleri ile, kapsayıcı olmayan müzeler arasındaki fark nedir? Bu farkın anlaşılmasında, feminist teorinin önemli bir kavramı olan keşişimselliğin yardımcı olacağını düşünüyorum. 2000'lerden beri keşişimsellik üzerine çalışan ve bu kavramı kendi araştırmalarımda kullanan biri olarak, burada paylaşacaklarım 2011 yılında yazdığım ve halen geçerliliğine inandığım bir argümana dayanıyor (Birkalan-Gedik 2011a).

Teoriler, ortaya atıldıkları bağlamların, zamanların ve olayların ürünüdür. Bu yüzden makalemi yazdığım bağlama kısaca dönmek istiyorum. O dönem katılmış olduğum bazı feminist toplantılarda 1990 sonrası Türkiye'deki kadın hareketinin çok parçalı ve birbirinden kopuk geliştiği tartışılıyordu. Doğru, 1990 sonrası feminist hareket "farklılık" paradigması üzerinde gelişmiş ve bu durum 2000'lerde daha da çeşitlenmiştir (Birkalan-Gedik 2011a: 344).

Andığım makalem ve öncesindeki tartışmalarım, konulan bu "teşhis" hakkında bir yorum yapmayı ve bazı yanıtlar sunmayı amaçlıyordu. Makalede kadınları bir araya getirebilecek, ama onların farklılıklarının da farkında olacak keşişimsellik kuramındaki şu üç temel alana işaret ediyordum: Etnik köken, vatandaşlık bağı, sınıf aidiyeti (örneğin, Kürt kadınları); Din, vatandaşlık bağı, sınıf aidiyeti (örneğin, Alevi kadınlar); Cinsel kimlik, Etnik köken, sınıf aidiyeti (örneğin, LGBTTT+ bireyler) (Birkalan-Gedik 2011a: 344).

Bunları yazarken 1990'ların sonlarından itibaren ulusötesi alanda ve Türkiye'de Alevi ve Kürt kadınlarla çalışmış feminist bir antropolog olarak hareket ediyordum. Makalem, farklı feminizmler olsa da bunlar arasında sorun olmaması gerektiğini vurgularken, keşişimselliğin ortak bir taban yaratacağının da altını çiziyordu. Yıllar sonra, Gezi'de aslında bunu gördük. Gezi hareketi, bize baskıya, ırkçı milliyetçiliğe, şiddete, ya da Patricia Hill Collins'in terimiyle, bütün farklı sosyal sınıflandırmaların birbiriyle ilişkisini anlatan "ta-hakküm matriks"ine (Hill Collins 1990) karşı olabilmeyin mümkün olduğunu, farklı talepleri olan kadın gruplarının bir araya gelebildiğini gösterdi (Birkalan-Gedik 2017).

showed that they were indeed coming from different backgrounds and standing strongly against oppression, or as Patricia Hill Collins calls it, the “matrix of domination,” (Hill Collins 1990) recognizing the interconnectivity of all different social classifications (Birkalan-Gedik 2017).

Learning from the theories of race and gender

What is, then, “intersectionality”—a concept that achieved many things? Among many intersectionality scholars, there are particularly two African-American women who had inspired my thinking on the concept. First is Kimberlé Crenshaw, Professor of Law at Columbia University (Crenshaw 1989), and the second one is Patricia Hill Collins, Professor of Sociology at the University of Maryland, College Park (Hill Collins 1990).

Crenshaw was concerned to bring light to the experiences of women and girls of color in the US. Recently, she gave concrete examples about her efforts (Crenshaw 2015): In 1976, Emma De Graffenreid and several other black women sued General Motors for discrimination, arguing that the company segregated its workforce by race and gender: Blacks did one set of jobs and whites did another. By presenting the incident, Crenshaw tried to put an end to a continuing structural problem and saw intersectionality as a possible way to fight with racism at the work place. But at the end, as Crenshaw reminds, the case was declined. The court believed that black women *should not be permitted to combine their race and gender claims into one* [emphasis is mine].²

The argument of the court was exactly the opposite of Crenshaw’s point on intersectionality! She had underlined the limitation of single-identity politics and the failure to recognize the differences among one identity group. She argued that within identity politics, in advocating an improvement in the lives of all women, we should consider how the lived experiences of women from different racial, class, and geographic locations can vary and require different kinds of improvements (Crenshaw 1991). Her formulation of intersectionality came from real life evidence. So, if you are with me, you should understand that the source of intersectional analysis presents the experiences of women in real life. With this intrinsically applied component it carries, the concept becomes more important for inclusive women’s museums.

An inclusive women’s museum: a new domain for intersectionality

Inclusive museums should see to the women’s differences—intersections of their ethnic, class, religious and other gender identities. Each one of these intersections can rightfully claim their space in a women’s museum, but only inclusive museums can manage different women’s experiences at once. All these categories, rather than being divisive, could perfectly work for overcoming the varying degrees of domination and power.

Although writing “herstory” belongs to one of the earlier attempts in feminist thought, the idea of a “feminist museum” is relatively young. Nonetheless, museum curators have been grappling with the issue of representation. Nicole Robert, for example, directs our attention to the fact that museum professionals have dealt with the issue of identity-based exclusion and that the plurality of a certain women’s community poses challenges to representation in museums (Rob-

---

² Crenshaw, alluding to her work in 1989, “Demarginalizing the Race and Sex,”

Toplumsal cinsiyet teorilerinden ne öğreniyoruz?

Bu denli önemi bir görevi başarmış olan kesişimsellik nedir, peki? Kesişimsellik konusunda uzman ve öncü akademisyenler arasında beni özellikle etkileyen ve bu konuyu eleştirel olarak Türkiye bağlamında düşünmemi sağlayan Afrika asıllı Amerikalı iki akademisyen var: Hukuk profesörü Kimberlé Crenshaw (Crenshaw 1989), ve sosyolog Patricia Hill Collins (Hill Collins 1990).

Kimberlé Crenshaw özellikle ABD'de yaşayan siyah kadınların hayat deneyimlerine ışık tutuyordu. Kesişimselliğin önemini ve bu yaklaşımın kullanılması gerektiğinin ivediliği konusundaki yazısında (Crenshaw 2015), bir örnek olay veriyor: 1976'da Emma De Graffenreid ve bir grup siyah kadın, ırk ve cinsiyet bağlamında işgücünün gruplara ayrıştırıldığı gerekçeyle, General Motors'u ayrımcılıkla suçladılar. İddialarına göre, siyahların başvurabileceği işlerin hepsi erkek işi olarak tanımlanıyordu. Kadınların başvurabileceği işlere ise, siyah kadınlar alınmıyordu. Crenshaw bu olayı dile getirerek, uzun zamandır süregelen yapısal bir probleme dikkat çekiyor ve kesişimselliği işyerindeki ırkçılıkla mücadele etmek için bir araç olarak görüyordu. Ancak sonuçta, Crenshaw'ın da belirttiği gibi, bu dava reddedildi. Çünkü mahkeme *siyah kadınların ırk ve toplumsal cinsiyete ait gerekçelerini bir araya getirmemeleri gerektiğine* [vurgu benim] inanıyordu.

Aslına bakmak gerekirse, mahkemenin kararı Crenshaw'ın kesişimsellik ile vurgulamak istediği noktanın tam da zıddıydı. Onun vurgulamak istediği şey, bir yanda taraflı kimlik politikalarının sınırları, öbür yanda tek bir kimlik grubu içindeki farklılıkların tanınması gerektiği idi. Örneğin, bütün kadınların hayatlarını iyileştirici kimlik politikaları yapılırken; farklı ırklara ve sınıflara ait, farklı coğrafya-

larda yaşayan kadınların deneyimlerinin farklı olduğunu ve kadınların durumlarının farklı iyileştirmeler gerektirdiğini görmemiz gerektiğini belirtiyordu (Crenshaw 1991). Crenshaw'ın kesişimsellik konusunda geliştirdiği bu tanım gerçek hayatın içinden geliyordu. Bu tanım, kesişimselliğe dayalı bir analizin kadınların gerçek yaşantıları ile ilgilendiğini ve kendine içkin uygulamalı bir boyut barındırdığını gösteriyor. Bu anlamda da kesişimsellik, tartışmakta olduğumuz kapsayıcı kadın müzeleri konseptleri için çok daha fazla önem taşımakta.

Kapsayıcı kadın müzeleri: Kesişimsellik için yeni bir alan

Kapsayıcı kadın müzelerinde kadınların farklılıkları; onların etnik, sınıfsal, dine dayalı ve başka toplumsal cinsiyet kimliklerinin kesişimsellikleri yansıtılmalıdır. Temel olarak bu farklılıkların her biri kadın müzesinde olmayı talep eder. Kesişimsellik kavramını kullanan müzeler, farklı kadınların taleplerini cevaplayabilir. Böylelikle, tüm bu kategoriler, ayrıştırıcı olmaktan ziyade, farklı derecelerde tezahür eden güç ilişkileri ve tahakküm gibi olgularla başa çıkabileceklerdir.

Kadın tarihini yazmak feminist düşünce içinde öncü çabalara işaret etse de, "feminist müze" fikrinin çok daha yakın dönemlerde ortaya çıktığını söylemek mümkün. Bununla birlikte müze küratörleri temsil sorunuyla uzun zamandır ilgilenmekte. Nicole Robert müze profesyonellerinin uzun zamandır kimliğe dayalı dışlamalar konusuna eğildiklerini ve müzede temsil edilmeyen kadın gruplarının özellikle yeni sorunlar oluşturabileceğini belirtiyor (Robert 2014). Meral Akkent ise, kadın müzelerini toplumsal değişimin aynaları olarak nitelendiriyor ve değişimin ve görünürlüğü aktörleri olarak alternatif müze modelleri önererek, kadın belleği oluşturduklarını söylüyor (Akkent 2010).

ert 2014). Similarly, Meral Akkent considers museums as “mirrors of change,” underlying that women’s museums create women’s memory, by offering new models of museums for women as actors of change and visibility (Akkent 2010).

But we know that neither all women’s museums are feminist nor inclusive. However, when a museum takes on an intersectional approach in its conceptualization—from choosing the curator for installation to the organization of the exhibit, or in implementing educational programs, they can achieve many things all at once. In our case, they can bring light to women’s own narratives, let them tell their “herstories,” as Women’s Museum Istanbul (IKM) says. In this way, they can challenge the patriarchal narratives, of both *History* and the *Museum*. Considered from a post-colonial perspective, they can challenge the Eurocentric views on museums, which are both tools and products of colonialism.³ If they internalize intersectionality, for example, they can have space for sexual identity and sexual orientation. In this way, they can challenge the *heteronormative* narratives of the mainstream museums.

I would further argue that this should be done not in an “additive” fashion. We should possess a deep interest in the epistemic habitus and consider the notion of power from a structural perspective (Yeon Choo/Ferree 2010: 129–149). For example, we should have an awareness in how different intersections have created different forms and degrees of oppression.

We are here, because we are aware that there is still today an absence of women’s

creativity in museums. We are here, because we know that this poses us with a problem and we want to overcome it. A “women-all-inclusive” museum, in my opinion, should display a consciousness about the discovery and representation of women’s experiences and their stories. Last, but not least, an inclusive museum should engage with the feminist organizations and feminist activists, for bridging the gap between feminist theory, praxis, and activism. The fact that identities intersect, rather in dynamic and complex ways presents us new possibilities for solving the challenges of identity-based inclusion (Robert, *ibid*). However, we should avoid the simplistic prioritizing of one identity over others, for example ethnicity over gender, or gender over class. Instead, our focus should be how class and ethnicity can affect gender, age, or being handicapped. We can call this “applied intersectional theory” in the museum context, which invites us to a critical reflection on the existing power dynamics. This is very important, as it will influence the selection who to be represented in the museum. Such a museum should represent not always the first ones, or the stronger ones, but also the ordinary women who have struggled through these different systems of power themselves.

Now, how can we maintain intersectionality? Where should we look at in rebuilding a variety of women’s experiences in the museums? We should begin to accept that women are the sources of their own history and that they do have power. As such, they offer a more democratic version of history.

On the other hand, we should be aware that museums are places of encounter-encountering with the other. They are also *lieux de memoir/sites of memory* (Pierre 2006) and sites of *commemoration*, remembering women [emphasis is mine]. With the same to-

---

³ I would like to point out to the self-reflexive attempts of ICOM (International Council of Museums) in creating a consciousness for the mainstream museums to criticize their own Eurocentric views.

Ancak bütün kadın müzeleri feminist değil veya hepsi kapsayıcı değil. Ama eğer bir kadın müzesi; sergi küratörünün seçiminden, serginin organizasyonuna, ya da eğitim ve kültür programlarının oluşturulmasına kadar kendi kavramsallaştırmasında keşisimsellik konseptini araç olarak kullanırsa, birçok şeyi aynı anda başarabilir. Bizim örneğimizde, kadın anlatılarının çeşitliliğine ışık tutabilir. Böylelikle hem *Tarihin*, hem de *Müzenin* ataerkil anlatılarına meydan okuyabilir. Bu müzeler aynı zamanda kadın olarak bireyin; biricik deneyimini gözler önüne sererek, sömürgeci anlayış bağlamında, kültürün müzelenmesinin sürecinde oluşmuş geleneksel "müze" fikrinin altında yatan, Avrupa merkezci görüşleri de bertaraf edebilir.¹ Cinsel kimlik ve cinsel yönelim konularına da duyarlı olmalarıyla anakım müzelerin *heteronormatif* anlatılarına da meydan okuyabilirler.

Ancak, keşisimselliğin ekle-karıştır yöntemiyle uygulanmaması gerekiyor. Epistemik habitus olarak adlandırdığım, bilmeye yönelik çabalar konusuna gerçekten alâka duymamız ve güç kavramını (Yeon Choo/Ferree 2010: 129-149) yapısal olarak eleştirebilecek bir çaba göstermek için derin bir ilgimiz olması da şart. Örneğin farklı keşisimselliklerin nasıl birbiri tarafından yaratıldığı ve güç sistemlerinin ne şekilde ortaya çıktığı konusunda farkındalığa sahip olmak gibi.

Bugün bu toplantıdayız, çünkü müzelerde halen kadınların yaratıcılığının es geçildiğini düşünüyoruz. Bugün buradayız, çünkü bu durumun bir problem oluşturduğuna ve bunu çözmemiz gerektiğine inanıyoruz. "Tüm kadınları kapsayıcı müze" fikri; öncelikle tüm kadın deneyimlerinin keşfi ve tüm deneyimlerin ve hikâyelerin temsil edilmesini içerir.

1 Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM), geleneksel müzelerin, kendi Avrupa merkezci konseptlerini farketmeleri ve bu yaklaşımı değiştirebilmesi konusundaki uzun soluklu gayretlerine de burada dikkat çekmek istiyorum.

Kapsayıcı kadın müzelerinin feminist organizasyonlarla ve aktivist kadınlarla ve kadın örgütleriyle işbirliği yaparak, feminist teori, feminist pratik ve feminist aktivizm arasında köprü olacağına inanıyorum. Kimliklerin oldukça dinamik ve karmaşık olarak keşilmesi fikri, kimlik tabanlı kapsayıcılıkların çözülmesi konusunda bize yeni imkânlar sunacaktır (Robert, a.g.e.). Fakat bir kimliği başka bir kimliğin üstünde tutmaktan, örneğin, etnik kimliği toplumsal cinsiyet kimliğinin ya da toplumsal cinsiyet kimliğini sınıf kimliğinin üstünde tutan indirgemeci öncüllemelerden kaçınmamız gerekiyor. Bunun yerine odağımızda; toplumsal cinsiyetin, aynı anda sınıf ve etnisiteden ya da yaş veya engellilik durumundan nasıl etkilendiği de bakmak olmalı. Buna, var olan güç dinamiklerinin eleştirel hesaplaşmasına dayalı, müze bağlamında gelişen bir çeşit "uygulamalı keşişim teorisi" de diyebiliriz. Bu nokta çok önemli çünkü bu; müzede kimin temsil edileceğini de etkileyecektir. Böylesi bir müze sadece ilk ya da en güçlü olanları değil, aynı zamanda farklı güç sistemlerini aşarak gelen, sıradan kadınları da temsil edecektir.

Şimdi, keşisimselliği nasıl sağlayabiliriz? Farklı kadın deneyimlerini müzede yeniden inşa ederken, nereye bakmalıyız? Öncelikle kendi tarihlerinin özneleri olarak kadınları görmeli ve ellerinde güç bulduklarını bilmeliyiz. Ancak onlar, tarihin daha demokratik yazılabilmesini sağlayacaklardır.

Öte yanda müzeler başkalarıyla karşılaşma yerleridir. Müzeler, *hafıza* mekânları (Pierre 2006) ve aynı zamanda, *kutlama* mekânlarıdır [vurgu benim]. Ancak müzelerin iktidar dolu olan yerler olduğunu da hatırlamalıyız. Müzeler kapsayıcı olabilecekleri gibi, dışlayıcı da olabilirler (Birkalan-Gedik 2013). Ve bizler, bugün ve burada, Crenshaw'in bahsettiğinden farklı bir mücadele bağlamı ile karşı karşıyayız.

ken, we cannot deny that museums are also infused with power, as much as they can foster inclusion, they can fall into the trap of exclusion (Birkalan-Gedik 2013). Here and now today, we face a different context of “struggle” than that of Crenshaw.

Take for example, Maryam Şahinyan (Turkey’s first professional Armenian woman photographer) is in the IKM.⁴ I think she is there, not only because she is the “first” in her branch—this is a matter of chronology. But, as a scholar of intersectionality, I am interested in how she made it from Sivas, when she was 4, to Istanbul during Armenian Genocide and became a photographer, taking thousands of pictures, but leaving only a handful of her own.⁵ How did she operate in a context of patriarchal, heteronormative society and in a context of violence? We should be sensitive about the different intersection of religion, class, and ethnicity.

I find every woman represented at the IKM, as signs of victory: They are, in fact, *revolutionary* woman in their branches, in their own rights. They are Armenian, Greek, Byzantine, Turkish, Alevi, and Kurdish. They stand together and demonstrate that their course of life —their *curriculum vitae*— have not been easy. They have been honored in an inclusive museum, in the *lieu de memoir*. There is even a transnational component, when you peruse the IKM internet site. I find Şah Turna Ağdaşan⁶ as a perfect example of that. As someone who heard many stories of Kurdish and Alevi women, artists and of ordinary women, I would like to meet more of them in the IKM.

---

4 www.istanbulkadinmuzesi.org/en/maryam-sahinyan (Accessed: 10 August 2017).

5 www.massispost.com/2017/03/maryam-sahinyan-first-female-photographer-turkey (Accessed 10 August 2017).

6 www.istanbulkadinmuzesi.org/en/asik_sah_turna_agdasan_ozan_sahturna (Accessed: 10 August 2017).

Conclusion

I am an anthropologist—with many years spent in dealing with its own disciplinary history and praxis, I am often asked what anthropology is about (Birkalan-Gedik 2009a). To me, Anthropology is about two things: first, it is an epistemic voyage to the “other” (I am using the term in the Sartrian, in an existentialist way, as we grant the right to the other to be the “other,” so that we get to know her). Second, and relatedly, it is about self-reflexivity, that begins with getting to know the “Self” to understand the “Other.” In fact, both holds truth for intersectional feminist thinking as well.

Crenshaw considers intersectionality as “analytic sensibility,” a way of thinking about identity and its relationship to power. She asserts that “intersectional erasures are not exclusive to black women.” Following her words, we should think about the experiences of immigrant women—not only in the final locale but during their whole journey as an integral part of gendered migration, as deterritorialization is the order of day. When the homophobic murders in Turkey are in the headlines every day in various media, we should think about trans-women. How about women with disabilities, despite their disabilities fighting terror of the police—remember the Gezi Park, for example. They all face vulnerabilities that reflect the intersections of racism, sexism, class oppression, homophobia, and more.

While recognizing women’s differences, intersectionality proposes inclusion. And recognizing the immediacy of intersectionality for feminist work is the first step in a long journey.

Maryam Şahinyan'ı ele alalım, örneğin: Türkiye'nin ilk profesyonel Ermeni kadın fotoğrafçısı İstanbul Kadın Müzesi'nde (İKM)². Şahinyan müzede sadece alanında ilk vasfına sahip olduğu için yer almıyor, çünkü; bu sadece kronolojik bir mesele. Ama ben kesişimsellik çalışan bir antropolog olarak, onun Sivas'tan İstanbul'a 4 yaşındayken ve Ermeni Soykırımını sırasında nasıl geldiği, İstanbul'da nasıl fotoğrafçı olduğu, binlerce insanın resimlerini çekerken, neden kendisine ait sadece bir avuç fotoğraf bıraktığı gibi konularla ilgileniyorum.³ Ataerkil, heteronormatif bir toplumda ve bir şiddet ortamında, o var olmayı nasıl başardı? Bunu cevaplarken kesişimselliğin bizi yönelttiği dinsel, cinsel ve etnik farklılıklara kesinlikle duyarlı olmamız gerekiyor.

İKM'de yer alan her kadını birer zafer işareti olarak görüyorum. Onlar aynı zamanda kendi branşlarında, kendi içlerinde *deurimci* kadınlar. Onlar Yahudi, Ermeni, Rum, Bizanslı, Türk, Çerkes, Alevi, Sünni ve Kürt. Biraradalar ve "hayat koşularının" –*curriculum vitae*– hiç de kolay geçmediğini gösteriyorlar. Onlar bu müzede, kapsayıcı *hafıza mekânında*, *lieu de memoir*'da onurlandırıldılar. İKM internet sitesine biraz daha iyi bakarsak, ulusötesi bir öge olduğunu da görürüz. Örneğin, Şah Turna Ağdaşan⁴ bunun en güzel örneği. Kürt ve Alevi kadınlarının hikâyelerini dinlemiş biri olarak onun gibi daha çok kadınla tanışmak istiyorum.

2 www.istanbulkadınmuzesi.org/maryam-sahinyan (Giriş Tarihi: 10 August 2017).

3 www.massispost.com/2017/03/maryam-sahinyan-first-female-photographer-turkey (Giriş Tarihi: 10 August 2017).

4 www.istanbulkadınmuzesi.org/asik-sah-turna-agdasan-ozan-sahturna (Giriş Tarihi: 10 August 2017).

Sonuç

Bana sıklıkla antropolojinin kapsamı, yöntemleri ve kuramları sorulduğunda (Birkalan-Gedik 2009a) Antropolojinin iki şeyle ilgili olduğunu düşünürüm: Antropoloji, "öteki"ne yapılan epistemik bir yolculuk. İkincisi ve bununla bağlantılı olarak "Öteki"ni tanımak için "Kendi"ne yapılan bir yolculuk. "Öteki" terimi ise, Sartre'dan ödünç alarak, karşımızdakini tanıyabilmek için isimlendirdiğimiz bir kategori. Aslında her iki alan da kesişimsel feminizm ile çok yakından ilgili.

Crenshaw, kimlik hakkında bir düşünme biçimi ve kimliğin güç ile ilişkisi noktasında; kesişimselliği "analitik duyarlılık" olarak görüyor ve "kesişimsel yok saymaların" sadece siyah kadınlara özgü olmadığını belirtiyor. Onun bu önermesini dikkate alarak ve şu anda dünyada en çok tartışılan konulardan bir olan tahakküm meselesini unutmuyarak, örneğin, göçmen kadınları düşünmeliyiz. Nefret cinayetlerinin gazete manşetlerinden eksik olmadığı Türkiye'de, trans kadınları düşünmeliyiz. Peki engelli kadınlar? Engellerine rağmen, polis şiddetine maruz kalanlar– Gezi Parkı'nda olduğu gibi, mesela. Bu kadınların tümü ırkçılık, cinsiyetçilik, sınıfsal baskı ve homofobi kesişiminde dışlanıyorlar!

Kadınların farklılıklarının farkında olan kesişimsellik, kapsayıcılığı öneriyor. Feminist çalışmalarda, kesişimselliğin aciliyetinin farkına varmak, uzun bir yolculuğun ilk etabı gibi görünüyor.

References

- Akkent, Meral (2010) "Dünyadaki Sosyal Değişimlerin Aynası: Kadın Müzeleri", in: *Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi (13-16 Ekim 2009) Bildiri Kitabı*, Vol: 1., İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, pp. 229-240.
- Arat, Yeşim (2008) "Contestation and Collaboration Women's Struggles for Empowerment Turkey", in Kasaba, Reşat (Ed.) (2008), *The Cambridge History of Turkey (4)*, Cambridge: CUP, pp. 388-418.
- Birkalan-Gedik, Hande (2018) Forthcoming, *Feminist Antropoloji: Kültürlerarası Perspektifler*. (Feminist Anthropology: Intercultural Perspectives). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- . (11 May 2017) Karl-Franzens-Universität-Graz. Invited speaker at the Gender Colloquium. "Geschlechterordnung in der (neuen) Türkei: Transnationale Auswirkungen eines lokalen Themas" (Gender Regimes in (New) Turkey: Transnational Implications of a Local Theme, Presented at the *Flucht - Asyl - Integration: Integration - eine Aufgabe für uns und die Flüchtlinge. Genderspezifische Aspekte*.
- . (2013) "Yaşayan Müze ve Kültür: Müzecilikte Etnografiye ve Sözlü Tarihe Dayalı Yaklaşımlar" (The Living Culture and the Museum: Ethnographic and Oral History Approaches to Museology), in: *Trabzon ve Yöresi Halk Kültürü ve Etnografyasının Derlenmesi ve Müzelenmesi Çalıştayı. Bildirileri* (Proceedings of the Collecting Ethnography in Trabzon and Its Environs). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, pp. 13-24.
- . (2011a) "Feminist Hareketler" (Feminist Movements). in: Doyuran-Kartal, B./Kümbetoğlu, B (Ed.) (2011) *Yeni Toplumsal Hareketler* (New Social Movements), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, pp. 104-132.
- . (2011b) "Kesişimsellik: Türkiye'de Antropoloji ve Feminizm arasında 2000'li Yıllarda Farklı Toplumsal Cinsiyet Kimlikleri ve Yönetimi", *Cogito: Sexual Identity and Queer Theory Special Issue* (65-66), pp. 340-352.
- . (2009a) "Türkiye'de Feminizmi ve Antropolojiyi Yeniden Düşünmek: Feminist Antropoloji Üzerine Bir Deneme" (Thinking About Feminism and Anthropology in Turkey: An Essay on Feminist Anthropology). *Cogito Feminism Special Issue* (58), pp. 285-338.
- . (2009b) "Kesişimsellik: Türkiye'de Antropoloji ve Feminizm Arasında 2000'li Yıllarda Toplumsal Cinsiyet Farklılığının Yönetimi", Paper presented at the IIIrd National Anthropology Congress in Turkey.
- Collins, Patricia Hill (2000) [1990, The Second Ed.]. *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness and the Politics of Empowerment*. Routledge: New York.
- Crenshaw, Kimberlé (24 September 2015) "Why intersectionality can't wait." URL: www.washingtonpost.com/news/the-theory/wp/2015/09/24/why-intersectionality-cant-wait/?utm_term=.07d170da0495 (Accessed: 10 October 2016).
- . (1991) "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence", *Stanford Law Review* (43/6), pp. 1241-99.
- . (1989) "Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination, Feminist Theory, and Antiracist Politics", in: *The University of Chicago Legal Forum*, pp. 139-167.
- Nora, Pierre (2006) *Hafıza Mekânları*, (Tr. By) Mehmet Emin Özcan. Ankara: Dost Kitabevi.
- Robert, Nicole (2014) "Getting Intersectional in Museums", in: *Museums and Social Issues* (9/1), pp. 24-33.
- Yeon Choo, Hae/Ferree, Myra Marx (2010) "Practicing Intersectionality in Sociological Research: A Critical Analysis of Inclusions, Interactions, and Institutions in the Study of Inequalities", in: *Sociological Theory* (28/2), pp. 129-149.

Bibliyografya

- Akkent, Meral (2010) "Dünyadaki Sosyal Değişimlerin Aynası: Kadın Müzeleri", *Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi (13-16 Ekim 2009) Bildiri Kitabı* içinde, Cilt: 1., İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, s. 229-240.
- Arat, Yeşim (2008) "Contestation and Collaboration Women's Struggles for Empowerment Turkey", Kasaba, Reşat (Der.) (2008), *The Cambridge History of Turkey* içinde, (4), Cambridge: CUP, s. 388-418.
- Birkalan-Gedik, Hande (2018) Basılacak. *Feminist Antropoloji: Kültürlerarası Perspektifler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,
- . (11 Mayıs 2017) Karl-Franzens-Universität-Graz. Davetli konuşmacı, Gender Colloquium. "Geschlechterordnung in der (neuen) Türkei: Transnationale Auswirkungen eines lokalen Themas", Flucht - Asyl - Integration: Integration - eine Aufgabe für uns und die Flüchtlinge. Genderspezifische Aspekte Kollokyumu'nda sunulan bildiri.
- . (2013) "Yaşayan Müze ve Kültür: Müzecilikte Etnografiye ve Sözlü Tarihe Dayalı Yaklaşımlar", *Trabzon ve Yöresi Halk Kültürü ve Etnografyasının Derlenmesi ve Müzelenmesi Çalışmaları Bildirileri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, s. 13-24.
- . (2011a) "Feminist Hareketler", Doyuran-Kartal, B./Kümbe-toğlu, B (der.) (2011) *Yeni Toplumsal Hareketler*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, s. 104-132.
- . (2011b) "Kesişimsellik: Türkiye'de Antropoloji ve Feminizm arasında 2000'li Yıllarda Farklı Toplumsal Cinsiyet Kimlikleri ve Yönetimi", *Cogito: Cinsel Yönelimler ve Queer Kuram Özel Sayısı* (65-66), s. 340-352.
- . (2009a) "Türkiye'de Feminizmi ve Antropolojiyi Yeniden Düşünmek: Feminist Antropoloji Üzerine Bir Deneme", *Cogito Feminizm Özel Sayısı* (58), s. 285-338.
- . (2009b) "Kesişimsellik: Türkiye'de Antropoloji ve Feminizm Arasında 2000'li Yıllarda Toplumsal Cinsiyet Farklılığının Yönetimi." III. Ulusal Antropoloj Kongresi'nde sunulan bildiri.
- Collins, Patricia Hill (2000) [1990, ikinci baskı], *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness and the Politics of Empowerment*, Routledge: New York.
- Crenshaw, Kimberlé (24 Eylül 2015) "Why intersectionality can't wait." www.washingtonpost.com/news/in-theory/wp/2015/09/24/why-intersectionality-cant-wait/?utm_term=.07d170da0495 (Giriş Tarihi: 10 Ekim 2016).
- . (1991) "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence", *Stanford Law Review* (43/6), s. 1241-99.
- . (1989) "Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination, Feminist Theory, and Antiracist Politics", *The University of Chicago Legal Forum* içinde, s. 139-167.
- Nora, Pierre (2006) *Hafıza Mekânları*, (çev.) Mehmet Emin Özcan. Ankara: Dost Kitabevi.
- Robert, Nicole (2014) "Getting Intersectional in Museums", *Museums and Social Issues* içinde, (9/1), s. 24-33.
- Yeon Choo, Hae/Ferree, Myra Marx (2010) "Practicing Intersectionality in Sociological Research: A Critical Analysis of Inclusions, Interactions, and Institutions in the Study of Inequalities", *Sociological Theory* içinde (28/2), s. 129-149.

MERETE IPSEN

GUIDELINES FOR WOMEN'S MUSEUMS AND GENDER RELATED MUSEUMS

Together with other museums and gender institutions in an EU-project called "She Culture", the Kvindemuseet i Danmark (Women's Museum in Denmark) developed –in 2015– guidelines for women and gender related museums. These guidelines for museums with a specific gender perspective and also for reflections on how to facilitate strategies for gender mainstream in other museums (gender mainstream is a highly prioritized topic in the International Council of Museums, ICOM).

A lot of questions arise when you start a new museum–and also when you run a museum: What sort of reflection is important when you work with women's or gender related collections, analyzes and exhibitions? How can you with a feministic approach and inside a museum with a gender-sensitive goal (which often is seen as a provocation) be part of the community?

A Women and Gender related museum is a museum about people and human beings. Human experience and values is the core issue in our women's museums. All museums ought to be sensitive to changes in the soci-

ety–our museums must in the highest degree be changeable when new ways of life and other conditions for human existence are evolving. Gender balance, climate change, political situations etc.–all is of importance for a museum about womankind and mankind. With our feminist approach we also had to prepare guidelines for how to work with gender issues in "ordinary" museums. That means that we may take responsibility for developing different sorts of programs and strategies for more focus on gender–in all museums.

Our guideline is meant as an inspiration for new as well as established museums. How to start a Museum from scratch? How to start a Women's Museum? The most important question is the purpose: why this museum. Who is it for? What will you collect? What will you show? These questions are not only important when you create the museum. In everyday practice and in your strategic plan for developing the museum the purpose is the core dimension. Does this museum make a difference in the world? If not, why not close it? If yes–what sort of difference do you want your museum to make? And do you succeed in these wishes?

MERETE IPSEN

KADIN MÜZELERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET MÜZELERİ İÇİN REHBER

Avrupa Birliği desteğiyle yürütülen “She Culture” projesi kapsamında, Kvindemuseet i Danmark (Danimarka Kadın Müzesi); diğer müzeler ve toplumsal cinsiyet kurumlarıyla birlikte 2015’te kadın müzeleri ve toplumsal cinsiyet müzeleri için rehber geliştirdi. Özel bir toplumsal cinsiyet bakış açısıyla organize edilen müzeler için düzenlenen bu rehber, aynı zamanda [bu iki kategori dışındaki] diğer müzelerde de toplumsal cinsiyet eşitliğinin nasıl yönetileceğine ilişkin fikirlerle de yer veriyor (Toplumsal cinsiyet konusu, Uluslararası Müzeler Konseyi / ICOM’un da öncelik verdiği konulardan biridir.).

Yeni bir müze kurarken ve de yönetirken birçok konuda sorular oluşur: Kadın ya da toplumsal cinsiyet konulu koleksiyonlar, analizler ve sergilerle ilgili çalışırken ne tür düşünceler önemlidir? Feminist bir yaklaşımla ve toplumsal cinsiyete duyarlı hedeflere sahip bir müze vasfıyla ki bu genellikle provokasyon olarak görülür, toplumun bir parçası nasıl olunabilir?

Kadın müzesi ve toplumsal cinsiyet müzesi, hem toplumla hem insanla ilgili bir müzedir. İnsan deneyimleri ve değerleri, bizim kadın müzelerimizin temel meselesidir. Aslında tüm müzelerin toplumdaki değişimlere duyarlı olmaları gerekir. Bizim müzelerimiz ise yeni

yaşam şekilleri ve insanın varoluşu için başka koşullar ortaya çıktığında tamamen değişebilmelidir. Toplumsal cinsiyet dengesi, iklim değişikliği, siyasî durumlar ve benzeri tüm konular; insankızı ve insanoğlu ile ilgili bir müze için önem içeren konulardır. Toplumsal cinsiyet konusunun “sıradan müzelerde” nasıl ele alınması gerektiğine yönelik ilkeleri feminist yaklaşımımızla hazırlama işini de biz üstlendik. Bu da bütün müzelerde, toplumsal cinsiyeti daha fazla odağa alan farklı programlar ve stratejiler geliştirmek için sorumluluk alabildiğimiz anlamına geliyor.

Bu rehber, yeni kurulan müzeler kadar çoktan beri çalışmakta olan müzeler için de ilham kaynağı olmayı hedefliyor. Sıfırdan bir müze nasıl kurulur? Bir kadın müzesi kurmaya nasıl başlamalı? En önemli soru, amaçtır: Neden böyle bir müze? Kime hitap ediyor? Ne toplayacaksınız? Ne sergileyeceksiniz? Bu sorular, sadece müzeyi oluştururken önem taşımaz. Günlük pratiklerinizde ve müzenin geliştirilmesi yönündeki stratejik planlarınızda, amaç konusu başlıca boyuttur. Bu müze dünyada bir fark yaratıyor mu? Eğer yaratmıyorsa neden kapatmayı düşünmüyorsunuz? Eğer bir fark yaratıyorsa müzenizin ne tür farklar yaratmasını istiyorsunuz? Ve bu isteklerinizde başarılı olacak mısınız?

The guidelines in detail

Women's museums and gender related museums promote women's visibility in history and culture and support policies addressing gender issues.

The dominant histories, collection of arts etc. are made by men, about men. Women's history and art almost did not exist in the years before the new women's movement in the 1970s. Out of the need of making women's history visible several new women's museums grow up in the 80s.

Prior to creating a women's museum or Gender-oriented museum, it is necessary to define a female and a gender perspective appropriated to the social context in which the specific museum will be created.

The Women's Museum Association in Denmark was formed in 1982 with the purpose of creating a museum about Danish women's cultural history. It started as a grass roots movement and was from the very beginning – like many other new museum initiatives – an active agent within the society. The documentation of everyday lives and history of women from different classes with different life experiences in museums was important as tool for rethinking values and practice in the present and future.

Women's museums and gender related museums take political position for diversity, gender sensitivity and social inclusion for minorities.

Even if women are half of the world the masculine praxis and values are superior to female praxis. From this point of view women have experience as minorities because women almost all over the world have the position as the minority in our societies. But don't focus on women as a homogenous group. Women have a lot in common – as the suppressed gender as well

as the life-giving gender etc. But the diversity among women is overwhelming: class, age, nationality, cultural background, religious orientation, psychical conditions. As professionals we may not talk about women as being similar.

Women's museums and gender related museums promote a gender perspective also in other museums.

The neutral gender, the neutral sex is the male. When gender mainstream will be a common praxis in museums (as I hope it will be) the female point of view will be as common as the male point of view. You may be aware that the difference between men and women not are interrelated as a biological difference. The history tells us that the binary gender issue is a social construction. In our women's museums as well as in "ordinary" museums we have to work against stereotypes so that we don't consolidate the male and the female as the only opposite categories.

Women's museums and gender related museums acquire, conserve, research, communicate and exhibit the tangible and intangible heritage of women's history, life and culture.

Collections in the Women's Museum in Denmark are centered around different themes – motherhood, education, political carriers, female inventors, rape etc. – in which we experience harmony, opposition and conflicts between women's position as mother, daughter, wife, lesbian, happy, sad, victory in own life, victim in unpredictable relations, etc. A thematic rather than a chronological approach means that we see that different aspects of women's lives are interrelated. Oral history, three-dimensional objects, photos and archives verify the tangible and intangible history from a female perspective in our museum.

Rehberin detayları

Kadın müzeleri ve toplumsal cinsiyet temelli müzeler, tarih ve kültür alanlarında kadınların görünürlüğüne teşvik eder ve toplumsal cinsiyet konularına ilişkin politikaları desteklerler.

Egemen tarih anlayışları, sanat koleksiyonları vb. erkekler tarafından ve erkekler hakkında oluşturulmuştur. Kadınların tarihi ve sanatı, 1970'lerdeki yeni kadın hareketinden önceki yıllarda neredeyse hiç görünür değildi. Kadın tarihini görünür hale getirme ihtiyacıyla 1980'lerde birçok kadın müzesi kuruldu.

Kadın müzesi veya toplumsal cinsiyet temelli bir müze kurmadan önce, bu özel müzenin kurulacağı sosyal bağlama uygun bir kadın ve toplumsal cinsiyet yaklaşımının belirlenmesi gerekir.

1982 yılında, Danimarkalı kadınların kültür tarihi konusunda bir müze oluşturmak amacıyla Danimarka Kadın Müzesi Derneği kurulmuştu. Bu girişim, tabandan gelen bir hareket olarak başladı ve birçok diğer yeni müze girişimi gibi başından itibaren toplumda aktif rol aldı. Şimdiki ve gelecekteki değerleri ve pratikleri yeniden düşünmek için kullanılan bir araç olarak farklı hayat deneyimlerine sahip, farklı sınıflardan kadınların günlük yaşamlarının ve tarihlerinin müzelerde belgelenmesi önemliydi.

Kadın müzeleri veya toplumsal cinsiyet temelli müzeler, çeşitlilik, toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve toplumdaki azınlıkların kapsanması için politik tavır geliştirirler.

Kadınlar dünyanın yarısını oluştursalar bile eril pratikler ve eril değerler kadınlarinkilerden üstün görülmektedir. Durum böyle olunca kadınlar, azınlık olma deneyimleri yaşar, çünkü toplumlarımızda, neredeyse dünyanın her yerinde, kadınlar azınlık konumunda bulunuyor. Fakat kadınları homojen bir grup olarak görmekten kaçınılmalı. Kadınla-

rın, ezilen cinsiyet olmak ve hayat veren cinsiyet olmak gibi, pek çok ortak noktası var. Ancak çeşitlilik, kadınlar arasında çok daha büyük boyutlarda: Sınıf, yaş, milliyet, kültürel birikim, dini yönelim ve ruhsal durumlar gibi faktörler var. Profesyoneller olarak, kadınlar hakkında sanki aralarında fark yokmuş gibi konuşamayız.

Kadın müzeleri veya toplumsal cinsiyet temelli müzeler, diğer müzelerde de toplumsal cinsiyet bakış açısını teşvik ederler.

Nötr cinsiyet ve nötr cins erkektir. Toplumsal cinsiyet politikası yaygın bir pratik olduğu zaman ki öyle olacağını umuyorum, kadın bakış açısı da erkek bakış açısı kadar yaygın hale gelecektir. Erkekler ve kadınlar arasındaki farkın, biyolojik farklarla alakalı olmadığını biliyorsunuz. Tarih, bize ikili cinsiyet sisteminin toplum tarafından inşa edilmiş olduğunu anlatır. Hem kendi kadın müzelerimizde hem de "sıradan müzelerde" klişelere karşı çıkmalıyız ve bu nedenle de kadın ve erkek kategorilerini, yegâne zıt kategoriler olarak pekiştirmeliyiz.

Kadın müzeleri veya toplumsal cinsiyet temelli müzeler; kadınların tarihinin, kadınların hayatlarının ve kültürlerinin maddi ve manevi mirasını toplar, korur, araştırır, anlatır ve sergiler.

Kvindemuseet i Danimark'da yer alan koleksiyonlar; annelik, eğitim, siyasî kariyer, kadın mucitler, tecavüz ve benzeri konularda kadınların; anne, kız evlat, eş, lezbiyen, mutlu veya hüznü, hayatın zaferlerini yaşama, beklenmedik ilişkilerin kurbanı olma gibi haller arasındaki ahenk, karşıtlık ve çelişkileri deneyimlediğimiz farklı temalarda yoğunlaşır. Kronolojik olmayan, tematik bir yaklaşım, kadınların yaşamlarının farklı yönlerinin birbiriyle ilişki içinde olduğunu görmemizi sağlar. Sözlü tarih malzemeleri, üç boyutlu nesnelere, fotoğraflar ve arşivler; maddi ve manevi tarihi kadın bakış açısıyla müzemizde gösterirler.

Women's museums and gender related museums promote a different perspective on the world, history and culture.

In brief: promote a female perspective, a transgender perspective, places for hidden stories and life in the shadow.

Women's museums and gender related museums develop professional research on gender-related issues.

A theoretical approach is important. It can be philosophical as Simone de Beauvoir who in her book "The Second Sex" from 1953 taught us that "One is not born, but rather becomes, a woman" or historical as Michel Foucault with his History of Sexuality or Judith Butler with her psychological theories on performing gender or modern radical theories combining phisic and gender theories as Karen Barad does. We can find a lot of gender theories as well as museological theoretical authors-Gabby Porter and Janet Marstine combine these two traditions.

Women's museums and gender related museums practice gender-orientated communication.

How to communicate in a gender-oriented way? Use small details as naming the female first: in my museum we have an exhibition on the history of childhood told as the history of girls and boys (the point is girls first, boys second). Be aware of your own words. Read your text, interpret your statements. Ask: what if I change statement about men with statements about women (or vice versa)-is it meaningful. If not: be explicit on the gender aspect in your message. Find ways of talking about more than two sexes-include transgender lives.

Women's museums and gender related museums are active partners of the local, national and international networks of museums and related cultural, scientific and social institutions.

An isolated "women's museum" is a curiosity-an engaged women's or gender related museum can have a changing impact on other museums and on the society

Women's museums and gender related museums are based on a clear vision/mission as regards goals, strategic development and audience involvement in the museum.

In the history of Women's Museum in Denmark I can recognize all the steps in the guidelines: This museum was founded as a grassroots movement. The absence of documentation of women's daily lives and participation in the development of the civilization called for a new museum:

- a museum which could promote women's visibility in history through collecting oral history and objects and invite the audience into changing exhibitions on different themes
- a museum which constantly creates a platform for engaging people as well as a political debate culture in the museum (we take part in the national as well as regional democratic elections by inviting women from all political parties to make presentations and have discussions on women-related issues in their political agenda).

The Women's Museum collected hidden and untold stories and objects from women's lives and we established a professional museum with strong relations to the society around. Over the years the museum has

Kadın müzeleri veya toplumsal cinsiyet temelli müzeler dünyaya, tarihe ve kültüre farklı bakış açılarını teşvik ederler.

Özetle ifade edersem: Bu müzeler; kadın bakış açısı için, transgender bireylerin bakış açıları için, gizli kalmış hikâyeler ve gölgede kalmış yaşamlar için alan yaratmayı teşvik eder.

Kadın müzeleri veya toplumsal cinsiyet temelli müzeler, toplumsal cinsiyet içerikli meseleleri tartışan profesyonel akademik araştırmaları geliştirirler.

Kuramsal yaklaşım önemlidir. Bu yaklaşımlar; Simone de Beauvoir'ın 1953'te "İkinci Cins" kitabında "Kadın doğulmaz, kadın olunur" dediği gibi felsefi; Michel Foucault'un "Cinselliğin Tarihi" çalışmasındaki gibi tarihsel; Judith Butler'in toplumsal cinsiyetin performatif kuruluşu kuramlarındaki gibi psikolojik; hatta Karen Barad'ın fizik bilimi ile toplumsal cinsiyet kuramlarını birleştiren modern radikal teorileri olabilir. Çok sayıda toplumsal cinsiyet teorisinin yanı sıra; Gabby Porter ve Janet Marstine gibi teorik müze bilimini, toplumsal cinsiyet teorileri ile bir arada tartışan akademisyenler de bulunmaktadır.

Kadın müzeleri veya toplumsal cinsiyet temelli müzeler, toplumsal cinsiyet odaklı iletişim kurar.

Toplumsal cinsiyet odaklı iletişim nasıl kurulmalı? İsimleri sıralarken, kadınların isimlerini önce kullanmak gibi küçük ayrıntılarla başlayın: Benim müzemde çocukluğun tarihini, kız çocuklarının ve oğlan çocuklarının tarihi olarak anlatan bir sergi var (dikkat: önce kız çocukları, sonra oğlan çocukları). Kendinizin nasıl konuştuğunuzun farkında olun. Yazdığınız bir metni okuyup, metinde kullandığınız ifadeleri yorumlayın. Kendinize sorun: Erkekler hakkındaki ifadeleri, kadınlarla ilgili ifadelerle (veya tam tersi) değiştirirsem, anlatmak istediğim, yine de anlamlı oluyor mu? Eğer oluyorsa, mesajımızdaki toplumsal cinsiyet bakış

açısını ifade ederken anlaşılır ve açık olun. İki cinsiyetten daha fazlası hakkında konuşmanın yollarını bulun. Transgender yaşamları da dahil edin.

Kadın müzeleri veya toplumsal cinsiyet temelli müzeler, yerel, ulusal ve uluslararası müze ağlarının ve aynı zamanda müzeler bağlamındaki diğer kültürel, bilimsel ve sosyal kurumların da aktif ortaklarıdır.

İzole durumdaki bir "Kadın Müzesi", sadece tuhaf bir kurumdur. Ortak çalışmalar yapma gayretindeki bir kadın müzesi veya toplumsal cinsiyet müzesi ise diğer müzelerde ve toplumda değiştirici etki yapabilir.

Kadın müzeleri veya toplumsal cinsiyet temelli müzeler; hedefleri, stratejik gelişme planları ve ziyaretçilerinin müze çalışmalarına katılımı konusunda net bir vizyona ve misyona sahiptirler.

Kvindemuseet i Danmark'ın tarihinde, yukardaki kuralların hepsini bulabiliyorum: Bu müzeyi, tabandan gelen bir hareket kurdu. Kadınların günlük yaşamının belgelenmesi ve medeniyetin gelişmesine yaptıkları katkılar konusundaki eksiklikler, altta belirtilen alanlarda çalışacak yeni bir müzeyi gerekli kılmıştı:

- Sözlü tarih yöntemi ve nesnelere toplamak suretiyle; tarihte kadınların görünürlüğünü arttırabilecek ve farklı temaları içeren geçici sergilerine ziyaretçileri çekebilecek bir müze.
- İnsanlarla etkileşime girmek ve müzede bir siyasî tartışma kültürü yaratmak için sürekli yeni platformlar oluşturacak bir müze (Müzemizde, tüm siyasî partilerden kadınları, konferanslara davet ediyoruz veya onların kadınlarla ilgili kendi siyasî gündemlerindeki konularda tartışma toplantıları organize ederek, demokratik seçim süreçlerine hem ulusal ve hem de bölgesel düzeyde katılıyoruz.)

© Kvindemuseet i Danmark

done research and shown several cultural historical and art exhibitions. In 1991 the museum received status as a legislated national museum.

In 2016 the museum changed focus from women's history to gender culture. Why? The role of men has changed almost as much as the role of women in our part of the world

and the number of transgender persons increases. The new orientation opens new ways of research, collection and communication.

My museum changes the purpose. The world and political circumstances change. Life conditions for all genders change. Guidelines as just presented must constantly be developed.

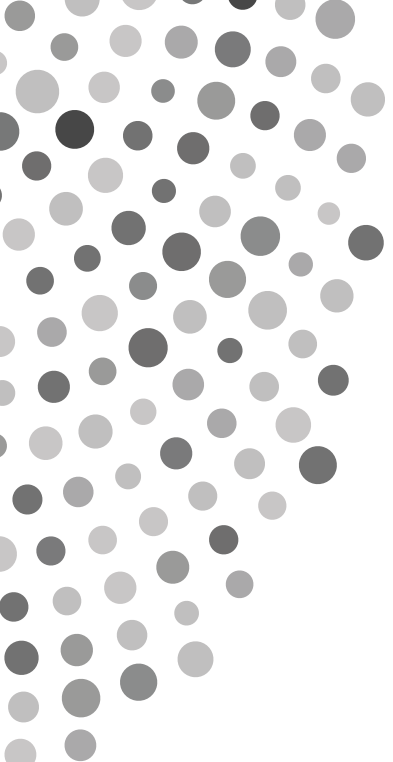

Kvindemuseet i Danmark, kadın hayatlarındaki saklı ve anlatılmamış hikâyeleri ve nesnelere topladı. İçinde bulunduğu toplumla sıkı bağlar kurarak profesyonel bir müze oldu. Müze; yıllar içinde bilimsel araştırmalar yürüttü, kültürel tarih ve sanat içerikli birçok sergi hazırladı. 1991'de resmen ulusal müze statüsünü elde etti.

Müze 2016'da, çalışma odağını kadın tarihinden toplumsal cinsiyet kültürü konusuna kaydirdi. Neden? Çünkü dünyanın bizim yaşa-

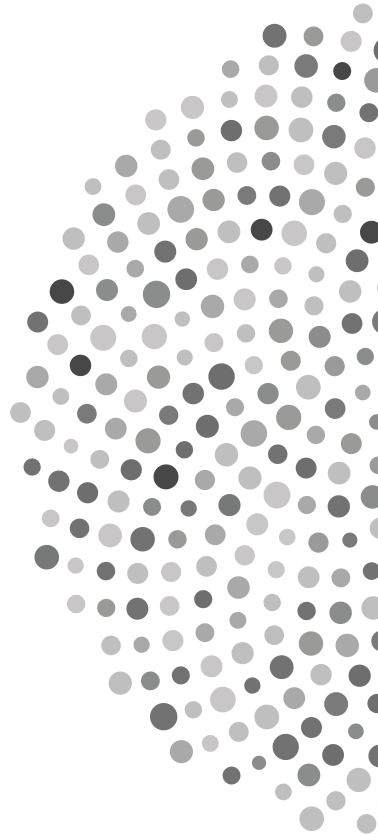
dığımız bölümünde, erkeklerin rolü neredeyse kadınları rolü kadar değişti ve transgender bireylerin sayısı arttı. Müzedeki çalışmaların bu yeni hedefi; araştırmalarda, koleksiyon anlayışında ve iletişiminde yeni yolları da beraberinde getiriyor.

Müzemin amacı değişiyor. Dünya ve siyasî koşullar değişiyor. Tüm cinsiyetler için yaşam koşulları değişiyor. Biraz önce sunduğum rehberin de sürekli geliştirilmesi gerekiyor.

INCLUSIVE
PRACTICES
ON THE LOCAL
LEVEL

**YEREL DÜZEYDE
KAPSAYICI
UYGULAMALAR**

STEFANIA PITSCHEIDER SORAPERRA

VILLAGE WOMEN ENGAGING IN THE INTERNATIONAL WORK OF A WOMEN'S MUSEUM

It strikes me as a question of current interest: Are museums capable of promoting people's understanding of sociopolitical interrelations? I would like to address this question by taking the example of the Hittisau Women's Museum in the Austrian village Hittisau. Again and again I have been wondering whether the two methods of operating, on the one hand institutional labour, divided according to specialization, and the involvement in freelance projects on the other hand, and these two lines of work rarely coinciding. But then I found, in Frauenmuseum Hittisau (Hittisau Women's Museum) these threads become intertwined. Even though we are one of the smaller participants in the cultural sector, we seek to offer an ambitious program, with its form and content on a solid footing.

We can only work with divided responsibilities (to a limited extent) due to the museum's size, calling for that kind of *modus operandi*, commitment, and flexibility, more likely to be found in free projects.

Frauenmuseum Hittisau considers sociopolitical action beyond institutional demands to be essential. We have asked ourselves: Can we impart and enhance tolerance and criti-

cal faculty through exhibitions? Is a cultural entity the appropriate location for entrenching the rules of democracy? Shall art and culture be worshipped solely in spaces exclusively designated for this purpose? At this point I wish to take you on a small detour to explain about the concept of art and culture representative of the women's museum. We believe art and culture should be closely related to social and political action. Social and sociopolitical activities are important aspects of cultural work. Society's renewal and advancement cannot be imagined without cultural work's contribution. Art and culture are elementary ways of human expression, meaningful only dialogically and in real temporal and social connection. That's why creative artists and cultural workers bear great responsibility.

I am convinced culture should not only be worshipped in places designed for this purpose, art should not generate/constitute a self-referential parallel world and should not pretend to exist on its own terms. Apart from aesthetic formalism art is capable of confronting reality; culture is able addressing the political situation, suggesting improvement for human co-existence. Unconventional ideas, innovative spirit and energies

STEFANIA PITSCHEIDER SORAPERRA

BİR KADIN MÜZESİNİN ULUSLARARASI ÇALIŞMALARINA KATKIDA BULUNAN KÖYLÜ KADINLAR

İçinde bulunduğumuz süreçte merak ettiğim konu şu: İnsanların sosyopolitik neden-sonuç ilişkilerini anlamasına, müzeler katkıda bulunabilirler mi? Bu soruyu Avusturya'nın Hittisau köyündeki Frauenmuseum Hittisau (Hittisau Kadın Müzesi) örneğinde incelemek istiyorum. Farklı uzmanların bulunduğu kurumsal çalışma yöntemiyle, serbest çalışanların yürüttükleri projelerin neden nadiren bir araya gelebildikleri konusu her zaman, dikkatimi çekmiştir. Fakat sonra, Hittisau'da bu ilişkinin varlığını gördüm. Müzemiz, kültürel sektörün küçük çaplı katılımcılarından biri olmasına rağmen, biçimsel ve içerik olarak sağlam temelleri olan iddialı bir program sunmaya çalışıyoruz.

Müzedeki iş hacminin büyük boyutları nedeniyle, gönüllülerle ancak (belli bir sınır dahilinde) paylaşılan sorumluluklarla çalışabiliyoruz. Bu tür bir çalışma tarzı da, gönüllülük bazlı yürütülen projelerde görülen, yapılan işle yoğun olarak ilgilenme ve esneklik gibi vasıfları gerektiriyor.

Frauenmuseum Hittisau; toplumsal politik eyleme, kurumsal taleplerden daha fazla önem verir. Kendimize şu soruları sorduk: Sergiler üzerinden hoşgörü ve eleştirel düşünmenin oluşumunu destekleyebilir ve

arttırabilir miyiz? Bir kültür kurumu, demokratik kuralları yerleştirmek için uygun bir yer midir? Sanat ve kültür, sadece sanat ve kültür amacıyla tasarlanmış mekânlarda mı beğeniyle izlenir? Bu noktada, Frauenmuseum Hittisau'nun sanat ve kültür temsili konseptini kısaca açıklamak istiyorum. Biz; sanatın ve kültürün, toplumsal ve politik eylemlerle yakından ilişkili olması gerektiğine inanıyoruz. Sosyal ve sosyopolitik faaliyetler, kültürel çalışmaların önemli unsurlarıdır. Kültürel çalışmaların katkısı olmadan, toplumun yenilenmesini ve gelişmesini hayal etmek mümkün değildir. Sanat ve kültür, insanların kendini ifade etmesinin başlıca yoludur ve ancak iletişime yol açmasıyla ve içinde bulunulan zamanla ve toplumsal bağlamı olmasıyla anlamlıdır. Bu yüzden üreten sanatçılar ve kültür çalışanları büyük sorumluluklar taşırlar.

Sanatın, sadece sanat için tasarlanmış mekânlarda sunulmaması görüşümdedir. Sanat, özgönderimsel [self-referential] bir paralel dünya üretmemeli ve oluşturmamalı. Sadece kendi başına varoluyormuş gibi yapmamalı. Sanat ve estetik ilişkisi konusunu bir tarafa bırakırsak; sanat, gerçeklerle yüzyüze gelme yetisine sahiptir. Kültür; insanların birlikte yaşama kalitesini iyileştirecek önerilerle, siyasî durumlara işaret etme yetisine sahip-

taken up by formalistic glass bead games for hundreds of years would be allowed to contribute to solving real issues. Art and museums can both take over a wide variety of tasks. Numerous functions come to one's mind: Art representing its commissioners or producers, art establishing identity, cultivating identities, satisfying thirst for education and knowledge, indeed. Changing our living conditions has always been one of the main functions of art and culture. Art and culture challenging taboos and standards and provoking change in social conditions gained momentum in modern age along with the gradual disappearance of the rule of authorities based on religion.

A woman changes when realizing she has her own history.

Gerda Lerner (1920–2013)

Frauenmuseum Hittisau (in the Bregenz Forest) is Austria's only women's museum and worldwide the only of its kind in a rural area. It was founded in 2000 and has staged about thirty exhibitions related to women issues since then. One of its foremost tasks is the uncovering, visualizing as well as documenting of women's cultural work(s). The analysis of history and culture from a female/feminist perspective deepens and broadens female identity, triggers processes of reflection and increases women's and men's consciousness of gender roles' historical and social conditionality and their malleability.

Programme

There are two to three exhibitions every year in the museum. They concentrate on issues of importance to women from the fields of history, art, architecture, social history, ethnology, craft etc. The museum seeks to balance regional and international topics, presented

in a reflective and gender sensitive way. Presentation design is minimalistic rather than technically elaborate or emphasizing objects' suggestibility.

Exhibitions are accompanied by various events, special tours, lectures, concerts, readings, workshops and screenings. The education programme offers events for grown-ups and children.

Collecting, preserving, researching

Collected are knowledge and objects related to material and immaterial female cultures (primarily regional) in an image databank (objects) or audio databank (interviews). The scope of the collection is limited. It focuses on art and everyday culture relevant to the region. Awareness-raising and documentation have top priority. Preference is given to loans, which will be recorded in our image database and then returned, having been "enriched" by further knowledge, remembrance and appreciation (in an exhibition). Research projects reveal information on the background.

The local population will be involved when regional issues are handled in the exhibitions. Supra-regional or international issues may be developed through cooperation.

From pioneering to permanent

Women's Museum Hittisau will be 18 years old in 2018. The times of "spadework" are over. Meanwhile the main concerns are day-to-day business, consolidation and differentiation. Budgeting continues to be a challenge. At present there is one full-time job for the director and one part-time job for a museologist/assistant. Eighteen cultural mediators work only on an hourly basis.

tir. Kuralların dışına çıkan fikirlerin ve yenilikçi ruhların, yüzlerce yıldır akademik, teorik ve soyut biçimsellik için harcanan enerjileri, gerçek sorunları çözmede katkı sağlamak için kullanılabilir. Hem sanat ve hem de müzeler geniş bir yelpazedeki görevleri üstlenebilirler. Örneğin: sanat eserleri ısmarlayanları veya bunların üreticilerini temsil eden sanat; kimlik oluşturan ve kimlikleri destekleyen sanat; ve tabii ki eğitim ve bilgi ihtiyacını gideren sanat. Yaşam koşullarını değiştirmek, her zaman sanat ve kültürün temel işlevlerinden biri olmuştur. Tabulara ve normlara meydan okuyarak, toplumsal koşullarda değişime yol açan sanat ve kültür, dinden destek alan güç ilişkilerinin modern çağda otoritelerini kaybetmeleriyle orantılı olarak güçlendi.

Kendi tarihini fark ettiğinde kadın değişir.

Gerda Lerner (1920-2013)

Bregenz Ormanı bölgesinde bulunan Frauenmuseum Hittisau; Avusturya'nın tek kadın müzesidir ve kırsal alanda kendi türünün dünyadaki tek örneğidir. 2000 yılında kuruldu ve bu zamana kadar kadına dair konularda yaklaşık 30 sergi sundu. Müzenin en önemli görevlerinden biri; kadınların kültürel alanlardaki çalışmalarının ortaya çıkarılmasını, görselleştirmelerini ve belgelenmesini sağlamaktır. Tarihin ve kültürün analizini kadınlık/feminizm bakış açısıyla yapmak, kadın kimliği kavramını derinleştirir ve genişletir. Bu konu üstünde düşünme sürecini başlatır. Kadınlar ve erkeklerde cinsiyet rollerinin tarihsel ve toplumsal koşulluluğu ve bu rollerin değişebileceği konusundaki farkındalığı artırır.

Program

Müzedede her yıl iki ya da üç sergi yapılıyor. Bu sergiler tarih, sanat, mimarlık, toplumsal tarih, etnoloji, el sanatları gibi alanlarda kadınların önemi konusuna odaklıdır. Müze; ko-

nuları toplumsal cinsiyete duyarlı ve tartışmalı yöntemler kullanarak ve aynı zamanda da bölgesel ve uluslararası meseleleri dengeli bir oranla sunmayı hedefler. Sunum tasarımları, yoğun teknik kullanımından ya da nesnenin ziyaretçiyi etkilemesini hedeflemekten ziyade minimalisttir.

Sergilere; rehberli özel turlar, konferanslar, konserler, okumalar, atölyeler ve gösteriler gibi çeşitli etkinlikler eşlik eder. Müze eğitim programları yetişkinler ve çocuklar için etkinlikler sunar.

Toplama, koruma ve araştırma

Maddî ya da maddî olmayan kadın kültürlerine ait (ağırlıklı olarak bölgesel) bilgiler görüntü veri bankasında (objeler) ve ses veri bankasında (röportajlar) toplanıyor. Koleksiyonun kapsamı sınırlı tutuluyor. Müzenin bulunduğu bölgeyi ilgilendiren sanat ve günlük yaşam kültürü konusunda yoğunlaşıyor. Farkındalık yaratma ve belgeleme öncelik taşıyor. Görsel veritabanımıza kaydedilebilecek ve (bir sergide kullanıldığı için) daha fazla bilgi, hatırlama ve beğeniyle "zenginleşmiş" olarak sahibine tekrar iade edilecek, ödünç alınmış objeler tercih ediliyor.

Araştırma projeleri, sergilerin arka planındaki bilgileri ortaya çıkarıyor. Yerel konuların ele alındığı sergilerde yerel halk da çalışmaya dahil ediliyor. Bölge ötesi veya uluslararası konulardaki çalışmalarda işbirlikleri yapılıyor.

Öncülükten kalıcılığa

Frauenmuseum Hittisau 2018 yılında 18 yaşında olacak. Zorlu hazırlık çalışmaları artık bitti. Şimdi asıl meseleler; müzenin günlük işleri, yerimizi sağlama alma ve çalışmalarımızı geliştirme. Bütçe için kaynak sağlamak hâlâ mücadele gerektiriyor. Müzedede şu anda, tam

Inclusion at Women's Museum Hittisau

A particular feature of Frauenmuseum Hittisau is the way its cultural mediators work. Apart from the museum's director as the only permanent employee the staff is constituted of local women of every age (16 to 86) and very heterogeneous social background. On the occasion of new exhibitions these women will meet with experts and engage themselves in the respective topic, crafting their very own approach towards the subject. This allows for a most authentic style of communicating with visitors. The authenticity of these companions (mostly volunteers) of those visiting is part of the exhibition concept: You not just visit a museum, but an encounter takes place. The strategy and its implementation are equally attractive to an international audience as to the locals.

The Women's Museum Hittisau is firmly established in the village and the region while at the same time having an appeal beyond the borders of the region. It does outstanding work in a rural area despite the small budget. Vorarlberg's cultural landscape can no longer be imagined without this museum.

In light of demographic change and a society in transition museums are confronted with new challenges. They have to lay foundations for lifelong, cross-generational learning and need to provide access to culture for everybody regardless of gender, age, achievement, ethnic background or special needs.

Heterogeneous team

As I said, the team's structure reflects the implementation of inclusion. Eighteen female cultural mediators, all from the area around Hittisau, ages 16 to 86 have a highly diverse educational, professional and social matrix: two pupils, one student, one gradu-

ate of gender studies, one hiking guide, one farmwoman, one logistics manager, one administrator, one teacher, one ceramicist, one nursery school teacher, two pensioners, one geriatric nurse, one prepress technician, one Hittisau-born graphic designer, one Syrian-born (refugee) graphic designer, one expert in theatre arts.

On a frequent basis these cultural mediators gather to focus on certain issues presented by specially invited experts enhancing their ability to enter into dialogue with the visitors. Since its formation the women team of mediators has become the spiritual and active pillars of Frauenmuseum Hittisau. They ensure the museum never loses touch with its environment.

The concept of inclusion is a powerful tool of self-empowerment and political education. A considerable number of cultural mediators are politically active by now, claiming participation in public life.

Leitmotif inclusion

Since the early days of Frauenmuseum Hittisau inclusion has been a central issue, especially in relation to gender equality. Mechanisms of inclusion and exclusion, participating in or being excluded from social life, as well as the topics of participation and cooperation in general are focused in all our exhibitions and projects. We want to make people understand, what it means to have access or be excluded, being allowed to participate or not.

I wonder what a museum should address and what there is to draw on? Women's Museum Hittisau set itself the task to make women's living conditions clearly visible. We discuss reality, address controversial social issues and try to make difference in social coexistence, because we believe in a museum that is

zamanlı bir tane yönetici kadrosu ve yarı zamanlı çalışan bir müzeci/asistan var. On sekiz kadın ise, kültürel hizmet sunucusu olarak sadece saat ücretiyle çalışıyor.

Frauenmuseum Hittisau'da kapsayıcılık

Hittisau Kadın Müzesi'nin fark yaratan özelliği, müzenin kültürel hizmet sunma konseptidir. Müzenin tek kadrolu çalışanı olan müze yöneticisinin yanı sıra ekip, bu köydeki her yaştan (16-86) ve her toplumsal gruptan kadınlardan oluşuyor. Her yeni sergide; bu kadınlar, uzmanlarla tanışıyor ve serginin konusuna kendi yaklaşımlarını ekliyorlar. Bu, ziyaretçilerle iletişim kurmanın en özgün yöntemini oluşturuyor. Ziyaretçilere (genellikle gönüllü olarak) sergiyi gezdiren kadınların otantik oluşu; sergi konseptinin bir parçasıdır: Sadece bir müze gezmiyorsunuz, bir karşılaşmayı da deneyimliyorsunuz. Bu strateji ve uygulaması; uluslararası ziyaretçiler için olduğu kadar, yerli ziyaretçiler için de etkileyici oluyor.

Frauenmuseum Hittisau; köyde ve bölgede artık iyice kök salmış durumdadır ve aynı zamanda bölgenin sınırlarının ötesine de mesajlar veriyor. Küçük bütçesine rağmen kırsal alanda çok iyi işler çıkarıyor. Vorarlberg Eyaleti'nin kültür yaşamı, artık bu müze olmadan hayal edilemiyor.

Demografik değişimler sebebiyle ve geçiş toplumu olma süreci nedeniyle, müzeleri yeni görevler bekliyor. Yaşam boyu ve nesiller arası öğrenme için temeller oluşturmaları ve cinsiyet, yaş, başarı, etnik köken veya özel desteğe gereksinim duyan bireyler gibi faktörlerden bağımsız olarak, herkes için kültür erişimini sağlamaları gerekiyor.

Ekipteki çeşitlilik

Yukarıda belirttiğim ekibin yapısı, kapsayıcılığın müzede nasıl uygulandığını yansıtıyor. Yaşları 16 ila 86 arasında değişen, Hittisau köyünden ve çevresinden kültürel hizmet sunan on sekiz kadın; çok çeşitli eğitim, meslek ve sosyal arka plana sahip. Bu grup; iki lise öğrencisi, bir üniversite öğrencisi, bir toplumsal cinsiyet çalışmaları bölümü mezunu, bir yürüyüş rehberi, bir çiftçi kadın, bir lojistik müdürü, bir yönetici, bir öğretmen, bir seramikçi, bir çocuk yuvası öğretmeni, iki emekli, bir yaşlılık tıbbi hemşiresi, bir baskı öncesi teknisyeni, bir Hittisau doğumlu grafik tasarımcı, bir Suriye doğumlu (mülteci) grafik tasarımcı, bir tiyatro sanatları uzmanından oluşuyor.

Müzede kültürel hizmet sunan bu kadınlar; ziyaretçilerle diyalog bağlamında kendilerini geliştirmek için, özellikle davet edilen uzmanların sunduğu belirli konular çerçevesinde düzenli aralıklarla bir araya geliyorlar. Kuruluşundan bu yana, müzede kültürel hizmet sunan bu kadın ekibi, Frauenmuseum Hittisau'nun manevi ve aktif destekçileri oldu. Müzenin çevresiyle bağının hiç kopmaması için çalışıyorlar.

Kapsayıcılık konsepti; kendimizi güçlendirmede ve siyasî eğitimde kullanılacak güçlü bir araçtır. Müzede kültürel hizmet sunan kadınların bir çoğu geçen zaman zarfında aktif siyasî çalışmalar yapıyor ve kamu hayatına katılımda başarılılar.

Kapsayıcılık konusu

Kapsayıcılık; Frauenmuseum Hittisau için başlangıçtan itibaren, özellikle de toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, ana konu oldu. Kapsayıcılık ve dışlama mekanizmaları, toplumsal yaşama katılma ya da dışlanma ve de genel olarak katılım ve işbirliği, tüm sergi ve projelerimizde odaklandığımız konulardır. Erişime

Gönüllülerin bir bölümü // Some of the volunteers
© Ines Agostinelli

not acting as if a disconnected autonomous unity. The engagement with reality needs to go beyond aesthetic formalism, political conditions have to be questioned and ideas for improving social life developed. Since its beginnings Frauenmuseum Hittisau turned its attention to topics related to women, social policies, education.

The benefit of our museum for society

- Raising of awareness and female empowerment
- Enhances equality of opportunities in rural environment
- Documentation and communication of women's history and culture
- Institution practicing gender sensitivity as to cultural assets
- Low-threshold approach in communication of women's history to highly heterogeneous target groups.

- Working with children creates early engagement with gender-neutral thinking.
- Gender sensitivity in a tourist environment
- The minimalist presentation concept shows consideration for sustainability and responsible use of resources.

Museums answer to highly diverse expectations and can even be identity-establishing. They still people's hunger for knowledge and education. They are recreational. They serve the art market. They communicate emotions and last but not least provide a forum for discussion. This is exactly what Frauenmuseum Hittisau is about, women are afforded the chance of empowerment, and power structures are being challenged. Here participation is put into practice and political involvement initiated. In this sense the museum becomes a space of political education.

sahip olmanın ya da dışlanmanın, katılıma izin verilmesinin ya da verilmemesinin ne demek olduğunu, insanların anlamalarını sağlamak istiyoruz.

Bir müze hangi konulara değinmelidir ve müzenin dayanağı ne olmalıdır? Frauenmuseum Hittisau, kadınların yaşam koşullarını anlaşılır şekilde görünür hale getirme görevini üstlendi. Gerçekleri tartışıyoruz; tartışmalı toplumsal konulara işaret ediyoruz ve toplumda bir arada yaşama bağlamında fark yaratmaya çalışıyoruz. Çünkü biz; ilişkilere uzak durmayan ve bağımsız bir birim gibi davranmayan bir müze kurumuna inanıyoruz. Gerçekleri tartışmak estetik biçimciliğin önüne geçmeli, siyasî koşullar sorgulanmalı ve birlikte yaşamın nasıl daha iyileştirilebileceği yönünde fikirler geliştirilmelidir. Frauenmuseum Hittisau; kuruluşundan bu yana kadın, sosyal politikalar ve eğitim konularına odaklanmaktadır.

Müzemizin topluma faydaları

- Farkındalığın arttırılması ve kadınların güçlendirilmesi
- Kırsal çevrede fırsat eşitliğinin gelişmesi
- Kadınların tarihinin ve kültürlerinin belgelenmesi ve bu konuda iletişim

- Kültürel varlıklara, kurumsal vasıfla toplumsal cinsiyet hassasiyeti gösterilmesi
- Kadın tarihinin geniş heterojen kitlelere ulaşması için düşük eşikli bir yaklaşım
- Çocuklarla çalışarak, cinsiyet bağlamında tarafsız düşünmenin erken bir zamanda oluşmasının sağlanması
- Turizm bölgesinde, toplumsal cinsiyet duyarlılığının varlığı
- Minimalist sunum konseptiyle, kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanmasına ve sorumlu kullanımına dikkat çekilmesi.

Müzeler son derece farklı beklentilere cevap verir ve hatta kimlik kurucu bile olabilirler. İnsanların bilgi ve eğitime olan açlıklarını giderirler. Dinlenme mekânlarıdır. Sanat piyasasına hizmet ederler. Duygular oluştururlar. En azından bunlar kadar önemli olan diğer bir husus da tartışma alanı sunarlar. İşte, Hittisau Kadın Müzesi tam olarak budur. Kadınlar kendilerini güçlendirme fırsatı elde ediyorlar. Güç yapıları sorgulanıyor. İştirak ediş, müzede pratiğe uygulanıyor ve siyasî katılım başlatılıyor. Böylece müze bir siyaset eğitimi alanı haline gelmiş oluyor.

BETTINA BAB

LOCAL INCLUSION = NETWORKING

In March 1981 female artists, architects and women involved in urban planning founded in Bonn the first ever autonomous women's museum: The Frauenmuseum (Women's Museum). It was the first museum with the name "Women's Museum". This, however, would not have been possible without local support. Initially women had started the foundation "Women form their City" and had curated an exhibition about ways of living and urban planning conceived by women. They were subsequently looking for a space to showcase their exhibition.

In a northern neighbourhood of Bonn -at that time a rather neglected part of the city mostly home to students and immigrants- a former clothing store was standing empty in a backyard. It belonged to the city council of Bonn and was in a dire condition-even the roof was leaking in parts. The artists asked the city council for permission to use the building and were granted the right of usage for the summer of 1981. But they stayed-forever?! This was tantamount to squatting, a partly legal, partly illegal situation. This occupation, however, was in tune with the spirit of this era, when there was a political squatters' movement from which the women's

movement developed as an alternative cultural movement.

The building of the Frauenmuseum is quite large. 3000 m² spread over three floors; there was a lot of space available which needed to be filled with activity. Different cultural projects and women's groups moved in. In order to pay for the running costs of the building such as heating, electricity, water, telephone and some necessary purchases, they had to pay a rent. The primary goal was to establish the place as a women's cultural centre and to gain acceptance within the cultural scene. One group opened a women's café and organised a party for women once a month. All in all, 14 groups were active here: amongst them Eine-Welt-Gruppe (One-World-Group), Terre des Hommes, music, women's health, Bildungswerk für Friedensarbeit (Education Centre for Peace Work), a textile workshop, a drawing school, a women's press agency, two groups which were publishing a women's magazine. The cultural centre was self-governing and claimed to make all decisions on the basis of grass-roots democratic participation. This certainly did not work every time and cost a lot of time and nerves.

BETTINA BAB

YEREL DÜZEYDE KAPSAYICILIK = BİLGİ AĞI

Mart 1981'de Bonn'da sanatçı kadınlar, mimarlar ve kentsel planlama konusunda çalışan kadınlar ilk özerk kadın müzesi, Frauenmuseum'u (Kadın Müzesi) kurdular. Bu müze, dünyada "kadın müzesi" adı verilen ilk müzeydi. Fakat yerel düzeydeki destekler olmasaydı, bu gerçekleşemezdi. Müzenin kuruluş sürecinden önce, kadınlar; "Frauen formen ihre Stadt e.V." (Kadınlar kentlerini şekillendiriyorlar) derneğini kurmuş ve kadınların oluşturduğu yaşam şekilleri ve kadınların tasarladıkları kent planları konulu bir sergi hazırlamışlardı. Ve sergilerini gösterecek bir alan aradılar.

O yıllarda Bonn'da çoğunlukla öğrencilerin ve göçmenlerin yaşadığı, kentin kuzeyinde son derece ihmal edilmiş semtteki bir binanın arka avlusunda, eskiden giyim mağazası olan bina boştu. Binanın sahibi, Bonn Belediye Meclisi'ydi, mekân berbat bir durumdaydı, hatta çatısı akıyordu. Sanatçılar, Belediye Meclisi'nden binayı kullanma izni istediler, 1981 yazı için kullanım hakkını aldılar. Ve burada sonsuz kadar kaldılar! (mı)? İçine girilmiş binadan çıkmamak, kısmen yasal, kısmen yasadışı olan bir işgal anlamına geliyordu. Fakat bu işgal, siyasî talepler içeren bina işgalleri hareketinin yaşıdığı ve bu hareketten alternatif bir kültü-

rel hareket olarak kadın hareketinin doğduğu dönemin ruhuyla da uyumluydu.

Frauenmuseum'un binası oldukça büyük. Üç kata yayılan 3000 m², yani etkinliklerle doldurulması gereken büyük bir alan var. Farklı birçok kadın kültür projesi ve kadın grupları buraya geldiler. Binanın ısıtma, elektrik, su, telefon gibi işletme giderlerini ve gerekli bazı şeylerin satın alınmasını karşılamak için kira ödemek zorundaydılar. Birincil amaç, mekânı bir kadın kültür merkezi olarak kurmak ve kültürel ortamda kabul görmektir. Bir grup kadın bir kadın kahvesi açtı ve ayda bir kez de kadınlar için partiler düzenlediler. Binada toplam olarak 14 kadın grubu aktifti: Bunların arasında (gelişmekte olan ülkelerdeki üretici kadınlarla adil ticaret projeleri yapan) Eine-Welt-Gruppe / Bir Dünya Grubu adındaki girişim, (dünyadaki muhtaç çocukların yaşam şartlarını düzeltmek için çalışan) Terre des Hommes kuruluşu, (barış eylemleri için eğitim veren) Bildungswerk für Friedensarbeit gibi derneklerin yanı sıra müzik yapan, kadın sağlığı konusunda çalışan, tekstil atölyesi ve resim kursları organize eden gruplar, bir kadın basın ajansı ve iki de kadın dergisi yayınlayan grup yer alıyordu. Kültür merkezi özerkti ve tüm kararları, tabana yayılan de-

After most of the project groups had moved for one reason or another, the main focus was directed towards establishing the museum. Since 1984 a regular tenancy agreement was signed and since then the city of Bonn has been paying the rent and heating costs, but there was still no funding for exhibitions forthcoming. From the very beginning the focus lay on art exhibitions and art performances. The initiators wanted to give unknown female artists in Germany an opportunity to showcase their works –at that time there really weren't any known female artists in Germany, which meant that (almost) all of them were unknown– on the other hand, however, it was their expressed purpose to expand the understanding of the term “art” and to break open traditional artistic norms respectively.

The artists' network

In order to establish the Frauenmuseum, the support of many female artists, who would make their paintings, installation or videos available for exhibitions free of charge, was of particular importance. But the efforts of many women went beyond that, because administrative work, box office duties and such like had to be made at the same time as activities were being organised. Even though it was easier to get grants for art projects, a lot of work had to be carried out on a voluntary basis.

The “Tuesday Assembly” has existed since these early years: every Tuesday at 2pm an open group meets which is made up of museum staff, artists and interested individuals who want to show their support and are eager to learn about new projects and events. Plenty is discussed here and suggestions are welcome.

In the last couple of years, the questions of whether the city of Bonn will continue to support the Frauenmuseum and whether its future is secured have taken centre stage. This is not only a concern for the Frauenmuseum, but, due to budgetary constraints many city councils suffer from, effects other cultural institutions, too. One or two years ago the city council has made the decision to sell the museum building. It is now down to the group meeting on Tuesdays to raise public awareness –whether with protest activities or with creative ideas for fundraising– in order to put the recently started foundation in support of the Frauenmuseum in a position to purchase the building themselves. In 2016 one artist, Erika Beyhl, has borrowed a genuine post box from Deutsche Post and started a “Briefkastenfirma” (German for an offshore, post-box company). During the opening or closing of exhibitions, there was a performance informing visitors about it. The post box was positioned at the entrance of the museum and collected donations. After the deadline imitation gold nuggets was raffled off between the donors.

Cooperation with the university

A further aim of the Frauenmuseum is to show the often unknown aspects of women's history. Since the 1990's the Frauenmuseum has been in close cooperation with Prof. Annette Kuhn, who had the first chair for Women's History in the Department of History and Didactics at Bonn University. Three history exhibitions have been collaboratively organised. The professor would hold a seminar about the theme of the exhibition; the first mutual exhibition in 1991 was concerned with Bonn women under National Socialism: students (mostly women) conducted research on the topic, looked for photos, read documents in the city archives and talked

mokratik katılım temelinde gerçekleştirmeyi amaçlıyordu. Bu yöntemi uygulamak tabii ki her zaman başarısız oldu, zaman zaman kayıplarına ve sınırları yıpratıcı durumlara neden oldu.

Gruplardan birçoğunun herhangi bir nedenle projeden ayrılmalarından sonra, müzenin kurulmasına odaklanıldı. Bonn Belediyesi ile 1984'ten itibaren kira sözleşmesi imzalandı ve o tarihten bu yana binanın kirasını ve ısıtma masraflarını belediye ödüyor. Ancak yapılacak sergiler için finansman kaynağı verilmeyecekti. Kuruluşumuzdan itibaren sanat sergileri ve sanatsal etkinlikler üzerine yoğunlaşıldı. O zamanlar Almanya'da tanınmış kadın sanatçı olmadığı için, yani bu da kadın sanatçıların (neredeyse) hepsinin tanınmadığı anlamına geldiği için, müze girişimcileri Almanya'daki tanınmamış kadın sanatçılara eserlerini sergileme fırsatını vermek istediler. Müzede aynı zamanda "sanat" kavramının içeriğini genişletmek ve geleneksel sanat normlarında değişime yol açmak amaçlanıyordu.

Sanatçıların iletişim ağı

Frauenmuseum'u kurarken, kendilerine gelir sağlamadığı halde tablolarını ve yerleştirme sanatı projelerini sergilemeyi ya da videolarını göstermeyi kabul eden pek çok kadın sanatçının desteğini almak, özellikle önem taşıyordu. Tabii bu etkinlikler düzenlenirken pek çok kadın; gişe görevleri ve bunun gibi başka idari işleri de eş zamanlı olarak yapmak zorundaydı. Sanat projelerine hibe almak daha kolay olsa da, gönüllülük temelinde çok sayıda çalışma yapılması gerekiyordu.

"Salı Toplantıları" bu ilk yıllardan beri sürmekte olan bir grup çalışması: Her salı, saat 14:00'te, müze personelinden, sanatçılardan, destek vermek isteyenlerden, yeni projeleri ve etkinlikleri merak eden kişilerden oluşan

herkese açık bir grup buluşması oluyor. Bu grupta yoğun tartışmalar yapılıyor, önerilerin dile getirilmesi teşvik ediliyor.

Son birkaç yıldır, Bonn Belediyesi'nin Frauenmuseum'u desteklemeye devam edip etmeyeceği ve müzenin geleceğinin güvence altında olup olmadığı acil önem taşıyan konular olarak gündemimizi meşgul ediyor. Bütçe kısıtlamaları nedeniyle birçok kent belediye meclisi de etkilendiği için bu konu, sadece Frauenmuseum için değil, diğer kültürel kurumlar için de geçerli. Birkaç yıl önce belediye meclisi, müzenin binasını satma kararını aldı. Şimdi, protesto etkinlikleri ya da başka yaratıcı fikirlerle halkın farkındalığını arttırarak, para toplama amaçlı planların tartışıldığı grup toplantıları yapılıyor, Frauenmuseum'u desteklemek için bir süre önce kurulmuş olan vakfın, binayı satın alabilecek duruma gelmesine çalışılıyor.

2016'da sanatçı Erika Beyh, Alman posta idaresi Deutsche Post'tan orijinal bir postatusunu ödünç aldı ve bir Posta Kutusu Firması "Briefkastenfirma" projesi başlattı. (Almanca'da vergi kaçakçılığı yapmak için kurulan Offshore [Paravan] şirketlere, posta kutusu firması adı verilir.) Müzede sergiler açılırken ya da kapanırken ziyaretçilere müzenin sorunları konusunda bilgi veren performans yapıldı. Posta kutusu müzenin girişine yerleştirildi ve bağış toplandı. Bu aksiyonun bitiş tarihinden sonra, bağış yapanlar arasında bir çekiliş yapılarak, sahte külçe altınlar dağıtıldı.

Akademiadaki ortaklık

Frauenmuseum'un bir başka amacı da kadın tarihinin genelde bilinmeyen yönlerini göstermektir. Bonn Üniversitesi Tarih Eğitimi Fakültesi'nde açılan Kadın Tarihi Araştırmaları kürsüsünün ilk başkanı olan Prof. Annette Kuhn ile 1990'lı yıllardan bu yana yakın iş-

to witnesses. After that they wrote a text on the subject. The Frauenmuseum supplied the design and the art work. By combining history or current topics with art, these first history exhibitions produced a new type of exhibition. This is to say that artists would work on a certain aspect of the exhibition and create pertinent pieces of art.

This cooperation was a win-win for all involved. The professor's standing at the very conservative Bonn University was difficult and she was frequently attacked, through the exhibitions, however, she gained some recognition. The students, on the other hand, were grateful to be involved in an interesting practical research project as opposed to the rest of their studies which were more theory-oriented. The Frauenmuseum was thereby able to realise history exhibitions which would have otherwise not seen the light of day. Such cooperation, of course, required openness and tolerance for the ways other institutions work and a lot of communication was necessary. A person had to guide the students, to edit the texts, to coordinate the setting up of the exhibition and to liaise with everyone involved. The Frauenmuseum, however, had no one on staff who could do this and the professor herself did not have the time. Luckily, at that time state-funded project positions were available for suitably qualified, but unemployed workers—that is how I got into this coordinating role.

The children's workshop

Since 2004 two self-employed museum educators have been running the Children's Workshop which offers activities to primary school age children. There are guided tours for whole school classes, activities for and by children, family workshops, children's birthdays and vacation workshops which, in recent years, have been mainly targeted

at German and refugee children. A current project is called "MuseobilBox" which is funded through the state programme "Kultur macht stark" ("Culture gives Strength") and is targeting children from disadvantaged backgrounds. To this end, the Children's Workshops is cooperating with a day care centre.

The Children's Workshop invites primary schools to the museum and organises art projects with them. For years there has been a cooperation project with a close-by school called "Museumsklasse" ("Museum Class"). Once a week a class from that school joins the museum to work on a children's exhibition, which is showcased in a small hut within the Frauenmuseum. This has a double-positive impact: a lot of immigrant children live in our neighbourhood and thanks to this project Turkish and Arab boys come to the museum. Their parents would normally not have the inclination to go to a women's museum of any kind, but, because their children's paintings are shown there, sometimes even these parents come for a visit.

One highlight is the annual story-writing competition "Abra Palabra" aimed at children from the Bonn area and, for the last couple of years, children who live abroad. In 2015 43 classes from Bonn schools and 17 classes from German schools abroad took part, including one class from a school in Izmir. The award ceremony takes place in a youth theatre which is filled to capacity. Through this competition all primary schools in the Bonn area know the Frauenmuseum and many of them have already cooperated with the Children's Workshop.

Work skills training

Since the beginning there has been a rather invisible collaboration with several psychiat-

birliği yapıyor. Kadın tarihi konulu üç sergi bağlamında Prof. Kuhn, kendi bölümündeki eğitim programında serginin temasıyla ilgili seminerler açtı. 1991'deki ilk ortak sergide, Nazi rejimi sırasında Bonn kentinde yaşayan kadınlar konu edilmişti. Semineri seçmiş öğrenciler (çoğunlukla kadınlar) konuyla ilgili araştırmalar yaptılar, fotoğraflar aradılar, şehir arşivlerindeki belgeleri okudular ve görgü tanıklarıyla konuştular. Daha sonra sergi metinlerini yazdılar. Frauenmuseum ise, sergi tasarımını yaptı ve konuyla ilgili sanat eserlerini sağladı. Geçmişin veya günümüzün konularını, sanat ile birleştiren bu ilk tarih sergileri, yeni bir sergi türü oluşturdular. Sanatçılara serginin belirli bir konusu üzerinde çalışma ve konu bağlamında sanat eserleri yaratma fırsatı verdiler.

Bu işbirliği, tüm katılımcılar için kazançlı oldu. Prof. Annette Kuhn'un feminist bakış açılı bilimsel araştırma yaklaşımı nedeniyle, çok muhafazakâr olan Bonn Üniversitesi'ndeki durumu kolay değildi. Sürekli eleştirilmektedir. Fakat bu sergiler nedeniyle, çalışmaları belli ölçüde kabul görür oldu. Öte yandan öğrenciler, daha teori odaklı olan eğitimlerinin aksine, pratik uygulamalı ilginç bir araştırma projesine dahil oldukları için çok memnundular. Böylece Frauenmuseum, başka şartlarda yapılması mümkün olmayan tarih sergilerini gerçekleştirebildi. Elbette, böyle bir işbirliği, farklı kurumların çalışma yöntemlerine açık olmayı, hoşgörü ve yoğun iletişim içinde olmayı gerektiriyor. Bir sorumlunun da öğrencileri yönlendirmesi, metinleri gözden geçirmesi, sergiyi gerçekleştirmek için gerekli diğer çalışmaları yönetmesi ve projenin tüm katılımcılarını koordine etmesi şarttı. Ancak Frauenmuseum kadrosunda, bunu yapabilecek eleman bulunmuyordu ve Prof. Kuhn'un da bu işlere zaman ayırması mümkün değildi. Neyse ki, o zamanlar nitelikli fakat işsiz kişiler için, projelerde devlet tarafından finanse edilen kadrolar vardı ve benim müzede koor-

dinasyon rolünü üstlenmem de bu yolla olmuştu.

Çocuk Atölyesi programı

2004 yılından beri serbest meslek sahibi iki müze eğitimcisi, ilkokul çağındaki çocuklar için etkinlikler sunan Çocuk Atölyesi adını verdiğimiz programı yürütüyor. Bu program çerçevesinde; okullar için müzenin sergilerini gezdirme, çocuklar için ve çocuklar tarafından gerçekleştirilen etkinlikler, ailelere yönelik programlar içeren atölyeler, çocuklara müzede doğum günü partileri düzenleme ve okulların yaz tatillerinde sunulan müze pedagojisi programları organize ediyor. Okulların yaz tatillerindeki müze pedagojisi programları son yıllarda özellikle Alman ve mülteci çocuklar için tasarlanıyor. Şu anda süren bir diğer proje de; "Kultur macht stark" (Kültür Güçlendirir) adında ve federal hükümet programı olarak finanse edilen ve dezavantajlı yaşam şartlarındaki çocukları hedef alan "MuseobilBox" projesidir. Bu amaçla Çocuk Atölyesi programında, bir çocuk yuvası ile işbirliği yapılmaktadır.

Çocuk Atölyesi programında, ilkokullar müzeye davet ediliyor ve öğrencilerin katkısıyla sanat projeleri organize ediliyor. Bu çerçevede müzeye yakın bir okulla uzun yıllardır "Museumsklasse" ("Müze Sınıfı") adlı ortak bir proje gerçekleştiriliyor. Okulun bir sınıfı, haftada bir kez Frauenmuseum'a gelerek, müze içinde ayrı küçük bir bölümde gösterilen kendi hazırladıkları bir sergide çalışıyorlar. Bu proje, iki anlamda olumlu etki yapıyor: Müzemizin yakın çevresinde birçok göçmen çocuk yaşıyor ve bu proje sayesinde Türkiye'den ve Arap ülkelerinden buraya göçmüş olan oğlan çocuklar da müzemize geliyorlar. Bu çocukların anne ve babalarının normalde herhangi bir kadın müzesine gitme eğilimi olmayacaktı. Ancak kendi çocuklarının yaptıkları resimler gösterildiği için, bu ebeveynler bile bazen müzeye geliyor.

© Frauenmuseum

ric associations. These associations find long-term training opportunities for former female psychiatric patients in order for them to be re-introduced to regular work. To start with, they come in for two hours per day; when they feel stable enough, they can increase their working hours. According to their skills and previous experience, these women are employed in different departments—just like an internship. There is an induction phase after which they work pretty much by themselves. They are supervised by these psychiatric associations as this is something the museum cannot accomplish.

More often women work in one of the archives of the Frauenmuseum. There is an archive of contemporary female artists with information and flyers about approximately 25.000 female artists as well as an archive of newspaper articles about female politicians. It is thanks to these “interns” that these archives are constantly being updated and are growing. After they got to know the museum, many of them take on other jobs and stay on for years on a voluntary basis.

Çocuk Atölyesi programının öne çıkan projelerinden biri de, Bonn kenti ve çevresinde yaşamakta olan çocuklarla birlikte, Almanya dışında son birkaç yıldır yaşayan çocukları da hedefleyen "Abra Palabra" adlı her sene yapılan öykü yazma yarışmasıdır. Bir tanesi de İzmir'den olmak üzere, bu projeye 2015'te Bonn okullarından 43 sınıf ve yurtdışındaki Alman okullarından 17 sınıf katıldı. Yarışmanın ödül töreni, tüm koltuk kapasitesi tamamen dolan bir gençlik tiyatrosunda gerçekleşiyor. Bu yarışma nedeniyle, Bonn bölgesindeki tüm ilkokullar Frauenmuseum'u tanıdılar ve birçok okul da Çocuk Atölyesi programına katıldı.

İş becerisi eğitimi

Müzemizin açılışından itibaren birçok farklı psikiyatri kurumuyla aslında pek görünür yapmadığımız işbirlikleri oldu. Psikiyatri kurumları, tedavisi tamamlanmış kadın hastalarının düzenli iş yaşamına yeniden alışmaları için, onlara Frauenmuseum'da uzun süreli eğitim fırsatları buluyor. Kadınlar başlangıçta müzeye günde iki saat geliyorlar, kendilerini yeterince kararlı hissettikleri zaman, çalışma saatlerini artırabiliyorlar. Tıpkı staj yapılıırken olduğu gibi, becerileri ve önceki tecrübelerine göre, farklı bölümlere yönlendiriliyorlar. Çalışılacak bölümün tanıtılma sürecinin ardından, kadınlar olabildiğince bağımsız olarak çalışıyorlar. Bu aşamada kadınlar, psikiyatri kurumları tarafından destekleniyor. Çünkü müzenin bunu yapma kapasitesi yok. Kadınlar, daha çok Frauenmuseum'un arşivlerinden birinde çalışıyorlar.

Yaklaşık 25 bin kadın sanatçıyla ilgili bilgi ve broşürler içeren çağdaş kadın sanatçılar arşivinin yanı sıra, kadın politikacılar hakkında gazete makaleleri arşivimiz de var. Arşivler, "stajyerler"imiz sayesinde, sürekli güncelleniyor ve genişliyor. Müzeyi tanıdıktan sonra, birçoğu diğer işleri de yapıyorlar ve gönüllü olarak yıllarca müzede kalıyorlar.

Bu işbirliği de tüm katılımcılara kazanç sağlıyor. Eski hastalar, ekibin bir parçası haline geliyor ve özgüven kazanıyorlar. Buna karşılık Frauenmuseum biraz daha fazla destekçi kazanıyor. Bu kadınlar henüz kesinlikle çok güçlü değiller, ne kadar süreyle, ne yapabilecekleri bilinmiyor. Ancak her durumda; onların yardımları sayesinde, arşivlenmemiş bir sürü iş bitti. Bu projedeki kadınların bazıları arka planda çalışırken, bir kısmı da "Salı Meclisi"nin ayrılmaz bir parçası oldu.

İletişim ağı

Frauenmuseum birkaç yıl önce, Bonn kentinde kadın grupları için bir iletişim ağı oluşumu başlattı. Bu ağda, Bonn'da bulunan siyasî partilerin kadın örgütleri, sosyal ve kültürel dernekler, meslek örgütleri ve BM Almanya Ülke Ofisi'ndeki kadın personel yer alıyor. Bilgi iletişimini ve halkla ilişkileri sağlamak, iletişim ağının amacını oluşturmaktadır. Kadın grupları, Uluslararası Kadınlar Günü'nü birlikte organize ediyorlar, açık havada yapılan politik etkinlikler, müzede sunulan kültürel etkinliklerle sona eriyor. Bu yöntem, varlığımızı ve gücümüzü birlikte göstermemizi sağlıyor.

Sonuç olarak, yerel bağlamda kurulan ilişkilerin yanı sıra; yani diğer çalışma grupları ve müzecilik kuruluşlarının bir parçası olmanın yanı sıra; uluslararası düzeydeki ilişkileri de ihmal etmemeyi çok önemsemişimi belirtmek istiyorum. Pek çok kadın müzesi; yerel kadın girişimlerinin ve de tek tek kişilerin özel çabalarıyla ortaya çıktığı için, yerel bağlamdaki destekler geçmişte olduğu gibi, gelecekte de hayati öneme sahip olmaya devam edecek. Ama bu da yeterli değil. Bu sunumumda yerel bağlamda kapsayıcılık ve iletişim ağı ilişkileri konusuna odaklandıysam da, Frauenmuseum Bonn, her zaman uluslararası projeler yapmayı ve uluslararası iletişimi de önemsemi. Ve bunu önemsemeye devam edecek.

This collaboration is also a win-win for all involved. The former patients are part of the team and gain self-confidence. The Frauenmuseum in turn gets an extra pair of helping hands. The women are certainly not very strong yet and it isn't clear how much they will be able to do for how long time, but in any case: through their help a lot of work gets done that would otherwise not have been archived. Some do their bit behind the curtains; others are fully part of the "Tuesday Assembly".

Networking

A few years ago the Frauenmuseum initiated a network of women's groups in Bonn. Represented are women's organizations of political parties, social and cultural associations, professional bodies and the German section of female UN staff that are located in Bonn. The purpose is exchange and pub-

lic relations. Women's groups organise an International Women's Day together; there are political activities on the streets and afterwards a cultural event takes place in the museum. This is a way to show our presence and strength together.

In conclusion, I would like to say that on the one hand it strikes me as important to be locally connected as well as being part of working committees and museum associations, but on the other hand not to neglect the international level. Since most women's museums were born out of grass-roots initiatives and private engagement, local support was and will remain vital. But this shouldn't be the end of it. And, although I was today focussing on local inclusion and networking, the Frauenmuseum Bonn always was and still is looking for international projects and international exchange.

Frauenmuseum'un üyeleri, İranlı insan hakları savunucusu Nasrin Sotoudeh'in tutukluluğunun sona ermesi için IAWM'in başlattığı uluslararası dayanışma eyleminde, 2012

The members of Frauenmuseum at the solidarity action with the detained Iranian human rights activist Nasrin Sotoudeh, organised by IAWM, 2012

Fotoğraf // Photo: Horst Pitzen

SIGRID PRADER

PLURALITY OF WOMEN'S LIVES

Speaking about the “Plurality of Women’s Lives” is more relevant now than ever before and deserves much greater importance and reflection in the world of museums. At the Museo Delle Donne Merano (Women’s Museum Merano) we treat the subject of the plurality of female life plans in a societal context, regionally and globally. When we talk about this, we have to focus our attention on gender inequalities, even though women are increasingly found in areas where they formerly were not been seen.

Opening the scope of my consideration a little more, I would like to reflect the connection of women and women’s history. The undisputed fact is that women, to the same extent as men, have left their mark in history as well as they shape history in the present. This is best illustrated in the 19th century. But at least since the late 18th century, women were explicitly relegated to the “private” sphere, to the role of a mother, limited to hearth and home. The non-acceptance of this role could lead to a death sentence as is shown by the example of Olympe de Gouge who rewrote the Declaration of Human Rights so that it would be fit for women.

It should also be remembered that it has been a long journey for women to vote or study: Austria introduced female suffrage in 1919, Italy in 1946; in Germany women have been allowed to study since 1900 and to vote since 1919, whereas a Swiss semi-canton marked the bottom of the class in 1990. *Only in 1954*, women could be employed or could run their own account without the consent of the husband.

Although nowadays the gender divisions of “private” and “public” have been blurred, the categories themselves remain intact and there is still a hierarchy of importance. As a consequence of this division, not only the women have to suffer until today.

Women and education

Higher education was denied to women in the mid-19th century because they were looked upon as too fragile creatures, and not at all, capable of studying. “Private” education clearly did not fulfil the female ideal of this epoch. It was the time in which corset and stiff crinoline dictated fashion, and both pieces were the epitome of femininity and regarded as moral support for women.

SIGRID PRADER

KADIN HAYATLARININ ÇOĞULLUĞU

Kadın hayatlarının çoğulluğu hakkında konuşmak, günümüzde şimdikiye dek olduğundan daha fazla öncelikli öneme sahip ve bu konu müzeler dünyasında daha fazla önem verilmeyi ve üstünde düşünülmeyi hak ediyor. Museo Delle Donne Merano'nun (Merano Kadın Müzesi) çalışmalarında bölgesel ve küresel kapsamlı olarak toplumsal bağlamlarda kadınların yaşam planlarının çoğulluğu konusunu ele alıyoruz. Bu konuları tartışırken de, kadınların önceden görünmez oldukları alanlarda gittikçe daha fazla fark edilmelerine rağmen, varlığı halen devam eden spesifik toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dikkat çekmek zorundayız.

Bu görüşümü biraz daha detaylandırmak için, kadınlar ve kadın tarihi arasındaki bağlantı konusunda düşünmek istiyorum: Kadınların tarihte erkekler kadar iz bıraktığı ve günümüzde de tarihi şekillendirmeye devam ettikleri tartışmasız bir gerçek. Bunun en iyi örneklerini 19. yüzyılda görüyoruz. Fakat en azından 18. yüzyılın sonlarından bu yana, kadınlar bariz bir biçimde "özel" alana sürgün edilmiş, anelik rolüyle görevlendirilmiş, mutfak ve ev ile sınırlandırılmışlardır. Bu rolün reddi ise; İnsan Hakları Bildirgesi'ni kadınlar için tekrar kaleme alan Olympe de Gouge örneğinde de

görüldüğü gibi, ölüm cezasına bile yol açabilmişti. Ayrıca, kadınlar için oy kullanmanın veya eğitim almanın uzun bir yolculuk gerektirmiş olduğu da unutulmamalıdır: Kadınların oy hakkı ile Avusturya 1919 yılında, İtalya ise 1946 yılında tanıştı. Kadınlar Almanya'da 1900 yılından bu yana eğitim alabiliyor ve 1919 yılından itibaren oy kullanabiliyorlarken, bir İsveç yarı kantonu, 1990 yılı ile bu yarışın sonuncusu oldu. Kadınlar *sadece* 1954'ten beri, kocalarının izni olmadan işe girebiliyor ya da kendi işyerlerini açabiliyorlar.

Günümüzde "özel" ve "kamusal" alanların toplumsal cinsiyet açısından ayrımı belirsizleşmesine rağmen, bu kategoriler varlıklarını sürdürmekte ve hâlâ bir önemlilik hiyerarşisinin olduğunu görüyoruz. Bu ayrım sonucunda, bugüne kadar acı çeken yalnızca kadınlar olmadı.

Kadın ve eğitim

Kadınların yüksek eğitim alması, 19. yüzyılın ortalarında reddediliyordu. Çünkü kırılğan bir yaratık olarak görülen kadınların, eğitim görmek için hiç kabiliyetleri olmadığı düşünülüyordu. "Özel" eğitim ise, bu dönemde kadınların beklentilerini karşılamıyordu. Korse

Full equality does not exist yet, but it is, perhaps, in sight. Today, the female students, for instance, form the majority at universities. Femininity, defined as mother of hearth and home, has changed, and gradually, begins to function in terms of modern society. The term equality defines a new time, career and identity of women.

How does the Women's Museum in Merano function?

The Women's Museum operates as a non-profit association and is located on the last two floors of the former monastery of the order of the Poor Clares (14th cent.) at the Piazza del Grano in Merano. Fortunately, cooperation with competent municipal authorities has led to an adaptation of the two floors, which met museum requirements. The city rented the buildings for a fixed period of twenty years for the women's museum.

The reflection on and challenging of the changing images and role models of women of our society is the purpose of the narrative tool of the museum. The story telling tools for the permanent exhibition are selected from the museum's collection of clothes, accessories and everyday objects of the past 200 years. History did not take much notice of these as items categorized as "private". We assume that fashion mirrors society, and consequently, we interpret its various modes as the spirit of the time of each era. The same applies to the everyday items. Every object, every activity that started in a given time period, is connected with certain objectives, ideologies, attitudes or aspirations. Besides the interesting story behind the individual items, we always bring to light the social roles and ideals as attributed to women by representatives of the church, medicine, state, philosophy, literature and so on.

It is important that women should be viewed with full powers to act in society. Furthermore, history does not signify only progress but that something "new" is added, while at the same time something "old" is lost. From this perspective, we narrate the story of each piece of clothing, everyday object and stories related to women. It is our aim to show how the gender assignment –the female/male roles that women and men believe to play– are historically developed and ever-changing concepts. Thus, we are in a process of reflection. Reflection upon how identities are constructed and how they have changed and will change.

We want to create space for dialogue and social criticism. We take a glance at the diversity of human beings man and cultures, at contradictions, and, thus, consider diversity as part of cultural heritage! Diversity means recognition and studying the others. Where are the limits? How do we deal with cultural differences?

The historians and "museum's women" Roswitha Muttenthaler and Regina Wonisch address thoroughly the gender issues and museums in their books: *"These institutions are considered places of historical and cultural custody and have a not to be underestimated power of interpretation. Museums decide what is historically or artistically significant, or worthy of collection, storage and display. Hence, less obvious, they decide what is excluded, forgotten and unimportant. This includes thousands-year old women's culture, women's deeds and actions. Museums played with this inclusion and exclusion their –although not insignificant– part in "making history", hence, they became places of identity formation of majority culture, as well as "channels of oblivion"* (Muttenthaler/Wonisch 2007:105–106).

ve kabarık eteklerin modayı ele geçirdiği zamanlardı ve her iki giysi parçası da; kadınlığın simgesi ve kadınları ahlaki olma konusunda destekleyici faktörler olarak görülüyordu.

Tam anlamıyla eşitlik henüz mevcut değilse bile, belki ufukta olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin günümüzde kadın öğrenciler üniversitelerde çoğunluğu oluşturuyor. Mutfağın ve evin annesi olan kadınlık tanımı artık değişti ve aşamalı olarak modern topluma uygun şekilde uygulanmaya başladı. Eşitlik kavramı, kadınlar için yeni bir dönemi, kariyeri ve kimliği tanımlıyor.

Museo Delle Donne Merano nasıl çalışıyor?

Museo Delle Donne Merano; kâr amacı gütmeyen bir kurum olarak Merano kentinde Piazza del Grano adresinde (14. yüzyıldan kalma) Poor Clares Tarikatı'na ait tarihi bir kadın manastırının son iki katında faaliyet gösteriyor. Bu iki katın müze kullanımına uygun hale getirilmesi, belediyenin bu konudan anlayan makamları arasındaki işbirliği sayesinde, bizim için büyük şans oldu. Kent belediyesi, mekânı kadın müzesi olarak kullanılması amacıyla yirmi yıllığına kiraladı.

Müzenin anlatı aracı, toplumumuzda kadınların değişen imgesinin ve rol modellerinin yansıtılmasını ve bunun mücadelesini hedefliyor. Sürekli sergide kullanılan hikâye anlatım araçları; müzenin koleksiyonunu oluşturan son 200 yıllık giysiler, aksesuarlar ve günlük nesnelere arasından seçiliyor. "Özel" olarak tanımlanan bu öğelere, tarih pek fazla önem vermemişti. Modanın toplumu yansıttığını varsayarak; çeşitli üslupları, kendi zamanının ruhu olarak yorumluyoruz. Bu durum, gündelik kullanılan nesnelere için de geçerli. Belli bir zaman diliminde ortaya çıkan her nesne, başlayan her eylem; belli amaçlar, ideolojiler, tutumlar ve isteklerle bağlantılıdır. Tek tek öğe-

lerin arkasındaki ilginç hikâyelerin yanı sıra; kilise, tıp, devlet, felsefe, edebiyat ve benzer alanların temsilcileri tarafından kadınlara atfedilen sosyal rolleri ve beklentileri de gün yüzüne çıkarıyoruz.

Toplumda aktif olabilmeleri için, kadınların tüm yetkilere sahip olması büyük önem taşıyor. Ayrıca tarihte ilerleme, "yeni" bir şey eklenirken, aynı zamanda sadece "eski" bir şeyin kaybolması anlamına gelmiyor. Bu bakışla, her bir giysinin, gündelik nesnenin ve kadınların öykülerini anlatıyoruz. Kadınların ve erkeklerin oynamaları gerektiğine inandıkları, kadınlık ve erkeklik rollerini içeren cinsiyetler atamasının, tarihsel olarak gelişen ve sürekli değişen kavramlar olduğunu göstermeyi amaçlıyoruz. Bunu yaparken de, kimliklerin nasıl oluşturulduğu, nasıl değiştiği ve değişeceği gibi soruları içeren bir düşünce süreci içindeyiz.

Bir diyalog ve toplumsal eleştiri alanı yaratmak istiyoruz. İnsanların ve kültürlerin çeşitliliğine, çelişkilerine baktığımızda, çeşitliliği kültürel mirasın parçası olarak görüyoruz! Çeşitlilik, diğerlerini tanımak ve araştırmak demektir. Sınırlar nerede? Kültürel farklılıklar bağlamındaki tavrımız nasıl olacak?

Tarihçi ve "müzeci kadınlar" Roswitha Muttenthaler ve Regina Wonisch; kitaplarında toplumsal cinsiyet ve müze ilişkisine detaylı bir şekilde yer verirken, müzeler hakkında şöyle yazıyorlar: *"Bu kurumlar tarihsel ve kültürel koruma mekânları olarak kabul ediliyorlar ve azımsanamayacak bir yorumlama gücüne sahipler. Müzeler, nelerin tarihsel ya da sanatsal açıdan önemli olduğuna veya derleme, saklama, sergileme değeri taşıdığına karar veriyorlar. Bu nedenle, fark ettirmeden, nelerin dışarda bırakılacağına, unutulacağına ve önemsiz olduğuna da karar verirler. Bu durum, aynı zamanda binlerce*

Of course, there have also been heroines, female scientists, female artists, female writers and also female workers. Women were present in male-dominated areas such as politics, religion and economy. In few exceptional cases they were hidden in the background as “ghost writers” or “ghost-painters”. As the saying goes “Behind every successful man there stands a woman”, which suggests a man’s triumph often depends on the work and support of his wife. It is, of course, important to make these women and their work known.

Local cooperation projects

Our museum and the adult education centre of Merano jointly carried out a photo documentary in 2014: *“Leaving and Arriving. Women on the Road to Merano”*. The photo exhibition presented the stories and everyday lives of various female migrants in Merano. Openness, acceptance, encounter and exchanges between women with an immigrant background and native women were promoted. Topics such as “ties with one’s own original areas”, “desires and needs”, “challenges of a new cultural adaptation and future visions” were extensively discussed. Individuality and versatility of these women were brought to the fore evoking an increase of self-confidence. Ultimately, a process was promoted which illustrated togetherness between women.

Host display-case

The Museo Delle Donne Merano also provides a physical platform for women’s groups, called host display-case to creatively depict their perspective on female-specific topics and the various worlds of female life. The view-case gives room for personal interpre-

tation and enables them to begin a dialogue with us and other interested persons. The Museo Delle Donne Merano has also repeatedly offered the opportunity to lesbian women’s groups to hold seminars and book presentations voicing their concerns about recognition of their own lives.

Groups and schools as main focus

Numerous groups developed a workshop together with a mediator. Some of the raised and mooted topics were prejudice and stereotypes, which were interactively played, experienced and discussed. The usual representation of Muslim women was questioned, and, in this context, prejudices, freedom of expression and opinion were discussed. Didactic modules had been prepared so that the students became protagonists and, thus, aware of their own prejudices and opinions.

Because of such activities, we understand our museum to be a place of inclusion rather than just a place of cultural education. Until a few years ago the word inclusion meant accessibility in a strictly technical sense, whereas now its meaning has broadened in the light of recent developments. The guiding principle with which we set to work is that we would like everybody to participate! Today inclusion addresses and includes everybody and all groups in society, which implies new challenges for everyone involved. In my view, it is important that all museums maintain its innovative character. On these grounds, we have gone beyond the scope of a traditional museum. Besides other achievements, we have developed into a centre of culture, art and education. We have addressed taboo issues and initiated socio-political discussions, but new steps need to be taken again and again.

yıllık kadın kültürünü, kadınların başarılarını ve eylemlerini de içerir. Böylece, kapsamaları ve dışarda bırakmaları nedeniyle "tarih yapma" konusunda (hiç de azımsanmayacak bir orandaki) rolleri nedeniyle müzeler, çoğunluk kültürünün kimlik oluşum alanları ve bir "unutma tüneli" haline geldiler." (Muttenthaler/Wonisch 2007:105-106)

Tabii ki; kahraman kadınlar, bilim kadınları, sanatçı kadınlar, yazar kadınlar, işçi kadınlar hep vardılar. Kadınlar; siyaset, din, ekonomi gibi erkek egemen alanlarda da vardı. Hatta bir erkeğin zaferinin genellikle karısından bağımsız olmadığına ve karısının desteğine işaret eden "her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır" deyişinde olduğu gibi; bazı özel durumlarda "hayalet yazar" (ghost writer), "hayalet ressam" olarak da vardılar. Elbette, bu kadınları ve eserlerini bilinir hale getirmek büyük önem taşıyor.

Yerelde ortak çalışmalar

Müzemiz 2014'te Merano'daki yetişkin eğitim merkeziyle birlikte ortaklaşa bir belgesel fotoğraf çalışması gerçekleştirdi. "Yola Çıkmak, Varmak. Merano Yolundaki Kadınlar" isimli fotoğraf sergisi, Merano'daki birçok göçmen kadının hikâyelerini ve gündelik yaşamını gösterdi. Göçmen kökenli kadınlar ile yerli kadınlar arasında; açık fikirli olma, birbirini kabul etme, bir araya gelme ve paylaşma teşvik edildi. "Ait olunan yerlere bağlılık", "arzular ve ihtiyaçlar", "yeni bir kültüre adaptasyonun zorlukları ve geleceğe dair beklentiler" gibi konular kapsamlı olarak tartışıldı. Bu kadınların bireyselliği ve çok yönlülüğü ön plana çıkarılarak özgüvenleri arttırıldı. Sonuçta, kadınlar arasındaki birlikteliğe işaret eden bir süreç başlamış oldu.

"Misafir Sergi Vitrini"

Museo Delle Donne Merano, kadın gruplarına kendileri için önem taşıyan konuları ve kadın dünyalarının çeşitliliğini, kendi bakış açılarıyla yaratıcı olarak anlatabilecekleri "Misafir Sergi Vitrini" adını verdiğimiz bir fiziksel platform olanağı da sunuyor. Bu vitrin, kişisel yorumlara alan açıyor. Sergiyi yapan kişinin bizimle ve konuyla ilgilenen diğer kişilerle diyalog başlatmasını mümkün kılıyor. Müze; ayrıca birçok kez lezbiyen kadın gruplarına da, onların toplumda kabul görmek ve kendi hayatları hakkındaki konuları dile getirmek için yaptıkları seminerlere ve kitap tanıtımlarına alan sundu.

Etkinliklerimizin ana hedefi: Gruplar ve okullar

Çok sayıda grup, bir uzlaştırıcı eşliğinde bir atölye çalışması konsepti geliştirdi. Önyargılar ve klişeler gibi grup içinde dile getirilen veya uzlaştırıcının planlamış olduğu temalar; etkileşimli rollerle oynandı, deneyimlendi ve tartışıldı. Müslüman kadınların alışılmış temsili sorgulandı ve bu bağlamda önyargılar, ifade özgürlüğü ve düşüncelerin açıklanabilmesi gibi konular tartışıldı. Aktör konumuna geçirilen öğrencilerin, kendi önyargılarının ve fikirlerinin farkına varmalarını sağlayacak eğitim modülleri hazırlandı.

Bu tür etkinlikler nedeniyle müzemizi, kültürel eğitim alanından ziyade, kapsayıcı bir mekân olarak görüyoruz. Birkaç yıl öncesi ne kadar kapsayıcı sözcüğü, sadece teknik anlamda erişilebilirlik anlamına gelirken, son gelişmeler ışığında bu terimin içeriği sürekli genişliyor. Çalışmamızda yol gösterici ilkemiz, herkesin bize katılmasını istemektir! Kapsayıcılık ifadesi, bugün herkesi ve toplumdaki tüm

Dialogue beyond borders

The challenges of the women's museums do not only include exhibitions and storage, they should also be vital meeting and communication places. We have repeatedly initiated in our museum comparative cultural projects focusing on the reflective analysis of the "own" and the "other". Examples: We performed a multi-annual sustainable project from 2000 to 2005 related to Women/Work/Working Environments. The reason was the partnership of the women's museums of Merano and of Goree in Senegal—a bridge between North and South. Through the cultural-comparative presentation of female everyday lives this partnership has led to the discovery of similarities and to a concrete experience of the motto "seeing the foreign in the mirror of the self." In a globalized world, the analysis of women's everyday lives illustrates, perhaps surprisingly, that in many cultures, far away from each another, the existence of common features. With this partnership, we wanted to set a sign for a wide audience that has often biased opinions about migration and immigrants. The main aim of the cooperation was mutual support and cultural exchange.

In their permanent exhibitions, both museums focus, in particular, on the history of the female role and images in their societies by the narrative means of clothes, everyday objects, furniture and fixtures. Beyond the immediate range of the museum, both museums try to support women's issues in their respective regions.

In spite of all the existing differences between the two cultures, the topic "women and work" brought us together more closely. We examined women's work, which stands at the crossroad between world market integration and traditional utilities industry. We

set our target: to view, to compare and to make visible the day-to-day work of women, for instance, the care work which has for centuries been done by women.

Indeed, we believe that the predominant image we have of Africa, in general, and of African women, in particular, is, even if we strive for a more reflected view, still shaped by Eurocentric and racist stereotypes. In order to counter this, the following important factors should be a rule for all our exhibitions:

- Besides presenting the content of the exhibition, it is very vital to include victims as designers—that helps to avoid stereotypes.
- The plurality of female life plans is to be shown by considering social status, ethnicity, age, education or family.
- The achievements of women of several cultures as well as their problems in their societies should be shown in an impartial way.

A comparison between the different realities creates proximity to other regions, allowing the visitors to relate their own native world of women to foreign female worlds in other continents. The study of women's biographies unfolds many new perspectives. What are the duties of women in a particular culture and region? What access do women have to information and education? What access do women have to material goods, what autonomy in dealing with it? What options do women have in dealing with discrimination? Our travels dedicated to intercultural encounter and exchange allowed us to get insights into various local situations of women and women's institutions. The confrontation of different situations of women in various foreign cultures led to a deeper understanding of cultural differences, it made us aware of connections and divisions, and highlighted

grupları içeriyor; bu da dahil olan herkes için yeni zorluklarla başa çıkmak anlamına geliyor. Bana göre tüm müzelerin kendi yenilikçi karakterlerini korumaları çok önemli. Bizler [kadın müzeleri olarak] zaten bu nedenle geleneksel müze anlayışının ötesine geçmiştik. Diğer başarılar yanında, birer kültür, sanat ve eğitim merkezi haline geldik. Tabu konuları ele aldık ve sosyal politika tartışmaları başlattık. Ancak yeni adımların, tekrar, tekrar atılması gerekiyor.

Sınırlar aşan ortaklıklarımız

Kadın müzeleri, sadece sergileme ve arşivleme ödevleri üslenen kurumlar değil, aynı zamanda hayat dolu buluşma ve iletişim mekânları da olmalıdırlar. Müzemizde daima kültürlerarası karşılaştırmalı projeler yapıyoruz ve bu çalışmalarımızın odağına “biz” ve “öteki” konusundaki düşünsel analizleri yerleştiriyoruz. Örneğin: 2000 yılından 2005’e kadar kadın, çalışma ve iş ortamları konusunda uzun yıllara yayılmış olan sürdürülebilir bir proje yürüttük. Bu proje, Kuzey ile Güney arasında bir köprü olarak gördüğümüz Museo Delle Donne Merano ile Senegal’deki Goree Kadın Müzesi’nin birlikte çalışması sonucunda ortaya çıktı. Bu ortaklık, kadınların gündelik yaşamlarının, kültürlerarası karşılaştırmalı sunumuyla benzerliklerin keşfedilmesine ve “kendi aynamızda yabancıyı görme” deneyimini sağladı.

Küreselleşen dünyadaki kadınların gündelik yaşamının analizi, aralarında uzak mesafeler olan pek çok kültürdeki ortaklıkları, belki de beklenmedik bir şekilde gözler önüne seriyor. Bu ortaklıkla, göç ve göçmenler hakkında çoğunlukla peşin hükümlü görüşlere sahip geniş kitlelerin dikkatini bu konuya çekmek istedik. İşbirliğimizin temel amacı, müzelerimiz arasında karşılıklı destek ve kültürel alışverişti.

Her iki müze de sürekli sergilerinde; giysileri, günlük nesnelere, mobilyaları ve el aletlerini birer anlatı aracına dönüştürerek, özellikle kadın rolünün ve imgesinin kendi toplumlarındaki tarihine odaklı çalışıyor. Müzeye gelen ziyaretçilere ulaşmanın ötesinde, her iki müze de kendi bölgelerinde kadın sorunlarını savunmaya çalışıyor.

İki kültür arasında mevcut olan tüm farklara rağmen, “kadın ve çalışma” konusu, bizleri birbirimize daha fazla yakınlaştırdı. Dünya pazarlarına entegrasyon ile geleneksel hizmet sektörü arasında bulunan kadın işlerini inceledik. Belirlediğimiz hedef, yüzyıllar boyunca kadınlar tarafından gerçekleştirilen örneğin [hastaların, çocukları, yaşlıların, aile üyelerinin] bakım işleri gibi günlük kadın işlerini incelemek ve karşılaştırmaktı.

Her ne kadar, daha detaylı düşünölmeye çalışılsa da, genel olarak Afrika’ya bakışın ve özellikle de Afrikalı kadınları algılayışın, Avrupa merkezli ve ırkçı klişelerle şekillenmeye devam ettiğine inanıyoruz. Bu tür klişelerle başa çıkabilmek için, aşağıda belirtilen önemli faktörlerin, tüm sergilerimiz için bir kural olması düşüncesindeyiz:

- Hem serginin içeriğini sunarken hem de sergi görsel olarak tasarlanırken, yaşam mücadelesi veren kadınların, bu sürece dahil olması hayati önem taşır. Çünkü ancak böylece klişeleşmiş örneklerden kaçınılabilir.
- Kadınların hayat planlarının çoğulluğu; toplumsal statü, etnik köken, yaş, eğitim veya aile yapısı dikkate alınarak gösterilmelidir.
- Farklı kültürel aidiyetten kadınların başarıları ve toplumlarındaki sorunları tarafsız bir şekilde sunulmalıdır.

global links. Similarities and differences were of the same importance.

I would like to draw your attention to another project: In 2008 we borrowed an exhibition from the Museum Frauenkultur Regional-International, in Fürth, Germany. The touring exhibition was called *"Head-scarf - Past and Present of a Piece of Fabric"* (Das Kopftuch - Ein Stückchen Stoff in Geschichte und Gegenwart). The exhibition explores the tradition of a piece of cloth to start a discussion of associations and prejudices related to headscarves and, thus, to broaden the horizons of visitors. The exhibition is aimed at raising the awareness and better understanding other cultures, at enhancing respect towards the "other", and at reducing prejudice by incorporating into the discussion one's own (western) history of wearing headscarves and bandannas. In several European countries, a headscarf ban ignited an ongoing debate in the media. The headscarf is more than a piece of fabric. On the one hand, it is interpreted politically, and on the other religiously: It's all about cultural identity.

In 2013, we had another photo-documentary exhibition, *"Dis-Covered Women in Morocco"*. The photos presented portraits of seven Moroccan women who committed themselves to social change of the patriarchal system in Morocco in their own environment. The addressed topics such as prejudice and stereotypes animated the visitors to discuss and reflect diversity, prejudices and freedom of expression. The portraits challenged the usual representation of the Islamic woman, the stereotype picture of the Islamic woman as subject and without her own will. Therefore, we invited Asma Lamrabet, a feminist Moroccan doctor and writer, who lives and works in Rabat to speak about Islam and feminism. She is convinced that

only strong feminist ideas can reform Islam. In 2004, she established an association for the rights of women and cultural exchanges between Muslims, and hence got famous in the entire Arab world. She is not alone with her ideas of reconciliation and the reform of the Islamic religion by improving women's rights. Lamrabet calls her method the "third way." The currently prevailing doctrine of Islam sees the woman always in the strictly defined role as mother, wife, sister or daughter. Men view women as persons who have not become of age and control them. Lamrabet says *"The Quran defines men and women as human beings, and therefore, a free entity having its own particular identity."* She and other women study the gender potential of the Quran. She wants to reform the Quran using the Quran itself, because it is her firm conviction that not only women need further development, but also men and the society as a whole.

Western feminism as secular feminism has made substantial progress, but still women in the West, in Europe and America, are suppressed, beaten, or women are still lagging men behind when it comes to gaining power. Things do not happen overnight, it is not even the present generation, which will benefit from these new changes, but future generations.

The Museo Delle Donne Merano has established and maintained a close contact with human rights activists who commit themselves to democracy in countries like Iran, and are, therefore, prosecuted and punished. It is important to offer opportunities to the women to find a platform and allies for their concern. For example, lawyer Shirin Ebadi or women's rights activist Mansoureh Shojaei, artist Parastou Fohourar from Iran. They can see, among other things, that the work of

Farklı gerçeklerin karşılaştırılması, diğer bölgelere yakınlık duyulmasını sağlar ve bu da ziyaretçilerin kendi ait oldukları kadın dünyalarını, diğer kıtalardaki yabancı kadın dünyalarıyla ilişkilendirmesine olanak tanır. Kadınların biyografilerini incelemek birçok yeni bakış açısı oluşturur. Belirli bir kültür ve bölgede kadınların görevleri nelerdir? Kadınların bilgiye ve eğitime erişimleri nasıldır? Kadınlar [araç, makine, gıda gibi] maddi mallara nasıl erişiyorlar, bu bağlamdaki özerklik durumları nedir? Kadınların ayrımcılıkla mücadelede hangi seçenekleri vardır? Kültürlerarası karşılaşma ve paylaşma amacıyla ülkelerimiz arasında gerçekleşen yolculuklarımız, kadınların yerel durumlarındaki çeşitlilik ve farklı kadın kurumları gibi konularda bilgilenmemizi sağladı. Değişik yabancı kültürlerdeki kadınların farklı konumlarıyla karşılaşmalar, kültürel farklılıklar konusundaki görüşlerimizi geliştirdi, ortaklıkların ve farklılıkların bilincine varmamıza yol açtı ve küresel bağlantılara dikkat çekti. Benzerlikler ve farklılıklar eşit öneme sahiptirler.

Dikkatinizi başka bir projeye daha çekmek istiyorum: 2008'de Almanya'nın Fürth kentindeki Museum Frauenkultur Regional International'dan (Bölgesel ve Uluslararası Kadın Kültürü Müzesi) bir sergi ödünç almıştık. Bu gezici sergi, "*Başörtü - Geçmişten Günümüze Bir Parça Kumaş*" (Das Kopftuch - Ein Stückchen Stoff in Geschichte und Gegenwart) ismini taşıyordu. Sergi; bu kumaş parçasının geleneğini keşfederek, başörtüsü temasıyla ilgili çağrışımları ve önyargıları tartışmaya açmak ve böylece ziyaretçilerin ufkunu genişletmek istiyordu. Ayrıca sergi; diğer kültürleri daha iyi anlamak için farkındalığı geliştirmeyi, ötekine duyulan saygıyı arttırmayı ve (Batı'da) başörtüsü ve bandana takanların kendi tarihini de tartışmaya dahil ederek önyargıların azalmasını amaçlıyordu. Birkaç Avrupa ülkesindeki başörtüsü yasağı, bu ülkelerin medyalarında

tartışma patlamasına neden oldu. Başörtüsü, bir kumaş parçasından daha fazlasını ifade ediyor. Bir parça kumaş, bir yandan siyasî olarak, diğer yandan ise dinsel gerekçelerle yorumlanıyor. Hepsi de kültürel kimlikle ilgili.

2013'te *Dis-Covered Women In Morocco / Fas'ta Keşfedilen Kadınlar* isimli bir fotoğraf sergimiz vardı. Fotoğraflar, çevrelerinde toplumsal değişimi sağlayarak, Fas'taki ataerkil sistemi dönüştürmeye kendilerini adanmış yedi Faslı kadının portresinden oluşuyordu. Önyargılar ve klişeler gibi sergide ele alınan konular; ziyaretçileri çeşitlilik, önyargılar ve ifade özgürlüğü üzerine tartışmaya ve düşünmeye yönlendirdi. Sergideki portreler, Müslüman kadınların; itaat edici vasıflı ve iradesiz kişiler şeklindeki klişeleşmiş yaygın temsiline itiraz ediyorlardı. Bu nedenle, Rabat'ta yaşayan ve çalışan Faslı feminist doktor ve yazar Asma Lamrabet'i İslam ve feminizm hakkında konuşması için müzemize davet ettik. Lamrabet, yalnızca güçlü feminist düşüncelerin İslam'da reform yapabileceğine inanıyor. Asma Lamrabet 2004'te Müslümanlar arasında kadın hakları ve kültürel konularda iletişim sağlamak için bir kurum oluşturdu ve tüm Arap dünyasında ünlendi. Kadın haklarını geliştirerek İslam dinini yeniden düzenleme ve uzlaşma fikirlerinde yalnız değil. Lamrabet, yöntemini "üçüncü yol" olarak adlandırıyor. Günümüzde geçerli olan İslam öğretisi; kadını her zaman anne, karı, kız kardeş veya kız evlat olarak kesin olarak tanımlanmış roller kapsamında görüyor. Kadınları yetişkin kişiler olarak görmeyen erkekler, onları kontrol altında tutuyor. Lamrabet, "*Kuran, kadın ve erkekleri insan olarak ve bu nedenle de kendi özel kimliğine sahip özgür bir varlık şeklinde tanımlar.*" diyor. Asma Lamrabet ve diğer kadınlar Kuran'ın toplumsal cinsiyet potansiyeli konusunda incelemeler yapıyorlar. Lamrabet, Kuran'da, Kuran'ın kendi içeriğini kullanarak reform yapmak istiyor. Erişilebilecek iyi geliş-

© Museo Delle Donne Merano

women's museums offers a chance to peacefully reclaim their concerns about gender equity, that means fairness and impartiality in the treatment of women, recognition of their history, actions past and present, and an adequate social position. They argue that a democratic society, in which human rights demand that human dignity of all people be respected, is only possible if women can occupy their rightful place in society.

Thus, one major concern of the Museo Delle Donne Merano was realized by establishing an international social platform in which our interference can take place: in matters, such as the struggle for human rights in Iran, the creation of jobs for women in their own

country or the international, national and local discussions in the museum world. Consequently, we as a women's museum participated in awarding Human Rights Prizes to women in recent years. The Iranian human rights activist Nasrin Soutodeh was the first who received the International Human Rights Award in Italy in 2008. Because our active involvement has been a success we feel encouraged and strengthened to continue on this path.

Bibliography

Muttenthaler, Roswitha/Wonisch, Regina (2007): *Gesten des Zeigens. Zur Repräsentation von Gender und Race in Ausstellungen*. Bielefeld: Transcript.

meye sadece kadınların ihtiyaçları olduğuna değil; erkeklerin de buna ihtiyacı olduğuna, yani toplumun bir bütün olarak gelişmesinin gerektiğine kesin olarak inanıyor.

Batı feminizmi; seküler feminizm olarak önemli gelişmeler kaydetti. Ancak Batı'da, yani Avrupa'da ve Amerika'da kadınlar halen baskı altına alınıyorlar, dövülüyorlar ya da güç elde etme söz konusu olduğunda, kadınlar halen erkeklerin gerisindedir. Her şey hemen bir gecede gerçekleşmiyor. Bu yeni değişimlerden, şimdiki nesil olmasa bile, gelecek nesiller mutlaka yararlanacaklar.

Museo Delle Donne Merano, İran gibi ülkelerde demokrasinin tesisi için çaba gösteren, insan haklarını savunan ve bu nedenle cezalandırılan insan hakları aktivistleriyle yakın temas kurdu ve bu teması sürdürdü. İranlı hukukçu Shirin Ebadi, kadın hakları aktivisti Mansoureh Shojae ve sanatçı Parastou Fohourar örneklerinde olduğu gibi; kadınlara mücadele ettikleri konularda bir platform ve müttefikler bulmaları için fırsatlar yaratmak büyük önem taşıyor. Böylece kadın müzele-
rindeki çalışmaların başka hususlara ek olarak; kadınlara yönelik adil ve tarafsız tutum, kadın tarihinin geçmişteki ve günümüzdeki eylemlerinin ve kadınların toplumsal konularının düzeltilmesi gibi içerikleri kapsayan toplumsal cinsiyet eşitliğinin yeniden tesisi

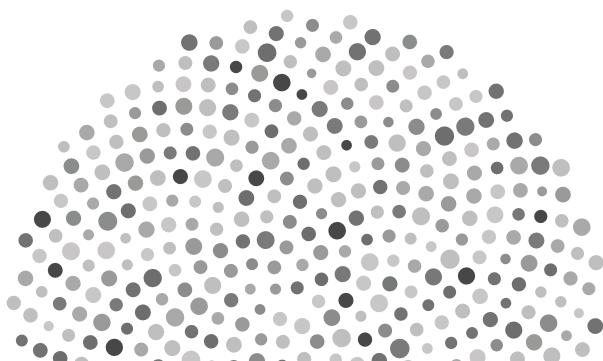
si konusunda kendilerine barışçıl yöntemler içeren şanslar sunduğunu da görebiliyorlar. Bu kadınlar insan haklarına, insanların tüm insanlık haysiyetlerine saygı duyulmasını talep eden bir demokratik toplumun gerçekleşmesinin, ancak kadınların toplumda hakları olan yerlerini almasıyla mümkün olduğunu savunuyorlar.

Bu nedenle, Museo Delle Donne Merano'nun önemli bir hedefi olan; her konuda müdahalemizi sağlayacak uluslararası bir sosyal platform gerçekleştirildi: İran'da insan hakları mücadelesiyle, kendi ülkemizde kadınlar için iş yaratılmasıyla, müze dünyasındaki uluslararası, ulusal ve yerel tartışmalarla ilgili her konuda müdahalemize olanak verecek bir platform. Bu platform sayesinde, kadın müzeleri olarak son yıllarda kadınlara İnsan Hakları Ödülü verilmesinde rol oynadık. 2008 yılında İtalya'da Uluslararası İnsan Hakları Ödülü ilk kez İranlı insan hakları aktivisti Nasrin Soutodeh'e verildi. Aktif katılımımız bir başarıya dönüştüğü için, cesaretle bu yolda devam edecek gücü buluyoruz.

Bibliyografya

Muttenthaler, Roswitha/Wonisch, Regina (2007): *Gesten des Zeigens. Zur Repräsentation von Gender und Race in Ausstellungen*. Bielefeld: Transcript.

INCLUSIVE
PRACTICES
IN A GLOBAL
CONTEXT

**KÜRESEL
BAĞLAMDA
KAPSAYICI
UYGULAMALAR**

CATHERINE M. KING

STRENGTHENING WOMEN'S MOVEMENTS THROUGH STORYTELLING, MEDIA AND ART

Acting globally

On behalf of my colleagues, Global Fund for Women is proud to be a sponsor of the *Women's Museums: Centre of Social Memory and Place of Inclusion International Women's Museums Conference* and to be included in the dialogue. I want to acknowledge the Women's Museum Istanbul, Istanbul Bilgi University, and the organizers for their extraordinary efforts to bring us together as a cross-disciplinary group to discuss critical questions about women's museums as places of inclusion and their important role as catalysts of social change. At Global Fund for Women we care deeply about these questions. I'm pleased to share the story of our recent merger with the International Museum of Women (IMOW). As the former Vice President of Exhibitions and Programs at IMOW, I'm also pleased to report that the museum legacy informs the work of Global Fund for Women to strengthen women's movements through storytelling, media, and art. In that spirit, I want to start with this quote from Eman Asim, a participant in one of the museum's cross-cultural exchange media projects:

"I want to be part of the project because I want to reflect the young Sudanese girls' opinions about what is happening in the world... Sudanese girls' voices are mute and no one in the world knows what we are thinking."

Eman reminds us why the work we are doing work matters. And she challenges us to remember to include the diverse thoughts and perspectives of women and girls who otherwise too often go unheard.

Many women's museums have asked why IMOW and Global Fund for Women merged? The conversations were grounded in both a shared mission to advance the human rights of women and girls globally, and a shared desire to have more impact. We also recognized that we had different and complementary strengths, one as a funder and one as a storyteller, and thought together we could be potentially be stronger.

CATHERINE M. KING

HİKÂYE ANLATIMI, MEDYA VE SANATLA KADIN HAREKETİNİ GÜÇLENDİRME

Küresel eylem

Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân Uluslararası Kadın Müzeleri Konferansı'na; Global Fund for Women'in (Küresel Kadın Fonu) sponsor olmasından ve bu diyalogun bir parçası olmaktan gurur duyduğumu çalışma arkadaşlarım adına ifade etmek istiyorum. İstanbul Kadın Müzesi'ne, İstanbul Bilgi Üniversitesi'ne ve organizasyonda emeği geçenlere, kapsayıcı mekânlar olan kadın müzelerinin hayatî sorunlarını ve toplumsal değişimin katalizörleri olan bu kurumların önemli rollerini tartışmak üzere bu disiplinlerarası topluluğu bir araya getirmedeki olağanüstü çabalarından ötürü teşekkür ederim. Biz Global Fund for Women kurumunda bu konulara büyük önem veriyoruz. Kısa bir süre önce International Museum of Women, IMOW (Uluslararası Kadın Müzesi) ile gerçekleştirdiğimiz birleşme hikâyemizi paylaşmaktan mutluluk duyacağım. IMOW'un eski Sergiler ve Programlar Başkan Yardımcısı sıfatıyla memnuniyetle belirtmek isterim ki; IMOW'un [tecrübe] mirası sayesinde, Global Fund for Women; hikâye anlatımı, medya ve sanat kullanılmasıyla kadın hareketlerini güçlendiren çalışmaları

öğrendi. Bu bağlamda sözlerime, müzenin kültürlerarası iletişim hedefli medya projelerinden birinin katılımcısı olan Eman Asım'ın söyledikleri ile başlayacağım:

"Projenin bir parçası olmak istiyorum. Çünkü Sudanlı genç kızların dünyada olup bitenle ilgili görüşlerini yansıtmak istiyorum... Sudanlı kızların sesi duyulmuyor ve dünyadaki hiç kimse onların ne düşündüğünü bilmiyor."

Eman, bize yaptığımız işin neden önemli olduğunu hatırlatıyor. Ayrıca, genelde sesi duyulmayan kadınların ve kız çocuklarının farklı düşüncelerini ve bakış açılarını dikkate almamız gerektiğini hatırlatıyor.

Birçok kadın müzesi, IMOW ile Global Fund for Women'in neden birleştiğini soruyor. Bu kararın temelinde, küresel düzeyde kadınların ve kız çocuklarının insan haklarını geliştirme konusundaki ortak misyon ve daha etkili olmak yönündeki ortak arzu yer alıyordu. Bunun yanı sıra biri fon sağlayıcı, biri hikâye anlatıcı olmak üzere farklı ve birbirini tamamlayan güçlü yanlarımız olduğunu gördük ve birlikte daha kuvvetli bir potansiyel oluşturacağımızı düşündük.

Brief history of International Museum of Women (IMOW)

The museum was founded in 1985 as the Women's Heritage Museum and later renamed International Museum of Women (IMOW) to reflect a more inclusive global perspective. The museum created art, history, and media exhibitions to advance public awareness of critical issues for women and girls globally. Although at one time the founders envisioned building a physical museum in San Francisco, over the years the model evolved to a virtual social change museum. IMOW was groundbreaking in many ways, recognized as one of the first virtual museums producing online exhibitions, virtual events, and pop-up installations in dozens of countries around the world. It also helped define the growing field of "social change" museums.

Brief history of Global Fund for Women

Also established in the San Francisco Bay Area in 1987, as one of the first global funds for women its founders believed that grassroots women leaders are uniquely qualified to tackle the problems in their communities and that by trusting and supporting women transformative change can happen. Over the years Global Fund for Women developed an extensive network of grantee partners and advisors. It has invested in nearly 5,000 grassroots women-led organizations in 175 countries, helping to win rights for millions of women and girls.

The merger

Both organizations wanted to have more impact. After study and discussion about shared mission and complimentary skills, we came to the conclusion that we could be stronger together.

"The changing world requires a new approach to women's rights. An approach that catalyzes both VOICES and RESOURCES for the world's women."

Completed in March 2014, the merger brought together Global Fund for Women's expertise in women's issues, grantmaking, and connections on the ground with IMOW's skills in awareness raising, online advocacy, and storytelling. Today, we operate as one unified organization (staff, board, finances, mission are fully integrated) under the name Global Fund for Women.

Vision and identity

After the merger, we went through a strategic planning process, rebranding, built a new website, and updated all of our communications materials to represent the new identity and vision: Global Fund for Women's vision is a world in which every woman is strong, safe, powerful, and heard. No exceptions.

Although the name Global Fund for Women stayed the same, our new identity presents a fresh face to the world and speaks to our strengths and the combined organization we created together.

Impact areas

We work across several key impact areas. We campaign for freedom from violence, economic and political equality, and for sexual and reproductive health and rights. We believe these are the most critical building blocks for women's human rights. Only when women and girls are safe and free from violence; can earn their own money; can have an equal voice in their family and community; and can decide if, and when, they get married or have children, will we be able to say that

IMOW'un tarihine kısa bir bakış

Müze, 1985 yılında Women's Heritage Museum (Kadın Mirası Müzesi) adıyla kuruldu. Daha sonra ise kapsayıcı küresel bir bakış açısını yansıtmak üzere International Museum of Women (IMOW) adını aldı. Kadınlar ve kız çocukları için küresel çapta önemli konularda toplumsal farkındalık geliştirmek amacıyla sanat, tarih ve medya sergileri oluşturdu. Her ne kadar kurucular San Francisco'da fiziksel bir müze planladıysalar da, müzenin konsepti yıllar sonra bir sanal sosyal değişim müzesine evrildi. IMOW birçok açıdan çığır açtı. Online sergiler, sanal etkinlikler ve dünyanın her yerinde birçok ülkede pop-up enstalasyonlar üreten ilk sanal müze olarak tanındı. Ayrıca "toplumsal değişim" müzelerinin; giderek genişleyen içeriğinin tanımının yapılmasına da yardımcı oldu.

Global Fund for Women'in tarihine kısa bir bakış

San Francisco Körfez Bölgesi'nde 1987'de kadınlar için ilk küresel fon olarak kuruldu. Kurucuları, yalnızca tabandan gelen kadın liderlerin kendi toplumlarındaki problemleri çözmek için yetkin olduğuna ve kadınlara güvenerek ve onları destekleyerek dönüştürücü bir değişimin gerçekleşebileceğine inanıyorlardı. Yıllar içinde, Global Fund for Women, içinde imtiyaz sahibi ortakları ve danışmanları bulduran geniş bir ağ oluşturdu. 175 ülkede tabandan gelen kadınların liderliğindeki yaklaşık 5 bin örgüte yatırım yaparak milyonlarca kadının ve kız çocuğunun haklarını kazanmasına yardım etti.

Birleşme

IMOW ve Global Fund for Women daha fazla etki yaratmak istiyorlardı. Ortak misyon ve birbirlerini tamamlayan beceriler konularında

yapılan çalışmalar ve tartışmalardan sonra, birlikte güçlenebileceğimiz sonucuna vardık.

"Değişen dünya, kadın haklarına yönelik yeni bir yaklaşım gerektiriyor. Dünya kadınlarına hem SES hem de KAYNAK vermeyi içeren bir yaklaşım."

Mart 2014'te tamamlanan birleşme; Global Fund for Women'in kadın meseleleri, kaynak yaratma ve yerel düzeyde bağlantılar gibi konulardaki uzmanlığıyla IMOW'un farkındalık yaratma, online savunuculuk ve hikâye anlatımı becerilerini bir araya getirdi. Bugün Global Fund For Women adı altında (ekip, yönetim, mali kaynaklar, misyon konularında bütünleşmiş) birleşik bir organizasyon olarak faaliyet gösteriyoruz.

Vizyon ve kimlik

Birleşmeden sonra stratejik planlama ve yeniden markalaşma sürecinden geçtik, yeni bir web sitesi yaptık ve tüm iletişim araçlarımızı yeni kimlik ve vizyonu temsil edecek şekilde güncelledik. Global Fund for Women her kadının güçlü, güvende ve iktidarlı olduğu ve sesinin duyulduğu bir dünya hedefler. İstisnasız her kadının.

Global Fund for Women'in adı aynı kalmasına rağmen, yeni kimliğimiz dünyaya yepyeni bir görünüm sunuyor, güçlü yönlerimize ve birlikte oluşturduğumuz organizasyona gönderme yapıyor.

Etki alanlarımız

Birkaç ana etki alanında çalışmalar yürütüyoruz: Şiddetsizlik, ekonomik ve siyasî eşitlik ve bunların yanı sıra cinsel sağlık, üreme sağlığı konularında, kadınların hakları için mücadele ediyoruz. Bu alanların kadının insan hakları için en önemli yapı taşları olduğuna inanıyoruz.

they have equality and justice. These issues inform all of our work, from grantmaking to advocacy, and storytelling.

Regional map and movements

Our scope is global. We work in five regions: Latin America and the Caribbean, Middle East and North Africa, Europe and Central Asia, Asia and the Pacific, and Sub-Saharan Africa. Our work is grounded in supporting movements, the idea that a group of people with a shared purpose can create change together. Movements need strong leaders, partnerships, grassroots support, and a shared plan. When women organize and join together, they create the lasting shifts in power, opportunity, laws, and culture that are necessary for women to live fair and equal lives. This is a key part of our theory of change.

Movements are strengthened through multiple, related strategies including Advocacy and Media. We believe that giving voice to women through art, film, and media is an essential component of social change. We produce awareness-raising art and media storytelling campaigns that are grounded in the needs, voices, and priorities of women's movements.

Examples of recent campaigns

Two years since merger we believe we have created a louder global voice for women's issues and have begun to see the impact.

Project Imagining Equality

Our first project after the merger was a crowd-sourced campaign called *Imagining Equality*. We asked the question "What is the Future of Women's Human Rights?" and invited participation from women all over the world. In response, we received more than 400 submissions of art, video, stories, essays,

and ideas and selected 60 of the strongest. With a goal of inclusivity our curators prioritized work that represented a range of critical issues and diverse voices that are too often unheard.

Mex-tli Mexican Goddesses by Sissy Reyes and Yunuen Perez

Many of the submissions are from artists who expressed their personal identity as women, such as *Mex-tli Mexican Goddesses* by Mexican multimedia artists Sissy Reyes and Yunuen Perez. After moving to Australia in 2007, Reyes and Perez were frustrated by the superficial treatment of their rich Mexican cultural heritage. They created this series of self-portraits to express the complex process of assimilation female migrants to a new country face. Through their work they pose universal questions such as: Who are we in this country? What does it mean to be a woman here? What does it mean to be a Mexican woman?

Foot Soldiers of Change by Kelly McIlvenny

In addition to identity, some submissions spoke to issues such as maternal health. We exhibited a short film by Kelly McIlvenny called *Foot Soldiers of Change* about advances in maternal health in Nepal. Thanks in part to an incredible network of over 50,000 community volunteers across the country, some who you meet in the film, Nepal has seen a 75 percent reduction in maternal mortality, and further reductions in the risk of newborn deaths and complications in birth.

"Equality Is" graphic badges

As a whole, the work exhibited reflects the diverse thoughts, ideas, and visions women have for their lives, families, and communities. Beyond elevating individual women's voices, a goal was to engage audiences and extend the conversation beyond the website. Visitors created their own "Equality Is"

ruz. Ancak kadınlar ve kız çocukları güvende ve şiddetten uzak olduğunda, kendi paralarını kazanabildiklerinde, ailelerinde ve toplumda eşit bir şekilde söz sahibi olabildiklerinde ve de evlenecekleri, çocuk sahibi olup olmayacakları gibi konulardaki kararlara ve tüm bunların zamanına kendileri karar verebildiklerinde kadınların ve kız çocuklarının eşitlik ve adalete sahip olduklarını söyleyebiliriz. Bu konular, hibe sürecinden hak savunuculuğuna ve hikâyeye anlatımına kadar bizim tüm çalışmalarımızı etkiliyor.

Bölgesel harita ve eylemler

Çalışma kapsamımız küreseldir. 5 bölgede çalışıyoruz: Latin Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Avrupa ve Orta Asya, Asya ve Pasifik, ve Sahra Altı Afrika. Çalışmalarımız, ortak bir amaca sahip grupların birlikte değişim yaratabileceği fikrine ve bizim bu eylemleri desteklememize dayanıyor. Hareketler; güçlü liderlere, ortaklıklara, tabandan desteğe ve ortak bir plana ihtiyaç duyar. Kadınlar organize olarak bir araya geldiğinde, kadınların eşit ve adil yaşayabilmesi için gerekli olan güç; fırsatlarda, yasalarda ve kültürde kayda değer değişiklikler yaratır. Bu, bizim değişim teorimizin ana fikridir.

Hak savunuculuğu ve medya gibi farklı ve birbiriyle ilişkili stratejilerle hareketler güçlenir. Sanat, film ve medya aracılığıyla kadınlara ses vermenin toplumsal değişimin ana bileşeni olduğuna inanıyoruz. Kadın hareketlerinin ihtiyaçlarını, seslerini ve önceliklerini temel alarak, hikâyeye anlatımı yöntemiyle bilinç yükseltici sanat ve medya projeleri üretiyoruz.

Son çalışmalardan örnekler

IMOW ve Global Fund for Women ancak iki yıldır ortak çalışıyor, fakat kadın meseleleri için daha yüksek küresel bir ses oluşturduğu-

muza ve bunun etkilerini görmeye başladığımızı inanıyoruz.

Eşitlik Tahayyülü projesi

Birleşmemizden sonraki ilk projemiz *Imagining Equality* / Eşitlik Tahayyülü adlı kitle kaynaklı finanse edilen bir sergiydi. "Kadının insan haklarının geleceği nasıl olacak?" sorusunu yönelterek dünyanın her yerinden kadınları katılımcı olmaya davet ettik. Cevap olarak 400'ün üzerinde sanat, video, hikâyeye, makale veya öneri gönderimi aldık. Bunlar arasından en anlamlı 60'ını seçtik. Küratörlerimiz kapsayıcı olmak amacıyla, önemli konuları ve genellikle duyulmayan farklı sesleri temsil eden çalışmalara öncelik verdiler.

Sissy Reyes ve Yunuen Perez'in Meksikalı Tanrıçalar projesi

Mex-tli Mexican Goddesses / Meksikalı Tanrıçalar sergisi için başvuruların çoğu, Meksikalı multimedya sanatçıları Sissy Reyes ve Yunuen Perez gibi kadın olarak kendi kişisel kimliğini ifade eden sanatçılardan geliyordu. 2007'de Avustralya'ya taşındıktan sonra, zengin kültür mirasına sahip olan Meksika'ya Avustralya'da gösterilen yapay ilgi Reyes ve Perez'i hayal kırıklığına uğratmıştı. Bu nedenle kadın göçmenlerin yeni bir ülkede yaşadığı asimilasyonun karmaşık sürecini ifade etmek için, kendi portrelerinden oluşan Meksikalı Tanrıçalar serisini yarattılar. İşleri aracılığıyla şu evrensel soruları sordular: Biz bu ülkede kimiz? Burada kadın olmak ne anlama geliyor? Meksikalı bir kadın olmak ne anlama geliyor?

Kelly McIlvenny'in Değişimin Neferleri projesi

Kimlik temasına ek olarak, bazı başvurular anne sağlığı gibi konulardan bahsediyordu. Kelly McIlvenny'in Nepal'deki anne sağlığı konusundaki gelişmelerle ilgili *Foot Soldiers of Change* / Değişimin Neferleri adlı kısa filmi gösterdik. Ülke çapında sayısı 50 binin üzerindeki toplum gönüllülerinden oluşan inanılmaz

graphic badges and shared them with us, through the power of social media, creating a rich global dialogue.

Determined

Determined presents the portraits and stories of 20 women and girls from 19 countries. It features original photographs commissioned from international photographers accompanied by first-person interviews made possible through Global Fund for Women's network of grassroots, women-led groups who are advancing women's rights in their own communities. Like Wasna. She left Baghdad fleeing an abusive husband and found shelter, safety, and legal support in Kurdistan thanks to Asuda, a local women's organization supported by Global Fund for Women working to end violence against women.

Audiences meet the women, connect with them through their stories, and learn about relatable aspects of their lives to help foster understanding and connections. For example, 16-year-old Maria Fernanda tells us she loves soccer, dancing and reading books. As part of an outreach group called "Born to Fly" she works to empower girls and to combat teen pregnancy in Nicaragua. 27% of girls in Nicaragua will become pregnant as adolescents.

We meet Asipa, who stands up for the rights of women with disabilities in Kyrgyzstan; Gözde, a young leader working to win LGBTQI rights in Turkey; and Nela, the founder of an organization for women survivors of rape in Croatia.

In addition to raising awareness of these issues, and learning about groups leading change, we offer audiences opportunities to take action, to get involved by joining us as champions for gender equality, or by making a donation.

DefendHer: Standing Together for Justice

In September 2016 we launched *Women Human Rights DefendHer*, an online art and media campaign tells the stories of amazing women who are working, often at great personal risk, to advance rights in their communities. We chose an art-driven creative approach, commissioning Peruvian activist artist Maria Maria Acha-Kutscher to create powerful graphically illustrated portraits that depict and tell the story of each woman. The campaign was simultaneously launched online and at the Association for Women in Development (AWID) Forum where 1,800 feminists gathered in Bahia Brazil and experienced the campaign first-hand.

The project was created in partnership with two sister organizations: JASS (Just Associates) and MADRE who served as part of the nominating committee. Together, we sought to represent a variety of countries, issues and voices and to be inclusive of indigenous and LGBTQI voices. We also prioritized groups whose work is timely and would benefit from increased visibility and resources through the campaign.

In Zimbabwe Melania is demanding women's rights to land ownership; in Nicaragua Leduvina is fighting violence against women; in Mexico Forces United for Our Disappeared—a group of mothers are calling for justice for their children who have been disappeared. In the Philippines Bai is defending rights to ancestral land. Audiences can sign the petition against the forced displacement of the community.

Our goal with the campaign is to raise awareness of women human rights defenders, elevate their critical work, and drive money and attention to their activism so that they can continue to do their important work free from violence and threats. Audiences

bir ağ sayesinde Nepal'deki anne ölümlerinde yüzde 75'lik bir düşüş oranı yanında, yeni doğumlardaki ölüm risklerinde ve doğumdaki komplikasyonlarda da azalma oldu. Bu gönüllülerden bazılarıyla filmde tanışma şansı var.

“Eşitlik .....dir” grafikli rozetleri

Sergilenen çalışmada kadınların hayatları, aileleri ve toplumları hakkındaki farklı görüş, fikir ve vizyonları yansıtıyor. Kadınların sesini bireysel olarak yükseltmenin ötesindeki amaç, sergi ziyaretçilerini konuyla aktif ilgilendirmek ve iletişimi web sitesinin dışına çıkarmaktı. Sergi ziyaretçileri, kendi *Equality Is / Eşitlik .....dir* grafikli rozetlerini oluşturular ve sosyal medyanın gücüyle zengin bir küresel diyalog yaratarak bizimle paylaştılar.

“Azimli” Projesi

Determined / Azimli isimli sergi, 19 ülkeden 20 kadın ve kız çocuğunun portre ve hikâyelerine yer veriyor. Uluslararası fotoğrafçıların imzasını taşıyan orijinal fotoğrafların yanı sıra, Global Fund for Women'in kendi iletişim ağı içindeki, liderliği kadınlarda olan, tabandan gelen ve toplumlarında kadın haklarını geliştiren gruplar tarafından yapılmış birinci ağızdan röportajlardan oluşuyor. Örneğin, şiddet ve taciz uygulayan bir kocadan kaçan Wasna, kadınlara yönelik şiddeti sona erdirmek için çalışan ve Global Fund for Women tarafından desteklenen yerel kadın örgütü Asuda sayesinde, Bağdat'ı terk etti, Kuzey Irak Kürdistan Özerk Bölgesi'nde barınak, güvenlik ve yasal destek buldu.

Sergi ziyaretçileri kadınlarla karşılaşılıyor, hikâyeleri üzerinden onlarla bağlantı kuruyor, birbirleriyle anlaşmalarına ve aralarındaki bağı güçlendirmeye yardım edecek olan hayatlarının ilişkilendirilebilir yönlerini öğreniyorlar. Örneğin, 16 yaşındaki Maria Fernanda futbolu, dans etmeyi ve kitap okumayı sevdiğini söylüyor. “Born to Fly” adlı destek grubunun bir üyesi olarak, Nikaragua'daki kızları

güçlendirmek ve onlu yaşlarda hamile kalınmasıyla mücadele etmek için çalışıyor. Nikaragua'daki kızların yüzde 27'si ergenlik çağlarında hamile kalıyor.

Kırgızistan'daki engelli kadınların haklarını savunan Asipa ile; Türkiye'de LGBTQI haklarını kazanmak için çalışan genç lider Gözde ile ve Hırvatistan'da tecavüze uğrayan kadınlarla çalışan bir örgütün kurucusu Nela ile tanışıyoruz.

Bu konularda farkındalık yaratmanın ve değişime yön veren gruplar hakkında bilgi edinmenin yanı sıra, sergi ziyaretçilerine toplumsal cinsiyet eşitliğinin savunucuları olarak bize katılma ya da bağış yaparak harekete geçme fırsatı sunuyoruz.

“Adalet İçin Birlikte”

Eylül 2016'da kendi toplumlarında haklarını geliştirmek için genellikle büyük kişisel risk altında çalışan muhteşem kadınların hikâyelerini anlatan online sanat ve medya etkinliği *Women Human Rights DefendHer / Kadınların İnsan Hakları - Adalet için Birlikte DefendHer*¹ çalışmasını başlattık. Sanat odaklı yaratıcı bir yaklaşım seçerek her bir kadının hikâyesini gösteren ve anlatan güçlü grafik portreler yaratmak için Perulu aktivist sanatçı Maria Maria Acha-Kutscher ile işbirliği yaptık. Sergi, hem online olarak hem de Bahia Brezilya'da 1.800 feministin toplandığı Association for Women in Development (AWID) Forumu'ndaki katılımcıların fizikî sergiyi ziyaretleriyle aynı anda başlatıldı.

Proje; iki kardeş² organizasyonun, JASS (Just Associates) ve adayları tespit etme komitesi-

1 DefendHer, İngilizce'de “savunmak” anlamına gelen “defend” ile kadın ya da kız çocukları için kullanılan ve burada “onu” anlamına gelen “her” kelimelerinin birleşmesinden oluşuyor. (Ç.N.)

2 İngilizce'de “kız kardeş” olarak anlamına gelen “sister” kullanılıyor. (Ç.N.)

can take action by signing petitions, sending #DearDefendHer messages, making donations.

Recent smaller campaigns and rapid response content features focused on the Nepal Earthquake, Women and the Refugee Crisis, and Women Demanding Progress in Middle East and North Africa.

Impact of our campaigns

- Visibility, voice, and awareness
- Advocacy actions
- Online audience and social media growth
- Major media coverage and thought leadership
- Internal News bureau
- Bi-monthly movements newsletter

Future? What next?

Looking ahead, our strategic plan continues to prioritize a focus on funding grassroots change and raising awareness and visibility in support of strong and active women's rights movements. As we further develop this new program within Global Fund for Women, priorities include:

- Awareness: continue to elevate the diverse voices of women who are too often unheard, engage audiences in women's rights, and drive new awareness of critical gender equality issues.
- Engagement: provide audiences with information and resources to become advocates; grow a pipeline of people who can be contributors, advocates, and eventually possibly donors.

- Innovation: continue to innovate with creative treatments. We plan to use art, photography, crowd-sourced content, and new and emerging multimedia platforms. A documentary film led campaign is in development.
- Expanding audiences: for example, reaching out to men and younger college-age people.
- Capacity building: social media training, communications, and digital storytelling labs for grantee partners.
- Integrate our Advocacy and Movements team: to better align our campaigns, promotions and social media work with the needs of women's movements on the ground.
- Learning, Evaluation, and Impact: Create a robust LEI Framework and learning from our impact evaluations.

While Global Fund for Women has changed with the times, the philosophy of our founders has remained: trust women. Women are the best agents of change in their communities. Giving them both voices and resources can change the world. The goal is a stronger and better resourced women's human rights movements. As a global champion for the human rights of women and girls, we are committed to getting money and attention where it will make the biggest difference in the fight for gender equality.

I would like to end where I started with the voices of women, speaking to the importance of sharing their unique voices:

Cynthia Muhonja, Kenya:

I believe in stories, and I believe if I tell my story to one person I can empower someone through my story. I believe my stories can change someone, and that person's stories can change my life.

nin üyelerinden biri olan MADRE ortaklığıyla yapıldı. Yerli halkın ve LGBTQI bireylerin seslerini de kapsayacak şekilde çeşitli ülkeleri, konuları ve sesleri temsil etmenin yollarını birlikte araştırdık. Çalışmaları güncel konuları kapsadığı kadar, bu etkinlik aracılığıyla artacak görünürlüğün ve kaynakların fayda sağlayabileceği gruplara öncelik verdik.

Zimbabve'den Melania, kadınlar için toprak mülkiyeti hakkı istiyor; Nikaragua'dan Leduvina kadınlara yönelik şiddetle mücadele ediyor; Meksika'da annelerden oluşan bir grup olan Forces United for Our Disappeared (Kayıplarımız İçin Birleşmiş Güçler), kaybedilen çocukları için adalet arıyor. Filipinler'den Bai, atalarının toprakları üzerindeki haklarını savunuyor. Sergi ziyaretçilerine, bu topluluğun zorla yerinden edilmesine karşı bir imza kampanyasına katılma olanağı da veriliyor.

Bu sergideki amacımız kadının insan hakları savunucuları konusunda farkındalık kazandırmak, bu savunucuların eleştirel çalışmalarını arttırmak, şiddet ve tehditlerden uzakta, önemli işlerine devam edebilmeleri için etkinliklerine para sağlamak ve bu kadınların çalışmalarına dikkat çekmek. Sergi ziyaretçileri, dilekçeler imzalayarak, #DearDefendHer mesajları göndererek ya da bağış yaparak bu harekete katılabilirler.

Son zamanlarda Nepal depremi, kadın ve mülteci krizi ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da durumlarının düzelmesini talep eden kadınlar gibi acil destek gerektiren küçük projeler de yaptık.

Etkilerimiz

- Görünürlük, ses duyurma ve farkındalık oluşturma
- Savunuculuk çalışmaları

- Online hedef kitlede ve sosyal medyada büyüme
- Ana medyada yer alma ve fikir liderliği
- İçeriden Haberler (Internal News) ofisi kurulması
- İki aylık eylem bülteni yayımlanması

Gelecek için sırada neler var?

Stratejik planımız, tabandan yapılan değişime fon sağlamak, güçlü ve aktif kadın hakları hareketlerini desteklemek için farkındalık yaratmaya ve görünürlük kazandırmaya odaklanmaya devam ediyor. Global Fund for Women bünyesindeki yeni programı daha da geliştirirken öncelikli konular şunlardır:

- Farkındalık: Sesi duyulmayan kadınların farklı seslerini yükseltmeye devam etmek, ziyaretçilerin kadın hakları konusunda aktif olmasını sağlamak ve eleştirel bakış açısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yeni bir bilinç oluşmasını desteklemek.
- Etkileşim: Hak savunucusu olabilmeleri için hedef kitleye bilgi ve kaynak sağlamak, katkıda bulunabilecek savunucu olabilecek ve bağışta bulunabilecek insanlardan oluşan grubu büyütmek.
- İnovasyon: Yaratıcı yaklaşımlarla yenilikler getirmeye devam etmek. Sanatı, fotoğrafçılığı, sergi ziyaretçilerinin sağladığı içerikleri ve yeni ve oluşum aşamasındaki multimedya platformlarını kullanmayı planlıyoruz. Bir belgesel filmin eşlik ettiği sergi projesi gelişme aşamasındadır.
- Hedef kitlenin büyümesi: Örneğin, erkeklere ve genç yaşta üniversitelilere ulaşmak.
- Kapasitenin geliştirilmesi: Hibe verdiğimiz gruplara sosyal medya eğitimi, iletişim ve dijital hikâye anlatımı laboratuvarları gibi olanaklar sunmak.

Global Fund for Women, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde İnsan Haklarını Koruyan Kadın Aktivistlerle Dayanışma (SOFAD) grubunu destekliyor. Global Fund for Women grantee partner Solidarity of Women Activists in Defense of Human Rights (SOFAD) in Democratic Republic of Congo.
© Michele Sibiloni

Alupo Engole Cecilia, Uganda:

It's very important [that we collect stories from women in Uganda] ... information that we got from the women has helped us to advocate for women's rights, to the donors, communities and local governments and other stakeholders. Documentation and hearing the stories of the women is at the base of our program.

Gloria Marina Icu Puluc, Guatemala:

[My husband] told me "I am happy and proud of you, because you will talk from here to there and who knows where your voice will be heard!" Not only here but it will reach many countries... for me it was a pleasure, a joy to be able to share a part of my story.

- Hak savunucusu ve eylem ekiplerimizi birleştirmek: Sergi projelerimiz, reklamlarımız ve sosyal medya çalışmalarımızın, yerel kadın hareketlerinin ihtiyaçlarıyla uyum sağlaması için daha iyi çalışmak.
- Öğrenme, Değerlendirme ve Etki: Global bağlamda tanınan güvenilir bir tüzel kimlik çerçevesi oluşturmak ve etki analizlerimizden öğrenmek.

Global Fund for Women zamanla değişirken, kurucularımızın felsefesi aynı kaldı: Kadınlara güvenin. Kadınlar, toplumlarında değişimin en iyi temsilcileridir. Onlara hem ses hem de kaynak vermek, dünyayı değiştirebilir. Hedef, daha güçlü ve daha iyi kaynak sağlanmış, kadınların insan hakları hareketidir. Kadınların ve kız çocuklarının insan hakları için küresel çapta çalışan hak savunucusu olarak, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki mücadelede en büyük farkı yaratan, para temin etme ve sorunlara dikkat çekme konularında kararlıyız.

Kadınların sesi ile yazıma başladığım gibi, gene onların benzersiz sözlerini paylaşmanın önemine değinerek yazımı bitiriyorum:

Cynthia Muhonja, Kenya:

Hikâyelere inanıyorum ve hikâyemi bir kişiye anlatırsam hikâyemle birine güç verebileceğime inanıyorum. Hikâyelerim birini değiştirebilir ve o kişinin hikâyeleri de benim hayatımı değiştirebilir.

Alupo Engole Cecilia, Uganda:

[Ugandalı kadınlardan topladığımız hikâyeler] çok önemli... kadınlardan edindiğimiz bilgiler; kadın haklarını savunmamıza, bağışçılara, topluluklara, yerel yönetimlere ve diğer paydaşlara yardım etti. Programımız, kadınların hikâyelerini belgelemeye ve dinlemeye dayanıyor.

Gloria Marina Icu Puluc, Guatemala:

[Kocam] bana "Seninle gurur duyuyorum. Çünkü buradan oraya sesleneceksin ve kim bilir sesin nerelerden duyulacak!" dedi. Sadece burada değil, birçok ülkede duyulacak... Hikâyemin bir bölümünü paylaşabilmek bana zeuk ve mutluluk verdi.

*"As a woman I have no country. As a woman
I want no country. As a woman, my country
is the whole world."*

Virginia Woolf

ASHLEY E. REMER

BEING GIRL MUSEUM

Embracing these words of Virginia Woolf from an early age, I have let them guide my life. Travelling and living in parts of the world very different from where I grew up has given me a perspective that I could only have imagined as a young girl dreaming of adventure. My feminist and humanist ideals came from those whom I listened to and read. My girlhood heroines were all in one way or another pro girl, demonstrating in a variety of ways that girls are important and have always made valuable contributions to society.

After years of travel, working in theatres and museums, researching art and history, and experiencing life as a girl, I had a convergence of purpose, a hard won epiphany. In 2009, armed with my Virginia Woolf mantra and the power of the Internet, I gave life to Girl Museum. Thanks to the World Wide Web, I did not have to decide where in the world to put a museum dedicated to girlhood and girl culture –no one place seemed more significant or more deserving than another– it could and should be everywhere. And that is our commitment to inclusion.

From the first time I began to talk about Girl Museum, I was immediately asked two

questions: "What about the boys?" and "Is it an underwear museum?" So yes, on the first question, we have been exclusively girl-focused from the start. However, this is to right the wrongs of the past. Most museums do not highlight women's contributions. Their voices are often silenced next to their male counterparts. In art museums, male artists showcase women in their works –but often, we don't know the details of these women– or even their names. Girls and girlhood are even harder to locate in these spheres, even more marginalized. So I chose to give them a voice. And for the second question, it showed me what I was up against–the expectation that "girl" is typically sexualized and minimized, especially in the context of the Internet Age.

Being grounded, yet wall-free, Girl Museum has a distinctive and inclusive approach to both being a museum and celebrating girlhood. Evolving with and within the Internet, Girl Museum is a virtual museum for exhibiting, educating and raising awareness about historic and contemporary girlhood cross-culturally. We explore and document the unique experience of growing up female and raise awareness of the realities and issues, both nature and nurture, facing girls world-

"Kadın olarak, ülkem yok. Kadın olarak, ülkem olsun istemiyorum. Kadın olarak benim yurdum tüm dünya."

Virginia Woolf

ASHLEY E. REMER

KIZ ÇOCUK MÜZESİ OLMAK

Virginia Woolf'un sözlerini erken yaşlarda benimseyerek, hayatımı bunların yönlendirmesine izin verdim. Dünyanın, büyümüş olduğum yerinden çok farklı noktalarına seyahat etmek, oralarda yaşamak; bana, macera hayalleriyle dolu genç bir kızken sadece düşleyebildiğim bir bakış açısı kazandırdı. Feminist ve hümanist ideallerimi, dinlediğim ve okuduğum kişilerden edindim. Bir kız çocuğuyken sevdiğim kahramanlar, kızların önemli olduğunu ve topluma her zaman değerli katkılarda bulunduğunu çeşitli yollarla gösteren öncü kızlardı.

Yıllar süren seyahatlerden, tiyatrolarda ve müzelerde çalıştıktan, sanat ve tarih araştırmaları yaptıktan ve bir kız çocuğu olarak hayatı deneyimledikten sonra, her ne kadar beni zorladıysa da hedeflerim bir noktada birleşti. Virginia Woolf'un her an kulağımdaki sözlerinden ve internetin desteğinden güç alarak, 2009'da Girl Museum'u (Kız Çocuk Müzesi) hayata geçirdim. İnternetin dünya çapındaki World Wide Web sistemi sayesinde; kız çocukluğu ve kız çocuklarının kültürüne adanmış bir müzenin, dünyanın neresinde oluşturulacağına karar vermek zorunda kalmadım. Hiç bir yer, bir diğerine göre daha önemli değildi veya bu müzeyi daha fazla hak etmiş

görünmüyordu. Her yerde olabilirdi ve olmalıydı. Her yerde olmak ise, bizim kapsayıcılık konusundaki katkımızdır.

Girl Museum hakkında konuşmaya başladığımdan itibaren, bana hemen sorulan iki soru vardı: "Peki, oğlan çocukları ne olacak?" ve "Bu bir iç çamaşırı müzesi mi?" Önce ilk soruya cevap: Evet, başından beri sırf kız çocuklarına odaklıydık. Bu ise, geçmişin yanlışlarını düzeltmek içindi. Müzelerin çoğu, kadınların katkılarını vurgulamıyor. Genellikle kadın sesleri, erkek meslektaşlarının yanında susturuluyor. Sanat müzelerindeki erkek sanatçılar, eserlerinde kadınları sergiliyorlar, ancak çoğu kez, bu kadınlarla ilgili bir detayı, hatta isimlerini bile bilmiyoruz. Bu alanlarda; kız çocuklarını ve kız çocukluk devresini bulmak çok daha zor, hatta bu grup daha da marjinal hale geliyor. İşte bu nedenle onlara bir ses vermeyi seçtim. Sorulan ikinci soru ise, karşı olduğum tutumu bana farkettiler: Yani "kız" çocuğunu genel olarak cinselleştiren ve küçümseyen tavırlar. Özellikle İnternet Çağı adı verilen bu devirde.

Girl Museum, temelleri sağlam, ancak duvarlarla sınırlandırılmamış bir müze olarak, hem müze olma, hem de kız çocukluğunu kutsama

wide. While girlhood is a subset of childhood and womanhood, we feel it is special enough to deserve its own space. So for the purposes of including ourselves into history, museum spaces and social consciousness, we are exclusively about girls and girlhood. However, we are inclusive with our process and content, with our team and our global community.

Our absolute requirement for an exhibition, a project, blog, post or even a tweet is to be pro-girl. How this is defined is negotiated daily, but we walk the pro-girl talk. We acknowledge that terrible things happen to millions of girls everyday, but we do not exploit or re-victimize those girls by capitalizing on their hardship or misfortune with clickbait images or pull quotes. We want to lift them up. This is a slower, but more meaningful way to make change.

In our effort to show that girlhood everywhere is something precious and vital, we have collaborated with other museums, nonprofits, and individuals. For example, *Kiwi Chicks: Girl History in New Zealand* was produced with Te Papa Tongarewa/The National Museum of New Zealand, *Girl for Sale* with the American Poetry Museum, *Celebrating Girl UP* with the United Nations Foundation, and exhibitions such as our *Heroine Quilts*, *Gamer Girl*, *Surfer Girl* and our STEM focused shows were all crowd-sourced content.

While there are many topics we have not yet addressed, such as girls in religion or body image and decoration, they are on our program. With the whole world as our country, it will take decades for Girl Museum to realize any kind of "total" inclusion in terms of our research and output. In the meantime, we will keep collaborating and promoting girlhood by all means possible.

Our exhibitions come from a variety of sources: personal interests, interns, current events, and even random emails. Several shows were sparked by individuals or organizations reaching out and saying, "Hey, it's cool what you do. This is what we do. Can we do something together?" In this and other ways our exhibitions have naturally been as inclusive as possible.

The first exhibition, *Defining Our Terms*, was written as a manifesto, to define our scope and purpose. It is deeply personal, as a culmination of my dreams and research interests, and universal, as it gives voice to the voiceless girls of art and social history. I highly recommend visiting this exhibition first to truly "get" what we are about. From the marginalized place of the girl, our exhibitions are sites to examine the images that exist and how these representations coalesce on the body and mind of the girl, young and old. Whether a specific personality, a body of projected neuroses, an allegory, a symbol or an esoteric ideal, we acknowledge her presence as both necessary and important.

At the 2010 American Museums Association conference, museum's consultant and advisor Elaine Heumann Gurian put my hand in the hand of Jon West-Bey, then director of the American Poetry Museum in Washington DC, saying, "You two should work together." And by the end of lunch, we had a project plan for *Girl for Sale*, a collaborative exhibition that interrogates and responds to the issues of girl trafficking through poetry, art and education. We wanted to shine a light on a situation that affects every corner of the globe. Yet most people think it is only a problem "somewhere else", not in their backyard. I believe being open to spontaneous creation of projects makes for the best outcomes.

özellikleriyle farklı ve kapsayıcı bir yaklaşıma sahip. İnternet sayesinde ve internet ile birlikte dönüşen Girl Museum; geçmişte ve günümüzde kız çocuk olmayı kültürlerarası sergileyen, eğitim veren ve farkındalık arttıran sanal bir müzedir. Kadın olmaya giden sürecin kendine has tecrübelerini keşfediyoruz, belgeliyoruz ve dünyadaki kız çocukları bağlamında, doğuştan itibaren varolan ya da sonradan kültür içinde ortaya çıkan olgular ve meseleler hakkında bilinçlendiriyoruz. Kız çocukluğu, kadınlığın ve çocukluğun bir bölümü olmasına rağmen, bu sürecin kendi konusal alanını hak edecek kadar özel olduğunu düşünüyoruz. Dolayısıyla kendimizi; tarihe, müze mekânlarına ve toplumsal bilinç dahil etmek amacıyla, sadece kız çocukları ve kız çocukluğu ile ilgileniyoruz. Fakat çalışma tarzımızla, içeriklerimizle, ekibimizle ve küresel çaptaki takipçi topluluğumuzla aynı zamanda da, kapsayıcıyız.

Sergilemede, projelerde, blog haberlerinde, sosyal medya notlarında kız çocuklarının tarafını tutmak mutlak önkoşulumuzdur. "Taraf tutma"nın nasıl tanımlandığını belki her gün tartışıyoruz ama kız çocukluğu konusunu tartışmayı pratikte uygulamaya da devam ediyoruz. Her gün milyonlarca kız çocuğunun korunç şeyler yaşadığını kabul ediyoruz, fakat yanıltıcı tık tuzağı görsellerle ya da sansasyonel ifadelerle, onları istismar etmiyor veya yeniden mağdur yapmıyoruz. Onları güçlendirmek istiyoruz. Bu tutum, değişim için daha yavaş, ancak daha anlamlı bir yol.

Kız çocukluğunun değerli ve son derece önemli olduğunu her yerde gösterme çabalarımız sırasında, başka müzelerle, kâr amacı gütmeyen örgütlerle ve kişilerle ortak çalışıyoruz. Örneğin, *Kiwi Chicks: Girl History in New Zealand* / Kiwi Civcivleri: Yeni Zelanda'da Kız Çocuk Tarihi konulu projeyi Te Papa Tongarewa - The National Museum of New Ze-

aland / Te Papa Tongarewa -Yeni Zelanda Ulusal Müzesi işbirliği ile; *Girl for Sale* / Satılık Kız Çocuk çalışmasını American Poetry Museum / Amerikan Şiir Müzesi ile; *Celebrating Girl UP* / Büyüyen Kız Çocuğunu Kutlama sergisini United Nations Foundation / Birleşmiş Milletler Vakfı işbirliği ile yaptık. *Heroine Quilts* / Kahramanlık Quilt'leri, *Gamer Girl* / Oyuncu Kız, *Surfer Girl* / Sörfçü Kız ve Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik - STEM'de Kız Çocukları gibi sergilerimiz ise kitle kaynağı (crowdfunding) kullanılarak hazırlandı.

Dinler ve kız çocukları, beden imgelerinde ve beden süslemelerinde kız çocukları gibi henüz ele almadığımız birçok konu olsa da, bunları da programladık. Tüm dünyayı yurdumuz olarak kabul ettiğimizden, Girl Museum'un araştırma ve faaliyetlerinin "gerçek" bir kapsayıcılığa erişmesi on yılları bulacak. Bu arada bizler, kız çocuklarıyla işbirliği yapmaya ve mümkün olan her yoldan, kız çocukluğunu yüceltmeye devam edeceğiz.

Sergilerimiz; kişisel ilgi alanlarından, stajyerlerden, güncel olaylardan ve hatta rasgele e-postalar gibi çeşitli kaynaklardan besleniyor. Bireylerin veya kuruluşların iletişime geçip "Hey, yaptığınız şey çok güzel. Bizim de yaptığımız işte tam bu. Birlikte bir şeyler yapabilir miyiz?" dedikleri çok oldu. Böyle ve benzeri yollarla, doğal olarak sergilerimiz son derece kapsayıcı oluyor.

İlk sergimiz, *Defining Our Terms* / Şartlarımızı Tanımlamak, kapsam ve amacımızı tanıtmak için manifesto olarak yazılmıştı. Benim rüyalarımın ve araştırma konularımın doruk noktası olarak hem çok kişisel; hem de sanatta ve toplumsal tarihte sesi duyulmayan kızlara ses vermesi nedeniyle evrenseldir. Ne yaptığımızı gerçekten "anlamak" için bu sergiyi öncelikli olarak ziyaret etmenizi öneririm. Sergilerimiz, kızların marjinalleştiği yerlerde

The *Heroines Quilts 1, 2 and 3* were very important for us, to create a show based on user contributions. Not only did we want to share the great girls and women of our collective childhoods with others, but also we were curious about whom our community looked up to when they were young and if they would be willing to share them. For each year, we analyze how many were famous people, literary figures or movie characters, or family members or friends. It was a pleasure to see some reoccurring heroines and reassuring that at least some girls had women in their lives, and not just celebrities, to look up to as role models.

Gamer Girl was the first exhibition that I had VERY little to do with. The subject and the approach came from our Junior Girls. It was my program developer, Tiffany Rhoades', first lead curatorial exhibition. It is one of our best and most successful shows. She had this to say about the process:

"I've aimed to tell stories straight from their source whenever possible, and to provide numerous resources for girls to get involved in the gaming community and become active participants in shaping its future. The voices in this exhibition are primarily female, but that doesn't mean we want gaming to become dominated by women. We merely want equality: equal opportunity, respect, and acknowledgement of our passion for and participation in gaming. And the way to do that is by inspiring current and future gamers with positive stories from the gaming community."

I do not game, but that this show had such a wide appeal and impact helped open my own mind to its potential.

Our current project, *52*, is our version of the BBC/British Museum's *History of the World*

in 100 Objects. We have selected 52 objects from museum collections around the world that represent girls and girlhood globally. Each week of 2017, an object is posted to our blog, creating a gallery of 52 pieces by the end of the year. Some objects belonged to girls, like a rucksack used by a girl sent on the Kindertransport to escape the Nazis, while others illustrate a theme about girlhood. A wall painting from an Ottoman harem (which was also in the *100 Objects* show, however looked at very differently) exemplifies how were girls used as commodities. Or a colonial postcard from Polynesia shows the ways girls were used as propaganda for the Empire project. This would be our most representatively inclusive show to date.

We do not perform as a typical museum in terms of aiming exhibitions at popular or revenue-generating topics or sponsors. We do not compromise for the sake of funding. Our ideas and work come from our collective, those that have chosen to be a part of our global team of Junior Girls and partners. With multiple levels of participation, we have provided opportunities to girls worldwide to gain experience with us and to help share their voices. And this is as, if not more, important that our thousands of faceless virtual visitors.

Being online, our practice has been shaped by the development of the web itself. Our capacity has grown because the resources have multiplied exponentially since we began. I could not have imagined six years ago we would ever get to use images from the Metropolitan Museum of Art or British Museum for free. Now there are hundreds of thousands of images available for our research and exhibitions.

The Internet demands we do more, faster. I first envisioned us producing two exhibitions

var olan imgeleri tartışma ve bu tasvirlerin küçük ve büyük kız çocuklarının bedenleri ve zihinleriyle nasıl bir bütün oluşturduğunu inceleme alanlardır. Özel bir karakter, öngörülmuş nevrozlardan oluşan bir vücut, bir alegori, bir sembol veya ezoterik bir ideal olması fark etmeksizin; kız çocuğunun her yerdeki varlığının hem gerekli hem de önemli olduğunu kabul ediyoruz.

2010'da yapılmış olan Amerikan Müzeler Birliği konferansında, müzecilik danışmanı Elaine Heumann Gurian benim elimi, Washington DC'deki American Poetry Museum'un o zamanki müdürü Jon West-Bey'in eline koymuş ve "İkiniz mutlaka birlikte çalışmalısınız" demişti. Öğle yemeğinin sonunda kız çocuğu ticareti sorununu; şiir, sanat ve eğitim yoluyla sorgulayan ve bu soruna tepkiyi gösteren ortak bir sergi için *Girls For Sale / Satılık Kız Çocukları* proje planımız oluşmuştu. Dünyanın her köşesini etkileyen bir duruma dikkat çekmek istiyorduk. Çünkü çoğu insan, bunun kendi arka bahçesinde değil "başka yerlerdeki" bir sorun olduğunu düşünüyor. Projelerin spontane oluşmasına açık olmanın, en iyi sonucu vereceğine inanıyorum.

Üç bölümden oluşan *Heroines Quilts 1, 2, 3 / Kahramanlık Quilt'leri 1, 2, 3* isimli proje; kulanıcı katkılarına dayalı bir sergi oluşturması açısından bizim için çok önemliydi. Kolektif çocukluklarımızdaki müthiş kızları ve kadınları başkalarıyla paylaşmak istemenin yanı sıra, toplumlarımızda gençken kimin kime hayranlık duymuş olduğunu ve bu bilgileri bizimle paylaşmaya gönüllü olup olmayacaklarını merak ettik. Her yılın sergisindeki idollerin, kaçının ünlüler veya edebi şahsiyetler, film karakterleri ya da aile üyeleri ve arkadaşlar arasından olduğunu analiz ediyoruz. Bazı kadın kahramanların tekrarlandığını tesbit etmek ve en azından bazı kız çocuklarının hayatlarındaki rol modeli kişilerin, ünlüler arasında olmayan kadınlardan da oluştuğunu görmek mutluluk verici.

Gamer Girl / Oyuncu Kızlar, benim EN az katkımın olduğu ilk sergiydi. Konu ve içerik planı Junior Girls adını verdiğimiz grup üyelerimizden geldi. Program geliştiricim Tiffany Rhoades'in küratörlük yaptığı ilk sergi oldu. Bu çalışma, en iyi ve en başarılı sergilerimizden biridir. Tiffany sürece ilişkin şunları söylüyor:

"Mümkün olduğunca kaynak kişilerin anlattığı hikâyelerle birlikte, kız çocuklarının [internetteki] oyun topluluğunun katılımcısı olmaları ve [internet oyunlarının] geleceğini aktif şekillendirme fırsatı bulabilmeleri için, onlara bol miktarda kaynak sağlamayı hedefledim. Bu sergideki sesler; öncelikle dışı cinsin sesi oldu, ancak bu; oyun dünyasında kadınların baskın olmasını istediğimiz anlamına gelmiyor. Sadece eşitlik istiyoruz: [İnternet] oyunlarına olan tutkumuz ve bu oyunlara katılabilmek için eşit fırsatlara sahip olma, saygı görme, kabul edilme. Bunu yapmanın yolu da, şimdiki ve gelecekteki oyunculara, oyun topluluğunun anlattığı olumlu öykülerle ilham vermekten geçiyor."

Ben [internette] oyun oynamıyorum; ancak bu sergi öylesine büyük bir ilgi ve etki yarattı ki, kendi zihnimin potansiyelini görmeme yardımcı oldu.

Şu andaki 52 isimli sergi, BBC ve British Museum ortaklığı ile yapılan *History of the World in 100 Objects / 100 Nesne ile Dünya Tarihi* adlı serginin, kendi oluşturduğumuz versiyonudur. Biz dünya müzelerindeki koleksiyonlardan kız çocuklarını ve kız çocukluğunu küresel olarak temsil eden 52 nesneyi seçtik. 2017 yılı boyunca her hafta, bir nesneyi blogumuzda paylaşarak yıl sonunda 52 parçalık bir galeri oluşturduk. Bazı nesnelere kız çocuklarına ait: Kindertransport [adı verilen Yahudi çocukları uluslararası kurtarma eylemi] sırasında Nazilerden kaçırılarak başka bir ülkeye gönderilen bir kız çocuğunun kullandığı sırt çantası örneğinde olduğu gibi. Di-

per year. But now we typically do three or four plus many other ongoing projects. We write less than we would for wall text and to a “web” audience. This has been a great learning curve for me and my interns—museologists or academics who rejoice in the well-crafted footnotes. But these things are out the door for our final draft. Actually we do still start very traditionally, with plenty of references and citations and pare it down towards the end. I believe in having too much and cutting back. It is the only way people will read what we have written.

I started out with the intention that we would not collect, thus this was a MAJOR difference between us and a traditional physical museum. However, this quickly changed. Artists have created works for us, and while we do not physically own the object, the image is ours. We have acquired images (primarily photographs) from private individuals that are a part of our collection. This mere act of collection changes the feeling of the museum internally. That we are including the community in a way that is hard to achieve in the virtual realm.

But we have found that donors and the funding institutions in the USA have not caught up with the concept of a virtual museum. For the most part, you still have to have a physical space that is open to the public to get a grant. Several friends who run alternative museums have been brought down by this trap of acquiring a space to get the funding, then the funds run out and they still have the bills to pay. Plus we just cannot fathom where a physical Girl Museum would be located. The team went through an exercise of deciding what factors were important for where to put our museum, if that was the plan. Everyone made strong cases for such far away and disparate places that we decided virtual was still best.

So my team and myself are all volunteers at Girl Museum. Some senior staff have been with me for six years—very dedicated and passionate individuals. They came up from our internship program, which is also an embodiment of our inclusive approach. The Junior Girls (as we call them) really put their heart and soul into their research for exhibitions, writing blogs and promoting our work. We encourage contributions and creativity and welcome the Junior Girls to bring their interests to the table and we will help them develop a project or show. I should note here that we have had two Junior Boys work with us, however their stays were short lived. We also hope to have more in the future – to bring them along with us is vital to this process of having girls’ histories recognized.

Our community is made up of individuals who have participated in our projects. This has been hard won. We are not viral and our visitors are difficult to define. While we have metrics on who actually visits the site, thousands of hits per month, those who spend time are fewer and farther between. We know more people read our site than engage with it. When we go to conferences, we find that people are using us in their classrooms. We don’t get many comments, although people send us emails. There are advantages and drawbacks to being virtual. We cannot get the visceral satisfaction of seeing people gathered, absorbed and enjoying our exhibitions. But we can provide our shows to anyone with an Internet connection.

Our living definition of inclusion is about being wide open to collaboration and to provide opportunities where there weren’t any before, be it research, discussion, expression, participation or just observation. This is being Girl Museum.

ğer nesnelere kız çocukluğuyla ilgili bir temayı resmediyor. Osmanlı haremینی temsil eden bir duvar resmi, kızların sanatta meta olarak nasıl kullanıldığını örneklendiriyor (bu eser aynı zamanda *History of the World in 100 Objects* projesinde de vardı ama farklı bakış açısıyla ele alınmıştı). Ya da Pasifik Okyanusu'ndaki Polinezya adalarının sömürge olduğu döneme ait bir kartpostal, kızların sömürgeci bir emperyal proje için, propaganda olarak kullanılış biçimlerini gösteriyor. Bu çalışma; bizim bugüne kadarki, temsil açısından en kapsayıcı sergimiz olacak.

Popüler olan veya gelir getirecek konularda ya da sponsor kazandıracak içerikli sergiler yapmak gibi açılardan bakıldığında, tipik bir müze gibi çalışmıyoruz. Finansman uğruna ödün vermiyoruz. Sergi fikirlerimizin ve emeğimizin kaynağı, Junior Girls adını verdiğimiz küresel ekibimizin ve ortaklarımızın bir parçası olmayı seçenlerden oluşan kolektifimizdir. Tüm dünyadaki kız çocuklarının bizimle birlikte deneyim kazanmaları ve seslerini duyurmaları için, birçok alanda müzemizle birlikte çalışabilmelerine fırsatlar sunduk. Bu birliktelik, yüzü görünmeyen binlerce sanal ziyaretçimiz kadar, hatta belki de onlardan daha fazla önemli.

Çevrimiçi olduğu için, çalışmalarımız web ortamındaki gelişmelere paralel olarak şekillendi. Kapasitemiz büyüdü, çünkü yola çıktığımızdan beri kaynaklarımız katlanarak arttı. Metropolitan Museum of Art'ın ya da British Museum'un koleksiyonlarındaki görselleri, ücretsiz olarak kullanacağımızı, altı yıl önce hayal bile edemezdim. Artık, araştırmalarımız ve sergilerimiz için yüzbinlerce görsele ulaşabiliyor.

İnternet, daha fazla ve daha hızlı çalışmamızı talep ediyor. Başlangıçta yılda iki sergi yapı-

cağımızı planlamıştım. Ama şimdi genellikle yılda üç veya dört sergi yapıyoruz ve bunlara ek olarak yürüttüğümüz başka projelerimiz de oluyor. Sitemizde duvar metni olarak ve "sanal" ziyaretçilere hitaben, yazabileceğimizden çok daha kısa metinler kullanıyoruz. Kısa yazmak, benim için ve iyi hazırlanmış dipnotlarla oluşan stajyerlerimiz için mükemmel bir öğrenme süreci oldu. Uzun metinleri kullanmak uygun değil. Aslında biz çalışmamıza hâlâ bol miktarda referans ve alıntı kullanarak çok geleneksel yöntemlerle başlıyoruz ve sonradan metinleri en yalın hale indiriyoruz. Çok fazla malzemeyle başlayıp, sonradan azaltmanın gerekli olduğuna inanıyorum. İnsanların yazdıklarımızı okumasının tek yolu bu.

Koleksiyon yapmayacağız niyetiyle başlamıştım. Bu da, fiziksel mekâna sahip geleneksel bir müzeyle aramızdaki BÜYÜK farktı. Ancak, bu durum hızla değişti. Sanatçılar bizim için eserler yarattılar ve biz nesneye, maddesel olarak sahip olamasak da, imgesi bizim oldu. Özel kişilerden elde edilerek, koleksiyonumuzun bir parçası haline gelen görsellerimiz (özellikle fotoğraflarımız) var. Tek başına bu koleksiyon eylemi, müzenin kendisini algılamasını değiştiriyor. Sanal alanda başarılması güç olan bir yöntemle, topluluğu müzeye dahil ediyoruz.

Bütün bunların yanında ABD'deki bağış ve finansman kurumlarının sanal müze konseptine uymadığını anladık. Hibe almak için, genel olarak, halka açık olan fiziksel bir alana sahip olmanız gerekiyor. Alternatif müze işleten bazı arkadaşlar, fon elde edebilmek için, alan edinme tuzağına düşürüldüler; ardından fonları tükendi ve şimdi halen ödemeleri gereken faturaları var. Buna ek olarak fiziksel bir Girl Museum'un nerede bulunması gerektiğine karar vermek de zor. Eğer fiziksel bir müze

Kız çocuğunun yatak odası. Helena Wallace, 2016.

Yatak odasında Girl Museum'daki önemli öğeler ve sergi referansları bulunan bu görsel, her kızın bizim grubumuzun bir üyesi olabileceğine işaret ediyor.

Girl's bedroom. Helena Wallace, 2016.

Within this bedroom are contained essential elements and exhibition references from Girl Museum. It shows how any girl could be a part of our community.

© Girl Museum

planı olmuş olsaydı, müzemizin nerede kurulması gerektiği konusunda hangi faktörlerin önemli olduğunu saptayacak bir deney için, müze ekibi çalışmalar yürüttü. Herkes, çok uzakta veya mümkünü olmayan yerler için kendi güçlü gerekçelerini dile getirdi ve sonuçta sanal ortamda kalmaya devam etmenin en iyisi olduğuna karar verdik.

Ekibim ve ben; hepimiz Girl Museum'un gönüllüleriyiz. Bazı kıdemli gönüllüler altı yıldır benimle birlikte. Bu kişiler, kendini müzeye adanmış, tutkulu insanlar. Kapsayıcı yaklaşımımızın bir uygulaması şeklinde de görülebilecek olan staj programımızdan sonra, ekibe dahil oldular. Junior Girls adını verdiğimiz bu grup, severek ve isteyerek sergiler için araştırmalar yapıyor, blog yazıları yazıyor, çalışmalarımızı destekliyorlar. Onların katkılarını ve yaratıcılıklarını teşvik ediyoruz ve Junior Girls'ün ilgilendikleri konuları dile getirmelerini memnuniyet verici buluyoruz. Proje veya sergi üretmelerinde onlara yardım ediyoruz. Bu vesile ile iki Junior Boys'un da bizimle çalışmış olduğunu belirtmek istiyorum. Ancak bizimle olan birliktelikleri kısa sürdü. Gelecekte daha fazla Junior Boys'a ulaşmayı umuyoruz. Onlarla bir araya gelmek, kız çocuklarının tarihlerinin bilincine vardığımız bu süreçte çok önemli.

Topluluğumuz, projelerimize katılan kişilerden oluşuyor. Bu zor bir kazanımdı. Viral yayılmamız yok ve ziyaretçilerimizi tanımlamak zor. Siteyi kimin ziyaret ettiği konusunda metriklerimiz olsa da, ayda binlerce tıklama arasından, sitede uzun vakit geçirenler tek tük. Bizimle etkileşime girenlerden daha fazla sayıda insanın sitemizi okuduğunu biliyoruz. Konferanslara gittiğimizde, müzemizin içeriklerinin derslerde kullanıldığını fark ediyoruz. Ziyaretçiler bize e-posta gönderseler de, çok fazla yorum almıyoruz. Sanal olmanın avantajları ile birlikte dezavantajları da var. İnsanlar bir araya gelip pürdikkat sergilerimizin keyfini çıkarırken, onları izlemenin derin memnuniyetini yaşayamıyoruz. Fakat projelerimizi internet bağlantısı olan herkese sunma olanağımız var.

İçini yaşamla doldurduğumuz kapsayıcılık tanımımız, mümkün olduğu kadar işbirliğine açık olmak ve henüz gitmemiş yerlere, fırsatlar götürmektir: İster araştırma yapmak için olsun, ister tartışmak, isterse kendini ifade etmek, ya da paylaşmak veya sadece gözlem yapmak için. İşte Girl Museum olmak budur.

MARIA PERSTEDT

AN ARENA FOR VOICES OTHER THAN THOSE PREVIOUSLY HEARD THE MOST

The Kvinnohistoriskt Museum (Museum of Women's History) in Umeå discusses perceptions of history & identity, gender & power. Our aim is to work norm-critically examining notions of what is female and male; to make visible and challenge the male normativity in museums and the male interpretive prerogative in historiography; to illustrate women's activities, experiences and place in the world; to provide people with the tools necessary to identify and understand the norms and structures that limit possibilities and choices in all aspects of life, regardless of gender- and to show that change is possible and encourage action.

"Woman/women" includes all human beings who define themselves as women. In our museum the term "women's history" is used in a global understanding. To us, history is not only a science focusing on past events; it is about patterns of behaviour, values, structures and ideas—a science of social relations. And relations between people –on an individual level or a collective level– do not stop at national boundaries.

First, some reflections about museums in the era of modernity: this is the National Museum in Stockholm, Sweden's first publicly funded

museum in the modern sense, established in 1866. Public museums are institutions of power. And they are the outcome of power structures that have evolved over hundreds of years. And as such, starting in the mid-19th century, public museums were merged with powerful ingredients such as schools and historiography, and became ideological tools with the purpose to indicate who and what is important to remember, and secondly act as spaces where norms can be made visible and staged. A successful recipe indeed!

A powerful representation of "traditional historiography" of today-alive and kicking can be seen on the cover of "All About History" from 2013. An image of society as a stage created by men, for men, where men struggle with other men. An account of wars and politics, discoveries, economics and ideas that, like a well-worn path, is shaped by men's deeds. But not all men. Preferably white, Christian and fairly well-off men. A principle of selection which has made women –half of the current and historical population of the world– almost invisible.

This type of historiography rests upon the assumption that there are two genders, male and female, separated by distinct differ-

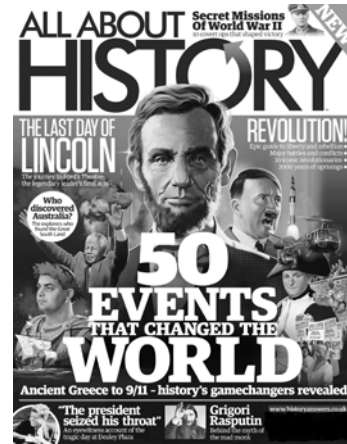
MARIA PERSTEDT

ŞİMDİYE KADAR EN FAZLA SESİ DUYULANLARIN HARİCİNDEKİLER İÇİN BİR ALAN

Kvinnohistoriskt Museum (Kadın Tarihi Müzesi); tarih ve kimlik, cinsiyet ve güç ile ilgili algıları tartışır. Amacımız; normlara eleştirel bir yaklaşımla kadın ve erkek ifadelerinin içerdiği anlamları incelemek; müzelerdeki eril normluluğu ve erkeklerin tarih yazımındaki yorumlama ayrıcalığını örneklemek, bu olgularla mücadele etmek, kadınların dünya genelindeki faal oluşlarını, deneyimlerini ve yerlerini görünür kılmak, hangi cinsiyet için olursa olsun, hayatın her alanında olanakları ve seçimleri sınırlayan kuralları, yapıları tanımlamak ve anlamak için gerekli olan araçları herkesin kullanımına sunmak ve bu değişimlerin mümkün olduğunu göstererek, eylemlere teşvik etmektir.

“Kadın veya kadınlar” ifadesi, kendilerini kadın olarak tanımlayan tüm insanları içerir. Müzimizde “kadın tarihi” kavramı, küresel bir anlayışa referans verir. Bize göre, tarih yalnızca geçmiş olaylara odaklanan bir bilim değil; davranış biçimleri, değerler, yapılar ve fikirler yani, bir sosyal ilişkiler bilimidir. Ve insanlar arasındaki ilişkiler de, ister bireysel ister kolektif düzeyde olsun, ulusal sınırlardan bağımsızdır.

Öncelikle, modern çağın müzeleri ile ilgili bazı düşüncelerimi belirtmek istiyorum:

“All About History”
kapak, 2013
cover, 2013

Stockholm'daki Nationalmuseum (Ulusal Müze), 1866'da kamusal kaynaklarla finanse edilen, İsveç'in modern anlamdaki ilk müzesidir. Devlet müzeleri, iktidar kurumlarıdır. Ve bu kurumlar, yüzyıllar boyu gelişmiş iktidar yapılarının ürünüdürler. Bu nedenle, 19. yüzyılın ortalarından itibaren bu kamu müzeleri, okul kurumları ve tarih yazımı gibi güçlü içeriklerle bütünleştirildi. Müze kurumları, kimin ve neyin hatırlanacak kadar önemli olduğunu gösteren, aynı zamanda da [geçerli] normları görünür yapma ve sahneleme işlevini içeren bir alan olarak, ideolojik araçlar haline geldiler. Gerçekten başarılı bir formül!

ences and that the male gender is of greater value. Hetero normativity is strong, man and woman are presupposed to attract each other and live together. Consequently, history books are almost completely devoid of individuals or groups that challenge these norms. The silence grows louder and louder, the farther away from the norms we wander.

This kind of traditional history is being challenged. Time has come to recount the past in a way that provides an arena for voices other than those previously heard the most. Because history has not merely “happened” to women. The significance of women in developing society is equal to that of men. But as we all know, often when we search for women in history, we are met with gaps, blank spaces, absence and silence. To find something that was never recorded, collected, acknowledged, but sorted out, “weeded”, and made invisible is very difficult. Since the 1970s there is academic research, with a point of departure other than the “white-male-middle age-position”. That is 30–40 years of research-of knowledge, the imprint of which is almost non-existent; equally in Swedish school history books and especially in popular history worldwide.

It all boils down to gender and power—which to this day remains one of the biggest democratic problems. Globally. Women have not had the same power and opportunities as men have had in the past. To shape society or their own lives. Nor do we see them having such power and opportunities today. As a consequence the goal “*to eradicate all discrimination on the grounds of gender*” is found in the UN Sustainable Development Goals 2015–2030 (17 Development Goals), adopted a year ago. All public institutions of the UN member-states must work towards the fulfilment of these goals by 2030.

The Declaration of Human Rights states that human capabilities cannot be essentialized in terms of gender, ethnicity, class etc. Nevertheless we nurture notions about history that differentiate between human beings. We are all accustomed to consuming history that is gender-discriminatory, sexist and gender-stereotyped. I often ask myself, where does the urge to use history as a means to stage slavery, violence and sexual oppression as entertainment come from?

The absence of a gender perspective in history corresponds to the absence of women’s experiences, memories, perspectives, knowledge and skills. An absence that reinforces structures of gender inequality, and is in essence a substantial democratic problem. We cannot continue accumulating deficiencies. It has to change. In that sense my museum is feministic. So, the Kvinnohistoriskt Museum is to walk beside the beaten path of “traditional historiography”. Offer new perspectives.

How do we work?

We started out with a series of three exhibitions called *A Clamoring Silence – Age, Women and History* about ideas, norms and ideals concerning women’s ageing, a good example of individuals or groups that don’t meet with the norms of traditional historiography. It was about what being an ageing woman is like in our society, which is characterized by norms regarding gender, age and sexuality.

The first exhibition presented different voices that spoke about ageing, silence and withdrawal, about resisting norms and finding independent alternatives. It included a sculpture group, an 18-woman-strong army of old ladies, entitled *Auntiness*, ex-

Günümüzün “geleneksel tarih yazımı”nın güçlü bir temsili “All About History” dergisinin 2013 yılı için hazırladığı kapakta somut olarak görülebilir. Erkekler tarafından erkekler için oluşturulmuş, erkeklerin diğer erkeklerle mücadele ettiği bir sahne olan bir toplum imgesi. Erkeklerin eylemleriyle şekillendirilen savaşların ve siyasetlerin, keşiflerin, ekonomilerin ve fikirlerin her zaman alışık olunan sunumu. Ama bütün erkekler de değil. Tercihen beyaz, Hristiyan ve oldukça varlıklı erkekler. Yani dünyanın şu andaki ve geçmişteki nüfusunun yarısını oluşturan kadınları, neredeyse görünmez hale getiren bir tercihin ilkesi.

Bu tür bir tarih yazımı; belli farklarla birbirinden ayrı, erkek ve kadın olmak üzere iki cinsiyetin varlığına ve erkek cinsiyetinin daha değerli olduğu varsayımına dayanır. Hetero normatif anlayış güçlü bir varsayımdır, birini cazip bulma ve beraber yaşamak için kadın ve erkeğin varlığını öngörür. Sonuç olarak, tarih kitapları bu normlara meydan okuyan birey veya gruplardan neredeyse tamamen yoksundur. Bu yokluk, biz normlardan uzaklaştıkça daha da artar.

Artık bu tür bir geleneksel tarihe meydan okunuyor. Şimdiye kadar en fazla sesi duyanların haricindekilere alan sağlayacak şekilde, geçmişini yeniden anlatma zamanı geldi. Çünkü tarih, kadınlar dahil olmadan, onların sadece “başına gelmiş olan” bir olay değildir. Toplumların gelişmesinde, kadınlar da erkekler kadar önemlidir. Fakat hepimizin bildiği gibi, tarihte kadınları aradığımızda; genellikle boşluklar, yazılmamış sayfalar, yokluklar ve sessizlikle karşılaşırız. Hiçbir zaman kaydedilmemiş, toplanmamış, onaylanmamış, fakat bunlara karşın ayıklanmış, “temizlenmiş” ve görünmez hale getirilmiş bir şeyi bulmak çok zordur. 1970’lerden bu yana, “orta yaşlı beyaz erkekler” haricinde kalan gruplar

hakkında akademik araştırmalar yapılmakta. Fakat 30-40 yıldır yapılan bu araştırmaların ve [ortaya çıkarılan] bilgilerin; hem İsveç okullarındaki tarih kitaplarını hem de özellikle dünya çapındaki popüler tarihi neredeyse hiç etkilemediğini gösteriyor.

Her şey, halen en büyük demokratik sorunlardan biri olmayı sürdüren toplumsal cinsiyet ve güç konularına dayanıyor. Küresel çapta. Kadınlar, geçmişte erkeklerin sahip olduğu oranda güce ve fırsata sahip olmadılar. Ne toplumu ne de kendi hayatlarını şekillendirmek için. Güce ve fırsatlara sahip olduklarını, bugün de görmüyoruz. Bu nedenle “toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığı ortadan kaldırmak” hedefi, bir yıl önce kabul edilen 2015-2030 BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (17 Kalkınma Hedefi) arasında yer almakta. BM üyesi olan ülkelerin tüm devlet kurumlarının, 2030 yılına kadar bu hedeflerin gerçekleşmesi için çalışması gerekiyor.

İnsan Hakları Bildirgesi, insanların yeteneklerinin; cinsiyet, etnik köken, sınıf vb. gibi faktörlerden bağımsız olduğunu belirtir. Buna rağmen, insanlar arasında farklılıklar gözetilen tarih kavramlarını halen beslemekteyiz. Hepimiz, cinsiyet ayrımcılığı yapan, cinsiyetçi ve basmakalıp cinsiyet rollerini benimseyen bir tarihi tüketmeye alışkınız. Köleliği, şiddeti ve cinsel zulmü, eğlence olsun diye sahnelemek için, tarihin bir araç olarak kullanılma olgusunun nereden kaynaklandığını kendime sık sık soruyorum.

Toplumsal cinsiyet perspektifinin tarihteki noksanlığı; kadın deneyimlerinin, kadın anılarının, kadınların bakış açılarının, bilgilerinin ve becerilerinin de noksanlığına teka-bül ediyor. Bu noksanlık, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini güçlendiren ve özünde önemli bir demokratik sorun. Eksiklikleri arttırmaya devam edemeyiz. Bunun değişmesi gereki-

tracts from academic research, reflections, lyric poetry, a video piece and a sound-art work especially composed for the exhibition.

A Clamoring Silence Transformed. After some months we transformed the exhibition, bringing in new perspectives and experiences—those of transgenderism. About what happens when gender norms are challenged by an older person? To that a professional photographer contributed with a portrait-series of transpersons.

We rounded off the series with *A Clamoring Silence – A Democratic Problem* adding knowledge gained from research about older lesbian women's experiences with aging.

About our experiences

So, after the first 1,5 years of activity, what are my thoughts about the challenging mission, our curatorial practices and experiences so far? As a publicly funded museum we are a part of society, a desired effect, which is reflected in our mission statement. Politics is what we do. Not party politics. But social politics, education politics, gender equality politics etc. The museum itself is a political space, to which we invite our visitors – a space where they can be political– to discuss how to organize society, how to live together, while allowing room for differences and differences of opinion.

This is about the museum NOT knowing the answers. We are not the experts; we invite experts to be the experts they are. We give them access to our open stage, in the middle of the exhibition-room. We share their expertise. Our job is to start discussions, point at dilemmas, and to facilitate formation of opinion.

The museum: much more than our exhibitions

On our stage we have met authors, academics, actors and film directors, social workers, advocates for human rights, photographers and discussed themes like: young women's experiences of everyday racism, transgenderism, women and Wikipedia, female missionaries. We have arranged lesbian breakfasts, art- and theatre performances, concerts and much more.

Acting in an area of tension between politics – museology – activism – academia is challenging. Since the museum discusses issues of gender, we often touch upon the field of identity politics. Concepts of identity: of colour, national or ethnic origin, linguistic or religious affiliation, functional disability, sexual orientation and age –and feminism constitute an arena that harbours tensions– an arena where many people claim interpretative prerogative, the debate is polarised. There are many rights and wrongs.

Gender-equality is by many people in Sweden considered as accomplished, contrary to facts and statistics. The absence of women in history-books is not considered as a matter of importance, most people have never even given it thought–so what's the point of a museum like ours? Time and again we are mocked, met with bewilderment and even disdain–being named an advocacy group for “propaganda”. Some claim that the museum imposes a burden on the municipality's budget, and that tax-payers money should be spent on other, more important things.

But mostly, we receive positive feedback from our visitors (mostly women)–which is heartwarming and encouraging. The museum-sec-

yor. Bu anlamda benim müzem, feminist bir müzedir. Kvinnohistoriskt Museum, "gele-
neksel tarih yazımı"nın aşınmış yolunun ya-
nındaki yolda yürümeyi hedefler. Yeni bakış
açıları sunar.

Çalışmalarımızdan örnekler

Müze, *A Clamoring Silence - Age, Women
and History* / Haykıran Bir Sessizlik - Yaşlılık,
Kadın ve Tarih isimli üç bölümden oluşan bir
sergi serisiyle açıldı. Bu çalışmada kadınların
yaşlanmasıyla ilgili fikirler, kurallar ve idealler
hakkında geleneksel tarih yazımının normları-
na uymayan kişi veya gruplar örnekleniyordu.
Sergi; cinsiyet, yaş ve cinselliğe ilişkin kurallar
ile karakterize edilen, yaşlanan kadının toplu-
mumuzdaki anlamı konusundaydı. İlk sergi-
de; yaşlanma, sessizlik ve kendini geri çekme
veya kurallara direnme ve beklentilerden ba-
ğımsız alternatifler bulma hakkında konuşan
farklı seslere yer verildi. Sergideki *Auntiness*
/ Teyzeler isimli, 18 heykelden oluşan güçlü
bir grup yaşlı kadına; akademik araştırmalar,
yorumlar, şiirler, video klipleri ve bu sergi için
özel olarak hazırlanmış bir ses enstelasyonu
eşlik ediyordu.

Birkaç ay sonra sergiyi, yeni bakış açıları
ve trans cinsiyetlerin deneyimleri ile geniş-
lettik. *A Clamoring Silence Transformed* /
Dönüştürülmüş Haykıran Bir Sessizlik adı-
nı verdik. Yaşlı bir kişi, toplumsal cinsiyet
normlarına meydan okuduğunda neler oldu-
ğunu inceledik ve profesyonel bir fotoğrafçı,
trans bireyleri konu edinen bir portre serisi
ile sergiye katkıda bulundu.

Üç bölümlü çalışma serisini, yaşlı lezbiyen ka-
dınların, yaşlanma deneyimleri konusundaki
araştırmadan elde ettiğimiz bilgileri ekleye-
rek tamamladık ve *A Clamoring Silence - A
Democratic Problem* / Haykıran Bir Sessizlik -
Bir Demokrasi Sorunu adını verdik.

Deneyimlerimiz hakkında

İlk 1,5 yıllık faaliyet döneminden sonra; bu
zorlu görev, küratöryel uygulamalarımız ve
şimdiye kadar kazandığımız deneyimler hak-
kındaki düşüncelerim neler? Kamu kaynakları
ile finanse edilen bir müze olarak toplumun
bir parçasıyız. Toplumun bir parçası olmak da,
arzulanan bir etki olarak misyon bildirimizde
dile getiriliyor. Politika yapıyoruz. Parti poli-
tikası değil. Fakat sosyal politika, eğitim poli-
tikası, toplumsal cinsiyet eşitliği politikası,
ve diğer politikalar. Müzenin kendisi politik bir
alan: Bu alanda, müze ziyaretçilerini politika
yapmaya, toplumun nasıl organize edilmesi
gerektiğini konuşmaya, farklılıklara ve görüş
ayrılıklarına izin vererek birlikte nasıl yaşana-
cağını tartışmaya davet ediyoruz.

Bu müze, cevapları BİLMEYEN bir müzedir.
Bizler uzman değiliz; uzmanları, uzmanlık yap-
maya davet ediyoruz. Onların, sergi salonu-
nun ortasındaki açık sahnemizde yer almasını
sağlıyoruz. Uzman oldukları alandaki bilgileri-
ni paylaşıyoruz. Bizim görevimiz, tartışmaları
başlatmak, ikilemlere işaret etmek ve görüş-
lerin oluşum sürecini mümkün kılmaktır.

Müze: Sergilerimizden çok daha fazlası

Bugüne kadar müzedeki sahnemizde; yazar-
lar, akademisyenler, aktörler, film yönetmen-
leri, sosyal hizmet uzmanları, insan hakları
savunucuları, fotoğrafçılar ile buluştuk ve
genç kadınların yaşadıkları olağan ırkçılık de-
neyimleri, trans cinsiyetler, kadınlar ve Wiki-
pedia ilişkisi, kadın misyonerler gibi konuları
tartıştık, lezbiyen kadınlarla kahvaltılı toplantı-
ları, sanat ve tiyatro performansları, konser-
ler ve daha nice etkinlikler düzenledik.

© Kvinnohistoriskt Museum

tor, nationally and internationally, show great interest and many want to be involved.

To summarize: We don't think essentialistically. Or biologically. There is no "right way" to be a woman, but many different ways. Here and now, as in the past. Nor is there "a right way" of living as a woman. The circumstances and terms of women worldwide is varied and complex. Just as there are many ways of doing gender equality or feminism. There is a need for many different women's museums.

The Kvinnohistoriskt Museum embodies the ongoing negotiation and re-negotiation of

norms—and strives to be an active part in society's never ending development. We are committed to pushing ahead on the agenda of equal dignity and rights of all human beings. Let's unite to rid ourselves of the kind of historiography that reproduces stereotypes, inequality and merely reflects the lack of gender equality in our own time! A vision that transgresses national boundaries. It is high time to mirror society as a whole. To explore new perspectives, and gain new insights and knowledge. And make a change. Nationally, internationally, globally.

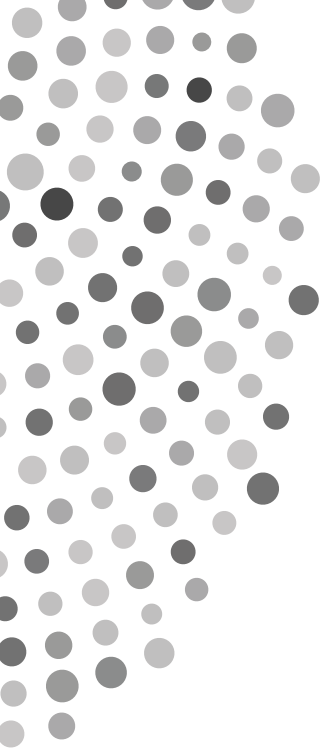
Politika, müzecilik, aktivizm ve akademik alan arasında varolan hassas dengeli ortamda çalışmak mücadele gerektiriyor. Müze toplumsal cinsiyet konularını tartıştığı için, çoğunlukla kimlik politikası alanına dokunuyoruz. Renk, ulusal veya etnik köken, anadili veya dini aidiyet, işlevsel bağlamdaki engellilik (functional disability), cinsel yönelim, yaş gibi kimlik konseptleri ve de feminizm konusu, gerginlik içeren bir arena oluşturuyor. Bu arenada, birçok insan yorumlama ayrıcalığı olduğunu iddia ediyor. Bu da tartışmaları kutuplaştırıyor. Pek çok doğrular ve pek çok yanlışlar var.

Gerçeklerin ve istatistiklerin aksine, İsveç'teki birçok insan toplumsal cinsiyet eşitliğinin başarıldığı görüşünde. Tarih kitaplarında kadınların bulunmaması, önemli bir mesele olarak görülüyor, hatta çoğu insan bu konuda düşünmüyor bile. Peki, öyleyse bizimki gibi bir müzenin anlamı ne? Müzemizle sürekli dalga geçiliyor; "propaganda" için savunuculuk yapan bir grup olarak adlandırılarak, hayretle ve hatta küçümsenme ile karşılaşıyoruz. Bazı insanlar, müzenin belediyenin bütçesine yük olduğunu ve vergi mükelleflerinin parasının daha önemli, başka şeylere harcanması gerektiği ileri sürüyorlar.

Öte yandan ziyaretçilerimizden çoğunlukla (çoğunlukla da kadınlardan) olumlu geribildirim alıyoruz. Bu içimizi ısıtıyor ve cesaret veriyor. Ulusal ve uluslararası bazda müze sektörü, büyük ilgi gösteriyor ve birçoğu da birlikte çalışmak istiyor.

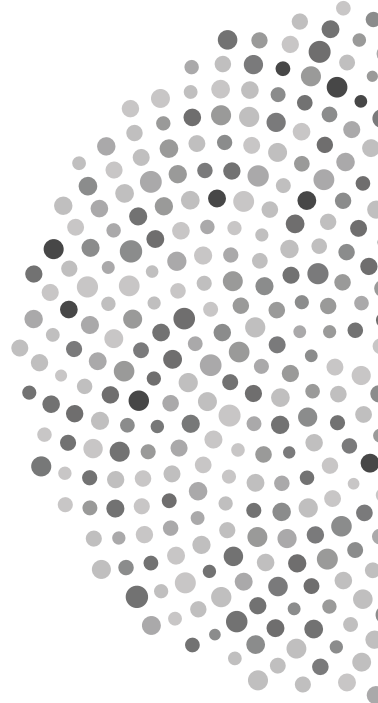
Özetlemek gerekirse: Meseleleri toplumsal cinsiyete indirgenmiş ya da biyolojik temelli düşünmüyoruz. Kadın olmanın bir "doğru yolu" yoktur. Fakat birçok farklı yolu vardır. Şimdi ve burada ve de geçmişte olduğu gibi. Aynı zamanda kadın olarak yaşamının "doğru yolu" da yoktur. Dünya genelindeki kadınların şartları ve kavramları çeşitlidir ve karmaşıktır. Tıpkı toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın ya da feminizmin pek çok yolu olduğu gibi. Pek çok farklı kadın müzesine ihtiyaç var.

Kvinnohistoriskt Museum, kuralların süredenden ve yeniden tekrarlanan müzakerelerini bünyesinde barındırır ve toplumun hep devam edecek gelişme sürecinde etkin bir rol oynamaya gayret eder. Tüm insanların eşit itibar görme ve eşit haklara sahip olma konusundaki gündemi sürdürmeye kararlıyız. Kalıplaşmış yargılarla birlikte eşitsizliği yeniden üreten ve bu haliyle de günümüzün toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yansıtmaktan başka bir işlevi olmayan tarih yazımından kendimizi kurtarmak için birleşelim! Bu, ulusal sınırları aşan bir vizyon. Toplumun bir bütün olarak yansıtmanın zamanı çoktan geldi. Yeni bakış açılarını keşfetmenin, yeni fikirler edinmenin, ve bilgilenmenin zamanı çoktan geldi. Değişimin zamanı çoktan geldi. Ulusal, uluslararası, küresel çapta.

INCLUSIVE
PEACE PRACTICES

KAPSAYICI BARIŞ KONSEPTLERİ

MINA WATANABE

INITIATIVES OF A WOMEN'S MUSEUM IN THE PERPETRATING STATE: REMEMBERING JAPAN'S MILITARY SEXUAL SLAVERY

Women's suffering erased from history

Recording and remembering the sexual violence women suffer during war and armed conflicts in a public space is always difficult. Survivors keep these horrifying experiences hidden in their bodies and in their minds. Telling what happened to them, showing the scars can cause tremendous pain, and even become a second rape for women who tell their stories. It was only in the 1990s that courageous women began to come forward and testify about what had happened to them during the war, strongly condemning the perpetrator's denials and silence, and demanding that their experiences be recorded in order to prevent recurrence. In the Asia-Pacific region, women who broke this silence were the victims/survivors of Japan's military sexual slavery system during WWII, euphemistically called the "comfort women" system.

The Japanese military and government set up brothel-like facilities or rape centres called "comfort stations" wherever its troops invaded. Until the end of the war, women were trapped in these "comfort stations" against their will. Many did not survive the war. The total number of the victims remains unknown,

as the Japanese government has never done sufficient research to find out.

Women's experiences are always underrepresented; they are too often erased from history. The system of Japan's military sexual slavery is no exception. After Imperial Japan's defeat in August 1945, Japanese people developed a collective conviction to denounce war, as is clearly written in Japan's post-war constitution. However, the majority of Japanese have only been concerned about the suffering. Soldiers remained silent about the crimes they committed or witnessed during the war, and the public was kept uninformed of Japan's wrongful acts during the war it waged in the Asia-Pacific region. Today, national history museums in Japan, including the ones in Hiroshima and Nagasaki, make almost no reference to the crimes Japanese troops committed in the Asian-Pacific areas Japan colonized or occupied. Government authorities started controlling the way the war was remembered as early as mid-1950s if not earlier. In 1981, for example, the word "aggression" in Asia was changed to "advancement", while the "anti-Japan resistance movement" was referred to as "riots". For decades now, Japan has been harshly criticized by neighbouring countries for its historical narrative.

MİNA WATANABE

SUÇLU BİR DEVLETTE KADIN MÜZESİ GİRİŞİMLERİ

JAPON ORDUSUNUN CİNSEL KÖLELİK SİSTEMİNİ HATIRLAMAK

Kadınların tarihten silinen acıları

Kadınların savaşlar ve silahlı çatışmalar sürecinde, kamusal alanlarda yaşadıkları cinsel şiddeti kayıt altına almak ve hatırlamak her zaman zordur. Hayatta kalabilenler; bu korkunç hayat tecrübelerini vücutlarında ve akıllarında muhafaza eder. Yaşadıklarını anlatmak ve yaralarının izlerini göstermek; bu kadınlar için korkunç acılara neden olabilir. Daha kötüsü, hikâyelerini anlatmak kendilerine ikinci kez tecavüz edildiği hissini verebilir. Cesur kadınlar ancak 1990'larda ortaya çıktılar ve savaş boyunca yaşadıklarına tanıklık ederek; suçluların inkârını ve sessizliğini şiddetle kınadılar. Bu tür suçların tekrarlanmasının önlenmesi için yaşadıklarının kaydedilmesini talep ettiler. Bu sessizliği bozanlar; II. Dünya Savaşı süresince Japon ordusunda konuyu örtbas etmek ve daha az trajik göstermek amacıyla, "Rahatlama İstasyonları" adı altında uygulanmış olan seks köleliği sisteminin mağduru [ve aynı zamanda bu sisteme rağmen] hayatta kalabilmiş Asya-Pasifik bölgesinde yaşayan kadınlardı.

Japon ordusu ve devleti; askerlerinin işgal ettikleri her yerde "Rahatlama İstasyonları" dedikleri, genelev benzeri tesisler ya da tecavüz merkezleri kurmuştu. Kadınlar, savaşın so-

nuna kadar bu "Rahatlama İstasyonları"nda" kendi rızaları dışında, tutsak edilmişlerdi. Çoğu kadın savaştan sağ çıkmadı. Japon Hükümeti hiçbir zaman yeterli araştırmayı yapmadığı için toplam mağdur sayısı belirsiz kaldı.

Kadın deneyimleri; her zaman daha az temsil edilir ve genellikle de tarihten silinirler. Japon ordusunun seks köleliği sistemi bir istisna değildir. Japon İmparatorluğu'nun Ağustos 1945'teki mağlubiyetinden sonra, Japon halkı, Japonya'nın savaş sonrası anayasasında açıkça yazılı olduğu gibi, savaş karşıtı olma konusunda kolektif bir tutum geliştirdi. Yine de Japon'ların çoğunluğu, sadece kendi insanların acılarına yandılar. Askerler, işledikleri ya da şahit oldukları suçlar konusunda sessiz kaldı. Halk; Asya-Pasifik bölgesindeki savaş süresince Japonların adaletsiz eylemleri konusunda bilgilendirilmedi. Hiroşima ve Nagazaki'deki müzeler de dahil olmak üzere, Japon askerlerinin Asya-Pasifik bölgesinde kolonileştirdiği ya da işgal ettiği yerlerde işlediği suçlara dair, bugün, Japonya'daki ulusal tarih müzelerinde neredeyse hiçbir referans bulunmuyor. Devlet yetkilileri 1950'lerin ortasından itibaren, hatta daha da öncesinden, savaşın nasıl hatırlanması gerektiğini kontrol etmeye başladılar. Örneğin 1981'de Asya'da "saldırganlık" kelimesi yerine "ilerleme";

Survivors broke the silence

In 1991, with the fiftieth anniversary of the end of WWII approaching, Ms. Haksun Kim from South Korea broke this long silence. She came forward and testified about her experience as a “comfort woman” after she heard that the Japanese government had denied its involvement in the sexual slavery system. It took fifty years for her to reveal the details of her experience in “comfort stations” and the lifelong effects of her suffering. Not only in Korea but in many other Asian communities, women who were known to have been “comfort women” or to have been raped by Japanese soldiers often faced ostracism, discrimination and isolation. Moreover, under the strong influence of the Cold War, many Asian governments were oppressive and undemocratic, making it even harder for women who lived in these countries to hold Japan, a foreign government, accountable.

Driven by Ms. Haksun Kim’s courageous testimony, other survivors in the Asia-Pacific region also broke their silence; survivors from North and South Korea, China, Taiwan, the Philippines, Indonesia, Malaysia, East Timor and the Netherlands have come forward and demanded reparation from the Japanese government. Responding to the survivors’ call for redress, women and men in Japan, though not as many as we would hope, have joined the redress movement and have been working to hold the Japanese government accountable for these crimes and to restore justice and dignity to the women survivors. A few historians started fact-finding research and located official documents which clearly show that the so-called “comfort stations” were established as military facilities, and that these “comfort stations” were under the Japanese military’s control. In this quarter-century, more than 800 such documents have been located in archives not only in Ja-

pan but also in countries such as the US, the UK, the Netherlands, Australia, South Korea, China and Taiwan.

In order to visualize the magnitude of Japan’s military sexual slavery system, we have made a Map of “Comfort Stations” (see picture 1). The locations of the “comfort stations” shown are based on official documents we have located, as well as the testimonies of survivors, former soldiers and witnesses. The yellow line shows the outer limit of the territory the Japanese military invaded. The map clearly shows that the practice was widespread and exercised throughout the Asia-Pacific region.

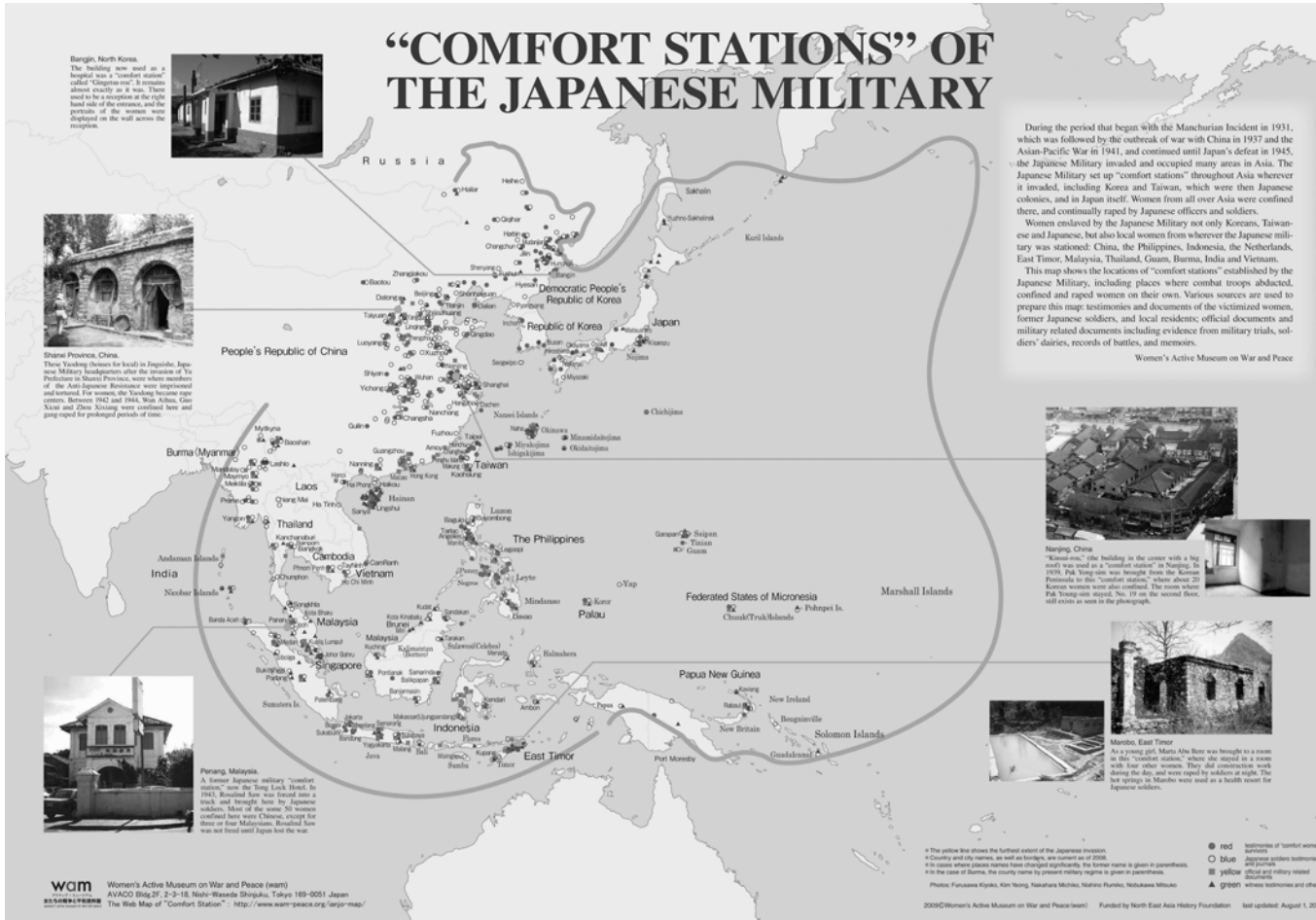
Women’s Museum in the perpetrating state

To live up to our responsibility as women of the perpetrating State, we opened the Women’s Active Museum on War and Peace (WAM) in Tokyo in August 2005, which marked the sixtieth anniversary of Japan’s defeat. The museum is supported by donations from people in Japan and abroad. WAM is a small private museum, specifically focusing on the history of Japan’s military sexual slavery system, and sexual violence in war and conflict situations throughout the world.

The initial impetus behind WAM was to preserve the documents from the “Women’s International War Crimes Tribunal on Japan’s Military Sexual Slavery”¹ held in Tokyo, 2000. The “Women’s Tribunal” was a people’s court held by global civil society to end impunity for violence against women in conflict situations. The women’s tribunal made clear not only the damage suffered but also who were responsible for the Japanese military’s crimes

---

1 For the final judgement of the tribunal, please see: www.vawwrrac.org/war_crimes_tribunal (4 September 2017) www.internationalcrimesdatabase.org/Case/981/The-Prosecutors-and-the-Peoples-of-the-Asia-Pacific-Region/ (4 September 2017).

Resim 1 // Picture 1
Japan ordusunun kurmuş olduğu "Rahatlatma İstasyonları" // Japan's military "Comfort Stations"

"Japonya karşıtı direniş hareketi" yerine de "ayaklanmalar" ifadesi kullanılıyordu. Komşu ülkeler, Japonya'yı bu tarih anlatısı nedeniyle, onlarca yıldır sert şekilde eleştirmektedirler.

Hayatta kalanların sessizliğı bozuşu

II. Dünya Savaşı'nın sona erişinin 50. yıldönümü yaklaşırken, Güney Koreli Haksun Kim bu uzun sessizliğı 1991'de bozdu. Haksun Kim Japon Hükümeti'nin, seks köleliğı sistemindeki rolünü reddettiğini duyduktan sonra ortaya çıktı ve seks kölesi olarak yaşadıkları konusunda tanıklık yaptı. "Rahatlama İs-

tasyonları"nda yaşadıklarını ve hayat boyu devam eden acılarını, detaylarıyla anlatabilmesi ancak 50 yıl sonra mümkün olabilmişti. Sadece Kore'de değil birçok Asya topluluğunda, Japon askerlerinin tecavüz ettiği ve "seks kölesi" olarak çalıştırıldığı bilinen kadınlar sıklıkla toplum dışına itildiler, ayrımcılığa uğradılar, yalnızlıkla baş başa bırakıldılar. Dahası, Asya'daki birçok devletin, Soğuk Savaş'ın büyük etkisinin olduğu baskıcı ve anti-demokratik yönetimleri yüzünden, bu ülkelerde yaşayan kadınlar için yabancı bir devleti, yani Japonya'yı sorumlu ilan etmek daha da zordu.

© Women's Active Museum on War and Peace (WAM)

of sexual slavery during WWII. Now we keep the documents accumulated during the three years of preparation, as well as records of the outcome of the tribunal, in our library.

Where to establish WAM and what to display in it—everything was a challenge. Most military “comfort stations” were set up in war areas abroad. Objects related to the “comfort women” system, such as personal effects or photos of the survivors from that time period were unavailable for display, as most of the victimized women were abandoned in war areas and barely managed to make it home after the war. There was also the issue of privacy. In order not to add to their suffering, it was essential for the museum to receive permission from survivors to include their stories in our exhibitions.

Inclusive exhibitions in limited space

After three years of preparation, WAM was established in a small corner of a building in Tokyo. Because it was also to serve as a centre for activism, it had to be in a convenient area in Tokyo. Acquiring a space in central Tokyo big enough to present a full picture of the system of sexual slavery, as well as preserving testimonies and evidence from nine countries all at once was financially impossible. Therefore, instead of one big permanent exhibition, featured exhibitions were planned focusing on each country, highlighting the specific characteristics of the suffering during and after the war in each region, along with thematic exhibitions.

Haksun Kim'in cesur şahitliğinden etkilenecek, Asya-Pasifik bölgesindeki ülkelerde yaşayan hayatta kalabilmiş diğer kadınlar da sessizliklerini bozdu. Kuzey ve Güney Kore'de, Çin'de, Tayvan'da, Filipinler'de, Endonezya'da, Malezya'da, Doğu Timor'da, Hollanda'da sağ kalabilmiş kadınlar ortaya çıktı ve Japon Hükümeti'nden tazminat talep ettiler. Sağ kalabilmiş kadınların özür çağrılarına yanıt olarak, Japonya'daki kadınlar ve erkekler, umduğumuz kadar çok sayıda olmasa da, telafi etme hareketine katılarak Japon Hükümeti'ni bu suçlardan sorumlu tutmak, adaleti tesis etmek ve hayatta kalan kadınların itibarlarının iadesi için çalıştılar. Delil sağlamak üzere birkaç tarihçi araştırmalara başladı ve adına sözde "Rahatlama İstasyonları" denen yerlerin, askerî tesisler olarak kurulduğunu ve bu "Rahatlama İstasyonları"nın Japon ordusunda yönetildiğini ispatlayan resmi belgeler buldular. Bu konuyla ilgili çeyrek asırlık zaman süresi için, sadece Japonya'nın arşivlerinde değil, aynı zamanda ABD, İngiltere, Hollanda, Avustralya, Güney Kore, Çin ve Tayvan gibi ülkelerin arşivlerinde de 800'den fazla belge bulunmaktadır.

Japon seks kölelik sisteminin boyutunu anlayabilmek için, "Rahatlama İstasyonları"nın bir haritasını hazırladık (Resim 1). "Rahatlama İstasyonları"nın işaretmiş yerleri; kendi bulduğumuz resmi belgelerle birlikte, hayatta kalabilenlerin, eski askerlerin ve tanıkların ifadeleri esas alınarak oluşturulmuştur. Haritadaki sarı çizgi, Japon askerlerinin işgal ettikleri bölgenin sınırını gösteriyor. Bu belge; "Rahatlama İstasyonu" adı verilen sistemin tüm Asya-Pasifik bölgesinde yaygın olduğunu ve pratikte uygulandığını açıkça ortaya koyuyor.

Suçlu bir devlette kadın müzesi

Suçlu bir devletin kadın vatandaşı olarak, sorumluluklarımızın hakkını vermek için, Japonya'nın mağlubiyetinin 60. yıldönümünde,

Ağustos 2005'te, Women's Active Museum on War and Peace'i WAM (Savaş ve Barışa Dair Aktif Kadın Müzesi) Tokyo'da açtık. Müze, Japonya'dan ve yurtdışından başlı yapan kişilerce destekleniyor. WAM; Japon ordusunun seks köleliği sisteminin tarihi konusuyla birlikte, tüm dünyadaki savaş ve çatışma durumlarında yaşanan cinsel şiddete bilhassa odaklanan özel müze statüsü olan küçük bir kurumdur.

WAM'in kuruluşundaki en önemli itici güç, 2000 yılında Tokyo'da yapılan "Women's International War Crimes Tribunal on Japan's Military Sexual Slavery"¹ (Japon Ordusunun Cinsel Kölelik Sistemi Konulu Uluslararası Savaş Suçları Kadın Mahkemesi) sürecinde oluşan belgeleri arşivlemektir. "Kadın Mahkemesi"; çatışma durumlarında kadınlara yönelik şiddetin cezadan muaf olma durumunu sona erdirmek için küresel bağlamda bir araya gelen sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulmuş bir halk mahkemesiydi. Kadın Mahkemesi; sadece yaşanan acıları değil, aynı zamanda II. Dünya Savaşı sırasında Japon ordusunun seks köleliği suçunun sorumlularını da ortaya çıkardı. Kütüphanemizde şimdi üç yıllık hazırlık sürecinde toplanmış olan belgeleri ve ayrıca mahkemenin sonuç kayıtlarını arşivliyoruz.

WAM'in nerede kurulacağı ve neyi sergileyeceği meselesi zor bir konuydu. Askerî "Rahatlama İstasyonları"ndan çoğu, başka ülkelerdeki savaş bölgelerinde kurulmuştu. "Seks köleliği" sistemine ilişkin, o süreçten hayatta kalanların özel eşyaları ya da fotoğrafları gibi nesnelere ulaşamadığı için sergilenemiyor.

¹ Mahkemenin sonucunda verilen kararları içeren belgeler için bkz: www.iccwomen.org/wigjdraft1/Archives/oldWCGJ/tokyo/ (4 Eylül 2017)
www.internationalcrimesdatabase.org/Case/981/The-Prosecutors-and-the-Peoples-of-the-Asia-Pacific-Region/ (4 Eylül 2017)

During the past eleven years, fourteen special exhibitions have already been carried out (see table 1). Seven have focused on specific countries/areas, while the other seven have been thematic exhibitions. WAM plans to eventually feature all the affected countries/areas. The planning of thematic exhibitions depends on the political situation or the expectations of society at large. For example, in 2007, when Prime Minister Shinzo Abe denied the involvement of the military in the forcible recruitment of “comfort women,” a special exhibition entitled “A ‘Comfort Women’ Primer for Middle School Students” was held in response. This was an exhibition especially for beginners (like Mr. Abe), clarifying the Japanese military’s purpose in setting up “comfort stations”, the patterns and structure of the “comfort

women” system, and testimonies of survivors from each country/area.

Presenting a victim as a whole person

The testimonies and stories told by survivors are the most important component of each exhibition. Most survivors were forced into sexual slavery at an age when they would be more appropriately referred to as girls than women. Before becoming victims of the Japanese military, some had happy lives, surrounded by family and friends, while others dreamed of escaping a life of poverty. The method of abduction or recruitment differs: some were deceived with promises of good jobs by brokers, while others were forcibly taken away by soldiers in the midst of battles. They were then plunged into a nightmare of

Table 1: The content of special thematic exhibitions

- (1) *All About the Women’s International War Crimes Tribunal* (Aug.-Nov. 2005)
- (2) *Yayori Matsui: Her Life and Work* (Dec. 2005–Apr. 2006)
- (3) *Abandoned Far From Home: Korean “Comfort Women”* (Apr.-Nov. 2006)
- (4) *Women Living Through War: The Case of East Timor* (Dec. 2006–May 2007)
- (5) *A “Comfort Women” Primer for Middle School Students* (June 2007–May 2008)
- (6) *When Japanese Soldiers Came: Wartime “Comfort Stations” and Mass Rape in China* (June 2008–June 2009)
- (7) *Testimony and Silence – Former soldiers facing up to their crimes* (July 2009–June 2010)
- (8) *Ten years since the Women’s International War Crimes Tribunal : Women’s Voices Change the World* (July 2010–June 2011)
- (9) *The Lolas Stand Up: from the Ravaged Islands of the Philippines* (July 2011–June 2012)
- (10) *The Military Does Not Protect Women: Okinawa, Japan’s Military Comfort Stations and Sexual Violence by the US Military* (June 2012–June 2013)
- (11) *Testimonies of Taiwanese “Comfort Women”: How Ah-mas were turned into Japanese* (July 2013–June 2014)
- (12) *A “Comfort Women” Primer for Middle School Students Plus* (July 2014–June 2015)
- (13) *Under the Glorious Guise of “Asian Liberation” :Indonesia and Sexual Violence under Japanese Military Occupation* (July 2015–June 2016)
- (14) *Battlefield from Hell: Japanese “Comfort Stations” in Burma Tracing the Footsteps of MUN Ok-ju* (July 2016–June 2017)

Çünkü mağdur kadınların çoğu savaş alanlarında bırakıldı ve ancak çok azı savaştan sonra evine geri dönebildi. Ayrıca özel hayatın gizliliğine saygı gösterme konusu da vardı. Müze için, hayatta kalabilen kadınlardan hikâyelerini sergilerimizde sunma izni istemek, onların acılarına daha fazla acı eklememek nedeniyle önemli bir şarttı.

Sınırlı alanda kapsayıcı sergiler

WAM üç yıllık hazırlıktan sonra Tokyo'da bir binanın küçük bir bölümünde kuruldu. Burası aynı zamanda bir eylem merkezi olarak da hizmet vereceği için, Tokyo'nun uygun bir bölgesinde olması gerekiyordu. Tokyo'nun merkezinde, seks köleliği sisteminin tüm içeriğini sunabilecek ve dokuz ülkeden toplanmış tanıklık ifadelerinin ve kanıtların arşivlenmesi-

ne olanak verecek kadar büyük bir alan sahibi olmak, finansal olarak imkânsızdı. Bu nedenle bir sürekli büyük sergi yerine, savaş sırasında ve savaştan sonraki süreçte her bölgedeki acının karakteristik özelliklerini vurgulayacak tek tek ülkelere odaklı, tematik geçici sergiler yapılması planlandı.

On bir yıl boyunca, on dört, ondört geçici sergi gerçekleştirildi (Tablo 1). Bunların yedi tanesi belirli ülkelere ve bölgelere odaklanırken, diğer yedisi tematik sergilerdi. WAM, zaman içinde "seks köleliği" sisteminden etkilenen tüm ülkeler ve bölgeler konusunda sergiler hazırlamayı planlıyor. Tematik sergiler, siyasal duruma ya da toplumun beklentilerine bağlı olarak hazırlanıyor. Örneğin 2007'de, Başbakan Shinzo Abe "seks kölelerinin" orduya zorla dâhil edildiklerini reddedince, "Ortaokul

Tablo 1: Özel temalı sergilerin içerikleri

- (1) Uluslararası Savaş Suçları Kadın Mahkemesi'ne Dair Her Şey, Ağustos-Kasım 2005
- (2) Yayori Matsui: Yaşamı ve Çalışmaları, Aralık 2005-Nisan 2006
- (3) Evden Uzak ve Unutulmuş: Koreli "Seks Kölesi" Kadınlar, Nisan-Kasım 2006
- (4) Savaşla Yaşayan Kadınlar: Doğu Timor Örneği, Aralık 2006-Mayıs 2007
- (5) Ortaokul Öğrencileri İçin "Seks Kölesi" Okuma Kitabı, Haziran 2007-Mayıs 2008
- (6) Japon Askerler Geldiğinde: Savaş Zamanında "Rahatlama İstasyonları" ve Çin'de Toplu Tecavüzler, Haziran 2008-Haziran 2009
- (7) Tanıklık ve Sessizlik - Eski Askerler Suçlarıyla Yüzleşiyor, Temmuz 2009-Haziran 2010
- (8) Uluslararası Savaş Suçları Kadın Mahkemesi'nin 10. Yıldönümü: Kadınların Sesi Dünyayı Değiştirir, Temmuz 2010-Haziran 2011
- (9) Lola'ların Ayaklanması: Filipinlerin Mahvolmuş Adalarından, Temmuz 2011-Haziran 2012
- (10) Ordu Kadınları Korumaz: Okinawa, Japon Ordusunun "Rahatlama İstasyonları" ve ABD Ordusunun Cinsel Şiddet uygulamaları, Haziran 2012-Haziran 2013
- (11) Tayvanlı "Seks Köleleri"nin Tanıklıkları: Ah-mas nasıl Japon oldu?, Temmuz 2013-Haziran 2014
- (12) Ortaokul Öğrencileri İçin "Seks Kölesi" Okuma Kitabı - Geliştirilmiş İçerik, Temmuz 2014-Haziran 2015
- (13) "Asya'nın Kurtuluşu" Adı Verilen Görkemli Kılıf: Endonezya ve Japon Ordusunun İşgali Altında Cinsel Şiddet, Temmuz 2015-Haziran 2016
- (14) Cehennem Savaş Alanından: Burma'daki Japon "Rahatlama İstasyonları", MUN Ok-ju'nun Ayak İzlerini Takip Ederken, Temmuz 2016-Haziran 2017

constant rape at the hands of Japanese soldiers. Some endured this for a few days or months, while others were trapped for years. After Japan was defeated, they were released. Some returned home, others stayed in the areas where they had been taken; for nearly all, a life of struggle against poverty, disease and alienation from the community began. Then, in the 1990s, they broke their long silence. In WAM in order for visitors to encounter each survivor's individual life, we make "testimony panels" for each survivor in the exhibition. The panels are written in the first person in order to give visitors the feeling that they are listening to her testimony. "Testimony panels" show the role of sexual violence in her whole life, from before the war, to her experiences as a "comfort woman," and on through the post-war years when she broke her silence.

One of the most impressive demands from a survivor from South Korea, Kang-Dok-yung, was "we would like to see who was responsible for Japan's system of military sexual slavery." In the case of rape and other forms of sexual violence, attention is invariably focused on the victims. Victims are asked to give a detailed account of what happened to them, and after their private lives are thoroughly investigated, they often become the targets of ridicule and condemnation. The survivors were raped by numerous soldiers, but they do not know who made the system. In our small museum, we have a permanent corner exhibition showing ten high-ranking military officials who were responsible for the system of Japan's military sexual slavery, including Emperor Hirohito. These are the officials who were identified as responsible for Japan's military sexual slavery system at the Women's Tribunal in 2000. We also make "testimony panels" for former soldiers who have talked openly about their memories of "comfort stations" and other wartime experi-

ences, hoping that this will help prevent war from ever happening again. Unfortunately, however, soldiers showing remorse are rare. Therefore we have also held exhibitions showing joyful accounts of using "comfort station" in the memoirs of former soldiers, juxtaposing these accounts with the survivors' testimonies in order to show how differently the same event can be remembered, and how it looks from the perpetrators' point of view.

Making connections between the past and the present

Exhibitions at WAM always try to connect the "comfort women" issue to the general issue of sexual violence in current armed conflicts, often perpetrated by military personnel. Connecting past and present will help visitors understand that the "comfort women" issue is not just a part of history, but is an on-going human rights issue.

For example, the special exhibition on East Timor focused not only on Japan's "comfort women" system, but also on the sexual violence perpetrated by the Indonesian army during the struggle for the independence of East Timor. Another example is Okinawa, Japan, where sexual violence by U.S. military forces stationed in Okinawa still continues. The Okinawan islands were the only area in Japan where an appalling ground battle occurred during WWII. Deployed to the islands in 1944, the Japanese military immediately set up "comfort stations", bringing local or Korean women to serve. More than 140 Japanese military "comfort stations" have been identified on these small islands. Even after the war, the suffering of Okinawan women did not end. The U.S. forces occupied the islands and U.S. soldiers raped countless local women. Though Okinawa was returned to Japan in 1972 after 27 years under U.S. administrative control, U.S. military bases still

Öğrencileri İçin 'Seks Kölesi' Okuma Kitabı" isimli özel bir sergi hazırlandı. Bu sergi, Japon ordusunun "Rahatlama İstasyonları" nı kurma amacını, "seks kölesi" sisteminin kurallarını ve yapısının açıklayan, her ülkede ve bölgede hayatta kalabilen kadınların tanıklıklarını içeren, özellikle (Bay Shinzo Abe gibi) başlangıç seviyesindeki kişilere hitap eden bir sergiydi.

Mağduru bütün kimliğiyle sunmak

Hayatta kalabilenlerin tanıklıkları ve anlattıkları hikâyeler her serginin en önemli bileşenleridir. Hayatta kalabilenlerin çoğuna; seks köleliğine maruz kaldıkları yaşlarda, kadın yerine kız çocuğu denmesi daha uygun olur. Japon ordusunun mağduru olmadan evvel; bazıları aileleri ve arkadaşları ile mutlu yaşarken, diğerleri de yoksul hayattan kurtuluşun hayalini kuruyorlardı. Kaçırmanın ya da iş almanın yöntemleri değişiklik gösteriyordu: Bazıları araçları tarafından iyi iş vaatleri ile aldatılmışken, diğerleri savaşların ortasında askerler tarafından kaba güç kullanılarak kaçırılmıştı. Ondan sonra da Japon askerlerinin sürekli tecavüz kâbusunun içinde kalmışlardı. Bazıları için bu durum birkaç gün ya da birkaç ay sürerken, diğerleri yıllarca hapis kaldılar. Japonya yenilgiye uğradıktan sonra, özgür bırakıldılar. Bazıları evlerine döndü, diğerleri götürüldükleri yerlerde kaldı; neredeyse hepsi için, yoksulluk, hastalık ve toplumda ötekileştirilmelerle dolu bir hayat başladı. Sonra, 1990'larda, uzun sessizliklerini bozdular. WAM'daki sergilerde ziyaretçilerin, her sağ kalabilmiş kadının bireysel yaşamıyla karşılaşabilmesi için, her bir kadına "Tanıklık Panosu" hazırlıyoruz. Panoların ziyaretçilere felaketzedeyi dinliyormuş hissini verebilmesi için, metinler birinci ağızdan yazılıyor. "Tanıklık Panolarında" cinsel şiddetin kişinin hayatının tamamındaki rolü; savaştan önceki zaman dilimi, "seks kölesi" sürecindeki deneyimleri ve savaştan sonra sessizliğini bozduğu ana kadar geçen süreler kapsamında gösteriliyor.

Hayatta kalabilmiş kadınların en etkileyici taleplerinden biri Güney Koreli Kang-Dok-yung'den gelmişti; "Bizler Japon ordusunun seks köleliği sisteminde kimin sorumlu olduğunu öğrenmek istiyoruz." Tecavüz konusunda ve cinsel şiddetin diğer şekillerinde, ilgi devamlı olarak mağdurlara odaklıdır. Mağdurlardan başlarına gelenleri, detaylarıyla anlatmaları istenir. Özel hayatları etrafıca incelendikten sonra da, genellikle alayların ve kınamaların hedefi olurlar. Hayatta kalabilenler, birçok askerın tecavüzüne uğramıştı, fakat bu sistemi kimin kurduğunu bilmiyorlardı. Küçük müzemizde, İmparator Hirohito da dâhil olmak üzere; seks köleliği sisteminin sorumluluğunu taşıyan, Japon ordusunun yüksek rütbeli on askerî yetkilisini tanıtan bir kalıcı sergi bölümü vardır. Bu şahıslar; 2000 yılındaki Kadın Mahkemesi'nde Japon ordusundaki seks köleliği sisteminden sorumlu olduğu kanıtlanmış yetkililerdi. Ayrıca eski askerlerin; aynı şeylerin tekrar yaşanmasına engel olacağını umarak açıkça anlattıkları "Rahatlama İstasyonları"ndaki anılarını ve savaş sırasındaki diğer deneyimlerini kapsayan "Şahitlik Panoları" da yapıyoruz. Ne yazık ki, pişmanlığını gösteren askerlerin sayısı fazla değil. Bu yüzden eski askerlerin, "Rahatlama İstasyonları" nı kullanmanın eğlenceli taraflarını anlatan anılarını; mağdurların ifadeleriyle yanyana koyarak, aynı hadisenin farklı olarak nasıl hatırlanabileceğini ve suçluların bakış açısından konunun nasıl görüldüğünü anlatan sergiler de yapıyoruz.

Geçmiş ve şimdi arasında bağlantılar kurmak

WAM'daki sergiler her zaman "seks köleleri" sorununu; genel olarak günümüzdeki silahlı çatışmalarda sıklıkla ordu mensupları tarafından uygulanan cinsel şiddet sorununa bağlamaya çalışır. Geçmiş ile şimdiyi birbirine bağlamak, ziyaretçilerin "seks köleleri" sorununu, sadece geçmişin bir parçası olarak de-

occupy large areas of Okinawa, and rape continues at the present time. The exhibition entitled "The Military does not Protect Women" showed how both the Japanese and U.S. militaries abused women instead of protecting them.

Network of "Comfort Women" museums in Asia

At present, four museums on Japan's military "comfort women" have been established in South Korea, two in China, small one in the Philippines, and a new one will be established in Taiwan in December 2017. The "comfort women" museum movement will spread throughout the victimized countries mainly because the survivors are dying while the Japanese government continues its denials. Although in 1993 it acknowledged the involvement of the Japanese military in establishing and controlling "comfort stations", the Japanese government stub-

bornly denies that "comfort women" were sex slaves, claiming that no official military documents have been found that indicate forcible recruitment. We share materials and ideas in order to resist this revisionism, and our concrete solidarity and collaboration also help to build mutual trust. I believe reconciliation to be understood as a process, rather than a purpose.

When we opened our museum eleven years ago, we discussed how to deal with revisionists and right-wingers. What should we do if they storm into WAM to destroy our panels? We decided that even if they do destroy our panels, we will remake the panels the following day. Never again will we let them erase women's experiences from history. It is a struggle to preserve the memory of sexual crimes committed by the military of one's own country, but remember we must, for that is our responsibility to the future.

ğil, süregiden bir insan hakları sorunu olduğunu anlamalarına yardım eder.

Örneğin; Doğu Timor konulu özel sergi sadece Japonya'nın "seks köleleri" sistemine odaklı değildi. Sergi aynı zamanda Doğu Timor'un bağımsızlık mücadelesi sırasında, Endonezya askerleri tarafından uygulanan cinsel şiddete de odaklıydı. Başka bir örnek de Japonya'dan. Okinawa'da üslenmiş ABD askerlerinin uyguladığı ve halen de devam etmekte olan cinsel şiddettir. Okinawa adaları; Japonya'da II. Dünya Savaşı'nda dehşet verici bir kara muharebesinin yaşandığı tek yerdi. 1944'de ordular adada üslandıkları zaman, Japon ordusu yerel ve Koreli kadınları hizmet etmeleri için getirerek derhal "Rahatlama İstasyonları" kurmuştu. Bu küçük adalarda, 140'tan fazla Japon askerî "Rahatlama İstasyonu"nun bulunduğu saptandı. Savaştan sonra bile Okinawalı kadınların acıları sona ermedi. ABD güçleri adaları işgal etti ve Amerikan askerleri sayısız Okinawalı kadına tecavüz ettiler. 27 sene boyunca ABD yönetiminde tutulduktan sonra, Okinawa 1972'de Japonya'ya iade edildiye de, ABD askerî üsleri hâlâ Okinawa'nın büyük bir bölgesini kapsıyor ve tecavüzler günümüzde de devam ediyor. "Ordu Kadınları Korumaz" isimli sergide, hem Japon hem de Amerikan askerlerinin, kadınları korumak yerine nasıl istismar ettikleri gösterildi.

Asya'daki "seks köleleri" müzeleri iletişim ağı

Japon ordusunun "seks köleleri" sistemi hakkında günümüzde, biri Güney Kore'de,

ikisi Çin'de ve küçük bir tanesi de Filipinler'de olmak üzere dört müze kurulmuş durumdadır. Yeni bir müze de 2017 Aralık ayında Tayvan'da kuruluyor. Japon Hükümeti inkârını hâlâ sürdürmeye devam ederken, mağdurlar da yaşamlarını yitirmekte oldukları için; "seks köleleri" müze hareketi, kasten mağdur edilmiş ülkelerde özellikle yayılmaya devam edecek. 1993'te, Japon ordusunun "Rahatlama İstasyonları"nın kuruluşuna ve denetimine katkısı olduğu kabul edilmiş olsa da, Japon Hükümeti "Rahatlama kadınları"ın seks köleleri olduğunu inatla inkâr ediyor ve kadınların zorla toplanıp getirildiklerini gösteren hiçbir resmî askerî belgenin bulunmadığını söylüyor. Bu revizyonist tutuma direnmek için, malzemelerimizi ve fikirlerimizi paylaşıyoruz; somut dayanışmamız ve işbirliğimiz de [diğer ülkelerin kadınlarıyla] aramızda güven oluşmasına yardım ediyor. Uzlaşmanın bir amaç olmaktan çok, süreç olarak anlaşılması gerektiğine inanıyorum.

On bir yıl önce müzemizi açtığımızda, revizyonistler ve sağıcılarla nasıl başa çıkacağımızı tartışmıştık. Panolarımızı tahrip etmek için WAM'a saldırırlarsa, ne yapmalıydık? Tahrip ettiklerinde, panolarımızı ertesi gün yeniden yapma kararını aldık. Bu kişilere kadınların yaşadıklarını, tarihten silmelerine bir kez daha asla izin vermeyeceğiz. Kişinin kendi ülkesinin ordusu tarafından işlenen cinsel suçların kayıtlarını tutması; mücadele etmeyi gerektirir. Fakat hatırlamamız, mutlaka gereklidir. Hatırlamak, bizim gelecek karşısındaki sorumluluğumuzdur.

*"What is important is not who wins,
but that nobody loses."*

Alev Ebüzziya Siesbye

MERAL AKKENT

APPRECIATING EACH OTHER'S CULTURAL HERITAGE

REWRITING WOMEN'S HISTORY

Women's Museum Istanbul (İstanbul Kadın Müzesi - IKM) is a city women's museum. In every society there are those who form identities and those that conform to the identities established. IKM intends to be an identity forming factor in the city. In the context of the city's women's history the museum's intention is to open up new fields of thought and action. How can the concept of collective identity be filled with new content? How can foundations be laid for a way of communication between the city's inhabitants that respects each affiliation and sense of belonging? How can we realize mutual appreciation of each other's cultural heritage? How can an inclusive concept of women's history be put into concrete practice in a museum? How can history be presented as a continuous process without omitting periods neglected by official history writing? IKM was opened to seek answers to these questions.

History forms the city. The city forms the city museum. Of course, this interaction is influenced by official history writing, as well. Although the following view is not accepted for political and ideological reasons, society in Turkey, as in all other countries in the world, comprises people of various ethnic, religious

and cultural backgrounds as well as sexual orientations. However, the idea of a uniform collective identity negatively influences the quality of the lives both of those who advocate this ideology and those who are affected by it; and it is detrimental to social peace. IKM with its intention to be a social peace project was designed to give one possible answer to the question of how the city's history should be presented. In the process of designing it various aspects were reflected, discussed and finally found their realization in its design: the foundation of a museum, women's history, inclusion, social peace, collective identity and how all this could be used in a museum.

Nearly 3000 years of the city's women's history in the past and its continuation in the present which we are writing today offer attractive opportunities to re-form the idea of a collective identity using an inclusive method. The concept of the permanent exhibition of IKM aims at combining these two histories, the one written in the past and the one we are writing today. In order to realize this, the museum makes us meet women who have enriched the city's cultural and artistic life by opening up new ways of thinking and acting. It makes communication possible be-

*"Önemli olan kimin kazandığı değil,
kimsenin kaybetmemesidir."*

Alev Ebüzziya Siesbye

MERAL AKKENT

KÜLTÜREL MİRASLARIMIZI KARŞILIKLI SAHİPLENMEK

KADIN TARİHİNİ YENİDEN YAZMAK

İstanbul Kadın Müzesi (İKM), bir kent kadın müzesidir. Her toplumda kimlik oluşturanlar ve oluşturulan kimliğe uyanlar vardır. İKM, kentte kimlik oluşturanlardan olmayı öngörüyor. Kent kadın tarihi bağlamında yeni düşünce ve eylem alanları yaratmayı amaçlıyor. Kolektif kimlik kavramı yeni bir içerikle nasıl doldurulabilir? Her aidiyete saygı duyararak aramızda iletişim sağlayacak bir temel nasıl oluşturulabilir? Kültürel miraslarımızı beğeniyle ve karşılıklı olarak gerçekten nasıl sahiplenebiliriz? Kadın tarihine kapsayıcı bir prensiple bakmak, müzede somut olarak nasıl uygulanabilir? Resmi tarihin görmezden geldiği dönemleri de dahil ederek, zaman olgusu tarih sunumunda kesintisiz bir süreç olarak nasıl kullanılabilir? İKM bu sorulara cevap aramak için açıldı.

Tarih, kenti şekillendirir. Kent ise, kent müzesini. Bu etkileşimi, tabii ki resmî tarih oluşturma çabaları da etkiler. Siyasal ve ideolojik nedenlerle kabul edilmese de; Türkiye toplumu da tıpkı dünyadaki diğer tüm ülkeler gibi, farklı etnik, dini, kültürel gruplar ve cinsel yönelimli insanların toplamıdır. Tek tip kimlik modeli; hem bu ideolojiyi savunanların, hem de bu ideolojiden etkilenenlerin yaşam kalitesine ve toplumsal barışa zarar veriyor. İKM, bir

toplumsal barış projesi olma talebiyle "kentin tarihi nasıl sunulmalıdır?" sorusuna olası cevaplardan birini vermek için tasarlandı. Bu tasarıda; müze kurumu, kadın tarihi, kapsayıcılık, toplumsal barış, kolektif kimlik gibi kavramların nasıl bir arada kullanılabileceğinin yolları düşünüldü, tartışıldı ve uygulandı.

Kolektif kimlik kavramını; kapsayıcı yöntemle dönüştürmek için İstanbul'un 3000 yıla yaklaşan geçmişteki kadın tarihi ve bugün bizlerin de yazmaya devam ettiğimiz kadın tarihi süreci cazip fırsatlar sunuyor. İKM'nin sürekli sergisinin konsepti, bu iki tarihi birleştirmeyi amaçlıyor. Bunu yapmak için kentin kültür ve sanat yaşamını düşünce ve eylemleriyle zenginleştirmiş, yolaçıcı kadınlarıyla buluşturuyor. Aynı kenti paylaşan kültürler, toplumsal cinsiyetler ve nesiller arası iletişimi mümkün kılmak istiyor. Müzenin geçici sergileri ise, İstanbul kent kadın belleğini oluşturan tüm diğer konuları kapsıyor.

Sürekli serginin konsepti; "büyük büyük büyükannelerimiz", "İstanbullu olmak", "hemşehri" ve "biz" gibi kavramlar hakkında yeniden düşündürüyor. 810 doğumlu dünyanın bilinen ilk kadın bestecisi Konstantinopolü Kassia ile, 1600'lerin sonunda yaşamış ve bi-

tween cultures, genders and different generations who share the city. The temporary exhibitions of the museum deal with all other issues that form women's memory in the city of Istanbul.

The permanent exhibition throws a new light on such concepts as "Our great-great-great-grandmothers", "Being a citizen of Istanbul", "Our fellow citizen", and the "Us". When you meet -on the same site- the world's first women composer, Kassia, born in 810, the first Muslim woman known to be a composer, Reftar Kalfa, who lived at the end of the 17th century and Ayşe Tütüncü, born in 1960, Turkey's first woman jazz composer, who combines different fields of music, you realize that women's history continues to happen, even today. It makes you feel that you are a part of this history, and meeting a fellow countrywoman you can identify with in the depth of time can be a thrilling experience.

The museum is created as a meeting point for different tastes, for different interests; it is a field where people can meet and develop a new understanding of "Us", who otherwise, maybe because of a different biography, perhaps due to pressure from the neighborhood, might not have an opportunity to come together. New experiences are waiting in the museum, likewise for those who are only interested in classical Turkish music and those who are not interested in it at all, for those for whom the history of Istanbul begins in 1453 (the start of the city's Ottoman history), for those, for whom only 1923 counts (the beginning of the republican era) and for those who go back to the 7th century BC (the time shortly after the foundation of the city).

It is very difficult to break up established thought patterns. But a new experience, which we make in an unexpected way, can widen our focus.

IKM offers an alternative to the concept of uniform collective identity as presented in official (i.e. nationalist!) history writing. For our museum collective identity includes a process of common new experiences. These new experiences are created by making aspects visible which were defined by official history writing as belonging to the "Other" and therefore neglected. Enriching the city's women's memory by making all identities visible means forming an alternative collective identity. In its work IKM makes no difference between ethnic, religious or cultural affiliations, it does not draw a sharp border between the period of the Ottoman Empire and the times of the Republic, instead it tries to establish a dialogue with the help of biographies of women who were born in Istanbul or spent some time of their lives there and enriched the memory of the city's women. It attributes value to the cultural heritage of all women of the city. The expression "all women of the city" means, before all, that it makes those visible who are regarded as "non-existent" in women's history. In the museum the contributions to history by the women of the city are seen as an inseparable whole and the museum enables us to reconsider our views of past and present.

In its work, IKM defines women's history as a shared field of experiences by all (women). Women's history is something we are all part of and we continue to write together. This understanding is a chance for us to question the borders between each other erected by official history which teaches us that there is a difference between the "We" and the "Others".

I want to demonstrate how the idea that women's history is a field shared by all women is put into practice, using one of our temporary exhibitions as an example: In 2014, we celebrated the 100th anniversary of Women's University in Turkey. On this oc-

linen ilk Müslüman kadın besteci Reftar Kalfa'yla ve eserlerinde farklı müzik alanlarını kaynaştıran Türkiye'nin ilk kadın caz bestecisi 1960 doğumlu Ayşe Tütüncü'yle aynı alanda karşılaşmak, kadın tarihinin bu gün de yazılmaya devam ettiğine işaret ediyor. Hepimizin bu tarihin bir parçası olduğunu hissettiriyor, tarihin derinliklerinde keşfettiğimiz bir hemşehrimiz bizi heyecanlandırıyor.

Müzedede birçok beğeniye, birçok ilgi odağına yer olması; belki farklı geçmişler, belki mahal-le baskısı nedeniyle başka türlü buluşma olanağı olmayan insanların İKM'nin içerikleri vesilesiyle birbirine bağlanmasının oluşturduğu yeni bir "biz" alanı yaratıyor. Sadece klasik Türk müziğiyle ilgilenenleri veya hiç ilgi duymayanları, İstanbul'un tarihini Osmanlı İmparatorluğu'yla 1453'ten veya Türkiye Cumhuriyeti'yle 1923'ten itibaren başlatanları veya İ.Ö. 7. yüzyılda Bizans İmparatorluğu'nun kuruluşuna kadar geri gidenleri, İKM'de yeni deneyimler bekliyor.

Var olan düşünce kalıplarını yıkmak çok zor. Ama beklenmedik bir şekilde parçası haline geldiğimiz yeni bir deneyim, ilgi odağımızın genişlemesine, yeni düşüncelere de yol açabiliyor.

İKM; resmî tarihin milliyetçi tek tip kolektif kimlik kavramına alternatif bir kolektif kimlik kavramı sunuyor. Müzenin alternatif kolektif kimlik anlayışı; resmî tarihin "öteki" olarak tanımladığı ve görünmez yaptıklarını görünür yaparak yeni bir deneyim sürecini hep birlikte yaşamayı içeriyor. Kent kadın belleğindeki tüm kimlikleri görünür yaparak, kent kadın belleğini zenginleştirmeyi, alternatif kimlik oluşturmak olarak tanımlıyor. Müzenin çalışmalarında; etnik, dinî ve kültürel aidiyet ayrımı olmaksızın ya da Osmanlı İmparatorluğu, Cumhuriyet devri sınırlaması yapılmaksızın, İstanbul'da doğmuş ya da yaşamının bir kısmını bu kentte geçirerek, İstanbul kent ka-

dın belleğini zenginleştirmiş biyografilerle diyalog sağlanıyor. Kentin tüm kadınlarının kültürel miraslarına değer veriliyor. "Kentin tüm kadınları" ifadesi öncelikle; kadın tarihinde yok sayılanları görünür yapmayı içeriyor. Kentin kadınlarının; kadın tarihine katkılarını birbiriyle ilişkili bir bütün olarak göstermek; geçmişe ve günümüze bakışımızı gözden geçirmemizi sağlayacak bir alan açıyor.

İKM'nin çalışmaları kadın tarihini; kadınların aynı deneyimleri paylaştıkları bir alan olarak tanımlıyor. Hepimizin bir parçası olduğu ve her an birlikte yazmaya devam ettiğimiz kadın tarihini; geleneksel tarihin bizlere "öteki" olduğunu öğrettikleri ile aramızdaki sınırları sorgulama aracı olarak kullanıyor.

Kadın tarihini paylaşılan bir alan olarak pratikte nasıl uyguladığımızı, müzenin bir geçici sergisi örneğinde açıklamak istiyorum: 2014 yılında Türkiye'de kadınların üniversitede 100. yılını kutladık. Sabancı Üniversitesi Toplum-sal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi ile işbirliği yaparak bu önemli yıldönümü vesilesiyle "Akademide Toplumsal Cinsiyet Eşitliği - Uluslararası İyi Örnekler Sempozyumu"nu düzenledik. İKM, bu önemli jübile için "Kadınların Üniversitede 100 Yılı" konulu bir sergi hazırladı. Bu sergide kadınların yüksek eğitim hakkını elde etme mücadelesi belgelendi. Sergide aynı zamanda kadın akademisyenlerin geçmişteki ve günümüzdeki öğretim ve idari kariyerlerinden örnekler verildi. Bu örnekler; tarih yazımında alışıldığı şekilde, sadece etnik Türk ve Müslüman akademisyen kadınlardan oluşmuyordu. Kapsayıcı konseptimiz doğrultusunda; Türkiye'nin ve dolayısıyla Türkiye akademiyasının kültürel çeşitliliği sergiye yansıtılmıştı.

Serginin Rum, Ermeni, Musevi, Kürt kökenli ziyaretçileri; ait oldukları etnik veya dini grubun akademiadaki varlığının (tarihteki varlığının) unutulmaması nedeniyle, çalışmanın

casation we organized –in cooperation with the Gender and Women’s Studies Center of Excellence at Sabancı University– an international symposium entitled “*Gender Equality in the Academia: Best Practices*”. Additionally, IKM prepared for this anniversary an exhibition entitled “*100 Years of Women’s University*”. This exhibition documented the struggle to obtain the right to higher education for women, and also gave examples of teaching and administrative careers of female academics in past and present. Unlike customary in official history writing not only ethnic Turks or Muslims were presented as examples. Aiming at an inclusive concept, the exhibition reflected the cultural diversity of Turkey and consequently Turkey’s academia.

Visitors of Greek, Armenian, Jewish or Kurdish origin, visiting the exhibition, made notes in the visitor’s book, saying the inclusive concept of the exhibition had impressed them, because the presence of members of their ethnic and religious groups in the academia (and in history) had not been forgotten. These notes show that such visibility is not a usual practice in cultural life in Turkey. The names of people, especially of deceased ones, presented in the exhibition gave rise to talks amongst members of guided tours. Memories were refreshed.

The exhibition, for quite a number of visitors, was not only good for the brain, but also for the soul. If women’s history is written without marginalizing, without neglecting certain groups and individuals, without forgetting the forgotten ones, if past, present and future is looked at, being conscious of this, important opportunities arise to establish social dialogue and peace, which is so very necessary now and always. Shared fields provide room for communication. Women’s history is one of these fields.

Creating opportunities to talk with each other

IKM was born due to an urgent need. In Turkey’s feminist debate it was criticized that women of different ethnic, religious and cultural groups were not aware of the existence of each other’s history. There was a demand for a women’s history that would provide for more communication amongst each other.

Before talking about this critical process in Turkish women’s history I want to draw your attention to the fact that the term “women’s museum”, in Turkey, was first used by a group of feminist women at an arts project organized for the International Women’s Day as early as on 8 March 1988. An exhibition entitled “*Temporary Modern Women’s Museum*” curated by Nakiye Boran was organized in Istanbul. The emphasis in the title was on “temporary”, because the museum (i.e. the exhibition) was opened for one day only. On this single day at this museum, installations were made of casual objects belonging to women’s everyday lives; emphasis was laid on the invisible labor of women and conditions of womanhood left to be lived in secret. This action was an important event of the second wave of the feminist movement in the Turkey of the 1980s.

As the movement accelerated, it was also possible to discuss the visibility of cultural, ethnic and religious identities in the 1990s. In the 2000s various cultural and ethnic groups such as Muslims, Kurds, Armenians, Circassians and Jews did research on their own women’s history and results were published. But despite the many publications and developing discussions and even the feeling that we as women have –for generations– shared the same geography, the same history, the same streets, the same food, the same pains as women, we did not yet have the experi-

kapsayıcı konseptinden etkilendiklerini sergi defterine not ettiler. Bu notlar, aslında Türkiye'nin kültür yaşamında böyle bir görünür-lülüğün alışlagelen bir uygulama olmadığına işaret ediyordu. Sergiyi gezdirdiğimiz grup-larda, sergide yer alan, özellikle şimdi artık yaşamayan isimler bağlamında sohbetler oluştu. Anılar tazelandı. Sergi, birçok ziyaret-çinin, beyninden ziyade ruhuna iyi gelmişti. Ötekileştirmeden, gözardı etmeden ve unu-tulanları hatırlayarak yazılan bir kadın tarihi ve bu tarih bilinciyle geçmişe, şimdiye ve de geleceğe bakmak; şimdi ve her zaman çok ih-tiyacımız olan toplumsal diyalog ve toplumsal barışın tesisi için önemli fırsatlar sunuyor. Paylaşılan alanlar iletişim sağlıyor. Kadın tarihi de bu alanlar arasında.

Birbirimizle konuşma fırsatı yaratmak

İKM acil bir ihtiyaç nedeniyle doğdu. Türkiye'deki feminist tartışmalarda farklı etnik, dinî ve kültürel gruplardaki kadınların birbir-lerinin tarihlerinin varlığından haberdar ol-maması eleştiriliyordu. Ve aramızda daha çok konuşmamızı sağlayacak bir kadın tarihi talep ediliyordu.

Türkiye kadın tarihindeki bu eleştirel süreç-ten bahsetmeden önce "kadın müzesi" ifade-sinin, Türkiye'de ilk kez bir grup feminist kadın tarafından 8 Mart 1988 Dünya Kadınlar Günü için organize edilen bir sanat projesi için kul-lanıldığını hatırlatmak istiyorum. İstanbul'da Nakiye Boran küratörlüğünde "Geçici Mo-dern Kadın Müzesi" isimli bir sergi gerçek-leştirilmişti. "Geçici Modern Kadın Müzesi" ifadesinde vurgu "geçici" sözcüğündeydi. Çünkü müze (yani sergi) sadece bir gün için açılmıştı. Bir günlük bu müzede, kadınların gündelik hayatlarında yer alan nesnelere oluşun enstelasyonlarla, görünmeyen kadın emeğine vurgu yapılıyor ve gizli yaşanmak durumunda bırakılan kadınlık hallerine dikkat çekiliyordu. Bu aksiyon, Türkiye'de 1980'lerin

ikinci dalga feminist hareketinin önemli et-kinliklerinden birisiydi. İkinci dalga feminist hareketin verimli ortamında, 1990'lı yıllarda kültürel, etnik, dinî kimliklerin görünür-lülüğü konusundaki tartışmaların başlaması da mümkün oldu. 2000'li yıllarda ise artık Müslüman, Kürt, Ermeni, Çerkes, Yahudi gibi farklı kültürel, dinî ya da etnik gruplar, kendi kadın tarihleri konularında araştırmalar yapıyorlar ve yayımlıyorlardı. Ama bunca yayına ve gelişen tartışma ortamına rağmen ve hat-ta kendimizi nesillerdir aynı coğrafyayı, aynı geçmiş, aynı sokakları, aynı yemekleri, aynı acıları paylaşan kadınlar olarak hissettiğimiz halde, henüz ortak ve kapsayıcı konseptli bir kadın tarihini paylaşma deneyimimiz ve be-cerimiz yoktu.

Bu çalışmalardan; Ermeni kadın tarihi konu-sunda 2006 yılında Lerna Ekmekçioğlu ve Melisa Bilal derlemesiyle çıkan "*Bir Adalet Feryadı*" isimli kitap, Türkiye'deki kadın tarihi araştırmacılarına sorduğu sorularla, İKM'nin "Nasıl bir kadın müzesi" olmalı konusunu dü-şünme sürecinde çok önemli rol oynadı (Ek-mekçioğlu/Bilal 2006).

Kitap; okuyucularını Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşamış ve kadın haklarıyla ilgili talepleri gündeme getirip, bu hakların elde edilmesi için dernekler, gazeteler kurmuş, romanlar, öyküler, şiirler yazmış beş öncü Ermeni feminist kadın yazarla buluşturuyordu. Ama bunca entellektüel ve eylemsel üretimlerine rağmen, bu beş Osmanlı Ermeni aktivistin hepsi unutulmuştu. Bu kitapla tekrar hatırlandılar.

Kitabın sonsözü "*Osmanlı ve Türkiye Kadın Hareketi Hakkındaki Tarih Yazımında Türk veya Müslüman Olmayan Kadınlar - Bir Yokluğun Anatomisi*" başlıklı analizdi. Yazıda, Türkiye'deki feminist tarih araştırmaların-da, arşivlerde, müzelerde Türk ve Müslüman olmayan kadınların neden ve nasıl yok sayıl-

ence and the skill to provide a common and inclusive concept of history which could be shared by all women.

Amongst the studies of the time, the book "*Bir Adalet Feryadı*" (A Cry for Justice), on the history of Armenian women, published by Melisa Bilal and Lerna Ekmekçioğlu in 2006, with its questions to the researchers of women's history in Turkey, played an important part in our reflections about what kind of women's museum we were envisaging (Ekmekçioğlu/Bilal 2006).

The book presents five leading Armenian feminist writers, who lived at the time of the Ottoman Empire, brought up demands for women's rights, and in their struggle to obtain these rights founded associations and newspapers, wrote novels, short stories and poems. But in spite of all this intellectual and activist productivity, these five Ottoman Armenian activists were all forgotten. In the book they were remembered again.

The epilogue of the book is an analysis entitled "*Non-Turkish and non-Muslim women in the historiography of the Women's Movement in the Ottoman Empire and Turkey - An Anatomy of Non-Existence*". The article analyses how and why in Turkey in feminist history studies, in archives and museums non-Turkish and non-Muslim women were seen as "non-existent", why their stories were not told and how they were, consequently, forgotten. (Ekmekçioğlu 2006:327-340).

When we say that in the women's history of Turkey non-Turkish and non-Muslim women were forgotten, we must take into account that in the history of Turkey Turkish and Mus-

lim women were also forgotten¹. But non-Turkish and non-Muslim women were completely ignored in Turkey's women's history. This being so there was an urgent need of an alternative concept to be applied, one that raised visibility of all women in Turkey.

Against this background the defining ideas of the concept of IKM was to contribute to social peace by providing an alternative to a way of history writing which ignores diversity and uses a narrow and biased perspective to produce a uniform picture of society. There are quite a number of ways to show opposition. The concept of IKM is one of them. To produce an alternative means "actively showing what we want". Showing what we want and dream of by way of producing an alternative is a way of acting quite different from talking about what we don't want. And it is more effective. To talk about "acceptance of diversity and respect for difference" is not more than a stale and meaningless phrase, if it is not put into practice. IKM is a project reflecting and experimenting on how -in the presentation of women's history- diversity must be realized in practice.

Seeking for answers

Museums are "family albums" giving answers to the question of who we are, at the same time giving strength and creating concepts of identity. IKM tries to find the answer to the

---

1 cf. an important case of **not** remembering:
On 17-18 November 2012 the Istanbul Metropolitan Municipality organized a workshop to collect ideas for a City Museum. In the 79-page meeting report the word "woman" was mentioned only once in context of "Events" under "different groups" in a single line. I quote an extract: "... *designing programs for ... women, children, for disadvantaged groups.*" The same sentence is repeated under the heading "Additional Expressions" on p.57. Istanbul City Museum Workshop Report, 2012, p.21 and p.57. www.academia.edu/21476827/%C4%B0stanbul_Kent_M%C3%BCzesi_%C3%87al%C4%B1%C5%9Ftay_Raporu (Access 21.09.2017)

dıkları, hikâyelerinin neden anlatılmadığı ve dolayısıyla nasıl unutuldukları inceleniyordu (Ekmekçioğlu 2006:327-340).

Türkiye kadın tarihinde, Türk ve Müslüman olmayan kadınlar unutuluyorlardı. Türk ve Müslüman kadınlar da Türkiye tarihinde unutuluyorlardı¹. Ama Türk ve Müslüman olmayan kadınlar; Türkiye kadın tarihinde tamamen yok sayılıyorlardı. Öyleyse Türkiye'deki tüm kadınların görünürlüğünü pratikte uygulayacak alternatif bir konseptte acil ihtiyaç vardı.

Kadın tarihinde çeşitliliği yok sayan, dar ve yanlı bakış açısıyla toplumun yansıtılışını tektipleştiren tarih yazımına alternatif olmak, toplumsal barışa katkıda bulunmak İKM'nin konseptini belirleyen düşünceler oldu. Muhalef olmanın birçok yolu vardı. İKM'nin konsepti de bunlardan birisi oldu. Alternatif üretmek demek, neyi istediğimizi "yaparak" göstermek demektir. Alternatif üretmek istenen ve hayal edileni göstermek, neyi istemediğimiz hakkında konuşmaktan çok farklı bir eylem çeşididir. Ve daha etkilidir. "Çeşitliliği kabul etme ve farklılıklara saygı" ifadesi, pratikte uygulanmadığı zaman kalıplaşmış ve içi boş bir ifadeden öteye gitmiyor. İKM, kadın tarihi sunumunda, çeşitliliğin pratiğe nasıl uygulanması gerektiğini düşünme ve deneme projesidir.

1 "Unutma" konusunda önemli bir örnek: İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 17-18 Kasım 2012 tarihleri arasında İstanbul Kent Müzesi projesi için fikir toplamak amacıyla yapılmış olan Kent Müzesi Çalıştay'ının 79 sayfalık toplantı notlarında "kadın" sözcüğü, planlanan kent müzesi bağlamında sadece bir kez "Etkinlikler" başlığı altında ve "farklı gruplar" tanımı içinde tek bir satırda geçiyor. Bu satırı alıntılıyorum: "... kadınlar, çocuklar, dezavantajlı gruplar için katılımcı müze programları tasarlanması." Aynı cümle s. 57'de "Ek İfadeler" başlığı altında tekrar ediliyor. İstanbul Kent Müzesi Çalıştay Raporu, 2012, s.21 ve s.57. www.academia.edu/21476827/%C4%B0stanbul_Kent_M%C3%BCzesi_%C3%87al%C4%B1_%C5%9Ftay_Raporu (Erişim 21.09.2017)

Cevap aramak

Müzeler "Biz kimiz?" sorusuna cevap veren ve aynı zamanda güç ve kimlik kavramlarının üretildiği "aile albümleri"dir. İKM, "Biz kimiz?" sorusuna kadın tarihiyle cevap arıyor.

İKM'nin konsepti, Türkiye'deki feminist kadın tarihi araştırmalarının verimli ortamında oluştu ve birbirinden ayrı duran "kadın tarihleri" nasıl birlikte okunabilir, kadın tarihinde milliyetçi söylemin sınırları dışında bir konsept nasıl yaratılabilir, Türkiye için kapsayıcı bir kadın tarihi modeli nasıl sunulabilir, İstanbul'un kadın tarihinde konuşulmayan konular nasıl dile getirilebilir gibi sorularla şekillenmeye devam etti.

Bu sorulara cevap aramak; "biz" sözcüğünün içeriğini yeniden tanımlamak anlamına geliyordu. "Biz" sözcüğüne yeni bir anlam atfetmek, bizim elimizdeydi. İKM, tam da bunu yapmalıydı ve yaptı. Her dönemdeki ve her kültür grubundaki kadın seslerinin yer aldığı, kadın tarihindeki her katkının ayırım yapılmadan onurlandırıldığı ve bugünkü yaşamımızdaki etkileri nedeniyle, geçmişteki her kadın çabasının özenle hatırlandığı bir Türkiye kadın tarihi hedefliyoruz. Böyle bir kadın tarihi ise ancak her kentte bir kadın müzesi olmasıyla sağlanabilir. Bu nedenle İKM'yi aynı zamanda diğer kentleri esinlendiren, model vasfı olan bir proje olarak da düşünüyoruz.

Müze, 2 yıllık hazırlık sürecinden sonra 25 Eylül 2012 tarihinde sanal bir müze olarak kuruldu. İKM'nin ziyaretçileri sürekli sergide; farklı kültür ve sanat kategorilerindeki biyografi sayfalarında tanıtılan kişilerle ilgili belgeselleri veya sinema filmlerini izleme, bu biyografiler hakkındaki basın haberleri, bilimsel makaleleri ve araştırmaları okuma ya da biyografilerin anılarına düzenlenmiş sergileri ve diğer etkinlikleri gezme, yapmış oldukları

question “Who are we?” by looking at the history of the women in the city.

The concept of IKM was formed in the productive atmosphere of feminist research on women’s history in Turkey and has been shaped further by addressing questions such as how separate women histories can be read together, how a concept of women’s history can be developed that goes beyond the limits of nationalist rhetoric, how an inclusive model of women’s history can be presented for Turkey and how we can speak about topics that are not spoken about in Istanbul’s women’s history.

To seek answers to these questions meant redefining the content of the word “us.” It was in our own hands to ascribe a new meaning to the “Us”. It was the job of IKM to do this and it did the job. We stand for a women’s history of Turkey, in which the voices of women of every period and every cultural group are heard, in which the contribution of women to history are appreciated without discrimination, and efforts of women in the past are carefully remembered because they have an effect on our present lives. Such an idea of woman’s history can, however, only be achieved if there is a women’s museum in every city. Therefore, we think, IKM can be an inspiring model for other cities.

Our museum was founded on 25 September 2012 as a virtual museum, after a spell of two-years of preparation. In the permanent exhibition the visitors of IKM find biographies of women of different cultural and artistic backgrounds, they can watch documentaries and films about the women presented, read news about them in the press, in scientific articles and research papers, have the opportunity to visit exhibitions and other activities to commemorate the women in the exhibition, study their works of art or listen

to their compositions. The information on the biography sites of the permanent exhibition is permanently updated. We have taken care that on the introductory pages of every woman’s biography an account of her life is given in her own words. First hand texts convey the impression to the visitor that she (or he) personally meets the woman she (or he) wants to get to know.

IKM also organizes temporary exhibitions. Links to this works can also be found on the museum’s website. The exhibitions themselves are first shown at various cultural sites in Istanbul. After this, they are given to universities, schools or public cultural institutions as a permanent loan to be shown there.

The “entrance door to the museum” is realized by the museum’s social media accounts. The advantage of being a virtual museum together with as specially designed social media concept provides the visitor with the opportunity to come to the museum for a short visit every day at any time. Social media messages are regularly written in Turkish, English and German and, at certain intervals, also in Spanish and Catalan, since the museum’s visitors come from all over the world.

We call the social media concept of the museum “mini-museum education”. Why “mini”? This is because, every day, to arouse curiosity, we ask a short question or present a bit of information. Why “museum education”? This is because this concept is a training program featuring the city’s women’s history. “Mini-museum education” is a reduced form of the museum’s concept adapted to practice.

The museum also provides a service called “Turkey’s Women’s History Academic Research Archive”. The aim of the archive is to create a pool of information for academic re-

sanat eserlerini inceleme, bestelerini dinleme olanağını buluyorlar. Sürekli sergideki isimlerin tanıtım sayfaları sürekli güncelleniyor. Bu tanıtım sayfalarında her kadının, yaşamı hakkında kendi diliyle anlattıklarına yer verilmesine özen gösteriliyor. Birinci ağızdan yazılmış metinler, kişileri dolaysız olarak tanıtırken aynı zamanda ziyaretçilere tanımak istedikleri kadınlarla buluştukları hissini de veriyor.

İKM, geçici sergiler de yapıyor. Link olarak müzenin sitesine de yerleştirilen bu çalışmalar, önce İstanbul'daki bir kültür mekânında sergileniyor. Sonra, sergiyi kalıcı sergi olarak kendi kurumunda sunmak isteyen İstanbul'daki veya başka kentlerdeki üniversite, okul veya kamu hizmeti veren bir kültür kurumuna armağan ediliyor.

"Müze giriş kapısı" rolünü, müzenin sosyal medya hesapları oynuyor. Sanal müze olmanın getirdiği avantajla ve özel geliştirilmiş sosyal medya konseptiyle, ziyaretçilerin müzeye her gün istedikleri saatte kısa bir ziyaret yapmasını sağlıyoruz. Sosyal medyadaki mesajlar Türkçe, İngilizce, Almanca ve belli aralıklarla da İspanyolca ve Katalanca dillerinde yazılıyor, çünkü müzenin dünyanın her yerinden ziyaretçisi var.

Müzenin sosyal medya konseptine "Mini müze pedagojisi" adını verdik. Neden "mini"? Çünkü, hergün merak uyandıracak çok kısa bir soru veya bilgi sunuyoruz. Neden "müze pedagojisi"? Çünkü bu konsept kent kadın tarihi konulu bir eğitim programıdır. "Mini müze pedagojisi" müzenin konseptinin pratiğe indirgenmiş halidir.

İKM, "Türkiye Kadın Tarihi Akademik Araştırmalar Arşivi" hizmeti de sunuyor. Arşivin amacı, Türkiye kadın tarihi konusunda yapılmış akademik araştırmalar için bir bilgi havuzu yaratmak ve yapılan çalışmaların hangi

konularda yoğunlaştığını ve böylece ihmal edilen konuları gösterecek bir kategoriler haritasının ortaya çıkmasını sağlamaktır.

Sürekliliğe işaret etmek

İKM geçici sergilerinde ve kutlama fırsatı veren etkinliklerde, kadın tarihi aynasıyla günümüze bakar. Yapılacak etkinliğin konusunun akademiye de yansması ve kurumların karşılıklı beslenmesi için üniversitelerle ortak çalışmaya önem verir.

Kadın tarihi aynasıyla günümüze bakma kuralımız, kutlama nedeni olan konunun günümüzdeki analizini, hem Türkiye hem de uluslararası bağlamda tartışmak anlamını içerir. Neden kadın tarihi aynasıyla günümüze bakmak istiyoruz? Tarih, geçmişe bakmak ve onu değerlendirmek çabası olduğu kadar, şimdiki zamanla da, gelecekle de bağlantılıdır. Kadın tarihi, sadece geçmişte yazılmadı, bugün de yazılmaya devam ediyor ve şu anda bizlerin de içinde bulunduğumuz bir süreçtir. İKM, bu sürekliliğe işaret etmek istiyor ve bunu etkinlikleriyle pratiğe uyguluyor. Jübileler vesilesiyle organize edilen etkinlikler aynı zamanda, Türkiye kadın tarihindeki kutlama geleneği eksikliğini gidermeyi ve bir kutlama geleneği oluşturmayı amaçlıyor.

Bu etkinliklerde; konu sadece tarihsel açıdan değil, günümüzdeki içeriğiyle de disiplinlerarası tartışılıyor. Mevcut gerçekliği geçmiştekiyle karşılaştırıyoruz, yeniden keşfediyoruz, geçmişteki tarihi günümüzün tarihiyle birleştiriyoruz, belgeliyoruz ve paylaşıyoruz. Böylece, kadınların etkin olmayı başardıkları erkeklerle özdeşleşmiş bir alanı, bugün ne kadar "kendimizin alanı" yapabildiğimizi ve bu alanda nasıl varolabildiğimizi inceleme şansı elde ediyoruz.

Kadın tarihini günümüzle ilişkilendirirken, bunu neden uluslararası bağlamda tartışmak

search in the history of women in Turkey and helps to ensure –in the course of time– the emergence of a map showing which categories of these studies have been concentrated upon and which topics were (and are) ignored.

Drawing attention to continuity

In its temporary exhibitions and celebrations commemorating certain events IKM –through the mirror of women’s history– looks at our present time. It attributes great importance to the fact that the topics of its activities are reflected in the academia and –through cooperation with universities– a mutually productive exchange is established.

Looking at our present time through the mirror of women’s history means that we use the topic of the event to be celebrated for an analysis of today’s issues, which are discussed in a Turkish and international context. Why do we want to look at our present time through the mirror of women’s history? History is –apart from being an effort to look at and evaluate happenings of the past– connected with our present time and the future. Women’s history was not only written in the past, it is being written today, it is a continuum, a process in which we find ourselves. IKM wants to draw attention to this continuity and –in its activities– puts this view into practice. By this the activities organized on the occasion of jubilees avoid the shortcomings in the tradition of celebrating events in Turkish women’s history and establish a tradition of celebrating.

In our activities topics are not dealt with in historical terms only, but it is discussed –in an interdisciplinary way– what they mean for us today. We compare today’s realities with those of the past, discover them anew, combine, document and share the history of the past with today’s history. In this way

we achieve an opportunity to study in how far we can make certain areas “ours” and be present in fields which are traditionally identified with men, but in which women have been successful.

Why do we prefer an international context, when we discuss the relationship of women’s history with today’s realities? Because we believe in the value of partnerships across borders, because they can help to cope with life today and in the future. I would like to demonstrate our way of relating women’s history in an international context and related to the present, using our “Semiha Es – Women Photographers International Symposium” as an example.

IKM presents in its permanent exhibition Semiha Es, born in 1912, Turkey’s first woman war and travel photographer, who started her professional life in 1950 and had a name in the press for fifty years, but was later forgotten. On the occasion of Semiha Es’s 100th birthday we suggested to organize a joint project with Gender and Women’s Studies Center of Excellence at Sabancı University. When Koç University’s Center for Gender Studies suggested its desire to cooperate, this was seen as a further enrichment of the group preparing the event.

At the symposium women photographers² and people doing research on women pho-

---

2 Ami Vitale, Yungh Kim, Diana Block, Vera Lentz, Heidi Levine, Mitsu Maeda, Shadi Ghadri that, Lucia Nimcov to Lucy Azubuike, Tzel the Hadjidimitri of Eman Mohammed Darkhalil, Fatou Kande Songhor, Lynsey Addario, Nomus to Makhub of Ayper Ecir Karabuda (Reuters) Fiona Rogers (MAGNUM-Firecracker) were amongst the participants invited. Although it is difficult to believe for us organisers, they pointed out that such an international meeting was held for the first time. Participating photographers from Turkey were: Serra Akçan, Larissa Araz, Dilara Arısoy, Laleper Aytekin, Silva Bingaz, Bikem Ekberzade, Balca Ergener, Pınar Gediközer, Gülşin Ketenci, Sebla Selin Ok, Melisa Önel, Şenay Öztürk, Şehlem Kaçar, Senem Sinem, Gözde Türkkkan, Cemre Yeşil

istiyoruz? Çünkü kadınların sınırlar ötesi ortaklıklar kurmalarının bu günümüz ve geleceğimiz için önemine inanıyoruz. Kadın tarihini uluslararası bağlamda ve günümüzle ilişkilendirmeyi nasıl anladığımızı "*Semiha Es - Uluslararası Kadın Fotoğrafçılar Sempozyumu*" örneğinde açıklamak istiyorum.

İKM'nin sürekli sergisinde 1912 doğumlu, profesyonel yaşamı 1950'de başlayan ve basında çalıştığı elli senelik sürede adı bilinen, fakat daha sonra unutilan, Türkiye'nin ilk kadın savaş ve gezi fotoğrafçısı Semiha Es tanıtılıyor. Semiha Es'in 100. doğum günü kutlaması nedeniyle; Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi'ne birlikte çalışma önerisinde bulduk. Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin de çalışmaya katılmak istemesiyle, hazırlık grubumuz zenginleşti.

Sempozyumda, beş kıtadan ve 14 ülkeden kadın fotoğrafçılar² ve kadın fotoğrafçıların çalışmaları üzerine araştırma yapanlar bir araya geldiler. Üç gün boyunca, kadın fotoğrafçıların barış, savaş, politika, kadın hareketi, göçmenlik, LGBTQ bireyler, çalışma yaşamı, çevre ve insan haklarıyla ilgili alanlara dair geliştirdikleri bakış açıları tartışıldı. İkiyüz yıllık fotoğraf tarihi süresince kadınların fotoğraf dünyasındaki konumu, fotoğraftaki hakim bakışın toplumsal cinsiyet perspektifinden

2 Ami Vitale, Yungchi Kim, Diana Blok, Vera Lentz, Heidi Levine, Mitsuo Maeda, Shadi Ghadrian, Lucia Nimcova, Lucy Azubuikwe, Tzeli Hadjidimitriu, Eman Mohammed Darkhalil, Fatou Kande Songhar, Lynsey Addario, Nomusa Makhubu, Ayperi Ecer Karabuda (Reuters) ve Fiona Rogers (MAGNUM-Firecracker) gibi 14 farklı ülkeden davetlilerin katıldığı bu sempozyumdaki fotoğrafçılar, biz organizatörler için inanması zor olsa da, böyle bir uluslararası buluşmanın ilk kez yapıldığına dikkat çektiler. Konferansa katılan Türkiyeli fotoğrafçılar arasında şu isimler bulunuyordu: Serra Akçan, Larissa Araz, Dilara Arısoy, Laleper Aytekin, Silva Bingaz, Bikem Ekberzade, Balca Ergener, Pınar Gediközer, Gülşin Ketenci, Sebla Selin Ok, Melisa Önel, Şenay Öztürk, Şehlem Kaçar, Senem Sinem, Gözde Türkkın, Cemre Yeşil.

sorgulanması, bu hakim bakışa alternatiflerin nasıl ifade bulunduğunu incelendi.

Sempozyum çerçevesinde biri Semiha Es'in yaşamı, diğeri de eserlerinden bir kesit sunan iki fotoğraf sergisi yapıldı. Bu sergiler, unutilma eşliğindeki Semiha Es'in çalışmalarıyla yapılmış ilk sergilerdi. Es'in eserlerinin gösterildiği "*İkinci Göz: Türkiye'den Kadın Fotoğrafçılar*" isimli Laleper Aytekin küratörlüğündeki sergide, 1980 sonrası Türkiyeli kadın fotoğrafçıların çalışmaları da, Semiha Es'in fotoğraflarıyla ile karşılaştırılmalı olarak sergilendi.

Serginin açılış kokteyli için caz piyanisti ve besteci Ayşe Tütüncü'den, İKM'nin sürekli sergisinin fotoğraf kategorisindeki dört kadın fotoğrafçı anısına ve bu dört kadının yaşam öyküsünden esinlenmiş özel bir kompozisyon rica ettik. Ayşe Tütüncü'nün kompozisyonunun temasını ilk profesyonel Müslüman kadın fotoğrafçı Naciye Hanım (1881-1970), Türkiye'nin ilk profesyonel Ermeni kadın fotoğrafçısı Maryam Şahinyan (1911-1996), Türkiye basınının ilk kadın gezi ve savaş fotoğrafçısı Semiha Es (1912-2012) ve Türkiye basınının ilk profesyonel kadın foto muhabiri ve aynı zamanda Türkiyeli ilk profesyonel Rum kadın fotoğrafçı Eleni Küreman (1921-2001) oluşturuyordu.

Örnek olarak verdiğim bu etkinlik sürecinin her aşamasında, İKM'nin kapsayıcılık anlayışının somutlaşması için fırsatlar yarattık. Türkiye kadın tarihi için önemli bir ismin (Semiha Es) etkinlik alanının (fotoğraf), kadınlar için günümüzdeki anlamını (ulusal ve uluslararası bağlamda) tartıştık. Geçmişte aynı alana (fotoğraf), öteki (olarak tanımlanan Müslüman, Ermeni, Rum) kadınların katkılarını görünür yaptık.

tographers from 14 countries on five continents came together. For three days, the women photographers exchanged their views on peace, war, politics, the women's movement, migration, LGBTQ, their professional lives, environment and human rights. The situation of women photographers worldwide in the 200-year-old history of photography was studied, the dominant view of photography was questioned from a gender perspective and an alternative was sought to counteract this dominant view.

Alongside the symposium two exhibitions were organized on Semiha Es's life and one with part of her photographs. These exhibitions were the first ones featuring Semiha Es's works, which were at the brink of being forgotten. In the exhibition "*Second Eye: Women Photographers from Turkey*", curated by Laleper Aytek works of women photographers of the 1980s and after were show as a contrast to Semiha Es's works.

For the opening reception of the exhibition we asked jazz pianist and composer Ayşe Tütüncü to compose music featuring the four women photographers in our permanent exhibition. Ayşe Tütüncü complied with our request, composing pieces inspired by the first Muslim professional woman photographer Naciye Hanim (1881-1970), Turkey's first professional Armenian woman photographer Maryam Şahinyan (1911-1996), the first woman travel and war photographer of the Turkish press Semiha Es (1912-2012) and the first professional photojournalist in Turkey and at the same time the first professional Greek woman photographer Eleni Küreman (1921-2001).

In each stage of the symposium given here as an example IKM created concrete opportunities to demonstrate its understand-

ing of inclusion. We took an important name in Turkey's women's history (Semiha Es) and discussed the meaning of her professional field (photography) for women today (in a national and international context). Contributions of so-called "Others" (Muslim, Armenian, Greeks) in this field of activity in the past were made visible.

Existing through voluntary work

IKM has no permanent staff. There are no employees paid by the hour. The museum has no income.³ From its very beginning till now it has been a project realized by a group of volunteers. In the preparation time people who heard about the project became friends, provided knowledge, documents and pictures, opened their private archives for us. They helped us to gain access to information, documents and visuals that are not available to them. They spent their time in libraries and archives to support our project. Numerous volunteer translators, both Turkish and non-native Turkish, in Turkey and other countries, who came to know that the project needed translators, translated large numbers of Turkish pages into English, Italian and German. They edited the translations.

After the museum was opened, volunteers began to work even more for the museum

---

³ Gülümser Yıldırım, who had the dream of leaving a legacy about women's history to her grandchildren, has played a great role in realizing the museum. When we met, in 2009, at a conference at the Istanbul Women's Library and Information Center, I answered to her question of what could be done to make her dream -i.e. making women's history visible- come true: "A Women's museum could be organized". She found this idea exciting and founded the Istanbul Foundation for Women's Culture as a carrier institution for Women's Museum Istanbul on 8 March 2011. Since the museum was opened she has sponsors the museum's server and back up and covers expenses for technical emergencies, thus allowing the virtual museum to survive.

Gönüllülerle varolmak

İKM'nin kadrolu elemanı yok. Saat ücretiyle çalışan elemanı da yok. Müzenin geliri hiç yok.³

Müze, başından bugüne kadar gönüllülerin oluşturduğu bir ekip projesiydi. Hazırlık sürecinde projenin konseptini duyanlar, proje dostu olarak bilgi, belge ve görsel sağlamak için özel arşivlerini açtılar. Kendilerinde bulunmayan bilgi, belge ve görsellere ulaşmamızda yol gösterdiler. Kütüphanelerde ve arşivlerde projemize destek olabilmek için zamanlarını harcadılar. Projenin çevirmenlere gereksinimi olduğunu duyan Türkiye'deki ve diğer ülkelerdeki anadili Türkçe olan ve olmayan sayısız gönüllü çevirmen, sanal müzenin sayısı hiç de az olmayan Türkçe sayfalarını İngilizce, İtalyanca ve Almanca'ya çevirdiler. Çevirilerin tashihlerini yaptılar.

Müze açıldıktan sonra, gönüllüler tüm boş zamanlarını vererek İKM için daha fazla çalışmaya başladılar. Gerekli teknik bilgileri öğrenerek sanal müzeyi yürütmek, sürekli serginin bilgilerini güncellemek, müzenin geçici sergileri için uzun vadeli planlama yapmak, geçici sergi konularının konseptini hazırlamak, konsepti gerçekleştirecek bilgi ve belge araştırmaları yapmak, sergilerin üretim sürecini yönetmek, (sergiler genellikle Türkçe ve İngilizce yapıldığı için) metinlerin çeviri ve tashih süreçlerini organize ve takip etmek, her serginin konusuna özel ve farklı yaş grupları-

na uygun, müze eğitimi programları geliştirmek, uluslararası konferans ve buluşmaların konseptlerini hazırlamak, planlanan uluslararası buluşmalar için Türkiye'deki üniversiteler arasında içerikle ilgilenebilecek olanları bilgilendirmek ve ortak çalışmayı mümkün kılan görüşmeleri yapmak, planlanan projelere sponsor temini için önce araştırma yapmak, sonra yazışmaları sürdürmek, proje ve bütçe başvurularını ve kapanış raporlarını yazmak, geçici sergiler ve uluslararası buluşmalar için uygun mekânları tesbit etmek ve yazışmak, sergileme süresi sona eren geçici sergileri, kendi mekânında kalıcı olarak kullanabilecek (üniversite, okul, galeri gibi) kurumları tesbit ederek sergileri bağışlamak, staj başvurularını değerlendirmek, red ya da kabul cevapları yazmak, kabul edilen stajyerler için müzede etkinlik alanları tasarlamak ve çalışmalarını yönetmek, staj değerlendirmeleri yazmak, İKM'nin içeriğini ders konusu olarak kullanan üniversite ve okullarla iletişim içinde olmak, Türkiye'nin diğer kentlerinde kadın müzesi kurmak isteyen girişimlerden gelen bilgilendirme taleplerini cevaplamak, bitirme tezini ya da Yüksek Lisans Tezi'ni İKM hakkında ya da kadın müzeleri konusunda yazmak isteyen öğrencileri desteklemek, metinleri üzerinde tartışmak, müzenin sosyal medya konseptini belirlemek ve uygulamak, basın ve halkla ilişkileri organize etmek, başta Türkiye olmak üzere tüm dünyadaki İKM ziyaretçilerinden gelen soruları ve kritikleri cevaplamak, ziyaretçilerin müzeye gönderdikleri bilgi, belge ve görselleri arşivlemek ve daha nicelerini yapmak, bizleri bazen enerji kapasitemizin sınırına getiriyor.

İşte o zaman, birçok ziyaretçimizden gelen kısa bir "İKM bana umut veriyor" mesajını okumak, hepimizi yeniden güçlendiriyor. Hele müze ve müzecilik konusuna vâkıf Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) başkanı Suay Aksoy'dan "İstanbul Kadın Müzesi, sanal müze olmasına rağmen, Türkiye'de fizikî mekânlı

3 İstanbul Kadın Müzesi'nin gerçekleşmesinde torunlarına kadın tarihi konusunda bir armağan bırakma hayali olan Gülümser Yıldırım'ın büyük rolü var. 2009 yılında İstanbul'daki Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi'nde, dünya kadın müzeleri konusunda verdiğimiz bir konferansta karşılaştığımızda "Kadın tarihini görünür yapmak hayalimi gerçekleştirmek için ne yapılabilir" sorusuna "Kadın müzesi yapılabilir" demiştim. Bu fikri heyecan verici buldu. İKM'nin taşıyıcı kurumu olması amacıyla, 8 Mart 2011'de İstanbul Kadın Kültür Vakfı'nı kurdu. Yıldırım, müze açıldığından beri de sanal müzenin server ve back up gibi acil teknik giderlerini karşılıyor ve sanal müzenin ayakta kalmasını sağlıyor.

in their free times. The necessary technical knowledge for running a virtual museum had to be acquired; the permanent exhibition has to be kept up do date; long-term plans have to be made for temporary exhibitions; concepts prepared for these exhibitions; for this, knowledge has to be acquired, documents have to be collected; the material for the exhibition has to be produced; the production supervised; translations prepared (The exhibitions are usually in Turkish and English.); proofs read; For each exhibition topic educational programs have to be developed for various age groups; concepts for international conferences have to be developed; relevant and potentially interested people at Turkish universities informed; meetings carried out to ensure cooperation; potential sponsors found; correspondence has to be maintained; project applications and final reports have to be written; suitable venues for temporary exhibitions and for conferences identified, again correspondence maintained; old exhibitions handed over to suitable institutions (e.g. universities, schools, galleries). applications for internships must be evaluated and answered; activities for interns designed and supervised; internship certificates written; universities and schools that use the content of the IKM as a subject have to be informed; request from other Turkish cities who want to found a women's museum have to be answered; advice and support given to students and academics who want write their final or Master thesis on a topic related to IKM or women's museums in general; their texts have to be discussed; the social media concept has to be defined, developed and put into practice; information for

the press and for public relations developed; questions, mainly from Turkey, but also from other countries, have to be answered, criticism has to be responded to; proper places have to be found in our archive for information, documents and pictures from our visitors; and many more things have to be done. All this sometimes brings us the limits of our capacity.

At stressful times, we gain strength from short messages of quite a lot of visitors saying "Women's museum Istanbul gives us hope". We are especially encouraged, when a person like Suay Aksoy, the president of the International Council of Museums (ICOM), says "*Women's Museum Istanbul is 'only' a virtual museum, but its voice is heard just as well as the ones of the Turkish museums having a physical existence.*" or when Avniye Tansuğ, an information technology lawyer, whose opinion is of particular importance for us because of her qualification, says "*The social media work of Women's Museum Istanbul is a lot better than that of many state and private museums in Turkey*". We get the message and many similar ones and then forget our tiredness and continue to say that a different history is possible.

Bibliography

Ekmekçioğlu, Lerna (2006) "Bir Yokluğun Anatomisi", in: Ekmekçioğlu, Lerna/Bilal, Melisa (Eds.) (2006) *Bir Adalet Feryadı. Osmanlı'dan Türkiye'ye Beş Ermeni Feminist Yazar 1862-1933*, İstanbul: Aras Yayınevi, p. 327-340.

İSTANBUL KADIN MÜZESİ

© İstanbul Kadın Müzesi (İKM)
İstanbul Kadın Müzesi, İstanbul Kadın Kültür Vakfı kuruluşudur. //
Women's Museum Istanbul was founded and is supported
by Women's Culture Foundation Istanbul.

müzeler kadar sesini duyuruyor” saptamasını
işitmek veya bilgi teknolojileri hukukçusu vasfı
nedeniyle görüşü İKM için özel önem taşıyan
Avniye Tansuğ’un *“İstanbul Kadın Müzesi’nin*
sosyal medya çalışmaları, Türkiye’deki bir-
çok devlet ve özel müzedekinden çok daha iyi.”
mesajını almak ve bunlara benzer başka göz-
lemleri duymak yorgunluğumuzu unutturuyor.
Ve başka bir kadın tarihi mümkün demeye de-
vam ediyoruz.

Bibliyografya

Ekmekçioğlu, Lerna (2006) “Bir Yokluğun Anatomisi”, Ekmekçioğlu,
Lerna/Bilal, Melisa (Der.) (2006) *Bir Adalet Feryadı. Osmanlı’dan*
Türkiye’ye Beş Ermeni Feminist Yazar 1862-1933 içinde. İstanbul:
Aras Yayınevi, s. 327-340.

GABY FRANGER

DISCOVERING COMMONALITIES IN APPARENT DIFFERENCES - CHANGING THE PERSPECTIVE ON THE SELF AND THE OTHER

Views - perspectives - insights

What is obscuring our gaze on other women? The head scarf, the veil, or preconceived images in our head? Images are not unbiased. We fill new, unknown or surprising images with interpretations all the time. What can we see, what do we want to see? Can we put deeply ingrained thought patterns aside when we look at others?

Frauen in der Einen Welt - Zentrum für interkulturelle Frauenalltagsforschung und internationalen Austausch e.V. (Women in One World - Center for intercultural women's everyday lives and international exchange), the association that runs the Museum Frauenkultur Regional-International (Museum Women's Culture Regional-International), was founded in 1989 by researchers, artists and educators of different mother tongues as an interdisciplinary forum for cross-cultural studies and international solidarity.

The starting capital of our museum was the travelling exhibition *Das Kopftuch. Ein Stückchen Stoff in Geschichte und Gegenwart*¹ /

The Headscarf. A Piece of Fabric in Past and Presence that is successfully shown since 1986. With an updated exhibition, *Kopftuchkulturen* (Cultures of Headscarves), we started our now ten-year-long run of the museum. The concept of this first exhibition consists of a historical examination of different patriarchal cultures that are imposing dress codes to control women and the counterstrategies of women in occident and orient. It displays aesthetical and cultural concepts of veiling and not veiling and analyzes political discourses which started at the end of the 19th century.

In lights of growing islamophobia and general suspicions of terrorism against practicing Muslims and visible Muslim women, traditional prejudices and thought patterns of violent patriarchal and racist structures gain an explosive actuality with threatening dimensions not only for Muslim women. Through encounters, dialogue and challenging the meaning of self-determination we try to contribute to overcoming the overly heated discourse and to achieve mutual understanding as one way -our way- to promote social peace. This perspective pervades all our exhibitions and activities. Common and shared

¹ Catalogue of the exhibition: Akkent, M./Franger, G. (1987): *Das Kopftuch. Nur ein Stückchen Stoff in Geschichte und Gegenwart. Başörtü. Geçmişte ve Günümüzde Bir Parça Kumaş*. Frankfurt.

GABY FRANGER

FARKLI OLDUĞU VARSAYILANDAKİ BENZERLİĞİ KEŞFEDERKEN KENDİMİZE VE ÖTEKİNE BAKIŞIMIZI DEĞİŞTİRMEK

Görüşler - bakış açıları - kavramalar

Diğer kadınlara bakışımızda hatalı algılara yol açan nedir? Başörtüsü mü, peçe mi, yoksa bizim kafamızdaki peşin hükümlü imgeler mi? İmgeler tarafsız değildir. Hepimiz; yeni, bilinmeyen veya şaşırtıcı imgeleri her zaman yorumlarla dolduruyoruz. Ne görebiliriz, ne görmek istiyoruz? Başkalarına baktığımızda kökleşmiş düşünce kalıplarını gözardı edebilir miyiz?

Museum Frauenkultur Regional-International'in (Yerel ve Uluslararası Kadın Kültürü Müzesi) çalışmalarını yürüten Frauen in der Einen Welt - Zentrum für interkulturelle Frauenalltagsforschung und internationalen Austausch e.V. derneğidir (Bir Dünyanın Kadınları - Kadın Günlük Yaşamını Kültürlerarası Araştırma Derneği). Bu dernek, 1989'da kültürlerarası araştırmalar yapmak ve uluslararası dayanışma oluşturmak amacıyla; farklı ana dilleri konuşan araştırmacılar, sanatçılar ve eğitimciler tarafından disiplinlerarası bir forum olarak kurulmuştur.

Müzemizin başlangıçtaki sermayesi, derneğimizin 1986 yılında yapmış olduğu ve o zamandan bu yana başarılı bir şekilde gösterilen

Das Kopftuch. Ein Stückchen Stoff in Geschichte und Gegenwart (Başörtü. Geçmişte ve Günümüzde bir Parça Kumaş) adlı gezici sergiydi¹. Bu çalışmanın güncellenmiş versiyonu *Kopftuchkulturen* (Başörtü Kültürleri) sergisi ile şimdi on senesini tamamlayan müzeyi açtık. İlk sergi, kadınları kontrol etmek için kıyafet kuralları dayatan farklı ataerkil kültürler ve buna karşı koymak için stratejiler geliştiren Batı'daki ve Doğu'daki kadınlar hakkında tarihsel bir inceleme konseptliydi. Sergide, örtünme ve örtünmeme konularındaki estetik ve kültürel kavramlar sergileniyor ve bu konuda 19. yüzyılın sonunda başlayan politik söylemler analiz ediliyordu.

Artan İslamofobi ile birlikte İslam dininin kurallarını uygulayan kişilere ve Müslüman (olduğu dış görünüşüne göre tanımlanan) kadınlara genelleme olarak terörist şüphesiyle bakmak gibi olgular dikkate alındığında; şiddet içeren ataerkil ve ırkçı geleneksel önyargılar ve düşünce tarzları, sadece Müslüman kadınlar bağlamında kalmayan tehdit edici boyutlarda bir gerçeklik kazanıyor. Bir araya gelerek, iletişim kurarak ve kendi kaderini tayin etme

1 Sergi kataloğu: Akkent, M./Franger, G (1987): *Das Kopftuch. Nur ein Stückchen Stoff in Geschichte und Gegenwart. Başörtü. Geçmişte ve Günümüzde Bir Parça Kumaş*, Frankfurt.

experiences, as well as differences between women worldwide who are disputing patriarchal structures, inequality and injustice are subject of our exhibitions, with the aim of initiating intercultural and transcultural dialogues.

Our specific approach can be defined by three cornerstones: our identity as a women's museum, the focus on women's everyday lives, and the consequent consistent application of intercultural methods and crossing of all kinds of borders.

Our identity as a women's museum

The Museum Frauenkultur Regional-International recognizes and affirms all forms of cultural diversity at the local, regional and international levels. It offers a space for dialogue and controversial discussions, both locally and globally, both related to the past and the present, and tries to reflect this diversity in the policies and programs of the museum. Our approach to conscientization (to use Paulo Freire's terminology) is principally rooted in the structures of women's lives, their inherent wishes and capacities. Concurrently, we confront contradictions between feminist consciousness and everyday life of women, between tradition and modernity, between demands of gender mainstreaming and the observation of the world from a woman's perspective.

Respecting and reflecting the diversity of women's lives are our tools to achieve inclusion—the right to live full lives, the possibility to learn from each other, the right to be different. In our understanding this includes a vivid culture of dispute and a controversial debating culture. We describe and analyze processes which affect women in a specific way, like connubial migration, inter-

national care chains, what it means to be a refugee woman, or specific situations of elderly women. We point out disparities, but at the same time open up new perspectives for possible action.

We narrate global developments as reflected in biographies of women who communicate and transcend borders of time and space. This approach allows us to discover commonalities in differences and to change the perspective on the self and the other, the familiar and the foreign, on development and what is understood as underdevelopment.

The museum is rooted in the feminist approach to education, which does not start from deficits, but from the consciousness of one's own structures, wishes and competences. An important dimension of dialogue is the relation between feminist visual arts and the so-called popular art or handicraft emerging out of traditional women's occupations, as well as the discourse about female art forms and their subversive potential.

The museum presents all kinds of strategies women are using to be seen and to be heard with their stories, opinions, and demands for awareness, be it with braided ribbons, embroidered images, elaborated quilts, poems, narrations, photos, films, paintings or songs.

Women's everyday lives in focus

The archive of the Museum Frauenkultur Regional-International owns a considerable collection of items of women's daily lives, household equipment from all continents, in particular from traditional, rural living environments. These objects, together with stories from everyday life, present an important, often underestimated cultural value. We take

hakını talep ederek; aşırı hararetlenmiş tartışmaların üstesinden gelmeye ve toplumsal barışın desteklenmesi için karşılıklı anlayışın tesisini tek çıkar yol olarak sunmaya çalışıyoruz. Tüm sergilerimize ve etkinliklerimize hakim bakış açısı budur. Aralarındaki ortak ve paylaşılan deneyimlerin yanı sıra, ataerkil yapıları, eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri de tartışan tüm dünyadaki muhalif kadınlar arasındaki farklılıklar da; kültürlerarası ve kültürler ötesi diyaloglar başlatma amacını içeren sergilerimizin konularını oluşturuyor.

Müzemizin üç özelliğini; kadın müzesi olma profilimiz, kadınların gündelik hayatlarına odaklı çalışmamız ve konulara her zaman kültürlerarası yöntemlerle yaklaşma ve her türlü sınırı aşma prensipleri belirler.

Kadın müzesi olma kimliğimiz

Museum Frauenkultur Regional-International; yerel, bölgesel ve uluslararası düzeyde her türlü kültürel çeşitliliği tanıyor ve onaylıyor. Hem geçmiş hakkındaki hem de günümüzün içerikleriyle, yerel ve küresel iletişime yol açtığı kadar, anlaşmazlığa da neden olan tartışmaların yapılabileceği bir alan sunuyor ve bu çeşitliliği müzenin politikalarında ve programlarında yansıtmaya çalışıyor. Kadınların yaşamlarını, onların kendi isteklerini ve kapasitelerini özellikle dikkate alan kritik bilinç oluşturma anlayışımız Paulo Freire'ye dayanıyor. Aynı zamanda feminist bilinç ile kadın günlük yaşamları arasındaki; gelenek ile modernite arasındaki; toplumsal cinsiyet politikalarının talepleri ile bir kadının kendi bakış açısından dünyayı gözlemlemesi arasındaki çelişkiler gibi konular da ilgi alanımıza giriyor.

Tatmin edici bir yaşama sahip olma hakkı, birbirimizden öğrenme imkânı, farklı olma hakkı gibi konuları dikkate alarak; kadınların ya-

şamlarının çeşitliliğine saygı duymak ve bu yaşamları yansıtmak, kapsayıcı olma çabamızın araçlarını oluşturur. Çalışma anlayışımız, canlı bir tartışma kültürünü içerdiği kadar, ihtilafları da içeren müzakere kültürünü de kapsar. Kadınların evlilik nedenli göçleri, uluslararası bağlamda ortaya çıkan [yaşlı, hasta, çocuk] bakım ilişkileri, mülteci bir kadın olmanın anlamı veya yaşlı kadınların özel durumları gibi süreçleri tanımlıyor, analiz ediyoruz. Eşitsizliklere dikkat çekerken, aynı zamanda olası eylemler için yeni perspektifler geliştiriyoruz.

Hem zaman ve mekânla ilişkili olarak hem de zaman ve mekân sınırlamaları olmadan kadınların biyografilerindeki küresel gelişmelerin yansımalarını anlatıyoruz. Bu yaklaşım; farklı olduğu varsayılandaki benzerliği keşfetmemize, kendimize ve ötekine bakışımızı değiştirmeye, tanıdık, yabancı, gelişmişlik ve az gelişmişlik gibi kavramlar konusunda düşünmemize olanak veriyor.

Müzedeki çalışmalar; dezavantajlardan yola çıkmak yerine, kişinin kendi şartlarının, dileklerinin ve yetkilerinin bilincini temel alan feminist eğitim yaklaşımına dayanıyor. Diyalogun diğer önemli boyutu da; feminist görsel sanatlar ile halk sanatı olarak adlandırılan, yani kadınlar geleneksel olarak bunu yaptıkları için "el işi" adı verilen sanat arasındaki ilişkiler ve kadınların ürettikleri sanat formlarının tabandan kaynaklanan yıkıcı gücü hakkındaki tartışmalardır.

Müzedeki sergilerde; kadınların kendi hikâyelerini, düşüncelerini ve farkındalık taleplerini görünür ve duyulur yapabilmek için kullandıkları her türlü stratejiye yer veriliyor: Bunlar örülmüş bantlar, işlenmiş resimler, detaylarla bezenmiş *quilt'ler* (yamalı bohçalar), şiirler, öyküler, fotoğraflar, filmler, tablolar veya şarkılar olabiliyor.

women's everyday life seriously and acknowledge the day-to-day performance of women.

Comparing details of the daily lives of women in different living conditions, environments, cultures and sub-cultures, "natural" certainties are no longer taken for granted. Instead, it may be a path towards mutual understanding. In our work we consider, compare and look at situations usually taken for granted from new angles and highlight comparable situations of women in different regions and cultures.

We relate situations of women from different countries, cultures and social classes and visualize mutual dependencies like in the global migration chain of women who work in the caretaking and cleaning sectors. German women employ Turkish cleaning women, women in Turkey delegate housework to women from Turkmenistan and so on, this chain can be followed around the entire globe. Is there anything in common between brewer women in Burkina Faso and Franconia? What connects the life of farmer women in the Peruvian Andes to those in Franconia? What kinds of experiences link female basket weavers in Zambia and Upper Franconia – only increasing competence through globalization, or also joy and pride about beautiful and useful domestic goods?

Additional subjects of discussion are personal encounters of women who do not know each other: The images domestic and migrant women such as work migrants, marriage migrants, and refugee women have of each other. How do women cope with real or supposed differences when they meet? How can they relate to and counsel each other? Can they learn something new out of their encounters?

Spotlight on women's rights

Women movements from all countries develop different ways to achieve true equality, and thus women are able to learn from each other. Through global women networks, transnational spaces for information and communication have been created. We discuss questions women face all over the world. What does globalization mean to women who are disadvantaged and to those who can be considered as benefiting from it? How are increasing migration and neoliberalism affecting women? How do women imagine a just world? What is determining our lives?

Aesthetical interpretations of a cheerful arpillera become obsolete as unjust power structures appear. Applications in cheerful colors upon closer examination become a plaint against exploitation of one world through the other.

Cultures of memory – Threads that break the silence

Starting from their own perception, the discussions about women's rights and the strategies of women to overcome conflict, their activities within peace movements become visible through our installations, images, and photographs.

Which memories are women tying their identity to, and which kinds of memories do women contribute in the political community to which they belong? Women activists and women organisations of 100 years of peace movements could be gathered symbolically on a peace table. The goals of all of these women are very similar, but the topics they are focusing on and the ways in which they are acting are manifold and "feminine" in the best sense of the word.

Kadınların günlük yaşamına odaklanma

Museum Frauenkultur Regional-International'in arşivinde; kadınların günlük hayatlarına ait, özellikle de geleneksel ve kırsal yaşam bölgeleri olmak üzere, tüm kıtalardan gelmiş ev eşyalarından oluşan kayda değer bir koleksiyon bulunmaktadır. Bu nesnelere, günlük hayat hikâyeleri eşliğinde önemli ve çoğunlukla da ciddiye alınmamış kültürel değerler sunar. Biz, kadınların günlük hayatlarını ciddiye alıyoruz ve kadınların her günkü performansını görmezden gelmiyoruz.

Farklı yaşam koşulları, yaşam çevreleri, farklı kültürler ve farklı alt kültürlerdeki kadınların günlük hayatlarının ayrıntıları karşılaştırıldığı zaman, hüküm süren "doğal" kesinliklerin geçerlilikleri artık o kadar doğal olmuyor. Bu da, karşılıklı anlayışa giden yolu olanaklı kılabilir. Genel kabul gören görüşleri; çalışmalarımızda yeni açılardan düşünüyor, karşılaştırıyor, inceliyor ve sonra kadınların farklı bölgelerdeki ve kültürlerdeki karşılaştırılabilir konularına dikkat çekiyoruz.

Farklı ülkelerdeki, kültürlerdeki ve toplumsal sınıflardaki kadınların durumlarını birbirleriyle ilişkilendiriyoruz ve karşılıklı bağımlılıkları görselleştiriyoruz. Örneğin bakım ve temizlik sektörlerinde çalışan kadınların küresel göç zincirindeki durumları gibi: Alman kadınlar, Türkiyeli temizlikçi kadınları istihdam ediyor; Türkiye'deki kadınlar, Türkmenistan ve benzeri ülkelerden gelen kadınları ev işlerinde çalıştırıyor ve bu türden ilişkiler zinciri tüm dünyada gözlenebiliyor. Afrika'da Burkina Fasolu ve Almanya'da Franconia Bölgesi'ndeki bira üreticisi kadınlar arasında benzerlikler var mıdır? Peru'nun And Dağları'ndaki çiftçi kadınların hayatını, Frankonya Bölgesi'ndeki çiftçi kadınlarla benzer yapan şey nedir? Zambiya ve Almanya'nın Yukarı Frankonya bölgesindeki sepet dokumacısı kadınlar arasında ne tür

benzer deneyimler vardır? Küreselleşme nedeniyle sadece artan yetkinlikleri mi yoksa bunun yanı sıra ürettikleri güzel ve kullanışlı ev eşyalarının kendileri için keyif ve gurur kaynağı da olması mı?

Birbirlerini tanımayan kadınların kişisel karşılaşmalarını sağlayabilen diğer konularımız da [Alman kökenli] yerli kadınlarla, çalışma veya evlilik nedenleriyle göçen kadınlar ve mülteci kadınların birbirlerini algılamaları, bir araya geldiklerinde kadınların gerçek veya varsayılan farklılıklarla nasıl başa çıkabildikleri, birbirleriyle nasıl ilişki kurabildikleri, birbirlerini nasıl bilgilendirebildikleri, karşılaştıkları kadınlardan nasıl yeni şeyler öğrenebilecekleri gibi soruları kapsıyor.

Kadın hakları konusunda birkaç not

Tüm ülkelerdeki kadın hareketleri, gerçek eşitliğe ulaşmak için farklı yollar geliştiriyorlar. Bu da kadınların birbirlerinden öğrenebilmelerini sağlayabilen bir olgu. Küresel kadın ağları aracılığıyla, bilgi ve iletişim için ulusötesi alanlar oluşturduk. Tüm dünyada kadınları meşgul eden soruları tartışıyoruz. Küreselleşme; dezavantajlı kadınlar ve küreselleşmeden fayda sağlayabildiği varsayılan kadınlar için ne anlama geliyor? Artan göç ve neoliberalizm kadınları nasıl etkiliyor? Kadınlar adil bir dünyayı nasıl tahayyül ediyorlar? Hayatlarımızı belirleyen nedir?

Adaletsiz güç ilişkileri belirginleştikçe, neşeli bir arpillera'nın estetik yorumlarının geçerliliği yok oluyor [arpillera, farklı tekstil malzemeleri kullanılarak, kumaş üzerinde dikişle oluşturulan üç boyutlu anlatıdır]. Anlatı, daha yakından incelendiğinde neşeli renklerle oluşturulmuş motifler, bir dünyanın, öteki dünya tarafından sömürülmesine karşı suçlama anlamını içeriyor.

"Our standard of living is very low. The families that come to Lima because they can't make a living in the countryside, or who flee from military clashes in their region, build these straw huts for themselves on the outskirts of Lima. There's no water and no electricity in these districts, no schools, no streets, no public transport. The struggles to get infrastructure often last for years, we organize marches and demand solutions.

There is no legal work. Everybody tries to sell something. Children sell candy and newspapers; women prepare food that they sell on the street. But the profit they get out of it is not enough to survive. So people begin to borrow. But what happens? The interest rises out of all proportion and ruins people. The debts eat up all the earnings. And we women have to bear the biggest part of the burden.

There is only one explanation for this: foreign capital. During the last crisis, which began in the 1980s, women began to organize themselves and we came up with the idea of communal kitchens. But we organize ourselves not only to cook, to share what little we have somewhat better. We want work, paid work.

We, the Creative Women Group, joined to show the world, especially the women, how we live and how we struggle in order to go on."

"Yaşam standartımız çok düşük. Kırsal alanda yaşayamayacakları için veya bölgedeki askeri çatışmalar yüzünden Lima'ya kaçan aileler, Lima'nın dış mahallelerinde kendilerine bu saz ve kamıştan yapılmış kulübeleri inşa ediyorlar. Bu bölgelerde; su, elektrik yok, okul yok, sokak yok, toplu taşıma araçları yok. Altyapı elde etme mücadeleleri genellikle yıllarca sürüyor; bunun için yürüyüşler düzenliyoruz ve çözüm talep ediyoruz.

Yasal şartlarda çalışma olanağı yok. Herkes bir şeyler satmaya çalışıyor. Çocuklar şeker ve gazete satıyor; kadınlar kendi hazırladıkları yiyecekleri sokakta satıyor. Ancak bundan elde ettikleri kazanç hayatta kalmak için yeterli değil. Bu nedenle insanlar borç almaya başlıyor. Peki, sonra ne oluyor? Faiz aşırı artıyor ve insanları perişan ediyor. Borçlar tüm kazancı yok ediyor. Ve biz kadınlar, yükün en büyük kısmını taşımak zorunda kalıyoruz.

Tüm bunların tek nedeni var: Yabancı sermaye. 1980'lerde başlayan son kriz sırasında kadınlar organize olmaya başladı ve ortak mutfak uygulama fikri oluştu. Fakat sadece yemek pişirmek için değil, sahip olduğumuz zaten az şeyleri biraz daha iyi paylaşmak için organize oluyoruz. İş istiyoruz, ücretli iş.

Biz, Yaratıcı Kadınlar Grubu, dünyaya, özellikle de kadınlara, nasıl yaşadığımızı ve yaşayabilmek için nasıl mücadele ettiğimizi göstermek için bir araya geldik."

Arpillera
Yaratıcı Kadınlar Grubu, Peru, Lima //
Creative Women Group, Peru, Lima
© Museum Frauenkultur Regional-International

An important medium for intercultural dialogue is our collection of textile art, quilts and arpilleras: tapestries, most of which have been created as documentations of societal structures disadvantaging women. They tell of violent conflicts on the individual as well as the societal level, and how women contrast these with their art of survival. We present female mediums of memory and analyze their function and particularity; no heroic stories, but individual memories of experienced pain.

Solidarity and mutual understanding

The actions of single women as well as examples of solidary actions become visible and the women's voices can be heard. As a consequence we find new answers to counteract the saturation with multi-media images of war and provide variable forms of emotional distance or emotional participation and allow ambivalences of evaluation. Working in this way is our primary goal as well as a stylistic device.

An Afghan rug with motives of armaments was the starting point for a discussion in the "Monday Cafe" in the town of Forchheim, where local and refugee women meet. Freya Filipp, physician, quilter, and part of the team of the museum as well as the cafe, proposed to give a response to these symbols of destruction. So women and girls expressed their "No to war" in all of their native languages on this quilt. This exclamation not only prompted empathy with the refugees, but also reflection and discussion among the visitors of our exhibition *Kriegessocken und Peacemakerinnen / War Socks and Peacemaker Women* in 2015 about how all of us are directly or indirectly involved in this situation and how we can oppose the warmongering.

Shaping the practice of our museum

Since the early days of our association, a big part of our work, while done by professionals, has been realized as voluntary work with varying opportunities through projects and limited contracts –rarely full-time, often part-time– for curators, designers, and management. The conditions for non-profit women organizations like ours are not better now than 20 years ago–the work in the museum is still mainly based on voluntary engagement at all levels: from developing concepts, to research, curating, the publication of catalogues, conducting all kinds of events, guided tours through the exhibit, custody and fundraising.

We were allotted a charming building, the baroque Marstall of the earls of Pückler-Limburg (a horse stable and the seat of the earl's widow, built in 1731) from the city of Fürth free of rent. The city provides a basic budget to run the museum, but this does not include a budget for personnel or new exhibition projects.

Due in part to the spatial conditions of the building, but mainly because the museum is situated in the outskirts of the city of Fürth – which many of our visitors perceive as a lovely place in a remote village– we do not have a permanent section in the museum, but changing exhibitions, where we combine our research with objects and art pieces from our own collection with lent art pieces from women artists from all over the world. Again due to the conditions of the museum's building, we are only able to open from May to October. We change our exhibitions annually or bi-annually. So, within the last ten years, we produced seven exhibitions.

Hatırlama kültürleri – Sessizliği bozan dikiş iptikleri

Kadınların olayları kendi algılayışlarından yola çıkarak; kadın haklarına ilişkin tartışmalar, kadınların ihtilaflarla başa çıkma stratejileri, kadınların barış hareketleri içindeki faaliyetleri, enstalasyonlarımızda, tablolarımızda ve fotoğraflarımızda görünür hale geliyorlar.

Kadınlar hangi anıları, kendi kimlikleriyle bağdaştırıyorlar ve ne tür anılarla ait oldukları siyasal topluluğa katkıda bulunuyorlar? Yüz yıllık barış hareketinin kadın aktivistleri ve kadın örgütleri; bir barış masası etrafında sembolik olarak toplanabilirdi. Tüm bu kadınların hedefleri birbirine çok benziyor. Ancak odaklandıkları konular ve eylem yolları çok çeşitli katmanlardan oluşuyor: Kelimenin tam anlamıyla “kadın işi”.

Kültürlerarası diyalog için kullandığımız önemli araçlardan biri de tekstil sanatı, quilt’ler ve arpillera’lardır. Koleksiyonumuzdaki bu tekstil ürünlerinin çoğunda, kadınları dezavantajlı hale getiren toplumsal yapılar belgelenmekte. Bu çalışmalar, bireysel ve toplumsal bağlamdaki şiddeti içeren çatışmaları ve kadınların hayatta kalma becerilerini karşılaştırma fırsatı veriyorlar. Kadınların bellek araçlarını sunuyoruz, işlevlerini ve özelliklerini analiz ediyoruz: Kahramanlık öykülerine değil ama deneyimlenmiş acıların bireysel anılarına yer veriyoruz.

Dayanışma ve birbirimizi anlama

Çalışmalarımızda tek tek kadınların eylemleri ve dayanışma örnekleri görünür kılınır, kadınların sesleri duyurulur. Böylece savaşın multi medya görüntülerinin neden olduğu doygunluğa karşı koymak ve araya duygusal mesafe koyabilmek ya da empati duyabilmenin farklı yöntemlerini sağlamak için yeni cevaplar arı-

yoruz. Olayları değerlendirmede çelişkilere izin veriyoruz. Bu şekilde çalışmak, bizim için birincil hedef ve aynı zamanda yöntemsel bir araçtır.

Forchheim kentinde yerli kadınların ve mülteci kadınların bulunduğu “Monday Cafe”deki tartışmalar için, üstünde silah motifleri bulunan bir Afgan halısı, başlangıç olmuştu. Doktor, quilt sanatçısı, müzeminin bir üyesi ve aynı zamanda “Monday Cafe”deki ekibin de bir parçası olan Freya Philipp; birlikte çalıştığı mülteci grubuna, halıya işlenmiş bu yıkım sembollerine karşı bir cevap bulmayı önerdi. Böylece kadınlar ve genç kızlar, yaptıkları quilt’in üzerine kendi ana dillerinde “Savaşa Hayır” ifadesini yazdılar. Bu yöntem, sadece mültecilerle empati kurulmasına yol açmakla kalmadı; aynı zamanda 2015 yılındaki *Kriegssocken und Peacemakerinnen / Savaş Çorapları ve Barış Yapan Kadınlar* isimli sergimizin ziyaretçileri arasında, hepimizin doğrudan veya dolaylı olarak savaşa nasıl dahil olduğumuza ve savaş çığırkanlıklarına nasıl karşı çıkabileceğimize ilişkin düşüncelere ve tartışmalara olanak verdi.

Müzedeki çalışmalarımızı şekillendirme

Derneğimizin ilk günlerinden bu yana, profesyonel küratörlerin, grafikçilerin, yöneticilerin yaptığı çalışmaların büyük bir kısmı gönüllülük bazındaydı: Çok ender olarak da tam zamanlı, ama çoğunlukla yarı zamanlı sözleşmelerle çalışma veya proje finansmanı sağlama fırsatı bulduk. Bizimki gibi kâr amacı gütmeyen kadın sivil toplum örgütlerinin koşulları, şu anda 20 yıl öncesinden daha iyi değil. Müzedeki çalışmalarımız hâlâ her seviyede gönüllülük katılımına dayanıyor: Konsept geliştirmeden, araştırmaya; küratörlükten, sergi kataloğu yayınlamaya; müzenin her türlü kültür etkinliğinin yaşama geçirilmesinden, sergilerdeki rehberli turlara; müzenin güven-

Museum Frauenkultur Regional-International'in girişi ve ön bahçesi
Entrance and front garden of the Museum Frauenkultur Regional-International
© Museum Frauenkultur Regional-International

Curatorial practice

Realizing, showing and loaning exhibitions are a very different business from maintaining a museum. Fortunately, the concept of active and inclusive participation within the collective of our association, as well as the idea of a women's museum, attracted a variety of women from the region to participate. Since the opening of the museum, more women –currently around 30– with

different personal, professional and migratory experiences, and not only from an academic background, are taking over duties in management, accounting, housekeeping, as museum guides, etc. There is also a fruitful cooperation with regional voluntary agencies for short-term supporting tasks like repairs and cleaning, but more importantly, they connect us with women who are willing to participate at all levels of museum work.

liğinden, müzeninin çalışmaları için bağış toplamaya kadar.

Fürth Belediyesi'nin müzemize ücretsiz tahsis ettiği bina, Kont Pückler-Limburg tarafından 1731'de barok tarzda inşa edilmiş bir at ahırüdür. Bu hoş bina, daha sonra dul kont eşlerinin oturmaları için de tahsis edilmiştir. Fürth Belediyesi, müzenin genel giderlerini karşılayacak bir bütçe ayırsa da; bu miktar, müzede görevli kadroyu veya yeni sergi projelerini içermiyor.

Müzemizde sürekli sergi bulunmamaktadır. Bu kararı, kısmen binanın iç mekân koşullarının yetersizliği nedeniyle, fakat özellikle de müzenin Fürth kentinin dışında, ziyaretçilerimizin çoğunun burasını cazip ama uzak bir köy olarak algılamaları nedeniyle aldık. Sürekli sergi yerine; kendi koleksiyonumuzdaki nesnelere ve sanat eserlerini, dünyanın dört bir yanındaki kadın sanatçılardan ödünç alarak oluşturduğumuz ve içerik araştırmasını da kendi yaptığımız dönemsel sergilere yer veriyoruz. Yine binanın koşulları nedeniyle, müzeyi sadece Mayıs ayından Ekim ayına kadar açabiliyoruz. Yılda bir ya da iki yeni sergi sunuyoruz. Böylece, son on yılda yedi sergi ürettik.

Küratöryal uygulama

Sergi üretmek, uygulamak ve üretilen sergileri ödünç verme organizasyonunu yönetmek, bir müzeyi çalıştırmaktan çok farklı işlerdir. Neyse ki, derneğimizin kolektifi içinde hakim olan aktif ve kapsayıcı katılım konsepti ve kadın müzesi olgusu, müzenin bulunduğu bölgedeki farklı birçok kadının katılımını sağladı. Müzenin açılışından bu yana akademik birikimli kadınlar haricinde, kişisel veya meslek yaşamlarında ve göç gibi alanlarda farklı deneyimler edinmiş 30 civarında kadın; şu anda yönetim, muhasebe, temizlik, müze rehberliği gibi görevleri üstlenmekte. Aynı zamanda çevremizdeki diğer gönüllü çalışan kuruluş-

larla onarım ve temizlik gibi kısa süreli işlerde destek alabildiğimiz verimli bir işbirliğimiz de var. Bu kısa süreli işbirliklerinin en önemli faydası, müze çalışmalarına her seviyede katılmak isteyen kadınlarla bizleri bir araya getirmesi oluyor.

Çalışmalarımızla ilgilenen gönüllülerin kişisel durumlarındaki değişikliklerle paralel olan bu bağlantılar, müzeye yakın bölgelerde yaşayan, farklı geçmişlere ve kapasitelere sahip olan kadınların ekibimize dahil olması fırsatını vermesi nedeniyle heyecan verici. Bu yeni aktivistler, kendi günlük hayatlarının uzmanları olarak ciddiye alınıyorlar ve yeni yetenekler geliştirme kapasitesine de sahipler. Böylece tüm grup; farklı günlük yaşam deneyimlerden ve farklı mesleki becerileri olan kadınlardan kazanç elde ediyor. Bu tür ilişkiler hepimiz için; hem derneğimiz içinde hem de civardaki köylerde, kasabalarda ve Fürth ve Nürnberg metropol şehirleri bölgesinde yaşayan ve müzeyle ilgilenen diğer destekleyicilerle olan ilişkilerimizde yaratıcı yeni diyalog biçimlerini öğrenmek zorunda olduğumuz anlamına geliyor.

Bu nedenle kapsayıcı küratöryel uygulama; yapılacak sergilerin konuları ve konseptleri ile ilgili kararların derneğin tüm aktif üyelerini kapsayan ortak bir süreçte gerçekleştirildiğini ifade ediyor. İki ya da üç küratörden oluşan ekibin yönetimi altında çalışma grupları oluşturuluyor ama gene de geçirgen karakterli gruplarda biraraya gelmelerle hepimiz; içerik detaylandırma, sergilenecek ek nesnelerin aranması ve sergiye eşlik edecek kültür programı için sanatçıların ve konuşmacıların tesbit edilmesi sürecine katılmış oluyoruz.

Kapsayıcılık

2016'da *Ausgekocht?* / Pişmiş mi? isimli sergiyi yaptık. Sergi; yeni yaşam tarzlarıyla, küresel gıda endüstrisi arasında varolan geliş-

Due to changes in the personal situations of interested volunteers, these connections are exciting because of the inclusion of women, living in close vicinity of the museum with different backgrounds and capacities into the museum team. These new activists are taken seriously as experts of their everyday lives and they are capable of developing new abilities, and so the group as a whole profits from diverse everyday experiences as well as from professional skills of different women. This also means that all of us have to learn new creative forms of dialogue, both inside the association, but also communicating with the population and stakeholders of nearby villages, towns and the metropolitan cities Fürth and Nuremberg.

Inclusive curatorial praxis means then that the decisions about the topics and the concepts of upcoming exhibitions are realized in a joint process including all active members of the association. Under the direction of teams of two or three curators, working groups are formed, and in different compositions all of us are included in the process of content elaboration, the search for additional objects, and the involvement of artists and lecturers for the seasonal program.

Inclusion

We made the exhibition *Ausgekocht?* in 2016. The exhibition was about cooking and nutrition in the context of conflicting priorities between new life scripts and the global food industry. A new member, master of

domestic-economy, provided the curators of this exhibition with profound professional knowledge. On the other hand, for the first time in her life she researched on the internet, in archives and museums of the region about some issues relating to the globalization of food production and contributed her findings. She also offered workshops for kids and young adults combining potato harvest, cooking and teaching everything about nutrition as well as historical stories about potatoes.

This principle of an active membership, of varying curatorial teams with professional, but unpaid instruction, through an interdisciplinary and intercultural cooperation of women of different provenience is exciting and demanding at the same time. It means that the development of our exhibitions – their high quality has been attested multiple times – itself represents a magnificent potential for empowerment.

Giving women a voice

In history, women had to struggle hard to get a voice. The Museum Frauenkultur Regional-International is a place to give women a platform. It is our aim to empower women to express themselves without fear and act responsibly. With this aim in mind we try to contribute to social peace by remembering the past and reflecting the varieties of women's everyday lives, the cultures of women and women-specific ways of dialogue across hostile borders.

kili öncelikler bağlamında, yemek pişirme ve beslenme konularını inceliyordu. Ev ekonomisi "uzmanı" olan bir yeni üyemiz, sergimizin küratörlerine yoğun profesyonel bilgi aktarımını yaptı. Ama kendisi de hayatında ilk kez internette, bölgedeki arşivlerde ve müzelerde incelemeler yaparak, gıda üretiminin küreselleşmesi ile ilgili konularda sergiye bilgi katkısı sağladı. Bu çalışmalarına ek olarak çocuklar ve gençler için atölyeler de düzenledi, patates hasadı, patatesle ilgili tarihî hikâyeler, patates ve beslenme ve patates yemekleri gibi konuları tartıştı.

Bu örnekte tanımlanan aktif üyelik ilkesi; profesyonel, fakat ücretsiz olarak ve değişim halindeki küratöryal ekiplerin öğretici desteği ile çalışma; farklı kökenlerden kadınlar arasında disiplinlerarası ve kültürlerarası işbirliği gibi süreçleri içerdiği için hem heyecan vericidir, hem de hiç kolay bir iş değildir. Bu da,

yüksek kalitesi birçok kez onaylanmış olan sergilerimizin üretim sürecinin, kadınları güçlendirmek için muazzam bir potansiyel içerdiğine işaret eder.

Kadınlara ses vermek

Kadınlar seslerini duyurabilmek için geçmişte çok uğraşmak zorunda kaldılar. Museum Frauenkultur Regional-International, kadınlar için alan açan bir mekândır. Amacımız, çekinmeden kendilerini ifade edebilmeleri ve sorumluluk bilinciyle harekete geçebilmeleri için kadınları güçlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda geçmişî hatırlayarak ve gündelik hayatlarının, kadın kültürlerinin ve düşman sınırların onları ayırmasına rağmen, kadınlara özgü iletişimlerinin çeşitliliklerini de düşünme sürecimizde dikkate alıyor ve toplumsal barış için çalışıyoruz.

IŞIL EĞRİKAVUK - EGE ZEYTUN

“HEARING EACH OTHER’S VOICE”

NOTES FROM THE FORUM INCLUSIVE PEACE PRACTICES

Emphasis is always put on the fact that the hierarchy within politics renders women invisible and that women’s participation is vital in finding solutions to political problems and the success of any long-term solutions. It is mentioned that women’s representation is a must for creativity in solutions found. Women’s museums working for the establishment of societal peace provide examples to how both representation and creative solutions are brought to life in different areas.

The forum entitled “Inclusive Peace Practices” was held on the 21 October 2016, the second day of the “*Women’s Museums: Centre of Social Memory and Places of Inclusion – International Women’s Museums Conference*”, from 15.00 to 16.00. In the session on Museum Analyses immediately prior to this forum, three separate women’s museums – one from Japan, one from Germany and one from Turkey – spoke on the concepts of inclusive peace they had developed in different areas under the heading “Case Studies: Inclusive Peace Practices”. These museums were the *Women’s Active Museum on War and Peace* in Tokyo, working to expose the system of sexual slavery imposed upon women in countries invaded by the Japanese

army during World War II, have the perpetrators tried, and restore the reputation of the victims, the *Museum Frauenkultur Regional-International* in Fürth, Bavaria, working with a comparative intercultural method as a way of fighting discrimination, and the *Women’s Museum Istanbul*, which uses women’s history as a tool to establish intercultural communication and rediscover societal truth.

The aim of the forum on “Inclusive Peace Practices” following the museum presentations was to reflect on new concepts that may play a role in the remembrance of the past, responsibility in the present, the establishment of societal peace, and the formation of an alternative (women’s) culture of remembrance beyond official (women’s) history, through the experiences of these three women’s museums.

Among the discussants of the forum were those actively working on issues regarding peace in different areas, alongside museum representatives: Mina Watanabe, Gaby Franzer and Meral Akkent as the representatives of the museums and Feyza Akınerdem, Karın Karakaşlı, Doğuş Derya, and Ayşe Betül Çelik who work in various fields concerning peace.

IŞIL EĞRİKAVUK - EGE ZEYTUN

“BİRBİRİNİN SESİNİ DUYABİLMEK”

KAPSAYICI BARIŞ UYGULAMALARI FORUMU'NDAN NOTLAR

Politikanın kendi içindeki hiyerarşisinin kadınları görünmez kıldığı, politik sorunlara çözüm bulmak ve uzun süreli çözümlerin başarısı için kadınların katılımının önemi her zaman vurgulanır. Çözümlerde yaratıcılık için kadın temsilinin şart olduğu belirtilir. Toplumsal barış tesisi amaçlı çalışan kadın müzeleri, yaratıcı çözümlerle farklı alanlarda temsilin nasıl hayata geçirildiğini örnekliyorlar.

“Kapsayıcı Barış Konseptleri” başlıklı forum; *Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân Uluslararası Kadın Müzeleri Konferansı*'nın ikinci günü 21 Ekim 2016, 15.00-16.00 arasında yapıldı. Bu forumdan önceki “Kapsayıcı Barış Konseptleri” oturumunda Japonya’ dan, Almanya’dan ve Türkiye’den üç kadın müzesi farklı alanlarda geliştirdikleri kapsayıcı barış konseptlerini anlatmışlardı. Sunum yapmış olan bu üç müze şunlardı: 2. Dünya Savaşı sırasında Japon ordusunun işgal ettiği ülkelerde kadınlara uyguladığı cinsel kölelik sisteminin ifşası, yargılanması ve mağdur kadınların itibarlarını iade etme amacıyla çalışan Tokyo’daki Women’s Active Museum on War and Peace; Bavyera Eyaleti’nin Fürth kentinde ayrımcılıkla mücadelenin bir yolu ola-

rak kültürlerarası karşılaştırmalı metotla çalışan Museum Frauenkultur Regional-International ve farklı aidiyetler arasında iletişim sağlamak ve böylece toplumsal gerçekliği yeniden keşfetmek için İstanbul Kadın tarihini araç olarak kullanan İstanbul Kadın Müzesi.

Aşağıda konuşma notları bulunan “Kapsayıcı Barış Konseptleri Forumu”nda ise, üç kadın müzesinin deneyimlerinden yola çıkarak, geçmişini hatırlama, günümüzde sorumluluk alma ve toplumsal barışın tesisi için, resmî (kadın) tarihin(in) ötesinde, alternatif bir (kadın) hatırlama kültürünün oluşturulmasında rol oynayabilecek yeni konseptler hakkında düşünülmesi amaçlanmıştı. Oturumda barış tesisinin ön şartı olan iletişimi sağlayabilecek, farklı alanlarda uygulanmış somut örnekler ya da hayal edilen projeler dile getirildi.

Forumda, müzelerin temsilcileri Mina Watanabe, Gaby Franger ve Meral Akkent yanında, barış konusunda farklı alanlarda aktif çalışan Feyza Akınerdem, Karın Karakaşlı, Doğuş Derya, Ayşe Betül Çelik gibi katılımcılar da vardı.

Dr. Feyza Akınerdem teaches Media and Communication at Boğaziçi University in Istanbul. She is a member of the Women's Initiative for Peace (Barış için Kadın Girişimi), an organization claiming that *"War and hate make women's daily lives difficult. Peace is what we all need. We must talk to make a country possible where women hear and understand each other."*

With her work aiming at establishing consciousness for the uninterrupted link between the past and the present, poet, short story writer, journalist and academic Karin Karakaşlı is laying the foundations of a peaceful existence.

Doğuş Derya, feminist Member of Parliament from the Republican Turkish Party in the Parliamentary Assembly of Northern Cyprus, is working for peace and confrontation with the past, towards a "common homeland" in Cyprus.

Prof. Dr. Ayşe Betül Çelik teaches conflict analysis and resolution, and political science at Sabancı University in Istanbul. Her work focuses on ethnicity, forced migration, reconciliation, civil society and gender in peacebuilding and peacemaking.

Işıl Eğrikavuk:

The topic of our session is inclusive concepts for Peace. We're hosting women working in the field of women's museums. We also have guests from outside this field: a member of parliament, a writer, an academic and an activist. How can we come together? What can we learn from each other? And how may we move forward together? How are we to confront painful stories and our own wounds on our path to establish peace? Which kinds of representations may we render concrete or visualize? We're here to discuss how to establish peace based on our own experiences,

leaving aside our pain. Feyza, let's start with you.

Feyza Akınerdem:

The "Women's Initiative for Peace" was established in 2009 in order to create public awareness regarding women political prisoners in Turkey. The initiative carried out various activities including preparing reports, establishing contacts, making observations and organizing demonstrations throughout armed clashes and the following ceasefire/resolution processes. Then the peace process in Turkey came to a halt. We came together as mostly feminist women from different political backgrounds and women from the Kurdish movement in order to understand this process within our own framework and explain it to others.

Another platform in which I'm also active, Reçel Blog, is also related to this issue, but it is an effort to think and converse about the various situations we find ourselves in and be productive from a different perspective. For the past two years Reçel Blog has been conveying the many different experiences of womanhood from everyday life, and women have been taking part in this process of revealing/constructing their own stories. So we, as Reçel Blog, never told women to tell us their own stories or to write on this or that topic. Reçel turned into a story of its own. In this process, Reçel Blog became a space, a medium where women could speak of troubles experienced in the public sphere, harassment, marriage, divorce, child-raising, cultural production, war, immigration and peace, and, most importantly, a medium where they were able to express themselves when they felt stuck, confined. We have thus tried to build relationships and establish contacts both in the Women's Initiative for Peace and in Reçel Blog. As Reçel Blog we gave these contacts a tangible form in the shape of a website.

Boğaziçi Üniversitesi'nde Medya ve İletişim dersleri veren Dr. Feyza Akınerdem; *"Savaş ve şiddetle birlikte kadınların gündelik hayatı zorlaşıyor. Barış hepimizin ihtiyacı. Kadınların birbirlerinin sesini duyabildiği ve birbirini anlayabildiği bir ülke için, konuşmalıyız"* talebi olan Barış İçin Kadın Girişimi grubunda çalışıyor.

Şair, öykü yazarı, gazeteci ve akademisyen vasıfları olan Karın Karakaşlı; geçmiş ve bugünle kesintisiz ilişki kurma amaçlı bellek oluşturan çalışmalarıyla, barış içinde yaşayabilmenin temelini inşa ediyor.

Kuzey Kıbrıs Yönetimi Parlamentosu Cumhuriyetçi Türk Partisi üyesi feminist milletvekili Doğuş Derya; Kıbrıs'ta "ortak yurt" yaratmak için ve toplumsal barışı tesis etmek için geçmişle yüzleşme çalışmaları yapıyor.

Prof. Dr. Ayşe Betül Çelik Siyaset Bilimi ve uyumsuzluk çözümü alanlarında Sabancı Üniversitesi'nde ders veriyor ve Kürt sorununu, zorunlu göç, sivil toplum ve barış inşası, toplumsal kutuplaşma ve mutabakat, toplumsal cinsiyet ve barış süreçleri konularında çalışıyor.

Işıl Eğrikavuk:

Oturumumuzun konusu "Kapsayıcı Barış Konseptleri." Kadın müzeleri alanında çalışan kadınları ağırlıyoruz. Bu alanın dışından konuklarımız da var: Bir milletvekili, bir yazar, bir akademisyen ve bir aktivist. Nasıl bir araya gelebiliriz, birbirimizden neler öğrenebiliriz, birlikte nasıl ilerleyebiliriz? Barışı tesis etme yolunda ilerlerken acı hikâyelerle ve yaralarımızla nasıl yüzleşebiliriz? Ne tür temsilleri somutlaştırabiliriz ya da görselleştirebiliriz? Kendi deneyimlerimizden yola çıkarak acıları bir yana koyup barışı tesis etmenin yollarını tartışacağız.

Feyza Akınerdem:

Barış İçin Kadın Girişimi 2009 yılında, siyasî kadın tutsaklar için Türkiye'de kamuoyu oluşturmak için kuruldu. Çatışma ve sonrasındaki ateşkeş/çözüm süreci boyunca da çeşitli raporlama, temas, gözlem, eylem aktivitelerinde bulundu. Sonra barış sürecine Türkiye'de ara verildi. Bizler farklı siyasî arka planlardan, ağırlıklı olarak feminist kadınlar ve Kürt hareketinden kadınlar olarak bu süreci kendi çerçevemizde yeniden anlayıp başkalarına anlatmak için bir araya geldik.

Aktif olduğum Reçel Blog da bu konuyla bağlantılı; ama başka bir perspektiften içinde bulunduğumuz haller üzerine düşünmek, konuşmak ve üretmek çabası. İki senedir Reçel Blog gündelik hayattaki farklı kadınlık deneyimlerini aktarıyor; kadınların kendi hikâyelerini ortaya çıkarma sürecine dahil oluyor. Dolayısıyla biz Reçel Blog olarak kadınlara ne "hikâyelerinizi anlatın" ne de "şu konuda yazın" dedik. Reçel kendi başına bir hikâyeye dönüştü. Bu süreçte Reçel Blog, kadınların kamusal alanda yaşanan sıkıntılar, taciz, evlilik, boşanma, çocuk yetiştirme, kültürel üretim, savaş, mültecilik, barış konularında konuşabileceği; en önemlisi de kadınların kendilerini anlatabilecekleri bir mecraya dönüştü. Dolayısıyla hem Barış İçin Kadın Girişimi'nde hem de Reçel Blog'da ilişkiler ve temalar üretmeye çalıştık. Reçel Blog'da ek olarak kurduğumuz temaları bir websitesinde somutlaştırdık.

Doğuş Derya:

Ben Feyza'nın ilişkilerin önemine değindiği yerden devam etmek istiyorum. Kısaca Kıbrıs'ın tarihsel bağlamından bahsedeyim: 1974'te kuzeyi Türk, güneyi Rum yönetimi olmak üzere bölünmüş bir ada. 1974'ten

Doğuş Derya:

I'd like to continue from where Feyza left off with the importance of forming relationships. Let me briefly mention the historical context in which Cyprus has come to exist as a divided island with Turkish rule in its north and Greek rule in its south in 1974. From 1974 to the start of the 2000s two separate memory projects were put into effect on each side of the island.

These were about what was considered worth remembering, silencing or speaking about. The memory project in the South, entitled "We Shall Not Forget", espoused the following claim: "we shall not forget that we used to live together with Cypriot Turks before, and then we were forced to leave our homes as a result of" –according to them– "Turkish occupation".

The way this project reflects on concrete spaces and places is the fact that road signs pointing to settlements in the North remained in place until the start of the 2000s or that Members of Parliament and mayors are still being elected in the South for towns that are currently within the boundaries of Northern Cyprus. The "We Shall Not Forget" project in the North, on the other hand, was completely bent on erasing the memory of cohabitation. It took the shape of a Turkification story, as if Cypriot Greeks, Cypriot Turks and other groups such as Armenians and Maronites had never lived together on the island.

So much so that the names of provinces in Turkey (ex. Gelibolu), names derived from a patriarchal militarist culture (ex. Sipahi, Yiğitler, Paşaköy), and if no such Turkifying names were found, the names of cigarette brands smoked by commanders in those days (ex. Bafra, Gelincik) were given to various places. The people living here have a deeply problematic relationship with space.

This approach is one that prevents attachment to the soil upon which you live, that creates distance between you and the place itself. For instance, if you ask someone in Cyprus to describe where their house is, they'd say "turn left by 'x' shop or right past 'y' store". No street names are used because these have constantly been changed in a top-down manner. William Shakespeare Boulevard has, for example, become Mehmet Akif Boulevard. In short, often it's as if your home address itself changes whenever the name of that shop nearby does.

Both memory projects have something in common. In saying "we shall not forget" one means "we won't forget that we lived together", the other "we won't forget the violence we were made to suffer". Both silence women's stories. In both versions the harassment, rape and loss suffered by women are excluded from space, place and text. This is why I find it especially important for women's experiences to be brought together and a dialogue to be established through these—and not by saying "let's discover our commonalities, we're all women and so we all experience similar things," but by allowing those experiences to stand side by side while preserving their differences. We haven't yet been able to achieve this because there is a language barrier. In addition to this these experiences are being instrumentalized by the official discourse and politicians. I therefore don't have an answer as to how wounds may be represented in a concrete manner, because "to represent" means to render certain things visible and put them in one mould or the other in the name of certain people. As a feminist, I find this to be an authoritarian approach.

So, if any kind of representation was to ever be in question, I would first wish to make it possible to talk about these wounds, start a

2000'li yılların başına kadar adanın her iki tarafında da birer hafıza projesi yürütüldü.

Bu projeler neyin hatırlanmaya, neyin sessizleştirilmeye ya da neyin konuşulmaya değer bulunduğuyla ilgiliydi. Güney'de "Unutmayacağız" diye adlandırılan proje, "daha önce Kıbrıslı Türklerle beraber yaşadığımızı, evlerimizden edildiğimizi ve bunun" onların deyimiyle "Türk işgali sonucunda olduğunu unutmayacağız" savı üzerinden giden bir hafıza projesiydi.

Bu projenin mekâna yansımalarının örnekleri Kuzey'deki yerleşim yerlerini gösteren yol tabelalarının 2000'lerin başına kadar durması; veya şu an Kuzey Kıbrıs içinde bulunan şehirlere Güney'de hâlâ milletvekili veya belediye başkanı seçilmesi... Kuzey'deki "Unutmayacağız" projesi ise tamamen ortak yaşamı silmeye yönelikti. Sanki adada Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türkler ve Ermeniler, Maruniler gibi diğer topluluklar hiç birlikte yaşamamış gibi, bir Türkleştirme hikâyesi üzerinden şekilleniyordu.

Öyle ki mekânda Türkiye'deki illerin isimleri (Gelibolu); ataerkil, militarist kültürden türeyen isimler (Sipahi, Yiğitler, Paşaköy); hatta Türkleştirmek için isim bulunamamışsa komutanların o dönemde içtikleri siğaraların isimleri (Bafra, Gelincik) kullanılıyordu. Burada yaşayan insanların mekânla ilişkisi oldukça sorunlu; kendi yaşadığı top-rağa bir türlü bağlanamayan, onunla arası-na mesafe koyan bir yaklaşım bu. Örneğin Kıbrıs'ta birisine evini tarif ettirirsiniz, "filan dükkânın yanından döneceksin, filan mağazayı geçtikten sonra" diye anlatır. Sokak isimleri hiç yoktur çünkü bunlar sürekli olarak tepeden değiştirilmiştir. Örneğin William Shakespeare Caddesi, Mehmet Akif Caddesi olmuştur. Kısacası çoğu zaman dükkânın adı değişince evin adresi de değişmiş gibi oluyor.

Her iki hafıza projesinin de ortak bir noktası var. Biri "unutmayacağız" derken "ortak yaşadığımızı unutmayacağız" diyor; öteki "bize uygulanan şiddeti unutmayacağız" diyor. Her ikisinin de ortaklaştığı nokta kadınların hikâyelerini sessizleştirmeleri. İkisinde de kadınların yaşadığı tacizler, tecavüzler ve kayıplar hem mekândan hem de metinlerden dışlanıyor. O yüzden kadınların deneyimlerinin buluşturulmasının ve diyalog kurulmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Bunu da "Ortaklıklarımızı keşfedelim, hepimiz kadınız ve benzer şeyler yaşıyoruz" diyerek değil; farklılıkları muhafaza ederken o deneyimleri yanyana getirerek yapmak gerekiyor. Bunu henüz beceremedik çünkü arada dil farkı var. Bu deneyimlerin resmî söylem ve siyasetçiler tarafından araç-sallaştırıldığı bir durum da var. Dolayısıyla, yaraların nasıl somut bir şekilde temsil edilebileceğine dair benim bir cevabım yok. Çünkü temsil etmek demek aslında birileri adına birtakım şeyleri görünür kılmak, bir forma sokmak demek. Bir feminist olarak bunun otoriter bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum.

O yüzden eğer temsil söz konusu olabilseydi, önce o yaralar hakkında konuşulmasını sağlamak isterdim. Kadınlar, deneyimlerini birbirleriyle paylaşıırken ve yaraları hakkında konuşurken, bunu var olan ortaklıkları üzerinden ya da farklılıklarını yan yana getirerek yapabilmelerini sağlayabilmek isterdim.

Karin Karakaşlı:

Eğer kimliğinizde Ermenilik varsa, travma denince söz 1915'e gelip dayanıyor, oradan da fazla uzağa gidemiyor. Belki tuhaf gelecektir ama ben Ermenilik üzerinden yaklaşmıyorum meseleye. Ben 1915 meselesini, Türkiye'nin en temel sorunu olarak görüyorum. 1915'i, geçmişin bir parçası olduğunu düşündüğüm için değil, bizahiti bugünümü-

conversation. I would wish to create opportunities for women to work with their existing commonalities or by bringing their differences together when sharing their experiences and talking about their wounds.

Karin Karakaşlı:

If being Armenian is part of your identity in any way, whenever trauma is in question the discussion centres on 1915 and isn't able to go much further. This may appear bizarre, but I don't approach the issue from the position of being Armenian. I see 1915 as Turkey's most essential problem. So I dwell upon it not because I think of it as a part of our past, but because I see it as nothing short of the most fundamental happening affecting our present. The Armenian Genocide of 1915 is most probably the greatest trauma of Armenian citizens due to the fact that it has remained unpunished. The civil war we're currently undergoing is part of this. Coming to the women's issue becomes a luxury in the midst of all of this. Here's a scene I remember: in the 2000s, two Armenian historians came to Turkey for the first time to take part in a panel held at Sabancı University. One was a woman, the other a man. These two Armenian historians got caught up in a debate amongst themselves before even the most basic questions of "how is 1915 to be spoken about?", "how shall it be named?", "how will the audience take this in?" found an answer. The woman academic said: "This narrative of Armenian history is completely based on masculinity. There is no mention of the harassment and rape suffered by woman victims."

I considered this debate to be a luxury for a panel in Istanbul. I was the one moderating the session, and I was totally astonished. So was the audience.

There was a book titled "*Bir Adalet Feryadı*" (A Cry for Justice) written by a group of Armenian feminist women on Armenian feminist writers. It is, for instance, immediately assumed that I already know all of those writers. Yet these women are not covered in the curriculum followed in Armenian schools. Everything is a struggle, including living an Armenian life. It is not possible to speak only of pressures faced as a result of state policies. In addition to this is the natural assimilation of life itself. Certain things that have been provided as rights may not be the way you think they would. If life itself doesn't flow in Armenian, Armenian easily ends up as a decorative item, an object of fetish with its own hieroglyphic alphabet. And so does being an Armenian. If your numbers are diminished enough, you may become the object of interest for some—even if they may be well-intentioned. Or, in the official discourse preferred by the state, in textbooks you are still the villain, the perpetrator, the internal spy for foreign powers, those whom everyone should beware of.

The solution I have been able to find to this situation as a woman is continuing my struggle without falling into the trap of ethnic nationalism. I find avoiding this trap of nationalism deeply important. In the 1990s a serious human rights struggle was waged under the leadership of cultural and political movements. Armenians got their share in this in the positive sense. They became more visible, started feeling that they were "citizens too". Coming to the year 2016, even if you're in the midst of such a struggle for freedom, rights, and for inclusion in social memory there is still the risk of being ensnared by ethnic struggles.

zÜ etkileyen en temel yaşamışlık olarak algıladığım için dert ediniyorum. 1915 Ermeni Soykırımını, cezasız kaldığı için Ermeni vatandaşların en büyük travmasıdır herhalde, yaşadığımız iç savaş da buna dahil. Bu meselenin içinde kadın konusuna gelmek lüks kaçıyor. Şöyle bir sahne hatırlıyorum: 2000’li yıllarda Sabancı Üniversitesi’nde Hrant Dink’in adına düzenlenen bir panel için ilk kez iki Ermeni tarihçi Türkiye’ye geldi. Bir tanesi kadın, diğeri erkekti. Bu iki Ermeni tarihçi, daha “1915 nasıl konuşulacak,” “nasıl adlandırılacak,” “izleyenler bunu nasıl karşılayacak” soruları cevaplanmamışken kendi içlerinde bir tartışmaya giriştiler. Ermeni kadın akademisyen dedi ki: “Bu Ermeni tarih anlatısı tamamen erkeklik üzerinden inceleniyor. Kadın mağdurların yaşadığı taziye, tecavüze hiç girilmiyor.”

Ben bu tartışmayı İstanbul’daki panel için bir lütuf olarak gördüm. Oturumu ben yönetiyordum, şaşırdım kaldım. İzleyenler de afalladı.

“*Bir Adalet Feryadı*” başlıklı 2000’lerin başında bir grup Ermeni feminist kadının, Ermeni feminist yazarlara atfen yaptıkları bir kitap vardı. Mesela bir önkabul olarak benim o yazarları bildiğim varsayılır. Halbuki bu kadınlara Ermeni okullarının müfredatında yer verilmez. Her şey bir mücadeledir, Ermeniliği yaşamak da dahil olmak üzere. Sadece devlet politikası olarak uygulanan baskılardan söz etmek mümkün değil. Bir de hayatın doğal asimilasyonu var. Hak olarak verilmiş bazı şeyler illa sizin kullanageldiğiniz halde olmayabiliyor. Hayat Ermenice akmiyorsa, Ermenice kendine ait ayrı bir hiyeroglif alfabesiyle bir süs nesnesine, fetiş nesnesine dönüşebiliyor. Ermenilik de öyle, yeterince azalmışsanız kimilerinin ilgi nesnesi haline gelebiliyorsunuz, iyi niyetli de

olsa. Ya da zaten devletin tercihi olan resmî anlatıda, ders kitaplarında hâlâ failsinizdir, iç mihraksınızdır, aman dikkat edilmesi gerekensinizdir.

Bu duruma benim bir kadın olarak bulabildiğim çözüm, etnik milliyetçilik kapanına düşmeden mücadeleyi sürdürebilmek. Milliyetçilik tuzağına düşmemeyi çok önemsiyorum. 1990’larda kültürel ve siyasî hareketlerin önderliğinde insan hakları için çok büyük mücadele verildi. Ermeniler de bundan olumlu yönde kendi payını aldı. Görünürlüklerini arttırdılar, “biz de vatandaşız” anlayışını geliştirdiler. 2016’ya gelmişken, siz bunlarla büyük bir özgürlük, hak ve toplumsal hafızaya eklemlenme mücadelesi veriyor olsanız bile, etnik mücadelelerin sizi kıştırabilme tehlikesi var.

Bu yüzden ben geldiğimiz noktada çözümü çapraz dayanışmalarda görüyorum. Ben ne kadar az Ermeni anlatırsam o kadar hayırlı bir yere doğru gidiyoruz demektir. Ben, başka şeyleri kendime dert edinebilmeliyim. Oradan da söz üretebilmeliyim. Elbette geri kalan konuların sorumluluğundan kaçmıyorum, zaten kuşaklar boyu bir susturulmuşluğumuz söz konusu. Mücadeleyi devam ettirirken milliyetçilik tuzağına düşmeden, insan hikâyelerine yoğunlaşarak devam etmek benim bulabildiğim tek çözüm. İşin içindeki insan ve kadın boyutunu, ele aldığımız kişinin özne olduğunu unutmamak; birilerinin bir nesnesine dönüşmemek, o onuru o vakarı koruyabilmek... Bulduğum çözüm bu. Yazıda, eylemde yaptığım da bu.

Işıl Eğrikavuk:

Ayşe Betül, seninle devam edelim. “Uyuşmazlık çözümü” üstüne çalışıyorsun. Bu alanda senin karşılaştığın sorunsallar nedir?

It is for this reason that I see the solution to be cross-solidarity at this point. The less I need to speak about being Armenian the better the direction in which we're heading. I have to be able to concern myself with other issues, to speak from other positions. I am, of course, not evading the responsibility of all that remains. We have already been silenced for generations. The only solution I've been able to find is moving forward by focusing on human stories without falling into the trap of nationalism while continuing the struggle. Remembering the aspect of being human and being a woman in all of this, not forgetting that the person in question is a subject in their own right, not becoming an object for others, preserving your honour and dignity... This is my solution. This is what I do in writing and in my actions in life itself.

Işıl Eğrikavuk:

Ayşe Betül, let's carry on with you. You work on "conflict resolution". What are the problematic issues you face in this field?

Ayşe Betül Çelik:

I've thought about "inclusive peace" and what this corresponds to in terms of the Kurdish issue. Peace is usually only understood as the cessation of violence, but this is the business of what we call third party leaders. Our role is to transform the institutional violence that excludes and degrades any and all kinds of identities, termed "structural violence" by Johan Galtung, the peace and conflict researcher. When speaking of museums and societal transformation, it is in fact these issues that we must dwell upon. For the past two days I have been thinking constantly on how to confront our past.

How will we do this? Will we do it in a non-violent yet jarring and shocking manner? Or in a more subtle way? It was 2005 I think, we

had worked with the Heinrich Böll Foundation on confronting Turkey's past. That meeting was about the legal aspects of such a confrontation. Since women's participation was low in the meeting, Heinrich Böll later took us to another one in Mardin. This was one of the best meetings I have ever attended, because women from different ethnic groups in Turkey shared their own stories. The idea of collecting these shared experiences in a museum in Mardin was tossed around, but it wasn't brought to fruition.

In that meeting, it was also said that a society that is unable to mourn is also unable to move on. The phrase "let's leave the past behind us and look forward" is often repeated in Turkey, yet we cannot move on while leaving the past behind. We have to look at both at the same time. How to do this was a topic of the discussion at that time. Have you heard of the "District Six Museum" in South Africa? It is one of my favourite museums as a researcher on conflict resolution. It is a museum displaying stories, street signs, objects and perhaps the most touching poems I've seen with regards to how District Six, once belonging to Blacks, was all of a sudden whitified. It was shocking, unsettling, but not inflammatory.

The Ceviz Ağacı İnisiyatifi (Walnut Tree Initiative) prepared a comparable visual project in Turkey, calling up the value inherent in human stories. It produced a documentary featuring mothers from both sides. The Immigrants' Association for Social Cooperation and Culture (GÖÇ-DER), documented the stories of women who had been forcibly displaced. These efforts are important for upholding memory and for processes of mourning to be possible. We must multiply such examples. The greatest problem here is that the section of society reached by

Ayşe Betül Çelik:

Ben "kapsayıcı barış" ve "Kürt meselesinde bu konuya denk düşen neler var" üstüne düşündüm. İnsanlar genelde barış kelimesinden sadece şiddetin durdurulmasını anlıyor; halbuki bunlar 3. şahıs liderler (*third party*) dediğimiz kimselerin yapacağı işler. Bize düşen; barış ve çatışma araştırmacısı Johan Galtung'un "yapısal şiddet" (*structural violence*) diye adlandırdığı, her türlü kimliği öteyelen ve aşağılayan kurumsal şiddeti değiştirmek. Müzeler ve toplumsal dönüşüm dediğimizde asıl bu meselelere bakmamız gerekiyor. Ben iki gündür devamlı olarak geçmişle nasıl yüzleşmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Bunu nasıl yapacağız? Şiddet içermeyen bir sarsıcılıkla mı yapacağız? Yoksa daha üstü örtülü bir şekilde mi? 2005'teydi sanırım, Heinrich Böll Vakfı ile Türkiye'nin geçmişiy-le yüzleşmesine dair çalışmalar yapmıştık. O toplantı yüzleşmenin hukukî yanıyla ilgiliydi. Bu toplantıya kadınların katılımı az olduğu için Heinrich Böll bizi sonradan Mardin'de bir toplantıya götürmüştü. Benim katıldığım en güzel toplantılardan birisiydi çünkü Türkiye'deki çeşitli etnik gruplardan kadınlar kendi hikâyelerini paylaşmıştı. Bu paylaşımların Mardin'de bir müzeye dönüştürülmesi fikri konuşulmuştu ancak olmadı.

O toplantıda yasını yaşayamayan bir toplumun ilerleyemeyeceği de konuşulmuştu. Türkiye'de "geçmişî bırakalım önümüze bakalım" denir ama geçmişî arkamızda bırakarak ilerleyemeyiz. İkisine de bakmamız gerekir. Bunun nasıl yapılacağı o zamanlarda tartıştığımız bir meseleydi. Güney Afrika'daki "6. Bölge Müzesi"ni (*District Six Museum*) duyduunuz mu? Uyuşmazlık çözümü araştırmacısı olarak benim en çok hoşuma giden müzelerden birisidir. Bir zamanlar siyahlara ait olan 6. Bölge'nin nasıl bir anda beyaz-

laştırıldığına dair hikâyelerin, sokak işaretlerinin, nesnelere ve belki de gördüğüm en dokunaklı şiirlerin sergilendiği bir müzeydi. Sarsıcıydı ama tahrik edici değildi.

Türkiye'de buna benzer, insan hikâyelerinin, değerliliğine atıfta bulunan görsel bir projeyi Ceviz Ağacı İnisiyatifi yaptı. İki tarafın da annelerini konuşturan bir belgesel hazırladı. Göç Edenlerle Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (GÖÇ-DER) ise zorunlu göç eden kadınların hikâyelerini belgeleştirdi. Bu çalışmalar hafızaya sahip çıkılması, yasin yaşanabilmesi için önemli. Bunları çoğaltmak durumundayız. Buradaki en büyük sorun, ister sanat alanında olsun ister siyasî alanda olsun bu projelerin ulaştığı kesimin zaten bunları dinlemeye açık olması. Dolayısıyla önceden ulaşamadığımız kesimlere ulaşmak zorundayız. O zaman sorumuz şu: dinlemeyi, görmeyi reddeden bu kesime nasıl ulaşacağız? Burada sanat devreye giriyor.

Çatışma çözümlemede barışın tesisi için alışılmışın dışında düşünebilmek öğretilir. Bu da yaratıcılık gerektirir. Bu süreçte sanat bize en çok kapı açan uğraş diye düşünüyorum. Çünkü sanat ve yaratıcılık "oyunbozan" (*spoiler*) dediğimiz kişilere ulaşmayı, onları barış sürecine katabilmeyi sağlıyor. Diğer örneklerle baktığımızda da bu kimselerin katılımının barışın tesisi için yaşamsal olduğunu görüyoruz.

Işıl Eğrikavuk:

Sorumu doğrudan Mina'ya soracağım. Müzeleri diyalog merkezleri yapmak için ne tür stratejiler geliştirebiliriz? Travma hikâyelerin tekrar edersek ne olur? Kurbanların öykülerinin ötesine nasıl geçebiliriz? Mekânı, güçlendirme ("empowerment") için nasıl kullanabiliriz? Kendi deneyiminizde güçlendirmeyi nasıl sağladınız?

these projects, regardless of whether in the artistic or political field, is people that are already open to listening to this. We therefore somehow have to reach those groups that we have previously been unable to. Then here's the question: how do we reach a portion of society that refuses to listen or see? This is where art comes into play.

In conflict resolution you are taught to think outside the box for the establishment of peace. This requires creativity. I believe art to be an endeavour that opens new doors in the most effective manner in such processes; because art and creativity allow us to reach people we refer to as *spoilers*, and include them in the peace process itself—and looking into various examples reveals that the participation of these persons in the process is vital for the establishment of peace.

Işıl Eğrikavuk:

I'll direct this question to Mina: what kinds of strategies may we develop in order to make museums centres of dialogue? What happens when we repeat stories of trauma? How are we to move beyond victims' narratives? How can we make use of space for empowerment? How were you able to achieve such empowerment in your own experiences?

Mina Watanabe:

I work in a museum, but I'm also an activist. Our primary goal is to struggle against human rights violations. We work to bring these issues onto the agenda of all relevant United Nations bodies, because these matters are not yet "in the past". As long as the Japanese government refuses to acknowledge the truth of "comfort women" or the entire country is unable to grasp this reality, the trauma experienced by survivors shall continue. We are waging this struggle for victims and for those who have stood up and given courage

to others. Listening to a victim who speaks up and recounts what they have suffered in the past definitely affects your life. The reason is not merely because the speaker is a victim or survivor, but because they have taken a stand in the face of great pain and adversity and chosen to struggle against human rights violations. Representing women in a museum is an extremely challenging matter. We must choose what we are to say. We want to portray these women not as victims but as people waging a struggle. Even now there are many "comfort women" who are forced to remain silent. It is very difficult for them to speak about what happened. But since fifty years have gone by, the incidents in question have to be discussed.

Many women remained silent for all of these past fifty years because they thought what happened to them was their own fault. They were poor, they were lonely, and they hadn't fully comprehended the situation. So the first woman to speak had a huge impact. She faced her own past and was able to say: "It wasn't my fault." This radically transformed opinions on "comfort women". Their existence was known in Japan because soldiers themselves had kept records of them. Yet still we hadn't done any in-depth work on the issue because we didn't know if there were any survivors. When one survivor stepped forward we, as women in Japan, were able to start looking for the others. So, in short, we describe these women not as victims, but as human rights defenders. This is why we are an active museum: our museum work and our activism goes hand-in-hand.

Işıl Eğrikavuk:

The word "active" is crucial here; because the classical meaning of a museum is the preservation of cultural heritage and social memory. Yet what you're doing is actively advancing

Mina Watanabe:

Müzedede çalışıyorum fakat aynı zamanda bir aktivistim. Öncelikli hedefimiz insan hakları ihlallerine karşı mücadele etmektir. Birleşmiş Milletler'in ilgili tüm organlarında bu konuları gündem yapmak için çalışıyoruz çünkü bu meseleler henüz geçmişte kalmadı. "Rahatlatici kadınlar" (comfort women) gerçeğini Japonya'daki hükümet reddetmiş veya bütün ülke tam olarak kavrayamadıkça kurtulanların travması devam edecek. Bu mücadeleyi, kurbanlar ve ayağa kalkıp başkalarını cesaretlendirenler için veriyoruz. Sesini yükseltip geçmişte neler yaşadığını anlatan bir mağduru dinlemek hayatınızı kesinlikle etkiliyor. Bu etkileyciliğin nedeni konuşanın sadece bir kurban ya da hayatta kalan oluşu değil; tüm acılara, tüm zorluklara göğüs gererek bir duruş alması, insan hakları ihlallerine karşı mücadele etmeyi seçmiş olması. Müzedede kadınları temsil etmek çok zor bir konudur. Ne söyleyeceğimizi seçmek zorundayız. Bu kadınları kurban olarak değil, mücadele eden insanlar olarak göstermek istiyoruz. Şu anda bile susmak zorunda kalan çok fazla "Rahatlatici kadın" var. Olanlar hakkında konuşmaları çok zor. Ancak olaylardan elli sene sonra bunların konuşulması gerek.

Birçok kadın bu elli sene boyunca suskun kaldı çünkü başlarına gelenin kendi hataları olduğunu düşünmüşlerdi: fakirlerdi, yalınlardı, durumu kavrayamamışlardı... Bu yüzden konuşan ilk kadının etkisi çok büyük oldu. Kendi geçmişiyle yüzleşti ve "bu benim suçum değildi" diyebildi. Bu, "Rahatlatici kadınlar" hakkındaki fikirleri kökten değiştirdi. Japonya'da, "Rahatlatici kadınlar"ın varlığı biliniyordu çünkü askerler onlar hakkında kayıt tutmuşlardı. Bununla birlikte, hayatta kalan olup olmadığını bilmediğimiz için, bu konuyu etraflıca çalışmamıştık. Sağ kalan kadınlardan bir tanesi öne çıkın-

ca Japonya'daki kadınlar olarak diğerlerini aramaya başlayabildik. Sonuç olarak, biz bu kadınları mağdur olarak değil insan hakları savunucuları olarak tasvir ediyoruz. Aktif müze olmamızın nedeni de budur: Müzeyi ve aktivizmi birlikte götürüyoruz.

Işıl Eğrikavuk:

"Aktif" sözcüğü burada çok önemli çünkü bir müzenin klasik anlamı kültürel mirasın ve toplumsal belleğin korunmasıdır. Ancak bir yandan belleği korurken bir yandan da etkin bir şekilde ilerliyorsunuz. Basmakalıp kurban anlatılarının tuzağına düşmüyorsunuz. Bu konuyu daha fazla tartışmak ister misin, Meral?

Meral Akkent:

Karin'in değindiği konudan fazla uzaklaşmadan İstanbul Kadın Müzesi'nin toplumsal belleği koruma anlayışını açmak istiyorum. Karin, milliyetçilik tuzağına düşmeden, insan hikâyelerine yoğunlaşmanın önemine işaret etti. Yazıda, eylemde bunu yaptığını söyledi. Ayşe Betül toplumsal barış ve uzlaşma kültüründe "sarsıcı ama kutuplaştırıcı, tahrik edici olmayan" yöntemlerden bahsetti. Ben bu ifadelerde İstanbul Kadın Müzesi'nin tanımını buluyorum. Çünkü biz müzedede milliyetçilik tuzağına düşmeden, kent kadın tarihi yazma modeli oluşturmayı deniyoruz. Uzlaşma için iletişime ihtiyacımız var. İletişim için ortak payda bulmalıyız. Kadın tarihlerimiz bize bu ortak payda için zemin oluşturabilir. Kültürel miraslarımızı karşılıklı takdir ederek nasıl sahiplenebiliriz? Bunu öğrenmemiz lazım.

İstanbul'un tarihini Türkiye Cumhuriyeti'yle 1923'ten itibaren başlatanlar, kentin Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki kadın tarihi mirasını gözardı ediyorlar. İstanbul'un tarihini 1453'den başlatanlar ise, kentin daha önceki 2000 yıllık kadın tari-

on the one hand while preserving memory on the other. You don't fall into the trap of stereotypical narratives of victimhood. Would you like to discuss this further, Meral?

Meral Akkent:

I'd like to expand on the approach espoused by the Women's Museum Istanbul with regards to preserving social memory without diverging too far from the issue Karin touched upon. Karin pointed to the importance of focusing on human stories without falling into the trap of nationalism. She said that she does this in writing and in life itself. Ayşe Betül mentioned the existence of methods that are "shocking and jarring, yet not polarizing or inflammatory" in the culture of societal peace and reconciliation. In these terms I can find a definition of what Women's Museum Istanbul is about. Women's Museum Istanbul is trying to create a model for writing the women's history of a city without falling into the trap of nationalism. For reconciliation we first need communication. For communication we must find a common ground first. Women's history can be such a common ground. Now, how can we stake a claim to and uphold our cultural heritages in a manner that entails mutual appreciation? This is what we have to learn.

Those who mark the start of Istanbul's history as in 1923, with the founding of the Turkish Republic, ignore the legacy of women's history in the Ottoman era. Those who consider 1453 to be the beginning of this history, on the other hand, wish to disregard the city's previous 2000 years of women's history. Women's Museum Istanbul sees the women's history of the city as a 3000-year-long whole. Most of the women who found a place in the permanent exhibition of the museum are unfamiliar to people. The Armenian, Greek and Jewish women whose life stories are on our website are, for instance, not even known by members

of their own ethnic groups. But our aim is not confined to making them known, our aim is to bring them together. Women's Museum Istanbul also aims to somehow bring together people with different interests on the same platform.

It includes women who are composers of classical music as well as those who are composers of jazz. Usually those who are interested in classical Turkish music don't take much of an interest in folk music, but when you visit the Women's Museum Istanbul, you end up encountering women you never knew before on the museum's website while perusing it from page to page goaded on by the seductive curiosity aroused by the internet. This is a concept based on sparking curiosity about the culture we think to belong to the "other".

As Karin also mentioned, it is necessary to tell human stories, narratives that touch upon what is human. This is what Women's Museum Istanbul does. It makes one wonder: "Who on earth are these women?" Apart from this our concept allows for using the content of our museum with various aims. The content of the exhibitions are used as course material at Sabancı and Mimar Sinan Universities. The graphic design department at the Mimar Sinan University of Fine Arts does not have a gender studies component. Despite this fact, however, for the past three years this graphic design department has had a course that works on the biographies presented by the Women's Museum Istanbul as material for graphic-making. In this course, students approach the women in the museum in various contexts and imagine them in the past and present. They occupy themselves with these life stories and visualize them. Apparently while doing so they have been telling their teachers that they had never heard of these names before and ask why they hadn't been taught about these figures.

hini görmezden gelmek istiyorlar. İstanbul Kadın Müzesi, kent kadın tarihini 3000 yıllık bir bütün olarak görüyor. İnsanlar, İstanbul Kadın Müzesi'nin sürekli sergisindeki kadınların çoğunu tanımıyor. Mesela sitede yaşam öyküsü olan Ermeni, Rum ve Yahudi kadınlar o grubun mensupları tarafından da bilinmiyor. Fakat amaç sadece tanıtmak da değil. Buluşturmak. İstanbul Kadın Müzesi, farklı ilgi alanları olan insanları aynı mecrada, yani müzede buluşturma amacını da güdüyor.

İstanbul Kadın Müzesi'nde Klasik Müzik bestecisi ya da Halk Müziği bestecisi kadın da var, Caz Müziği bestecisi kadın da. Genelde klasik Türk Müziği ile ilgilenenler Halk Müziği ile fazla ilgilenmezler. Ama İstanbul Kadın Müzesi'ne geldiğiniz zaman internetin sağladığı o kıskırtıcı merakla, müzenin sitesinde sayfalar arasında tıklayarak gezinirken, belki ilgi alanınız dışında kaldığı için, daha önce hiç tanımadığımız kadınlara rastlıyorsunuz. Müzenin konsepti, bu rastlayışı sağlayan, "öteki"ne ait olduğunu düşündüğümüz kültürü merak ettiren, bir konsept.

Karin'in de söylediği gibi insan hikâyeleri, insana değen öyküler anlatmak gerekiyor. İstanbul Kadın Müzesi de bunu yapıyor. "Bu kadın da kimmiş" diye sorduruyor. Müzenin sergilerinin içeriği, Sabancı Üniversitesi Gender Forum'da ya da Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Grafik Tasarım Bölümü'nde ders malzemesi olarak kullanılabilir. Bu da konseptimizin çok amaçlı kullanımına olanak sağlıyor. Grafik Tasarım Bölümü, toplumsal cinsiyet çalışmaları yapılan bir bölüm değil. Buna rağmen bu bölümde üç senedir İstanbul Kadın Müzesi'nin sunduğu biyografileri grafik malzemesi olarak çalışan bir ders var. Bu derste öğrenciler müzedeki kadınlara çeşitli açılardan yaklaşıp onları günümüzde ve geçmişte tahayyül ediyorlar. Bu yaşamlarla meşgul

oluyorlar, onları görselleştiriyorlar. Bunları yaparken de hocalarına "Biz bu isimleri hiç duymamıştık, neden bu bilgiler bize öğretilmedi?" diye soruyorlarmış.

Bu soruların sorulması çok önemli ve aynı zamanda da çok üzücü. Sorular üzücü, çünkü Türkiye'deki eğitim sürecinde kimlerin unutulduğunu, dolayısıyla kadın tarihinin neleri kaybettiğini gösteriyor. Sorular önemli çünkü derste bu soruları soran öğrenciler, kendi çevrelerinde de bu soruları sormaya devam edecekler. Bu soruların sorulması ise, yok sayılanları görünür kılmak için çok gerekli. İstanbul Kadın Müzesi belleği korurken, böylelikle farklı alanlarda aktivizme de yol açıyor.

Ayşe Betül Çelik:

Türkiye'de ya da çatışmalı herhangi bir toplumda göreceğiniz en büyük sorun acıyı yarıştırmak. Herhangi bir acı, özellikle kimlik üzerinden yaşanan acı, tepki yaratılabiliyor; "ama onlar da bize şunu yapmıştı" denebiliyor. İnsan hikâyeleri bence bu tepkileri engellemek açısından çok önemli. Çünkü insan hikâyeleri, ete kemiğe bürünmüş, düşman olmaktan çıkmış bir resim sunuyor.

Işıl Eğrikavuk:

Dediğiniz gibi, geçmiş acılar bir sonrakiler için mazeret olabiliyor. "Siz bize bunu yapmıştınız. Biz de şimdi size bunu yapıyoruz" denebiliyor.

Gaby, sence bahsettiğimiz bu kurban anlatısının tuzağına düşmeyen stratejiler neler?

Gaby Franger:

2009 senesinde bir sergi projesi düzenledik. Adı *Webs of Destiny / Kader Ağları* idi ve Kuzey İrlanda'da süregelen çatışmalardan el işleri sergileniyordu. Bu sergide Kuzey İrlanda'dan kadınlar da vardı. Hem Protes-

The fact that such questions emerge is quite significant and also deeply tragic. These questions are sad because they demonstrate how much is forgotten in the education process of an individual who has reached university level in Turkey, and all that has therefore been lost of women's history. The questions are also important because students who come to ask them in class will continue asking such questions in their own environment, as well; and asking these questions is a must in order to render visible all that has been ignored and disregarded. In preserving memory Women's Museum Istanbul thus paves the way for activities in different fields.

Ayşe Betül Çelik:

The greatest problem you'll see in Turkey or in any other society in conflict is pitting one pain against the other, as if this is a race. Any kind of pain –especially if it has been suffered in relation to an identity– can give rise to certain reactions: often you hear people saying things like “but they had done x, y or z to us too.” I find human stories very important in preventing such reactions, because these stories paint a picture that comes alive in flesh and blood, becomes an actual someone beyond simply an enemy figure.

Işıl Eğrikavuk:

As you say, past pains may become an excuse for future ones. As in: “You did that to us. Now we're doing this to you.” Gaby, what do you think are the strategies that manage to evade the trap of this narrative of victimhood we mention?

Gaby Franger:

In 2009 we organized an exhibition project. It was called “Webs of Destiny” and displayed handicrafts from ongoing conflicts. Women from Northern Ireland were included in this exhibition. Both from the Protestant and

Catholic factions... Women from both groups took part in the preparation of the exhibition. Both parties were quite happy to talk to each other in our museum in Germany and display their work together; but our work hadn't been limited to inviting them to Germany to display their products. Three years of preparatory activities preceded this exhibition.

First, we held workshops with women in Northern Ireland in order to be able to talk about knitting and sewing, and to work together. We brought Protestant and Catholic women together. This was the first time these women had come into contact with the opposing group since the peace process had come to a halt—for some it was even the first time ever. They spoke to each other and together they watched a video in which the widowed wives of a Protestant policeman and a Catholic fighter spoke. Then they decided that they wanted to visualize their experiences through knitting and embroidery. So they began to produce small works of art.

At the next stage, they displayed their works to different communities in Northern Ireland. The pieces on display in the exhibitions were so intriguing that Protestant women went to Catholic neighbourhoods for the first time in many years in order to see them, as did Catholic women who went to Protestant neighbourhoods. In this way, women from these two groups came into contact with each other and showed each other their works. This is a very long process, and there are still many conflictual matters that must be handled.

But instead of having the different sides confront each other directly, it is of greater value to get them to communicate by creating and producing together. We later exhibited their works in our museum in Germany, as well. German women came to our museum, ap-

tan kesimden hem de Katolik kesimden... İki kesimden de kadınlar serginin hazırlanmasında yer aldılar. İki taraf da Almanya'daki müzemizde birbiriyle konuşmaktan ve birlikte işlerini sergilemekten dolayı çok mutluydu.

Ancak biz onları sadece işlerini göstermeleri için Almanya'ya çağırılmamıştık. Bu serginin öncesinde üç senelik bir çalışma süreci vardı.

Önce Kuzey İrlanda'da kadınlarla örgü ve dikiş hakkında konuşabilmek ve birlikte çalışabilmek için çalıştaylar (workshops) yaptık. Hem Protestan hem Katolik kesimden kadınları bir araya getirdik. Bu kadınlar barış süreci sekteye uğradıktan sonra karşı grupla iletişime ilk defa geçmişlerdi; hatta bu durum bazılarının hayatında bir ilkti. Karşılıklı konuştular ve Protestan bir polisle Katolik bir savaşçının dul kalmış eşlerinin konuştuğu bir videoyu birlikte izlediler. Sonra deneyimlerini örgü ve nakışla görselleştirmek istediklerine karar verdiler. Böylece küçük sanat eserleri üretmeye başladılar.

Bir sonraki aşamada işlerini Kuzey İrlanda'nın farklı topluluklarında sergilediler. Sergideki işler o kadar ilgi çekiciydi ki, Protestan kadınlar bu işleri görmek için yıllar sonra ilk defa Katoliklerin yerleşim bölgesine gittiler; aynı şekilde, Katolik kadınlar da Protestan yerleşim bölgelerine gitti. Bu sayede bu iki gruptan kadınlar birbirleriyle iletişime geçtiler, işlerini gösterdiler. Bu oldukça uzun bir süreç; hâlâ ele alınması gereken çok fazla çatışma konusu var. Ancak tarafları doğrudan yüzleştirmek yerine bu şekilde, birlikte bir şeyler yaratarak iletişim kurmak daha önemli. Ortaya çıkan işleri daha sonra Almanya'daki müzemizde de sergiledik. Alman kadınlar müzemize geldi-

ler, işleri beğendiler ve bu işlerin arkasında yatan tarihi öğrenmek istediler. Böylece Kuzey İrlanda'da ne olduğunu tartışmaya başladık. Neden Katolikler ile Protestanlar birbiri ile savaşıyordu? Buradan hareketle, başka çatışmalar hakkında da tartıştığımız bir süreç başlamış oldu. Bu da bizim için iyi bir şans oldu.

Işıl Eğrikavuk:

Bu çok ilgi çekici. Teşekkürler Gaby. Konumuz kapsayıcı barış konseptleri olduğu için şimdi "kapsayıcılık" kavramı üzerine tartışmak istiyorum. "Kapsayıcı" gerçekte ne anlama geliyor? "Kapsamak" sözcüğüne bir alternatif var mı?

Feyza Akınerdem:

Barış İçin Kadın Girişimi'nden ve Reçel Blog'dan bahsettim. Bu mecralarda kapsayıcılık üzerine tartıştığımız ve uğraştığımız oldu, fakat çatışmaların yoğunlaşması ya da hafiflemesi barış girişimlerini de genişletip daraltan süreçler oluyor. Dolayısıyla kapsayıcılık kendi başına büyük bir zorluk içeriyor. Biz aslında kapsayıcılığı; birincisi sivil toplum kuruluşu olmayan, ikincisi kimlik politikası yapmayan girişimlerde, karma platformlarda "kapsayıcılık" adı altında konuşmuyoruz. Genişleme ve daralma olarak konuşuyoruz: "Ne kadar genişleyebiliriz, ne kadar temas edebiliriz, ne kadar çok ilişki kurabiliriz, bu ilişkiler üzerinden daha ne kadar sözümüzü genişletebiliriz?" sorularını soruyoruz.

Kısacası bunları hep "genişleme" ya da "daralma" süreçleri olarak görüyoruz. Çatışma büyüdüğünde kapsayıcılığımız azalıyor, çatışma hafiflediğinde ise artıyor. Bununla ilgili güçlenmeye ("empowerment") de değinmek istiyorum. Kendimizi mağdur olarak hiçbir yerde temsil etmemeye çabalıyoruz. Ama bir taraftan da daralma hali, güçsüz

preciated the art works and wished to learn more about the history behind them. We therefore started discussing what happened in Northern Ireland. Why were Catholics and Protestants fighting each other? This became the point of departure for a process in which we started discussing other conflicts, as well. It turned into a lucky chance for us.

Işıl Eğrikavuk:

This is very interesting. Thank you Gaby. Since our topic of discussion is inclusive peace, I would now like to talk about the notion of “inclusion”. What does “inclusive” actually mean? Is there an alternative to the term “to include”?

Feyza Akınerdem:

I spoke of the “Women’s Initiative for Peace” and of “Reçel Blog”. In both of these platforms we have discussed the notion of inclusion and worked to achieve it, but it’s the intensification or abatement of clashes that also end up expanding or narrowing down peace initiatives. So inclusion itself entails great difficulty. In initiatives and mixed platforms that, first of all, are not NGOs, and, second, don’t engage in identity politics, we actually never use the word “inclusion” while talking about the concept. We speak of it in terms of expansion and shrinkage: “How much can we expand, how many contacts may we form, how many relationships may we build, how far can we broaden our perspective and discourse through these relationships?” are the questions we ask.

In short, we see these as processes of “expansion” or “shrinkage/narrowing down”. Whenever the conflict grows our capacity for inclusion declines, and whenever it abates it increases. I’d like to touch upon empowerment in relation to this. We make an effort to avoid representing ourselves as

victims in any platform or medium. Yet on the other hand there is this shrinkage, this state of being left disempowered, of frailty. These are matters that must be dwelled upon and registered.

While producing certain definitions, museums, artistic works and all identity-based endeavours are simultaneously inclined to exclude what doesn’t fit their definitions. If we create representations, we inevitably leave certain things out, and most often what we exclude weakens us where we think we’re being empowered. We actually end up bringing certain aspects of our identities to the fore while leaving other aspects out. For instance, here I’m represented with my surname and my short bio, but the fact that I’m a “mother” is missing. Maybe my motherhood doesn’t merit recognition, is irrelevant in this panel.

But what I understand from inclusion is having all aspects of my identity included. What happens to this discussion if while speaking I say that I’m thinking I should pick up the kids from school; how does the discussion change? So, for me, inclusion is having this strength and weakness, frailty and success brought side by side. I don’t think of it as including different women based on their identities, but as including all the aspects of whichever women are present and of producing politics, representations, knowledge and art through this inclusion. Inclusion therefore expands when we become aware of and recognize our strong and weak sides.

Doğuş Derya:

I agree with Feyza. As Stuart Hall has so very astutely pointed out: *identity is transformative and progressive inasmuch as it is able to disrupt the language of those in power*. Whenever it starts becoming descriptive of qualities it loses all transformative power,

bırakılma hali, kırılma var. Bunlar da kaydedilmesi ve üzerinde durulması gereken meseleler.

Müzeler, sanat çalışmaları, kimlik üzerine yapılan bütün işler; tanımlamalar üretirken aynı zamanda o tanımlara uymayanları dışarıda bırakmaya meyilli. Temsiliyet üretiyorsak bazı şeyleri dışarıda bırakıyoruz ve çoğu zaman o dışarıda bıraktıklarımız, güçlendiğimizi düşündüğümüz yerde bizi zayıflatıyor. Aslında kimliklerimizin sadece bazı vasıflarını öne çıkarıyoruz; diğerlerini dışarıda bırakmış oluyoruz. Mesela burada soyadıyla ve kısa yaşam öykümü temsil ediliyorum ama "anne" olduğum yok. Örneğin bu panelde annelik vasfımın belki de bir önemi ("recognition") yok.

Ben kapsayıcılıktan kimliğimin bütün vasıflarının dahil edilmesini anlıyorum. Ben burada konuşurken çocukları okuldan almam gerektiğini düşündüğümü söylersem mesela, tartışma nasıl değişir? Dolayısıyla kapsayıcılıktan bu güçlülük ile güçsüzlüğün; zayıflığın ve başarının yan yana gelişini anlıyorum. Farklı kadınları kimlikleri üzerinden dahil etmeyi değil; orada hangi kadın varsa onun bütün yönlerini dahil etmeyi ve bu dahil etme üzerinden siyaset, temsiliyet, bilgi ve sanat üretmeyi anlıyorum. Dolayısıyla, kapsayıcılık, güçlü ve güçsüz olduğumuz tarafların ayırıcılığına varmış olduğumuz genişler.

Doğuş Derya:

Feyza'ya katılıyorum. Stuart Hall'un çok güzel bir sözü var: "Kimlik, egemen olanın dilini bozabildiği müddetçe dönüştürücüdür, ilericidir". Nitelik tarif etmeye başladığında bütün dönüştürücü gücünü kaybeder. Durağan, belki de gerici olur. Kimlik siyasetinin bizlere dayattığı bu türden bir dili terk etmek gerekiyor, hem Kıbrıs hem

Türkiye coğrafyasında. "Ben Kıbrıslıyım," "Ben Ermeniyim," "Ben Kürdüm," "Ben Aleviyim" diyemeyen fakat bunu deme ihtiyacı duyan insanlar var. İyileşme sürecinin sessizleştirilmeyi, o yok sayılmayı ve bunun üzerinden uygulanan şiddeti ortadan kaldırması gerekiyor. Bu yüzden de egemenin dilini bozduğu müddetçe, kimliklere bir alan açılması gerektiğini düşünüyorum. Dahil etme, kapsayıcılık çok iktidar barındıran kavramlar aslında.

Ben erişilebilirliğin bu bağlamda zaruri olduğunu düşünüyorum. Kadınların çoğunun bizim toplantılarda, televizyonda, üniversitede konuştuklarımıza erişimi yok. Bu erişilebilirlik alanını açabilmek lazım. Feyza'nın da belirttiği gibi, o genişleme daralma süreçleri içerisinde ne kadar kadınla yanyana gelebiliyoruz? Bu kadınların hikâyelerinin ne kadarına ulaşabiliyoruz? Anlattığımız şeyler onlar için ne kadar erişilebilir? Bunların önemli sorular olduğunu düşünüyorum.

Karin Karakaşlı:

Tam da bugünlerde 90 gazeteci ve yazar cezaevindeyken ve en büyük meselemiz hakikatin kendisiyken, kayıt tutmanın önemini vurgulamak gerekir. Hakikate birçok kaynaktan ulaşmaya çalıştığımız bir zamanda kayıt tutmak her şeyin başı ve sonu zaten. Tüm çabam, resmî tarih öğretisinin yalanlarına hapsedilmiş bilgiden gerçeği çıkararak bugünü kurtarmak. İnkârdan parça parça hayatı kurtarmak; geçmişin geçmiş olmadığını, bazen bugünümüzde devam ettiğini bilmek, özümsemek, devam etmek...

Tarihi egemenlerin elinden kurtaran ve gerçeği yakalayabilen bir müze benim hayalim; çünkü o müze durağan olmazdı, tam tersine hepimize ilham kaynağı olurdu. Ama ne yazık ki; taş atılmayacak, yakılmayacak böy-

ends up stagnant, static and maybe even regressive. We must abandon this kind of a language imposed upon us by identity politics, both across Cyprus and Turkey. There are many people who are unable to say "I'm a Cypriot", "I'm Armenian", "I'm Kurdish", "I'm an Alevi" yet who deeply need to do so. The healing process has to bring an end to the silencing, the erasure and invisibilization, and the violence inflicted through this. This is why I believe identities must be given space for as long as they disrupt the language of hegemony. Including and inclusion are actually concepts that entail a serious amount of power in and of themselves.

I find accessibility to be an imperative in this context. A majority of women don't have access to what we talk about in meetings, on the television or in the university. We must open up this field of access. As Feyza also mentioned, how many women are we able to come side by side with during processes of expansion and shrinkage? How much of their stories are we able to reach? How accessible is everything we talk about to them? I think these are questions that must be asked.

Karin Karakaşlı:

In these very days, as 90 journalists and writers are imprisoned and as truth itself has become our biggest issue, the importance of keeping record must be emphasized. In a time when we are trying to reach the truth through a multiplicity of sources, keeping record is where everything begins and ends. All my effort is to extract the truth from knowledge that is wrapped up in the lies of official history teachings in order to save our present. To rescue life bit by bit from the pitfalls of denial, to know that the past isn't past and gone but that it sometimes continues in the present, to take it in and move on...

A museum that rescues history from the hands of those in power and is able to arrive at the truth is my dream, because that museum would never be static—on the contrary, it would be a source of inspiration for us all. But unfortunately in our current state I cannot even imagine such a museum, which would never be stoned or burnt down. No matter how much I can't imagine a museum of this sort, we must continue living as a whole with all of our differences, and sharing. We must continue talking to each other, listening to each other, and acting with each other keeping in mind that if we're a thousand people, we have a thousand different stories; we must continue looking at and caring about others' issues, beyond simply our own. We must keep struggling against what has been imposed on us and against exclusive hostilities. We must keep struggling against those who say "So you don't like this? Then go to Armenia" to me whenever I utter a single word.

Gaby Franger:

I have a very short definition. For me, "inclusion" means everyone in the world having access to the rights ensured by states: social services, health, education and cultural services...

Mina Watanabe:

I was thinking about the verb "to include". It seems as if you must have power in order to be able to include. In short, I feel a bit reserved when it comes to this word. It reminds me of what we experienced in Okinawa, which is a small island in Japan. A military base built by the U.S. in Okinawa was being protested against. We were preparing an exhibition focusing on Okinawa. We needed the expertise, knowledge and resources of the local population, and so we wanted to work with those who had participated in the protest. We at-

lesi bir müzeyi bugünümüzde tahayyül bile edemiyorum. Her ne kadar böyle bir müzeyi tahayyül edemiyorsam da, hepimizin vurguladığı gibi farklılıklarımızla bir bütün olarak ve paylaşarak yaşamaya devam etmeliyiz. Bin kişiysek bin farklı hikâyemiz olduğu bilinciyle; birbirimizle konuşma, dinleme, ve eylem halinde kalmaya; kendi derdimizden başka, başkasının da meselesine bakmaya devam etmeliyiz. Dayatılmış olanla ve dışlayıcı düşmanlıkla mücadeleye devam etmeliyiz. Ben iki söz ettiğimde, "Beğenmiyor musun? Git o zaman Ermenistan'a!" diyenlerle mücadeleye devam etmeliyiz.

Gaby Franger:

Benim çok kısa bir tanımım var. Benim için "kapsayıcılık", dünyadaki herkesin devletlerin sağladığı haklara erişiminin olması anlamına geliyor: sosyal hizmetler, sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri...

Mina Watanabe:

"Kapsamak" fiili hakkında düşünüyordum. Kapsamak için güce sahip olmanız gerekiyormuş gibi geliyor. Kısacası, bu kelimeye karşı biraz mesafeliyim. Aklıma Japonya'da küçük bir ada olan Okinawa'da yaşadıklarımızı getiriyor. Okinawa'da, ABD tarafından inşa edilen askeri üs protesto ediliyordu. Biz de Okinawa'ya odaklanan bir sergi yapıyorduk. Yerel halkın uzmanlığına, bilgisine ve kaynaklarına ihtiyaç duyduğumuzdan protestoya katılanlarla birlikte çalışmak istedik. Her zaman yaptığımız gibi, ortak bir grup oluşturmak istedik. Ancak Okinawalılar bu gruba dahil olmak istemediler. Kendi adalarında bizden ayrı bir grup kurdular ve eş-gruplar olarak beraber çalışmaya başladık. Onları "kapsamadık", "dahil etmedik" ama birlikte çalıştık. Sonuç olarak iki tane sergi çıkarttık. Biri müzede, biri Okinawa'da sergileniyor. Genelde "kapsamak" derken,

kapsanılacak olanın kendimiz olduğunu düşünmeyiz. Güç dengeleri bu noktada daha görünür olur. Bu yüzden "kapsamak" fiili sorunlu bir kullanım olabilir.

Ayşe Betül Çelik

Ben barış çalışmalarında kapsayıcılığın nasıl tanımlandığına baktım. Tam da Doğu'un dediği gibi bir tanım buldum. Şöyle diyor "anlamli kapsayıcılık" için: Her seviyeden statükoyu değiştirmek isteyenler, güç odaklarından uzak gruplara yol açmaktır.

Türkiye'ye baktığımızda daha çok eğitimi insanları birilerini ötekileştiriyor, dışlıyor. Dışlayanların çoğu dışladığı grupları da çok tanımıyor. Gaby'nin de dediği gibi, kapsayıcılık, sadece bu hikâyeleri sunacak alanlar değil; aynı zamanda bu hikâyelerin öznelirinin birbirleriyle konuşmalarını sağlayabilecek alanlar da açıyor.

Meral Akkent:

İstanbul Kadın Müzesi için kapsayıcılık, "biz" sözcüğünün sınırlarını genişletmek anlamına geliyor. Müzeler "Biz kimiz?" sorusuna cevap verirlerken, güç temsil ederler ve kimlik oluştururlar. İşte İstanbul Kadın Müzesi tam da güç ve kimliğin oluşturulduğu bu alanda, yani geleneksel müze pratiğine, alternatif bir model oluşturuyor. "Biz kimiz" sorusuna alışılageldiğimizin haricindeki cevapları arıyor.

Işıl Eğrikavuk:

Kısacası kapsayıcılık, hikâyelerin yanyana durmasını sağlıyor ancak onları birbirleriyle yarıştırmıyor. Hepimiz farklı stratejilerle de olsa, gündelik hayatta, meclisteki yemin töreninde, ya da bir blogda bunun için çalışıyoruz. Aslında bizim iki saat konuşmamız gerekiyor ama artık oturumun sonuna geldik. Soru alabilir miyiz?

tempted to form a common group as we always do. But the Okinawans didn't want to be included in it. They set up a separate group on their own island, and the work began in two partner-groups. We didn't "include them" or "take them in", but we worked together. As a result, we produced two exhibitions. One is in the museum, and the other one on display in Okinawa. Usually, when we speak of "inclusion" we don't think of ourselves as the ones to be included. This is where balances of power become even more visible. Using the verb "to include" may therefore be a problematic practice.

Ayşe Betül Çelik:

I looked at how inclusion is defined in peace studies. I found a definition that is exactly as Doğuş put it. This is what she said for "meaningful inclusion": It is to make way for groups that are far from positions of power, and that wish to transform the status quo on all levels.

Looking at Turkey, we may say that it is often the educated ones who "other"ize and exclude people. Most of those who exclude aren't really familiar with the groups they exclude, either. As Gaby said, inclusion isn't only about opening spaces to present these stories, but to have the subjects of these stories speak to each other.

Meral Akkent:

For Women's Museum Istanbul inclusion means to expand the limits of the word "us". When museum answer to the question "Who are we?" they represent power and create identity. Women's Museum Istanbul creates an alternative to traditional museum practices in this field of power and identity forming. It looks for answers beyond the limits we are traditionally used to.

Işıl Eğrikavuk:

In short, inclusion brings different stories together, but doesn't pit them against each other in a race. We all work for this, albeit with different strategies, in our daily lives, in an oath-taking ceremony in the parliament or on a blog. We would actually need two hours to discuss all this, but we've reached the end of the session. Are there any questions?

Audience Member 1:

I'd like to talk about our own work based on what Karin and Mina have said. I'm here representing the "Prison No. 5 Museum Coordination Centre" in Diyarbakır. The Diyarbakır Prison was established in 1980 and is one of the 10 worst prisons in the world. We don't know what happened there. Though work has been conducted on this in various ways since 2008, no official response has been elicited. In one of the few official documents regarding the Diyarbakır Prison, which we accessed with great difficulty, it is stated that there were 35 deaths. In another document it says there were 73 deaths. In fact, it is known that a lot more than 100 deaths took place. Not one single official has openly recounted what really happened, revealing their own identity while doing so.

The woman's dimension is an utter enigma. We've been working on this for the past year and a half. We've been trying to gather information especially in hope that we may contribute to the women's aspect of this issue. This violence is, for one, linked with the Kurdish issue, because those who were brought to the Diyarbakır Prison after the 1980 military coup were members of the Kurdish movement, their families and employees. So this issue has an identity dimension. We currently have one permanent and one temporary exhibition space in the prison, with a focus on what happened here.

1. Dinleyici:

Ben Karin'in ve Mina'nın sözlerinden yola çıkarak kendi çalışmamızdan bahsetmek istiyorum. Ben Diyarbakır'dan "5 Numaralı Cezaevi Müze Koordinasyon Merkezi" adına buradayım. Diyarbakır Cezaevi 1980'de kuruldu ve dünyanın en kötü 10 cezaevinden biri ve orada nelerin yaşandığını bilmiyoruz. Bu konuda 2008 yılından itibaren çeşitli çalışmalar olmasına rağmen resmi bir yanıt hiç verilmedi. Diyarbakır Cezaevi'nin zar zor ulaştığımız az sayıdaki resmi belgelerinden bir tanesinde 35 ölümün olduğu belirtiliyor. Daha sonra başka bir belgede 73 ölü deniyor. Aslında 100'ün çok üstünde ölüm olduğu biliniyor. Hiçbir resmi görevli bugüne kadar açıkça, kimliğini belirterek gerçekte neler yaşandığını anlatmadı.

Kadınlar boyutu da tam bir muamma. Biz bir buçuk yıldır bu konuda çalışıyoruz. En çok da işin kadınlar boyutuna katkımız olur mu diye bilgileri toparlamaya çalışıyoruz. Bu şiddet bir kere Kürt meselesi ile ilgili. Çünkü 1980 darbesiyle Diyarbakır Cezaevi'ne Kürt hareketindeki kişiler, onların aileleri ve çalışanları getirilmiş. Onun için bu meselenin bir kimlik boyutu var. Şimdi cezaevinde, burada yaşananlarla ilgili bir sürekli, bir de geçici sergi alanımız var.

Bu sergilerin toplumsal barışa hizmet edecek şekilde faaliyet göstermesini istiyoruz. Bu sergiler için her gün çalışıyor, yeni fotoğraflara, yeni isimlere, o isimlere dair yeni bilgilere ulaşıyoruz. Mecliste bu konuda iki yıllık bir proje tasarlanmıştı; bunun için de bir komisyon kurulmuştu. Biz kadınların meclise gidip yaşadıklarını ifade etmelerini istedik ancak kadınlar bundan korktu. Ve bunu önerdiğimiz için de mahcupiyet duydular. Öyle hissetmelerini istemiyoruz. Onların bütün bu olayları aşmış ol-

maları bile büyük bir direniş. Bir çalışmamız vardı kadınlarla ilgili. On kişi görüşmeden geri durdu çünkü bu gizli değil, açık bir görüşmeydi. Aynen Feyza Akınerdem'in dediği gibi, barış süreci başlayınca sayımız artıyor; baskı artınca sayımız azalıyor. Bugünlerde sanki tekrar başa döndük.

2. Dinleyici:

Benim sorum fiziksel şiddetin çocuklara etkisi üzerine. Konitsa, Yunanistan'ın Arnavutluk sınırına yakın bir kasaba. Ben orada yaz dersleri veriyorum. Bir Osmanlı paşası olan Kılıç Ali Paşa'ya özenip birbirine yaz boyunca, oyun olarak kılıç sallayan çocuklar var. Toplumsal barışı tesis etmek önemli bir çaba tabii ki, ama verdiğim örnekten görüldüğü üzere, "barışı nasıl sürdürebiliriz" sorusu da önemli.

Ayşe Betül Çelik:

Barış Çalışmaları'nda da çokça söylendiği üzere, şiddetin görselleştirilmemesi gerekiyor. Kıbrıs'ın her iki yakasında da "Barbarlık Müzesi" adında birer müze var. Korkunç fotoğraflar sergileniyor buralarda. Yaşanmış şiddeti devamlı hatırlatmak o şiddeti tekrar üretiyor. "District Six Museum" ben- ce bu yüzden çok anlamlı. Şiddeti tanıyor, şiddetin varlığını biliyor ama onu yeniden üretmiyor.

Doğuş Derya:

Kıbrıs'taki bu "Barbarlık Müzesi" denen saç- ma kurumlara dair ben de bir şey söyleye- yim. Ben 7 yaşındayken sınıfımızda, beyni dışarıya çıkmış insanların fotoğrafları ile dolu bir köşe vardı. Güney Kıbrıs'ta ise "Bir Rum günde 3 Türk öldürürse" diye başlayan matematik soruları sorulurdu. Çocuklara şovenizm aşılayan; kendi hakikati içinde bo- gulan; "en mağdur" ve "en kahraman" taraf olduğuna inanmış iki halk...

We want these exhibitions to function in a manner so as to serve societal peace. We work every day for the exhibitions, finding new photographs, new names and new bits of information about those names. A two-year project was planned in the Parliament about this issue, and a commission was set up in order to carry it out. We wanted women to go there and express what they had gone through, but they were afraid. They felt ashamed when we suggested this. We don't want them to feel this way. Even the fact that they have managed to overcome all this is an act of tremendous resistance. We were working on something, it was about women. 10 people refrained from giving an interview because it was open rather than confidential. Just as Feyza Akinerdem said, when a peace process begins our numbers increase, yet when the pressure rises we're reduced. These days it seems as if we're back to square one again.

Audience Member 2:

My question is about the effects physical violence has on children. Konitsa is a town close to the Albanian border in Greece. I teach at a summer school there. There are kids who swing swords at each other all summer as play, aspiring to be like the Ottoman general Kılıç ("the Sword") Ali Pasha. Establishing societal peace is surely an important endeavour, but as made clear by this example the question of "how to sustain peace" is also critical.

Ayşe Betül Çelik:

As often underlined in Peace Studies, violence must not be visualized. There's a "Museum of Barbarism" on each of the both sides of Cyprus. Terrible photographs are displayed in these museums. A constant reminder of the

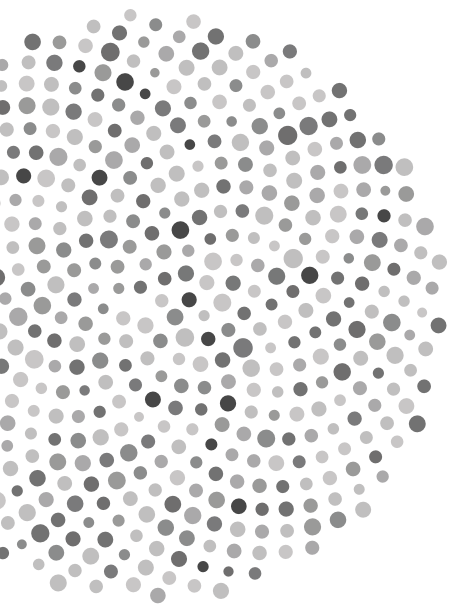
violence that took place ends up reproducing that violence. This is why I find the "District Six Museum" to be a very important example. It recognizes violence, acknowledges its existence, but does not reproduce it.

Doğuş Derya:

I'd like to say something about this nonsense called "Museums of Barbarism". When I was 7 years old, there was a corner in our classroom full of pictures of people whose brains had leaked out. Similarly, in the South, questions in mathematics classes were the likes of "If one Greek kills 3 Turks a day..." Two peoples instilling chauvinism in their children, each drowned in their own truth, believing that they are the "most victimized" and "most heroic" side...

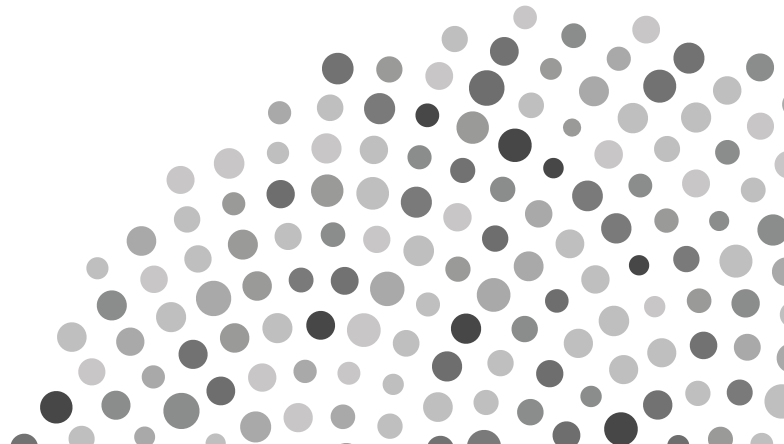
We are putting pressure on the negotiation table in order to make sure that we hear the stories of –even if I don't really like this term– the "others", the part of the population considered as "enemies", from the perspective of that population itself. For instance, the books of Turkish Cypriot writers have now started to be assigned as reading material in schools in the South. We want to achieve this in the North as well. Having a Greek child read the lines of a Turkish Cypriot poet, seeing what this poet feels and how they approach the issue, allows that child to think differently from a very young age. We are also trying to discuss all of this outside the framework of ethnic identity, over some common ground–over experiences of womanhood for instance. There are things that separate me from a Greek Cypriot woman, such as language and religion, but we are in the same boat when it comes to violence against women and sexual violence. In short, what we're trying to do is shape the discussion through common problems.

Her ne kadar bu kelimeyi sevmesem de, "öteki" olan, "düşman" addedilen bir toplumun hikâyesini, o toplumun gözünden görebilmeyi sağlamak için müzakere masasına baskı yapıyoruz. Mesela Kıbrıslı Türk edebiyatçıların kitapları şu anda Güney Kıbrıs'daki okullarda okutulmaya başlandı. Biz bunu Kuzey Kıbrıs'da da başarmak istiyoruz. Bir Rum çocuğun Kıbrıslı Türk şairi okuması; onun ne hissettiğini, meseleye nasıl baktığını görmesi o çocuğun küçük yaştan itibaren başka türlü düşünmesine imkân veriyor. Aslında etnik kimlikten çıkıp başka bir ortaklaşılan yerden, kadınlık üzerinden mesela, bunları tartışmaya çalışıyoruz. Beni dil ve din olarak Kıbrıslı bir Rum kadınından ayıran şeyler var ama kadına şiddet ve cinsel şiddet gibi meselelerde aynı konumdayız. Kısacası tartışmayı ortak sorunlar üzerinden şekillendirmeye çalışıyoruz.

WIDENING
THE NETWORK

**BİLGİ AĞINI
GENİŞLETME**

ASTRID SCHÖNWEGER

INTERNATIONAL ASSOCIATION OF WOMEN'S MUSEUMS (IAWM)

The International Association of Women's Museums (IAWM) is an association of women's and gender museums. It was founded in 2012 in Australia by members of the Network of Women's Museums, established in 2008 in Merano/Italy. The IAWM organises the contact between initiatives and museums dedicated to women all over the world. The IAWM also looks out for opportunities of co-operation and interaction between women's museums and organisations.

The IAWM promotes and strengthens the acceptance of women's and gender museums worldwide, encourages exchange, networks, global co-operation of the women's museums, and mutual support, aims at achieving international recognition of women's museums in the world of museums, supports women's and gender museums in their initiatives for women's rights and a gender democratic society.

The goals of IAWM

- To promote and strengthen the acceptance of women's and gender museums worldwide.
- To promote exchange, networking, global co-operation of the women's museums, and mutual support.
- To help women's museums to achieve international recognition in the world of museums.
- To advocate –as the representation of women's and gender museums– women's rights and a gender democratic society.

ASTRID SCHÖNWEGER

ULUSLARARASI KADIN MÜZELERİ BİRLİĞİ

International Association of Women's Museums - IAWM (Uluslararası Kadın Müzeleri Birliği), kadın müzeleri ve toplumsal cinsiyet müzeleri birliğidir. 2008'de ilk kez Merano'da (İtalya) bir araya gelen Kadın Müzeleri Ağı'nın üyeleri tarafından, 2012'de Avustralya'da kuruldu. IAWM, tüm dünyadaki kadın müzesi girişimlerinin ve kadın müzelerinin aralarındaki ilişkileri organize ediyor, kadın müzeleri ve diğer kurumlar arasındaki işbirliği ve etkileşim imkânlarını arttırmak amacıyla da çalışıyor.

IAWM, kadın müzelerinin ve toplumsal cinsiyet müzelerinin dünya çapında kabulünü teşvik ediyor ve bu hedefi destekliyor. Kadın müzeleri arasında iletişimi, bilgi ağı oluşmasını, küresel işbirliğini ve karşılıklı dayanışmayı teşvik ediyor. Müzeler dünyasında kadın müzelerinin uluslararası düzeyde bilinirliğini sağlamayı hedefliyor. Kadın haklarını gerçekleştirme ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı demokratik toplumu inşa etme amaçlı kadın ve toplumsal cinsiyet müzelerinin girişimlerini destekliyor.

IAWM'in amaçları

- Dünya genelinde kadın müzelerinin ve toplumsal cinsiyet müzelerinin kabulünü teşvik etmek ve bu hedefi desteklemek.
- Kadın müzeleri arasında iletişim sağlamak, bilgi ağı kurmak, küresel bazda işbirliği yapmak ve dayanışmak.
- Müze dünyasında, kadın müzelerine uluslararası düzeyde bilinirlik sağlamak.
- Kadın ve toplumsal cinsiyet müzelerinin temsilcisi olarak, kadın haklarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı demokratik toplumu savunmak.

Woman + Museum

+

© International Association of Women's
Museums (IAWM)

What we do?

Monitoring

- a. We provide a constantly updated database of women's museums worldwide: physical museums, virtual museums, initiatives to found a new museum and gender institutions affiliated to IAWM. See our homepage:
www.iawm.international
But also our survey in 2016:
www.yumpu.com/en/embed/view/t41I-wboJUmqM49l6
- b. We promote and disseminate the different activities and exhibitions of women's museums through Facebook and Twitter.
www.facebook.com/womeninmuseum
www.twitter.com/womeninmuseum

Networking

- a. We regularly organise international congresses together with the host museum to realize meetings, discussions and exchange between our members.
www.iawm.international/category/cat-conferences/
- a. We reach out to other networks for collaboration. Twice a year we send a newsletter with current information about IAWM, exhibition propositions, and much more...

Cooperating

- a. We bring women's museums together for cooperation and organise collective projects, such as the EU-project She Culture.
www.she-culture.com
- b. We promote exchange and cooperation with other women's or gender networks.

Neler yapıyoruz?

İzleme

- a. Dünya genelindeki kadın müzelerinin sürekli güncellenen veri tabanını sunuyoruz: Mekânlı müzeler, sanal müzeler, yeni oluşan kadın müzesi girişimleri ve IAWM üyesi olan toplumsal cinsiyet konusunda çalışan diğer kurumları alttaki linkte inceleyebilirsiniz:
www.iawm.international
Kadın müzeleri konusunda 2016 yılında yapılan araştırmamız için bkz:
www.yumpu.com/en/embed/view/t41IwboJUmqM49L6
- b. Facebook ve Twitter üzerinden kadın müzelerinin etkinliklerini ve sergilerini tanıtıyoruz ve yayıyoruz.
www.facebook.com/womeninmuseum
www.twitter.com/womeninmuseum

Bilgi ağı oluşturma

- a. Üyemiz olan müzeler için, farklı ülkelerdeki ev sahibi kadın müzeleriyle birlikte düzenli aralıklarla buluşmalar, tartışma ve bilgi alışverişi fırsatı sağlayan uluslararası kongreler organize ediyoruz.
www.iawm.international/category/cat-conferences/
- a. Ortak çalışmalar için diğer bilgi ağlarıyla ilişkiler kuruyoruz. Yılda iki kez IAWM hakkında güncel bilgileri, sergi önermelerimizi ve daha birçok konudaki haberleri içeren bir bülten yayınlıyoruz.

İşbirliği

- a. Kadın müzelerini işbirliği için bir araya getiriyoruz ve ortak projeler organize ediyoruz; örneğin Avrupa Birliği tarafından desteklenen She Culture projesi gibi:
www.she-culture.com
- b. Diğer kadın bilgi ağları veya toplumsal cinsiyet bilgi ağları ile fikir paylaşımını ve işbirliğini destekliyoruz.

ŞEHLEM KAÇAR

MUSEUMS ARE FOR EVERYBODY!

AN INTERVIEW WITH NAZAN HAYDARI AND ITIR ERHART

In this article you will find two interviews about the impressions of members of Istanbul Bilgi University, Faculty of Communication about the content of the conference *Women's Museums: Centre of Social Memory and Places of Inclusion - International Women's Museums Conference*, which was held in Istanbul from 20 to 22 October 2016 as a joint activity of the İstanbul Kadın Müzesi, İKM (Women's Museum Istanbul) and Istanbul Bilgi University - Faculty of Communication.

The long-term aim of the conference was to introduce the concepts of social memory and inclusion in the context of museology and gender and to secure further discussion of these concepts in academic and cultural circles in Turkey. Asu Aksoy, Itir Erhart and Nazan Haydari from Bilgi University Istanbul took over the job of presenting the topics and the discussions to their university.

Asu Aksoy, head of the Arts and Cultural Management Department of the university, was responsible for establishing communication between the Women's Museum Is-

tanbul and interested departments of the university. Itir Erhart, as a member of the Faculty of Communication - Department of Media, working on gender, human rights, the sociology of sports and social movements facilitated the relationship between the conference planning group and the students who were to contribute to the conference. She also played an important role in terms of encouraging students from her recent seminar "Foundations of Media Studies, Media and Gender" to play an active role in the organization of the conference and she chaired various sessions. Nazan Haydari, also from the Department of Media, whose main research lies in Feminist Media, Alternative Media and Critical Media Pedagogy, supported the conference as a moderator; and many of her students either took part in the organization of the conference or attended it as participants.

After the conference İKM carried out interviews with Itir Erhart and Nazan Haydari about their students' feedback about the conference and its impact on the content of their seminars in the Department of Media.

ŞEHLEM KAÇAR

MÜZELER HERKES İÇİNDİR!

NAZAN HAYDARI VE İTİR ERHART İLE BİR SÖYLEŞİ

Bu yazıda 20-22 Ekim 2016 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen *Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân - Uluslararası Kadın Müzeleri Konferansı*'nda tartışılan konuların, İstanbul Kadın Müzesi'nin (İKM), konferansın hazırlanmasındaki ortağı İstanbul Bilgi Üniversitesi - İletişim Fakültesi'ndeki yansımalarını içeren iki röportaj bulunuyor.

Konferansın uzun vadeli hedefi; toplumsal bellek ve kapsayıcılık konularının müzecilik ve toplumsal cinsiyet bağlamındaki sunumlarının, Türkiye'deki akademik ve kültürel çevrelerde tartışılmaya devam edilmesiydi. Bu amaçla İstanbul Bilgi Üniversitesi'nden Asu Aksoy, İtir Erhart ve Nazan Haydari konferans konularını ve tartışmalarını kendi üniversitelerine taşıdılar.

İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Kültür Politikaları ve Yönetimi Araştırma Merkezi Müdürü Asu Aksoy, İKM ile kendi üniversitesinde konferansın içeriği ile ilgilenebilecek bölümler arasındaki ilişkileri yönetti. İletişim Fakültesi Medya Bölümü'nde öğretim üyesi olan ve toplumsal cinsiyet, insan hakları, spor sos-

yolojisi ve toplumsal hareketler konularında çalışan İtir Erhart, konferans hazırlık grubu ile konferansa destek verecek öğrencilerin ilişkisini sağladı, Medya Çalışmalarının Temelleri ve Medya ve Toplumsal Cinsiyet dersi alan öğrencilerin, konferansın organizasyonunda aktif rol almasını sağlamada önemli rol oynadı ve oturumlarda moderatörlük yaptı. Aynı fakültenin gene Medya Bölümü'nde öğretim üyesi olan ve ağırlıklı olarak feminist medya, alternatif medya, eleştirel medya pedagojisi konularında çalışan Nazan Haydari'nin birçok öğrencisi, konferans organizasyonunda yer aldı veya dinleyici olarak konferansa katıldılar. Haydari konferansa moderatör olarak da destek verdi.

Medya Bölümü'ndeki ders içeriklerine konferansın yansımaları ve İletişim Fakültesi öğrencilerinin konferans konusundaki izlenimleri hakkında İtir Erhart ve Nazan Haydari ile konuştuk.

“Museums are for everybody, aren’t they?”

Interview with İtir Erhart

Şehlem Kaçar: *Many of your students attended the conference. What did they think about it?*

İtir Erhart: A large number of my students took part in the conference in return for credits. They helped to prepare it and took over various jobs during the conference. They managed social media accounts, prepared conference papers, helped guests, and they were also involved in shooting the conference movie.

At the end of the conference, I met them to hear their feedback. They were all very happy to take part in this international conference. They had met experts from a field that they had had no knowledge of before. For most of them, this conference was their first “job”. They also said that they would volunteer once again at a similar event.

Şehlem Kaçar: *What other effects did the conference have on your students who took part in it?*

İtir Erhart: Thanks to this conference, my students made new experiences. Students who had mostly taken media courses learned about museums and women’s studies; cultural management students had the opportunity to think about gender. They have also seen how different fields are interrelated. In addition, most of them heard about the concept of “women’s museums” for the first time.

Şehlem Kaçar: *How do women’s museums undermine hegemonic masculinity in museology?*

İtir Erhart: Museology, like many other areas, is male dominated. Most of the works in the

museums are created by men, most of the curators are men... For this reason I find women’s museums to be extremely important. I think that they have made a great contribution in making female artists and “women issues” visible. Perhaps women’s museums are the only place that can give voice and visibility to even more disadvantaged women, such as refugee and LGBTI women.

Şehlem Kaçar: *You are one of the organizers and moderators of the conference. Can you evaluate the possible effects of how this conference or the concept of a women’s museum may affect your work in the future?*

İtir Erhart: When I talked about the concept of a women’s museum, some of my students responded: “*Why do we need women’s museums? Museums are for everybody, aren’t they?*” This question is very important, because it shows that my students were not aware of the male dominance in arts and museology. Others were worried that these museums could be perceived as only belonging to women, and all other museums as belonging to men. Like the “women’s pages” in newspapers. We talked about this for a very long time. I made comparisons by giving examples from museums on slavery. I have explained why it may be necessary for group disadvantaged for a very long time to have its “own” museum.

Thanks to this conference, I realized that in my gender studies lessons, I should definitely talk more about museums.

Şehlem Kaçar: *Is there anything else you would like to add?*

İtir Erhart: Discrimination and justice were the topics we were focusing on at this conference. One of the practical consequences of this was that we made sure that all the re-

“Müzeler herkes için değil mi?”

Itir Erhart’la konuşma

Şehlem Kaçar: *Konferansa sizin pek çok öğrenciniz katıldı. Bu grubun konferanstan sonraki düşünceleri nasıldı?*

Itir Erhart: Çok sayıda öğrencim, kredi karşılığında, hem konferansın hazırlık sürecinde ve hem de konferans sırasında görev aldı. Sosyal medya hesaplarının yönetiminden, konferans çantası hazırlamaya, konuk karşılamadan, konferans filminin hazırlanmasına kadar pek çok alanda destek verdi. Konferans bitiminde geri bildirimlerini almak için onlarla buluştum. Hepsi bu konferansın parçası oldukları için son derece mutluydu. Daha önce hiç bilgileri olmayan bir alanın uzmanlarıyla tanışmış; uluslararası bir organizasyonda görev almışlardı. Pek çoğunun ilk “iş”iydi. Benzer bir organizasyon olursa mutlaka gönüllü olmak istediklerini söylediler.

Şehlem Kaçar: *Konferansın öğrencilere başka ne tür katkıları oldu?*

Itir Erhart: Öğrencilerim bu konferans sayesinde farklı alanları tanıdı. Örneğin konferanstan önce, ağırlıklı olarak medya dersleri almış bir öğrenci, müzecilik ve kadın çalışmaları alanlarıyla tanıştı, kültür yönetimi öğrencisi toplumsal cinsiyet üzerine düşünme fırsatı buldu. Bir bakıma bu alanların birbiriyle ilişkilerini de görmüş oldular. Çoğu öğrencim “kadın müzesi” kavramı ile bu konferans sayesinde tanıştığını söyledi bana.

Şehlem Kaçar: *Kadın müzeleri, iktidarı ellerinde tutan erkeklerin değerlerinin hakim olduğu müzecilikte nasıl çatlaklar oluşturabilir?*

Itir Erhart: Müzecilik, pek çok alan gibi, erkek egemenliğinde. Müzelerde yer alan eserlerin çoğunun yaratıcıları erkek, küratörlerin çoğu

erkek... Kadın müzelerini bu nedenle son derece önemli buluyorum. Kadın sanatçıların ve “kadın temaların” görünür olmasına büyük katkı sağladıklarını düşünüyorum. Özellikle de iki kere dezavantajlı kadınları; mülteci kadınlar, LGBTI kadınlar... düşündüğümüzde, belki de onların ve eserlerinin görünür olmasını, seslerinin duyulmasını sağlayabilecek tek alan...

Şehlem Kaçar: *Organizatörleri ve moderatörleri arasında olduğunuz bu konferansın içeriklerinin veya kadın müzesi konseptlerinin çalışma alanınıza nasıl etkileri olabilir?*

Itir Erhart: Kadın Müzesi kavramından derste bahsettiğimde bazı öğrencilerimin tepkisi şu oldu: “Hocam neden kadın müzesine ihtiyaç duyulsun ki... Müzeler herkes için değil mi?”. Bu soru son derece önemliydi. Öğrencilerim, sanat ve müzecilik alanlarındaki erkek egemenliğinin farkında bile değildi. Bazıları da yalnızca kadın müzelerinin kadınlara yönelik, diğer tüm müzelerin ise erkeklere yönelik olarak algılanabileceğinden endişe etti. Gazetelerin “kadın sayfaları” gibi. Bu konularda uzun uzun konuştuk. Kölelik müzelerinden örnekler vererek karşılaştırmalar yaptım. Uzun süre dezavantajlı olmuş bir kesimin “kendisi” müzesinin olmasının neden gerekli olabileceğini anlattım.

Bu konferans sayesinde ben de gördüm ki, toplumsal cinsiyet alanındaki derslerimde mutlaka müzeler konusuna da yer vermeliyim.

Şehlem Kaçar: *Eklemek istediğiniz başka bir husus var mı?*

Itir Erhart: Bu konferansta ayrımcılık ve adalet üzerinde çok durduğumuz temalardandı. Bununla tutarlı olarak, sunduğumuz tüm ikramların adil olarak, doğaya ve canlılara zarar vermeden üretildiğinden emin olmak istedik. Ve ekolojik bütüne saygılı olan Buğday Der-

freshments we offered were produced fairly, without harming nature and living beings. Therefore, we worked with the Wheat Association, which supports ecological life and offered organic food in the coffee breaks. We received very positive feedback from the participants on this issue.

The catering was done by our dear friend Lalehan Uysal, who is the founder of the Wheat Association as well as the founder and the coparate identity coordinator of the first ecological market in Turkey. I would like to thank her.

* * *

“Thinking about who was left out”

Interview with Nazan Haydari

Şehlem Kaçar: *What kind of feedback did you get from your students after the conference?*

Nazan Haydari: The students mostly said that the conference provided them with a new perspective on the relationship between museums and gender. There were those who mentioned that even the very notion of a women’s museum was new to them and finding out that there was a relatively large number of museums operating as such in the international arena was, in fact, a pleasant surprise.

The students in my *Communication for Peacebuilding and Conflict Resolution* course who attended the conference used women’s museums as examples while discussing issues related to social memory and gender, sharing their conference experience with the class. One of my students commented on the term “intersectionality” while speaking of the conference.

Students were given an impulse to understand the links between gender, social memory and peacebuilding processes. There were also those who admitted that some of the examples discussed during the conference made them realize how history is full of painful events, and they expressed the sorrow caused by this realization. Some students were amazed by the fact that certain participants had come to Turkey from such far away countries in order to share their experiences; one student mentioned Japan as an example. I found it quite important how personal experiences and narratives trigger emotions.

Şehlem Kaçar: *You were also planning to evaluate the contributions made by women’s museums to the establishment of societal peace in your classes. Would you elaborate further on this plan?*

Nazan Haydari: In the week following the conference I started a discussion in my *Communication for Peacebuilding and Conflict Resolution* class by giving a brief overview of the conference and asking students who had attended it to share their experiences. I included this issue in the course syllabus using the Women’s Museum Istanbul as well as other museums presented at the conference as examples. We will look into the relationship between peace, gender and social memory by dwelling on these examples. I also plan to discuss the notion of women’s museums in the *Media, Culture and Society* course, which is a compulsory course for students of media studies.

For students in the Department of Communications, I believe that this conference opened up space to think about communication beyond mainstream media forms; they were able to see that clothes, sounds, photographs and the street itself may all be considered spaces of communication.

neği ile çalışarak, kahve aralarındaki ikramlarda organik besinler sunduk. Bu konuda konferans katılımcılarından çok olumlu geri bildirimler aldık. Tüm ikram organizasyonunu; Buğday Derneği'nin ve Türkiye'nin ilk ekolojik pazarının kurucularından ve de bu pazarın kurumsal kimlik koordinatörü sevgili dostumuz Lalehan Uysal yaptı. Kendisine çok teşekkür etmek istiyorum.

* * *

“Kimlerin dışarıda bırakıldığı üzerine düşünmek”

Nazan Haydari ile konuşma

Şehlem Kaçar: Öğrencilerinizden konferans sonrası nasıl dönüşler oldu?

Nazan Haydari: Öğrencilerim genellikle konferansın müze ve toplumsal cinsiyet ilişkisine kendileri için yeni bir bakış açısı sağladığını söylediler. Kadın müzesi kavramının bile kendileri için yeni olduğunu ve uluslararası alanda bu kapsamda faaliyet gösteren göreceli olarak çok sayıda müze bulunduğunu öğrenmenin hem şaşırtıcı hem de sevindirici olduğu yönünde yorum yapanlar oldu.

Barış İnşası ve Çatışma Çözümü İçin İletişim dersimi alırken konferansa katılan öğrencilerim; derste toplumsal bellek ve toplumsal cinsiyet konularını tartışırken kadın müzelerini örnek olarak gösterdiler ve konferans deneyimlerini paylaştılar. Bir öğrenci konferans deneyimini anlatırken kesişimsellik kavramı üzerine yorum yaptı. Kesişimsellik kavramı, toplumsal cinsiyet, toplumsal bellek ve barış inşası süreçleri arasındaki ilişkileri anlamak için öğrencilere yeni düşünce alanı açtı.

Bazı örneklerin, tarihin ne kadar acı olaylar barındırdığını farketmelerini sağladığını ve bunu farketmenin kendilerinde yarattığı üzüntüyü anlatanlar da oldu. Katılımcılardan

bazılarının çok uzak ülkelerden kalkıp, deneyimlerini anlatmak üzere Türkiye'ye gelmeleri bazı öğrencilerde şaşkınlık yaratmıştı; bir öğrenci Japonya örneğini verdi. Kişisel deneyimlerin ve hikâyelerin duyguları harekete geçiriyor olmasını çok önemli buldum.

Şehlem Kaçar: *Kadın müzelerinin, toplumsal barışın tesisine katkılarını derslerinizde değerlendirmeyi planlamıştınız. Bu planınızdan bahseder misiniz?*

Nazan Haydari: Bu konferanstan sonraki hafta içerisinde *Barış İnşası ve Çatışma Çözümü için İletişim* dersimde konferans ile ilgili kısa bilgi vererek ve katılımcı öğrencilerin deneyimlerini paylaşmalarını isteyerek, tartışma açtım. İstanbul Kadın Müzesi hakkında ve konferansta sunulan diğer müze örnekleri üzerinden bu konuyu dersin izlencesine yerleştirdim. Bu örnekler üzerinden barış, toplumsal cinsiyet ve bellek ilişkisini ele alacağız. Aynı zamanda medya öğrencilerinin zorunlu dersi olan *Medya, Kültür ve Toplum* kapsamında da kadın müzeleri kavramını tartışmayı planlıyorum.

Konferansın, İletişim Bölümü öğrencileri için, iletişimi anaakım medya biçimlerinin ötesinde düşünmek için bir alan açtığına inanıyorum. Kıyafetlerin, seslerin, fotoğrafların ve sokağın da iletişim alanı olarak değerlendirilebileceğini görme imkânı buldular. Tabii müzeler de böyle bir iletişim alanı sunuyor.

Müzelerin azınlık tarihlerini dışlayarak resmi tarihin bir parçası olduğu tartışılıyor ancak bu dışlayıcılık toplumsal cinsiyet ile fazla ilişkilendirilmiyor. Kadın müzelerinin tartışıldığı bu konferans, dışlayıcılığın toplumsal cinsiyet boyutunun önemini, kapsamlı bir şekilde ortaya koydu.

Farklı coğrafyalarda fiziksel veya dijital ortamları kullanarak müzecilik deneyimi ya-

Of course, museums also provide a communication space of this sort. The fact that museums are part of official history-making processes by excluding minority histories is often discussed, yet this exclusion is not usually associated with gender. This conference, in which the work of women's museums was discussed, put forth quite comprehensively the importance of the gender aspect of these processes of exclusion.

The personal stories shared by people with experience in museology through physical presentations or digital media in different regions of the world provided concrete examples. These examples rendered more visible the political nature of museum spaces as well as the importance of museums for women's history, present and future. The issues of intersectionality and inclusion provide a meaningful framework in which to think about gender in a transnational context. The discussions that took place within the scope of the conference allowed for local concerns, problems, developments and priorities to be associated with international experiences and hence to be re-evaluated in this light. Panels, forums and workshops shaped around the notions of local and global intersectionality, inclusion and peace enabled students to relate museums as spaces of expression, congregation and interaction to their own spheres of interest.

I believe that this conference visibly demonstrated how very labour intensive the process of knowledge production is, as well as the importance of collective production and solidarity in such processes.

Şehlem Kaçar: *Your work is on peace and intercultural communication as well as feminist, alternative and critical methods of communication. What is your opinion on the*

interplay between women's museums and these areas?

Nazan Haydari: The notions of memory, representation, sharing, solidarity, participation, sustainability, differences and commonalities, which came up in relation to women's museums also comprise the main discussion points in peacebuilding, intercultural communication, feminist and alternative media studies. As spaces of communication, interaction, action and representation, women's museums provide an opportunity for the methodological and theoretical expansion of these areas of study and for questioning existing approaches.

Countless studies have been conducted in the fields of gender and media studies regarding issues such as the problematic and inadequate representation of women, LGBTI+ individuals and minorities in films, news reports, television series and social media. The matter of the reproduction of social inequalities by the media as a locus of power has been discussed quite comprehensively. Through women's museums it is possible to both challenge patriarchal history and provide a more inclusive form of representation by way of the stories told by forgotten and excluded groups and their issues.

For instance, the "Girl Museum" in New Zealand is a space where girls narrate the story of their own struggle for rights. By setting up virtual exhibitions based on these stories, the museum renders visible the voice of girls, who are rarely in the spotlight of the media and therefore have little opportunity to make their voices heard. This example, which we can deal with in the framework of the notions of gender, age, making oneself heard, visibility and participation, has made an important contribution to feminist media studies.

şayan kişilerin paylaştığı kişisel hikâyeler somut örnekler sundu. Müzelerin politik alanlar olduğu gerçeği ve müzelerin kadın tarihi, bugünü ve geleceği için önemi daha görünür oldu. Kesişimsellik ve kapsayıcılık konuları; toplumsal cinsiyet hakkında ulus-ötesi bir bağlamda düşünmek için önemli çerçeveler sunuyorlar. Konferans kapsamındaki tartışmalar yerel düzeydeki kaygıları, sorunları, gelişmeleri ve öncelikleri uluslararası deneyimlerle ilişkilendirerek yeniden değerlendirme imkânı verdi. Yerel ve küresel keşisimsellik, kapsayıcılık ve barış kavramları etrafında biçimlenen panel, forum ve atölyeler öğrencilerin müzeleri bir ifade, bir araya gelme ve etkileşim alanı olarak kendi alanlarıyla ilişkilendirmelerini sağladı.

Bilgi üretim sürecinin ne kadar emek istediğini ve kolektif üretim ve dayanışmanın bu süreçteki önemini, bu konferansın görünür kıldığını düşünüyorum.

Şehlem Kaçar: *Barış, kültürlerarası iletişim ve iletişimde feminist, alternatif, eleştirel yöntemler konularında çalışıyorsunuz. Kadın müzelerinin bu alanlarla etkileşimi konusundaki değerlendirmelerinizi paylaşır mısınız?*

Nazan Haydari: Kadın müzeleriyle ilişkili olarak gündeme gelen hafıza, temsiliyet (representation), paylaşım, dayanışma, katılım, sürdürülebilirlik, farklılıklar ve ortaklıklar gibi kavramlar barış inşası, kültürlerarası iletişim, feminist ve alternatif medya çalışmalarının temel tartışma noktalarını oluştururlar. İletişim, etkileşim, eylem ve temsil mekânları olarak kadın müzeleri bu çalışma alanlarının yönetsel ve kuramsal olarak genişlemesi, varolan yaklaşımların sorgulanması için olanak sunuyor.

Kadınların, LGBTI+ bireylerin, azınlıkların sinemada, haberlerde, televizyon dizilerinde,

sosyal medyada sorunlu ve eksik temsilleri gibi konularda, toplumsal cinsiyet ve medya alanlarında sayısız çalışma yapıldı. Bir iktidar alanı olarak medyanın toplumsal eşitsizleri yeniden üretmesi kapsamlı olarak tartışıldı. Kadın müzeleri üzerinden hem erkek egemen tarihin bir sorgulamasını yapmak hem de unutilan, dışarıda bırakılmış konu ve grupların kendi hikâyeleri üzerinden, daha kapsayıcı bir temsil biçimi sunmak mümkün.

Örneğin, Yeni Zelanda'daki "Girl Museum" (Kız Çocuğu Müzesi) kız çocuklarının kendi hak arayışlarının hikâyesini sunuyor. Müze; bu hikâyeler üzerinden sanal sergiler oluşturarak medyada çok az gündem oluşturan ve seslerini duyurma imkânı olmayan kız çocuklarının seslerini görünür kılıyor. Toplumsal cinsiyet, yaş, sözünü duyurma, görünürlük ve katılımcılık kavramları çerçevesinde ele alabileceğimiz bu örnek, feminist medya çalışmalarına önemli bir katkı sağlar.

Şehlem Kaçar: *Barış inşa etmenin yollarından biri de "öteki"ne yakınlaşmak. Kadın müzeleri "öteki"ne nasıl yakınlaşıyor?*

Nazan Haydari: Japon ordusunun II. Dünya Savaşı sırasında kadınlara yönelik cinsel suçlarının ve "comfort women" gerçeğinin unutulmaya ve yok sayılmaya çalışılmasına engel olmak üzere kurulmuş olan "Women's Active Museum on War and Peace - WAM" (Savaş ve Barışa Dair Aktif Kadın Müzesi) bu konuda iyi bir örnek. Bu müze; hem tarih, militarizm, erkeklik ve ataerkil düzen ilişkisini tartışmaya açıyor, hem de şiddet içeren bir tarihi görünür ve hatırlanır kılmaya çalışıyor. Bunları yaparken de bizleri, seçilen imgelerin ve anlatım biçimlerinin neler olabileceği sorusuna yönlendiriyor. Şiddet içeren bir tarihin hikâyesini, şiddet fotoğrafları kullanmadan anlatmak mümkün müdür? Şiddet fotoğraflarının kullanılması şiddeti yeniden üretmek anlamı-

Şehlem Kaçar: *One method for peacebuilding is bridging the distance with the “other”. How do women’s museums achieve this kind of proximity?*

Nazan Haydari: The Women’s Active Museum on War and Peace (WAM), founded in order to prevent the sexual crimes committed against women by the Japanese army during World War II and the existence of “comfort women” from being erased from memory and ignored is a good example in this regard. This museum both opens up for discussion the relationship between history, militarism, masculinity and the patriarchal order and attempts to render visible and memorable a history enmeshed in violence. While doing all of this it also makes us question what kind of images and forms of narration may be preferred. Is it possible to recount a violent history without using the photographs of this violence? Can displaying photographs of violence entail a reproduction of this violence? What other forms of narration are possible? These questions are an occasion to rethink the relationship between form and content in the field of communications and dwell upon forms and methods of narration.

This point is also closely associated with the issue of bridging the distance with the “other”. Questions such as “Which emotions are triggered by the ways in which stories are told?” or “What kind of a listening or seeing practice does this require?” carry us from the issue of the representation of the “other” to what extent efforts to establish relations with the “other” are possible. The term “inclusive peace” is therefore important in order to reflect upon who is left out during peace processes. Creativity and aesthetic concerns, which are rarely an issue in the field of communications, come to the fore in these kinds of contexts in women’s museums.

Concepts underlined in women’s museum experiences such as the sharing of life and of awareness, cooperation, creating collective spaces, collective production, transversal solidarity, establishing contact, dialogue and historical connections allow us to approach “participation”, an important and much discussed matter in alternative media and intercultural communication, from a different framework.

During the conference, learning about the “Mesopotamia Women’s Museum”, which is carrying out preparatory work for the establishment of a women’s museum in Diyarbakır, about the “Mersin Women’s Museum”, the “Karşıyaka Women’s Museum”, the “Antalya Women’s Museum” and the “İzmir Women’s Museum” alongside international experiences was very important for me in terms of seeing examples that provide an opportunity to work in this field on the national level as well.

Women’s museums carry the potential for actualizing the issue of bridging the distance and establishing contact with the “other” on both a local and transnational scale. Local activities and physical spaces open up new living and communication spaces for women in these areas, allowing them to express themselves and play a role in the writing of their own history. Digital platforms are able to carry this interaction across borders.

Sustainability is an important theme in studies on alternative and community media. Women’s museum experiences are crucial in emphasizing the importance of collaborative work with potential stakeholders and the creation of international networks of solidarity for the sake of “sustainability”.

na gelebilir mi? Başka hangi anlatı yöntemleri kullanılabilir? Bu sorular bize iletişim alanında biçim ve içerik arasındaki ilişkiyi yeniden sorgulamak ve anlatı biçimleri ve yöntemleri üzerinde düşünmek için bir alan açar.

Bu nokta "öteki" ile yakınlaşma konusuyla da yakında ilişkilidir. Hikâyelerin anlatılma biçimleri hangi duyguları harekete geçirir?" veya "Nasıl bir dinleme ve görme pratiği gerektirir?" gibi sorular; bizi "öteki"nin temsili konusundan, "öteki" ile temas kurma çabasının ne kadar mümkün olacağı konusuna taşır. "Kapsayıcı barış" kavramı bu nedenle, barış süreçlerinde kimlerin dışarıda bırakıldığı üzerine düşünmek için önemlidir. İletişim alanında çok az tartışılan bir konu olan yaratıcılık ve estetik kaygılar; kadın müzelerindeki bu tür bağlamlarla gündeme taşınıyor.

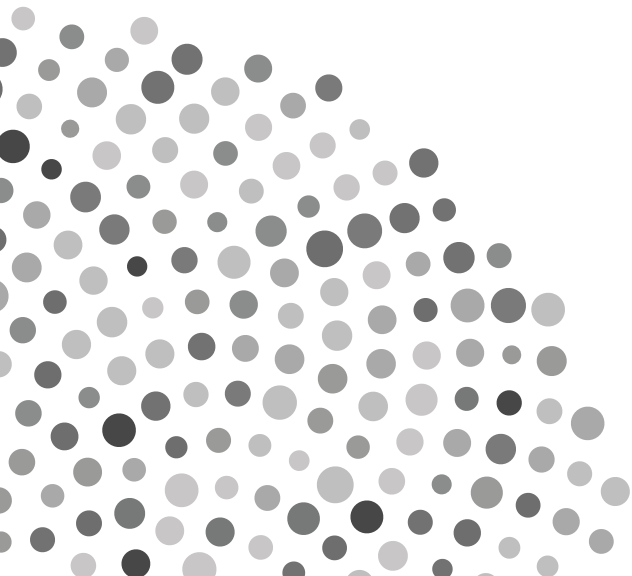
Kadın müzeleri deneyimlerinde altı çizilen yaşamın paylaşımı, bilinç paylaşımı, ortaklaşma, ortak alan yaratma, ortak üretim, çapraz dayanışma, temas etme, diyalog ve tarihsel bağlantılar gibi kavramlar; alternatif medya ve kültürlerarası iletişimin önemli ve çok tartışılan "katılım" konusuna farklı bir çerçeveden yaklaşmamızı sağlıyor.

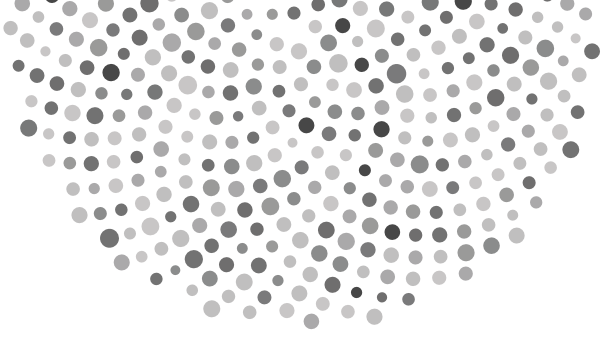
Konferans sırasında; uluslararası deneyimler kadar Diyarbakır'da kadın müzesi kurma hazırlıkları yürüten "Mezopotamya Kadın Müzesi" ve "Mersin Kadın Müzesi", "Karşıyaka Kadın Müzesi", "Antalya Kadın Müzesi", "İzmir Kadın Müzesi" ile ilgili bilgi edinmek de, bu alanda ulusal düzeyde çalışma imkânı sağlayan örneklerin de olduğunu görmek açısından benim için çok önemliydi.

Kadın müzeleri; "öteki" ile yakınlaşma ve temas konusunu hem yerel hem de ulusötesi olarak gerçekleştirme potansiyeli taşıyor. Yerel etkinlikler ve fiziksel mekânlar, bu yerleşim birimlerindeki kadınlar için yeni yaşam ve iletişim alanı açıyor, kendilerini ifade etmelerine ve kendi tarihlerinin yazımında rol oynamalarına olanak veriyor. Digital ortam bu etkileşimi sınır ötesine taşıyabiliyor.

Sürdürülebilirlik konusu; alternatif ve topluluk medyasıyla ilgili çalışmalarda çok önemli bir tema. Kadın müzelerinin deneyimleri; "sürdürülebilirlik" için olası paydaşlarla birlikte çalışma ve uluslararası dayanışma ağları kurulması için çok önemli.

BIOGRAPHIES

BIYOGRAFİLER

MERAL AKKENT

CURATOR // KÜRATÖR

WOMEN'S MUSEUM ISTANBUL // İSTANBUL KADIN MÜZESİ

ISTANBUL, TURKEY // İSTANBUL, TÜRKİYE

WWW.ISTANBULKADINMUZESI.ORG

Sociologist, expertise in women's history, gender studies, women's museums, and international organizing. Coordinator of women's policy educational projects in Germany (1975-1992), in Kazakhstan (1992-2000) and Ukraine (2003-2010). Curator of Women's Museum Istanbul (2012). Initiator and co-founder of the Museum of Women's Culture Regional-International (Museum Frauenkultur Regional-International) in Fürth/Bavaria, Germany (2001). Founding member of following organisations: Frauen in der Einen Welt - Zenrum für interkulturelle Frauenalltagsforschung und internationalen Austausch e.V. (Women of One World - Centre for Intercultural Research of Women's Everyday Lives and International Exchange), Nuremberg (1989), Almaty Women's Information Center, AWIC (1993), NAJADA, Women's Network Almaty (1998), Women's Culture Foundation Istanbul (2011).

Sosyolog. Uzmanlık alanları: Kadın tarihi ve toplumsal cinsiyet çalışmaları, kadın müzeleri, uluslararası networking, Almanya (1975-1992), Kazakistan (1992-2000) ve Ukrayna'da (2003-2010) kadın politikaları eğitim projeleri yürütücüsü. İstanbul Kadın Müzesi'nin küratörü (2012). Kurucu üyesi olduğu kuruluşlar: Frauen in der Einen Welt - Zenrum für interkulturelle Frauenalltagsforschung und internationalen Austausch e.V. (Bir Dünyanın Kadınları - Kadın Günlük Yaşamını Kültürlerarası Araştırma Merkezi), Nürnberg (1989), Almaty Women's Information Center, AWIC (1993), NAJADA Women's Network Almaty (1998), Women's Network Almaty (1998), Museum Frauenkultur Regional - International (Bölgesel ve Uluslararası Kadın Kültürü Müzesi), Fürth, Bavyera Eyaleti (2001), İstanbul Kadın Kültür Vakfı (İstanbul, 2011).

SUAY AKSOY

PRESIDENT // BAŞKAN

INTERNATIONAL COUNCIL OF MUSEUMS - ICOM // ULUSLARARASI MÜZELER KONSEYİ - ICOM

PARIS, FRANCE // PARIS, FRANSA

Museologist. Lecturer of "Cultural Heritage and Museums" at Bogazici University and of "Museum Management" at Mimar Sinan University of Fine Arts. Chair of the advisory committee of ICOM, International Council of Museums (2013-present), founding chairwoman (2011-2013) and member of the MMKD - Association of Museum Professionals (Turkey), Turkey's first independent association of museum professionals. Chair, emeritus (2010-2013), board member, emeritus (2007-2010) and member of CAMOC - ICOM's International Committee for the Collections and Activities of Museums of Cities. Vice-Chair, emeritus (2006-2013), Board Member, emeritus (2000-2013) and trustee of the History Foundation of Turkey. Founding Board Member (1995) and member of KA-DER, the Association for Support of Woman Candidates.

Müzebilimci. Öğretim görevlisi (Boğaziçi Üniversitesi "Kültürel Miras ve Müzeler" ve Mimar Sinan Üniversitesi "Müze Yönetimi"). Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) Direktörü (2016'dan beri), Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) Danışma Kurulu Başkanı (2013-2016), Müzecilik Meslek Kuruluşu Derneği (MMKD) Kurucu Başkanı (2011-2013) ve üyesi, CAMOC - ICOM Kent Müzeleri Uluslararası Komitesi Yönetim Kurulu Başkanı (2010-2013) ve Yönetim Kurulu Üyesi (2007-2010), Tarih Vakfı, Başkan Yardımcısı (2006-2013), Yönetim Kurulu Üyesi (2000-2013) ve Mütevellisi. KA-DER Kadın Adayları Destekleme Derneği Kurucu Yönetim Kurulu Üyesi (1995) ve üyesi.

BETTINA BAB

CURATOR // KÜRATÖR
FRAUENMUSEUM

BONN, GERMANY // BONN, ALMANYA

WWW.FRAUENMUSEUM.DE

Historian with a focus on women's history, voluntarist at the Rhenish Industrial Museums; since 1995, in the Association of Women's History in Cologne to develop and practice different guided tours of women's history in Cologne; since 2000 curator in the Women's Museum in Bonn, conception & preparation of historical exhibitions, publishing catalogues. Founding member of the International Association of Women's Museums, IAWM (2012) and its first president (2012-2014).

Kadın tarihi odaklı çalışan tarihçi, Renanya Sanayi Müzeleri gönüllüsü. 1995 yılından itibaren Köln Kadın Tarihi Derneği bünyesinde Köln kadın tarihi konulu kent turları konseptleri geliştiriyor ve uyguluyor; 2000 yılından beri Bonn Kadın Müzesi'nde küratör. Tarih sergileri tasarlıyor, uyguluyor ve sergilerin kataloglarını yayınlıyor. Uluslararası Kadın Müzeleri Birliği'nin (International Association of Women's Museums, IAWM) kurucu üyesi (2012) ve ilk başkanı (2012-2014).

HANDE BİRKALAN GEDİK

ANTHROPOLOGIST // ANTROPOLOG
FRANKFURT, GERMANY // FRANKFURT, ALMANYA

Birkalan-Gedik received her Ph.D. in the USA on folklore, anthropology and gender. Her books and numerous articles appeared in Turkish, English and German. She taught at Yeditepe University Department of Anthropology on gender, nationalism, narrative and place, feminist theories and methods, research methods, folklore and culture. Her research projects were supported by DFG, TUBITAK, and DAAD. She had taught in many universities in Europe, the USA, and Central Asia upon invitations. She was recently the Aigner-Rollet Gastprofessorin at the Graz University, and gave seminars on women, Islam, and migration. At the moment, she is working on two manuscripts on anthropology and feminism and wrapping up her research findings on her recently concluded TUBITAK project on fathers and fatherhood in Germany. She was president of the Anthropology Association in Turkey (2010-2014), served as a member of the UNESCO National Committee. She serves at the Pertev Naili Boratav Archive of Turkish History Foundation, and at the editorial board of many international journals.

Birkalan-Gedik doktora çalışmasını ABD'de halkbilim, antropoloji ve toplumsal cinsiyet konularında yaptı. Bilimsel makaleleri ve kitapları İngilizce, Almanca ve Türkçe yayımlandı. Yeditepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nde toplumsal cinsiyet, milliyetçilik, mekân ve anlatı, feminist teori ve metotlar, araştırma yöntemleri, folklor ve kültür konularında ders verdi. Yurt içinde ve dışında yürüttüğü araştırma projeleri DFG, TUBİTAK ve DAAD gibi kurumlarınca desteklendi. Avrupa, Amerika ve Orta Asya'da birçok üniversitede davetli olarak ders verdi. Graz Üniversitesi'nde Aigner-Rollet Misafir Profesör Programı çerçevesinde İslam, kadın ve göç konulu seminerler yaptı. Antropoloji ve feminizm konulu iki kitabı üzerinde çalışıyor ve TUBİTAK desteğiyle Almanya'da babalar ve babalık konusunda tamamladığı projesini yayına hazırlıyor. Türkiye Antropoloji Derneği'nin başkanlığını yaptı (2010-2014). UNESCO Türkiye Milli Komitesi'nde yer aldı. Türk Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi'nin yönetim kurulu üyesidir. Birçok uluslararası derginin yayın kurulunda görevlidir.

IŞIL EĞRİKAVUK

UNIVERSITÄT DER KÜNSTE
BERLIN, GERMANY // BERLIN, ALMANYA
WWW.ISILEGRİKAVUK.NET

Işıl Eğrikavuk studied Western literature at Boğaziçi University (Istanbul), then went to The School of The Art Institute of Chicago with a Koç Foundation scholarship for her MFA in Performance Art. She taught art and media at Istanbul Bilgi University between 2009–2017. Currently teaches at Universität der Künste (UdK) Berlin, Media Department. Winner of Turkey's first contemporary art prize, Full Art Prize in 2012. First recipient of SPOT Production Fund's artist grant. Participated in numerous international exhibitions, residencies, her work has been published in both local and international journals. She also wrote a weekly column, Güncel Sanat Kafası (High on Contemporary Art) in the national newspaper Radikal for three years, where she commented on the intersection of daily news and contemporary art.

Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatı'ndan mezun oldu ve Koç Vakfı bursuyla gittiği The School of The Art Institute Chicago'da görsel sanatlar yüksek lisansını tamamladı. 2009–2017 yılları arasında Bilgi Üniversitesi'nde çağdaş sanat ve medya alanlarında ders verdi. 2017 Ekim'den itibaren Berlin, Universität der Künste (UdK), Medya bölümünde ders vermektedir. 2012'de Türkiye'nin ilk güncel sanat ödülü olan Full Art Prize'ı kazandı ve aynı yıl SPOT Üretim Fonu'nun desteklediği ilk sanatçı oldu. Yerel ve uluslararası pek çok sergi ve bienale katıldı, işleri güncel sanatla ilgili dergi, kitap ve akademik çalışmalarda yer aldı. Çalışmalarını topladığı "Aynı Çatı Altında" adlı bir kitap yayımladı (2010). Eğrikavuk ayrıca üç yıl boyunca Radikal gazetesinde yayımlanan Güncel Sanat Kafası adlı köşede yazmıştır.

ITIR ERHART

ISTANBUL BILGI UNIVERSITY // İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
ISTANBUL, TURKEY // İSTANBUL, TÜRKİYE
WWW.ADIMADIM.ORG • WWW.ACİKACIK.ORG

Social Entrepreneur. Itir Erhart studied philosophy and Western Languages & Literatures at Boğaziçi University, Istanbul. She completed her M.A. in Philosophy at the same university and her M.Phil. at the University of Cambridge. Taught at Istanbul Bilgi University, Department of Media and Communication Systems (from 2001). In 2006 she earned her PhD from Boğaziçi University in philosophy. Associate professor in 2015. Author of the book "What Am I?" and several articles on gender, sports, human rights and media including "United in Protest: From 'Living and Dying with Our Colors' to 'Let All the Colors of the World Unite'" and "Ladies of Besiktas: A dismantling of male hegemony at İnönü Stadium" Co-founder of two social enterprises, Adim Adim and Açık Açık. Featured on CNN Turk's "Turkey's Changemakers" (2009). She was awarded the Ten Outstanding Persons (TOYP) award in 2010. In 2014 she became an Ashoka Fellow.

Öğretim Üyesi, Sosyal Girişimci. Boğaziçi Üniversitesi'nde İngiliz Dili Edebiyatı ve Felsefe okudu. Aynı üniversitede Felsefe yüksek lisans programını tamamladı ve aynı yıl Cambridge Üniversitesi'nde Felsefe öğrenimine başladı. M.Phil. derecesini kazandıktan sonra İstanbul Bilgi Üniversitesi Medya ve İletişim Sistemleri Bölümü'nde ders vermeye başladı. Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden doktora derecesini aldı (2006). Doçent oldu (2015). "Ben Neyim" adlı kitabın ve aralarında "United in Protest: From 'Living and Dying with Our Colors' to 'Let All the Colors of the World Unite'" ve "Ladies of Besiktas: A dismantling of male hegemony at İnönü Stadium" gibi çalışmaların da olduğu insan hakları, toplumsal cinsiyet, medya ve spor alanında çok sayıda makalenin yazarıdır. Yurttaş katılımı alanında yaptığı çalışmalardan dolayı "Fark Yaratıcılar" programına konuk oldu (2009), Ten Outstanding Young Persons jüri özel ödülünü aldı (2010), Ashoka Fellow seçildi (2014).

GABY FRANGER

CURATOR // KÜRATÖR
MUSEUM FRAUENKULTUR REGIONAL-INTERNATIONAL
FÜRTH, BAVARIA, GERMANY // FÜRTH, BAVYERA, ALMANYA
WWW.FRAUENINDEREINENWELT.DE

Since 1989 curator of a multitude of exhibitions about women's culture and every-day lives for Frauen in der Einen Welt – Zentrum für interkulturelle Frauenalltagsforschung und internationalen Austausch e.V. (Women in One World. Centre for international and intercultural research on women's daily lives) and other national and international institutions. Author of variety publications about regional women's history, cultural-historical studies and human rights. Coburg University of Applied Sciences and Arts; International Social Work and Development (1997-2015). Board member in Women in One World. Centre for International and Intercultural Research on Women's Daily Lives' and IAWM since 2016.

1989'dan beri Frauen in der Einen Welt – Zentrum für interkulturelle Frauenalltagsforschung und internationalen Austausch e.V. (Bir Dünyanın Kadınları – Kadın Günlük Yaşamını Kültürlerarası Araştırma Merkezi) ve diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlar için kadın kültürü ve kadın günlük yaşamı konulu birçok serginin küratörlüğünü yaptı. Bölgesel kadın tarihi, kültür tarihi ve insan hakları konularında yayınları vardır. Coburg Uygulamalı Bilimler ve Sanat Üniversitesi'nde Uluslararası Sosyal Hizmetler Bölümü'nde öğretim üyesiydi (1997-2015). Women in One World. Centre for International and Intercultural Research on Women's Daily Lives' ve IAWM kuruluşlarında yönetim kurulu üyesi (2016'dan itibaren).

NAZAN HAYDARI

ISTANBUL BILGI UNIVERSITY // İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
ISTANBUL, TURKEY // İSTANBUL, TÜRKİYE

Associate Professor of Media School at İstanbul Bilgi University, Turkey. Her research and teaching areas consist of feminist media studies, critical media pedagogy, intercultural communication, and radio studies. She is particularly interested in the collaborative research on the practices of critical media pedagogy, gendered media practices of peace building and conflict resolution, and the relationship between radio, gender and identity. Haydari has participated in media projects with street-involved children, and disadvantaged youngsters in collaboration with İstanbul Bilgi University Children Studies Unit (ÇOÇA) and Maltepe University Research and Implementation Center on Street Children (SOYAÇ). Haydari holds a Ph.D. in Communications and MAIA in Communication and Development from Ohio University, USA.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Medya Bölümü öğretim üyesidir. Araştırma alanlarını kültürlerarası iletişim, feminist medya çalışmaları, eleştirel medya pedagojisi ve radyo çalışmaları oluşturur. Özellikle eleştirel medya uygulamaları, toplumsal cinsiyet, medya ve barış kurma süreçleri ve radyo, toplumsal cinsiyet ve kimlik ilişkisi ile ilgilenmektedir. İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA) ve Maltepe Üniversite Sokakta Yaşayan Çocuklarla Araştırma ve Uygulama Merkezi (SOYAÇ) ile birlikte sokak deneyimi olan çocuklar ve dezavantajlı gençlerle medya projeleri geliştirmiştir. Ohio Üniversitesi'nden İletişim Bilimleri doktora ve Uluslararası İlişkiler İletişim ve Değişim programı yüksek lisans derecelerini almıştır.

MERETE IPSEN

DIRECTOR // DİREKTÖR
WOMEN'S MUSEUM DENMARK
AARHUS, DENMARK // AARHUS, DANİMARKA
WWW.KVINDEMUSEET.DK

Co-founder of the Women's Museum in Denmark and since 1984 full-time employed at the growing museum. Before that educated as psychologist and employed as a scientist at the University in Aarhus. Over the years held a number of positions of trust of which the most important are chairwoman of the Danish Council of Museums (1998-2002), chairwoman of the Danish national committee of ICOM (2003-2009). Involved in several European and International projects on women's history, gender, motherhood, cross-cultural relations etc. Author to a number of articles and books in Danish. Member of: ICOM's Executive Council (2010-2016), ICOMs Ethical Committee (2011-2016). Danish national UNESCO commission (since 2010).

Women's Museum Denmark'in kurucuları arasındadır ve 1984'ten itibaren de gelişmesini sürdüren bu müzede kadrolu olarak çalışmaktadır. Bu görevinden önce psikoloji eğitimi almış ve Aarhus Üniversitesi'nde araştırmacı olarak çalışmıştır. Yıllar içinde birçok vakıfta görevler üstlenmiştir, örneğin Danish Council of Musuem'da Genel Başkanlık (1998-2002) ve International Council of Museums (ICOM) Danimarka Ulusal Komitesi Genel Başkanlığı (2003-2009) gibi. Kadın tarihi, toplumsal cinsiyet, annelik, kültürlerarası ilişkiler gibi konularda, Avrupa çapında yürütülmüş veya uluslararası ölçekteki projelere katılmıştır. Birçok kitap ve makalesi vardır. ICOM Yürütme Kurulu üyesi (2010-2016), ICOM Etik Komisyonu üyesi (2011-2016). UNESCO Danimarka Ulusal Komisyonu üyesi (2010'dan beri).

ŞEHLEM KAÇAR

PHOTOGRAPHER, ACTIVIST // FOTOĞRAF SANATÇISI, AKTİVİST
İSTANBUL, TURKEY // İSTANBUL, TÜRKİYE
WWW.SEHLEMLUNA.COM

Graduated from Communication Faculty (2006). In her undergraduate years she became interested in gender studies, critical media studies and took undergraduate courses in these fields. 2006-2008 Master's Program in Radio, TV and Cinema Studies at Ege University. During her master's education she became interested in the representation of the female body and Michael Foucault's theories on the body. Several photography exhibitions since 2005. Her latest project "One Day: After Work" was supported by the Danish Government Cultural Scholarship, FREIA (Feminist Research Centre in Aalborg University) and EDGE (Centre for Equality, Diversity, Gender), she opened her first exhibition in Women's Museum in Denmark, Aarhus (2011). She was a member of the feminist organization AMARGI in Istanbul. Board member of the Association for Struggle Against Sexual Violence Turkey (since 2014). Founding member of Kluge Women Art Collective (2013). Currently she pursues her PhD studies at Istanbul Bilgi University. Visiting scholar in University of Helsinki (2016). Volunteer of Women's Museum Istanbul (since 2013).

Lisans yıllarında toplumsal cinsiyet, fotoğraf ve eleştirel medya okumaları ile ilgilendi. Yüksek lisansına E.Ü. Radyo TV ve Sinema bölümüne başladı, kadın bedeni ve Michel Foucault'nun beden teorileri üzerine çalışmalar yaptı, master derecesini aldı (2006-2008). "One Day: After Work" adlı projesi ile Danimarka Hükümeti Kültürel Bursu'nu kazandı. FREIA (Aalborg University Feminist Research Centre) ve EDGE (Centre for Equality, Diversity, Gender in Aalborg University) destekleriyle ilk kişisel sergisini Danimarka Kadın Müzesi'nde açtı (2011). AMARGİ Kadın Akademisi üyesi, Kluge Kadın Sanat Kolektifi kurucusu (2013) ve Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği yönetim kurulu üyesidir (2014). Halen İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Bilimleri bölümünde fotoğraf ve toplumsal cinsiyet üzerine doktora çalışmasını sürdürmekte. 2016'da Helsinki Üniversitesi'nde ziyaretçi araştırmacı olarak bulunmuştur. Kaçar, İstanbul Kadın Müzesi'nin gönüllüleri arasındadır (2013'den itibaren).

CATHERINE M. KING

EXECUTIVE PRODUCER // PROJELER SORUMLUSU
GLOBAL FUND FOR WOMEN
SAN FRANCISCO, USA // SAN FRANCISCO, ABD
WWW.GLOBALFUNDFORWOMEN.ORG

Head of Advocacy and Executive Producer at Global Fund for Women, leading creative campaigning on women's human rights. Passionate about arts and media to advance awareness and action on social justice issues. As Vice President at the International Museum of Women (2007-2014), she was responsible for developing award-winning online exhibitions, pop-up installations, public programs, advocacy campaigns, and international partnerships. Major projects included "Muslima: Muslim Women's Art & Voices", "MAMA: Motherhood Around the Globe", "Economica: Women and the Global Economy", and "Women, Power and Politics". In previous positions she directed digital storytelling for emerging mobile media platforms at Visible Interactive and Antenna Audio for clients including the Smithsonian Institution, Lucasfilm, Los Angeles County Museum of Art, and United States Holocaust Memorial Museum. Catherine holds an Art History degree from Smith College and studied at the Université de Paris. She is on the boards of the International Association of Women's Museums and Friends of the San Francisco Public Library.

Kadınların insan hakları için yaratıcı çalışmalar yapan Global Fund for Women'in Hak Savunma ve Proje Geliştirme Bölümü başkanıdır. Toplumsal adalet için bilinç ve eylem geliştiren sanat ve medya kullanımı konusunda tutkuyla çalışmaktadır. International Museum of Women'da ödül kazanmış sanal sergilerden, op-up enstalasyonlardan, müzenin kültür programlarından, toplumsal bilinç oluşturma kampanyalarından ve uluslararası ortaklıklardan sorumluydu (2007-2014). "Muslima: Muslim Women's Art & Voices" (Müslüman Kadın: Kadınların Sanatı ve Sesi), "MAMA: Motherhood Around the Globe" (ANNE: Dünya genelinde Annelik), "Economica: Women and the Global Economy" (Ekonomi: Kadınlar ve Küresel Ekonomi) ve "Women, Power and Politics" (Kadın, Güç, Siyaset) sergileri, önemli projeleri arasındadır. Önceki çalışmalarında Visible Interactive ve Antenna Audio şirketlerinde, Smithsonian Institution, Lucasfilm, Los Angeles County Museum of Art ve United States Holocaust Memorial Museum gibi kurumların, yeni oluşmakta olan mobil medya platformları için dijital hikâye anlatıcılığı projeleri yönetmiştir. Smith College'de sanat tarihi eğitimi alan ve eğitimini Paris Üniversitesi'nde sürdüren Catherine, International Association of Women's Museums ve Friends of the San Francisco Public Library yönetim kurulları üyesidir.

NEHİR KOVAR

FEMINIST ACTIVIST // FEMİNİST AKTİVİST
İSTANBUL, TURKEY // İSTANBUL, TÜRKİYE

Graduate of philosophy and cultural studies; former vice president of Filmmor Kadın Kooperatifi (Filmmor Women's Cooperative). Organized Uluslararası Gezici Filmmor Kadın Filmleri Festivali (International Women's Film Festivals on Wheels). Participated in İstanbul Feminist Kolektifi (İstanbul Feminist Collective), Barış için Kadın Girişimi (Women for Peace Initiative). Editor of the feminist website Çatlak Zemin. Published essays in magazines such as Feminist Politics, Kaos GL, Çatlak Zemin, P24, K24. Volunteer of Women's Museum İstanbul (since 2016).

Felsefe ve kültürel incelemeler alanlarında eğitim aldı. Filmmor Kadın Kooperatifi'nde başkan yardımcılığı yaptı. Uluslararası Gezici Filmmor Kadın Filmleri Festivali organizasyonunda çalıştı. İstanbul Feminist Kolektif, Barış için Kadın Girişimi gibi örgütlenmelerde aktif yer aldı. Çatlak Zemin feminist web sitesi editörü. Yazıları, Feminist Politika, Kaos GL, Çatlak Zemin, P24, K24 gibi mecralarda yayımlandı. İstanbul Kadın Müzesi'nin gönüllüleri arasındadır (2016'dan itibaren).

HELMA LUTZ

JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT
FRANKFURT, GERMANY // FRANKFURT, ALMANYA

Helma Lutz is Professor of Women's and Gender Studies in Sociology at Goethe University Frankfurt, Germany. She previously worked at several European Universities in the Netherlands, France and Sweden. Her research is concerned with gender, migration, nationalism, racism, citizenship and intersectionality.

Goethe Üniversitesi'nin (Almanya, Frankfurt) Sosyoloji bölümünde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları profesörüdür. Daha önce Hollanda, Fransa ve İsveç'teki üniversitelerde çalışmıştır. Araştırmaları toplumsal cinsiyet, göç, milliyetçilik, ırkçılık, vatandaşlık ve kesişimsellik konularındadır.

MARIA PERSTEDT

DIRECTOR // DİREKTÖR
KVINNOHISTORISKT MUSEUM
UMEÅ, SWEDEN // UMEÅ, İSVEÇ
WWW.KVINNOHISTORISKT.SE

Museum Director and Head of the Museum of Women's History in Umeå, Sweden's first of its kind. Maria Perstedt is a cultural historian and a dedicated and passionate museum professional with more than 25 years of occupational experience from several different Swedish museums of cultural history, on local, regional and government level: the Museum of Medical History and the National Historical Museum, among others. *"Throughout my career as a museum professional, I have actively involved myself in issues of history, identity and power, focusing on traditional historiography and its ideological consequences in contemporary society. In my opinion, the societal role of museums is to facilitate social change and strengthen the principles of human rights and democracy."*

Umeå kentindeki, İsveç'in ilk ve tek kadın müzesi Kvinnohistoriskt Museum'un (Kadın Tarihi Müzesi) direktörü ve başkanıdır. Kültür tarihçisi ve tutkulu bir müze uzmanı olan Maria Perstedt, 25 yılı aşan profesyonel hayatında aralarında Museum of Medical History ve National Historical Museum da olmak üzere İsveç'teki birçok yerel, bölgesel ve resmi kültür tarihi müzesinde çalışmıştır. *"Bir müze uzmanı olarak kariyerim boyunca; yoğun olarak tarih, kimlik ve güç konularına eğildim; bunu yaparken geleneksel tarih yazımının ve ideolojik sonuçlarının günümüz toplumuna etkisine odaklandım. Bana kalırsa, müzelerin toplumsal işlevi, toplumsal değişimi kolaylaştırmak; insan hakları ve demokrasi ilkelerini güçlendirmektir."*

STEFANIA PITSCHIEDER SORAPERRA

DIRECTOR // DİREKTÖR
FRAUENMUSEUM HITTISAU
HITTISAU, AUSTRIA // HITTISAU, AVUSTURYA
WWW.FRAUENMUSEUM.AT

Pitscheider Soraperra studied History of Art, History of Architecture, History and Philosophy at the Universities of Vienna, Salzburg and Graz. She has worked for several cultural institutions (Kunsthistorisches Museum Wien, Kunsthalle Wien, Shedhalle St. Pölten, ArtDesign Feldkirch gibi sanat kurumlarında ve Avusturya ve Avusturya dışındaki birçok sanat projesinde çalıştı.

Viyana, Salzburg ve Graz üniversitelerinde sanat ve mimarlık tarihi yanında tarih ve felsefe okudu. Kunsthistorisches Museum Wien, Kunsthalle Wien, Shedhalle St. Pölten, ArtDesign Feldkirch gibi sanat kurumlarında ve Avusturya ve Avusturya dışındaki birçok sanat projesinde çalıştı.

kirch and others) and conducted many cultural projects in Austria and abroad. As a co-founder of the KünstlerInnengruppe WochenKlausur she organised diverse projects at the intersection of art and social affairs (Secession Wien, Steirischer Herbst, Progetto Civitella d'Agliano, La Biennale di Venezia, Shedhalle Zürich and others). Since 2009 she has been director of the Frauenmuseum Hittisau, the first and only women's museum in Austria.

KünstlerInnengruppe WochenKlausur'un kurucularından birisi olarak; aralarında Secession Wien, Steirischer Herbst, Progetto Civitella d' Agliano, La Biennale di Venezia, Shedhalle Zürich olan kuruluşlarda sanat ve toplumun birbirleriyle keşiştiği projeler gerçekleştirdi. 2009 yılından beri Avusturya'nın ilk ve tek kadın müzesi Frauenmuseum Hittisau'nun yöneticisidir.

SIGRID PRADER

DIRECTOR // DİREKTÖR
MUSEO DELLE DONNE
MERANO, ITALY // MERANO, İTALYA
WWW.MUSEIA.IT/ENGLISH/

She is the director of the Women's Museum Merano (South Tyrol, Italy) since 2005 and responsible for organizing, planning and coordinating the museum activities; managing exhibitions projects and project administration. Schoolteacher, 1977-2000; Academic training as Adult Educator and Education Manager at the University of Innsbruck (Austria); training in Gender-Mainstreaming.

2005 senesinden beri Women's Museum Merano'nun (Güney Tirol, İtalya) yöneticisidir. Müze etkinliklerini düzenleme, planlama ve koordine etmekte; sergi projeleriyle birlikte müzenin diğer çalışmalarını da yönetmektedir. 1977 ve 2000 yılları arasında öğretmenlik yaptı. Innsbruck Üniversitesi'nde (Avusturya) Yetişkin Eğitimcisi, Eğitim Yönetmeni ve Toplumsal Cinsiyet Politikaları alanlarında eğitim aldı.

ASHLEY E. REMER

DIRECTOR // DİREKTÖR
GIRL MUSEUM
USA & NEW ZEALAND // ABD & YENİ ZELANDA
WWW.GIRLMUSEUM.ORG

Ashley E Remer is the founder and Head Girl of Girl Museum, the first and only museum in the world dedicated to celebrating girlhood. She holds an MA in Art History from the University of Auckland. Ashley has worked as an art historian, writer, editor, curator, and critic internationally. Through Girl Museum, she has worked with artists, NGOs, scholars, educators, and girls across the globe examining girl culture and sharing it with the public in an effort to raise awareness and hope for change. Currently, she is based in Vientiane, Laos, researching girlhood in SE Asia. She enjoys working collaboratively across sectors, subject matter and media.

Dünyanın kız çocukluk çağını kutlayan ilk ve tek müzesi Girl Museum'un kurucusu ve (Kız Çocuk) Başkanı'dır. Ashley, Auckland Üniversitesi'nde Sanat Tarihi Yüksek Lisans derecesini aldıktan sonra tarihçi, yazar, editor, küratör ve uluslararası eleştirmen olarak çalıştı. Girl Museum bağlamında tüm dünyadaki sanatçılar, akademisyenler, eğitimciler, sivil toplum kuruluşları ve kız çocuklarıyla birlikte, kız çocuk kültürü hakkında incelemeler yapıyor. Bu çalışmalarını, bilinçlendirmek ve daha iyiye doğru değişim olması ümidiyle kamuya paylaşıyor. Halen Vientiane'de (Laos) Güney Asya'da kız çocukluk çağını araştırıyor ve sektörler, konular ve medyalar arası işbirliği içinde çalışmaktan çok mutlu oluyor.

ASTRID SCHÖNWEGER

COORDINATOR // KOORDİNATÖR
INTERNATIONAL ASSOCIATION OF WOMEN'S MUSEUMS, IAWM
MERANO, ITALY // MERANO, İTALYA
WWW.IAWM.INTERNATIONAL

Acting as a publicist (1989-1997); joining the Women's Museum Merano (1989). Termination of the study of political science with main focus on research on women, when she took over the management of the Women's Museum in Merano (1997-2004). Cofounder of the South Tyrolean Association of Museums, networking for museums in South Tyrol, launching a partnership with the Senegalese women's museum that is operating since 2000. Active in adult education; writer. She worked in the museum Ladin Ciastel de Tor in St. Martin on a project that enriched the permanent exhibition adding a specific female view to the respective exhibition subjects (2006-2007). Accompanied the ESF (European Social Fund) seminar meetings on museum communication in Goldrain (South Tyrol / Italy) as an expert of "gender, race and class" (2008-2009).

Basın yazarlığı (1989-1997), Women's Museum Merano (Merano Kadın Müzesi) çalışanları arasına katıldı (1989). Kadın araştırmaları ağırlıklı siyasî bilimler eğitimi aldı. Museo delle Donne'nin yöneticisi (1997-2004). Güney Tyrol Müzeler Birliği'nin kurucularındandır. Güney Tirol bölgesinde müzeler arası iletişim ağı kurulması için çalıştı. 2000'den beri süren Senegal Kadın Müzesi ortaklığını başlattı. St. Martin kentindeki (Güney Tirol) Ladin Ciastelde Tor müzesinde, sürekli sergideki objelerin yorumlarına kadın bakış açısının da eklenmesi amacıyla yürütülen projede çalıştı (2006-2007). Avrupa Sosyal Fonu, ASF'nin Güney Tirol bölgesindeki Goldrain kentinde yürütülen, müzeler arası iletişim seminerlerine cinsiyet, ırk ve toplumsal sınıflar uzmanı olarak katıldı (2008-2009).

MINA WATANABE

SECRETARY GENERAL OF WAM // WAM GENEL SEKRETERİ
WOMEN ACTIVE MUSEUM ON WAR AND PEACE, WAM
JAPAN, TOKYO // TOKYO, JAPONYA
WWW.WAM-PEACE.ORG/EN/

Activist for women's rights from the mid 1990's; worked in NGOs and parliamentarians' offices with a focus on women's rights. She was actively involved in the "Women's International War Crimes Tribunal for the Trial of Japan's Military Sexual Slavery" held in Tokyo in 2000, and took a major role as the secretary general to establish the Women's Active Museum on War and Peace (WAM) in August 2005. After establishing WAM she proposed and implemented ideas for exhibitions, seminars and fact-finding research as a secretary general. She has been making actions in solidarity with the survivors and supporters of victimized countries for redress for the survivors of Japan's military sexual slavery system, and has written alternative reports for as well as lobbied at the UN human

1990'ların ortalarından itibaren kadın hakları aktivisti. STK'larda ve çeşitli parlamenterlerin ofislerinde kadın hakları konusunda çalıştı. "Japon Ordusunun Uyguladığı Seks Köleliği Davası İçin Kadınlara Yönelik Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi" sürecinde etkin rol aldı (Tokyo, 2000). Women's Active Museum on War and Peace (Savaş ve Barışa Dair Aktif Kadın Müzesi) kurulurken (2005, Ağustos) genel sekreter olarak önemli rol oynadı; sergiler, seminerler yanında, delil ve kanıtların toplamasıyla ilgili araştırma fikirleri önerdi, uyguladı. Japon ordusunun cinsel kölelik sisteminden kurtulanlarla ve cinsel kölelik sistemi mağduru ülkelerle; halen hayattaki kurbanlara, Japon ordusunun seks köleliği sisteminde yaşadıklarının telafi edilmesi ve tazminat verilmesi için dayanışıyor. Bir-

rights institutions including CCPR, CESC, CEDAW, CAT and the UPR of the UN Human Rights Council. She has published a number of articles, co-authored a book, and provided talks on the "comfort women" issue in academic and general settings.

leşmiş Milletler'in; CCPR, CES CR, CEDAW, CAT gibi insan hakları kuruluşlarında ve BM İnsan Hakları Konseyi "Universal Periodic Review" çalışma grubunda lobi çalışmaları yapıyor, alternatif raporlar yazıyor. Birçok makalenin ve ortak kitabın yazarıdır. "Comfort women" (Rahatlatıcı kadınlar) konulu akademik tartışmalara ve bilgilendirme toplantılarına konuşmacı olarak katılıyor.

EGE ZEYTUN

GRADUATE STUDENT AT SABANCI UNIVERSITY // SABANCI ÜNİVERSİTESİ'NDE YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ
İSTANBUL, TURKEY // İSTANBUL, TÜRKİYE

Ege Zeytun has graduated from the departments of Political Science and International Relations, and History at Boğaziçi University (2017). She is currently doing her master's at Sabancı University's Cultural Studies program. Volunteer of Women's Museum Istanbul (since 2013), participated in the organization of the following conferences of the museum: "Semiha Es International Women Photographers Symposium" (2013), "Gender Equality in the Academia: Best Practices" (2014), and "Women's Museums - Centre of Social Memory and Place of Inclusion" (2017). She was elected by the US Department of State to the "Student Leaders" program, to study "pluralism and democracy" in Philadelphia, New York City, and Washington DC (2015); participated in the "Aladdin Project" under the auspices of UNESCO (2016). Ege Zeytun is also an amateur comic book writer and illustrator.

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ile Tarih bölümleri mezunudur (2017). Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar programında yüksek lisans eğitimine devam ediyor (2017'den beri). İstanbul Kadın Müzesi'nin gönüllüsüdür (2013'den beri). Müzeye diğer desteklerinin yanında, "Semiha Es - Uluslararası Kadın Fotoğrafçıları Sempozyumu" (2013), "Akademide Toplumsal Cinsiyet Eşitliği - Uluslararası İyi Örnekler Sempozyumu" (2014) ve "Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân - Uluslararası Kadın Müzeleri Konferansı" (2017) gibi etkinliklerde de koordinatörlük yaptı. Amerika Birleşik Devletleri Dış İşleri Bakanlığı'nın "Öğrenci Liderler" programı ile Philadelphia, New York City ve Washington DC'de "çoğulculuk ve demokrasi" eğitimi aldı (2015). UNESCO bünyesindeki Aladdin Projesi'ne katıldı (2016). Ege Zeytun aynı zamanda amatör çizgi roman çalışmaları yapıyor.

NOTE OF THANKS

We thank Friedrich Ebert Foundation Turkey for supporting the publication of this book as well as the following supporters of the conference *Women's Museums: Centre of Social Memory and Place of Inclusion* in Istanbul in October 2016, on which this book is based: Open Society Foundation Istanbul, Global Fund for Women, Swedish Consulate General Istanbul, Rosa-Luxemburg-Stiftung, Women's Culture Foundation Istanbul, Heinrich Böll Foundation Istanbul, SALT Galata, Istituto Italiano di Cultura İstanbul, Austrian Cultural Forum Istanbul, Institut Français à Istanbul. Special thanks to the authors of the book, the translators of the articles and the volunteers of Women's Museum Istanbul, who did the proofreading.

Meral Akkent, Şehlem Kaçar, Nehir Kouar, Ege Zeytun

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yayınlanmasını destekleyen Friedrich Ebert Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği'ne ve kitabın içeriğini oluşturan Ekim 2016'da İstanbul'da düzenlenen *Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân - Uluslararası Kadın Müzeleri Konferansı*'nın yapılmasını sağlayan Açık Toplum Vakfı, Global Fund for Women, İsveç İstanbul Başkonsolosluğu, Rosa-Luxemburg-Stiftung, İstanbul Kadın Kültür Vakfı, Heinrich Böll Stiftung Derneği, SALT Galata, İstanbul İtalyan Kültür Merkezi, İstanbul Avusturya Kültür Ofisi, İstanbul Fransız Kültür Merkezi kuruluşlarının katkılarına, özellikle de kitabın yazarlarına, çevirmenlerine ve düzeltmeleri yapan İstanbul Kadın Müzesi gönüllülerine çok teşekkür ederiz.

Meral Akkent, Şehlem Kaçar, Nehir Kouar, Ege Zeytun

Blog of the conference // Konferans blog'u
www.inklusionvekadınmuzeleri.wordpress.com

Documentary of the conference // Konferans belgeseli
youtu.be/ZVYiNT5RcrM

Women's Museum Istanbul has prepared a special blog for the Conference *Women's Museum: Centre of Social Memory and Place of Inclusion* held in Istanbul from 20 to 22 October 2016. There you will find information about the concept and programme of the conference as well as films featuring all sessions of the conference.

The blog will remain open for discussing questions of women's museums and inclusion as well as intersectionality.

İstanbul Kadın Müzesi, 20-22 Ekim 2016 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen *Kadın Müzesi: Toplumsal Bellek Merkezi ve Kapsayıcı Mekân - Uluslararası Kadın Müzeleri Konferansı* için, konferansın konsepti, programı ve tüm oturumlarının video kayıtları bulunan özel bir blog hazırladı.

Blog, kesişimsellik konusundaki makalelere de yer veren, kadın müzeleri ve kapsayıcılık konulu bir site olarak sürecek.

Organizasyon
Organized by

İSTANBUL
KADIN
MÜZESİ

İstanbul
Bilgi Üniversitesi
LAUREATE INTERNATIONAL UNIVERSITIES
İLETİŞİM FAKÜLTESİ

**KADIN
MÜZESİ:
TOPLUMSAL
BELLEK
MERKEZİ
VE KAPSAYICI
MEKÂN**

Uluslararası
Kadın
Müzeleri
Konferansı

20-22
Ekim
2016
İstanbul

**WOMEN'S
MUSEUMS:
CENTRE
OF SOCIAL
MEMORY
AND PLACE
OF INCLUSION**

International
Women's
Museums
Conference

20-22
October
2016
Istanbul

Adres / Address
**SALT Galata,
Bankalar Caddesi 11
Karaköy, İstanbul**

ANA DESTEKÇİ
MAIN SUPPORTER

ACIK
TOPLUM
VAKFI

SALT GALATA EV SAHİPLİĞİNDE
HOSTED BY SALT GALATA

SALT

GLOBAL FUND FOR
WOMEN
Dakota - Ankara - İstanbul

İKKV İSTANBUL
KADIN KÜLTÜR
VAKFI

SWEDEN

İTALYA
KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

avusturya (kültür ofisi)

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DEUTSCHE
DEMOKRATIE
FÖRDERUNG

UNIVERSITÀ
di TRIESTE
di TRIESTE
di TRIESTE

INSTITUT
FRANÇAIS
de TURQUIE
de TURQUIE

İlk kadın müzesinin ortaya çıkışından sonra geçen 40 yılda, kadın müzelerinin sayısı sekseni geçti. Bu kurumlar, müze dünyasını zenginleştirdi. Birçok kadın müzesi farklı alanlarda kapsayıcı konseptler geliştirdi, hatta bazı müzeler kapsayıcı müze olma prensibiyle kuruldu. Bu kitapla, farklı alanlarda kapsayıcı konseptlerle çalışan kadın müzelerinin deneyimlerini paylaşıyoruz.

In the 40 years since the foundation of the first women's museum the number of such museums has increased to over 80. They have enriched the world of museums. Several women's museums have developed various inclusive concepts. Some have even been founded on the principle of being an inclusive museum. This book presents experiences of women's museums with inclusive practices.